

Bundel van de Algemeen Bestuur webversie van 14 september 2016

- 1 Opening
- 1.a Spreekrecht
- 1.b Bepaling primus bij hoofdelijke stemming
- 2 Notulen en besluitenlijst
 - [2 notulen vergadering algemeen bestuur 13 juli 2016.pdf](#)
 - [2 actie- en toezeggingenlijst vergadering algemeen bestuur 13 juli 2016.pdf](#)
 - [2 besluitenlijst vergadering algemeen bestuur 13 juli 2016.pdf](#)
- 3 Nota's ter besluitvorming
- 3.a Aanvraag aanvullend uitvoeringskrediet voor PHARIO
 - [3a adviesnota aanvraag aanvullend uitvoeringskrediet voor PHARIO.pdf](#)
 - [3a investeringsbesluit aanvraag aanvullend uitvoeringskrediet voor PHARIO.pdf](#)
 - [3a adviesnota aanvraag uitvoeringskrediet project Bioplastics uit zuiveringsslib \(achtergronddocument\).pdf](#)
- 3.b Aanvraag aanvullend uitvoeringskrediet ten gunste van renovatie rioolgemalen
 - [aanvraag aanvullend uitvoeringskrediet ten gunste van renovatie rioolgemalen.pdf](#)
 - [investeringsbesluit aanvullend uitvoeringskrediet ten gunste van renovatie rioolgemalen.pdf](#)
- 3.c Aanvraag uitvoeringskrediet voor instandhouding afvalwatertransportleidingen
 - [3c adviesnota aanvraag uitvoeringskrediet voor instandhouding afvalwatertransportleidingen.pdf](#)
 - [3c investeringskrediet instandhouding afvalwatertransportleidingen.pdf](#)
- 3.d Accountantsdiensten boekjaar 2017
 - [adviesnota accountantsdiensten boekjaar 2017](#)
- 4 Mededelingen
- 4.a Afwikkeling liquidatie Gemeenschappelijke Regeling Bestuursacademie Zuid-Nederland
 - [4a mededeling afwikkeling liquidatie Gemeenschappelijke Regeling Bestuursacademie Zuid-Nederland.pdf](#)
- 4.b Staat van ons water 2015
 - [mededeling staat van ons water 2015](#)
 - [rapportage De staat van ons water 2015](#)
 - [kamerbrief over waterbeleid](#)
- 4.c Rapportage onderzoek taak- en naamsbekendheid waterschap Brabantse Delta 0-meting
 - [4d mededeling rapportage onderzoek taak en naar naamsbekendheid waterschap Brabantse Delta 0-meting.pdf](#)
 - [4d rapportage onderzoek taak en naar naamsbekendheid waterschap Brabantse Delta 0-meting.pdf](#)
- 5 Ingekomen stukken
 - [Lijst van Ingekomen stukken vergadering algemeen bestuur 14 september 2016.docx](#)
- 6 Rondvraag
- 7 Sluiting

Zaaknr. :

Kenmerk : 16IT031900

Barcode :

Verslag van de vergadering van het algemeen bestuur van waterschap Brabantse Delta d.d. 13 juli 2016 om 19.30 uur te Breda, kapel, Bouvigne.

Aanwezig:

De voorzitter: C. Moonen

De leden: J.J.M. van der Aa, M.J.C.M. Arts, K. van den Berg, W. Bonthuis, C.B.M.E. Franssen, J.J.M. van der Heijden, H.B. Hieltjes, C.A.M. de Jong, L.H. van der Kallen, K. Knook, J.J. Kocx, W.W.J.F. de Koning-Bogers, C.A.M. Korst-Dingemans, C.C.F. Mureau, G.G. de Neve, F.C.J. van Noord, P.H.T. Raedts, Th. Schots, H.C.A.M. Schouwenaars, J.A.M. Slenders, C.A.G. Sneep, W. Spierings, J.P.W.A.A.M. Taks, M.C. Velthoen, J.A.P.G. Verhulst, J.J.M. Voets, A.A.F.M. Wijnen

Afwezig: J. van Dam, W.J.H. de Boer, H.P. Verroen

De secretaris-directeur: H.T.C. van Stokkom

Notulist: H. Mutsaerts van Het Notuleercentrum

1. Opening

De voorzitter: Dames en heren, van harte welkom op deze Algemeen Bestuursvergadering. De heer Verroen en de heer De Boer zijn verhinderd. Ik heb een paar korte mededelingen. Op 4 september zijn er festiviteiten in het Ginneken en daarom wordt op die dag het kasteel en het landgoed opengesteld. 10 september is open monumentendag en daar doen wij ook aan mee. Dat is belangrijk voor onze zichtbaarheid en de toegankelijkheid van het landgoed. Ik noem dit, omdat wij voor die tijd geen algemeen bestuursvergadering meer hebben en u bent als algemeen bestuur van harte uitgenodigd. Op 25 augustus is de netwerkdag van de NBWB met als thema Water en de stad. Daarvoor bent u ook allemaal uitgenodigd in het Van Abbe Museum in Eindhoven.

1.a. Spreekrecht

De voorzitter: Er heeft zich een inspreker aangemeld, de heer Clarijs. Formeel schors ik de vergadering, want de heer Clarijs krijgt het woord. Hij krijgt maximaal 5 minuten om in te spreken en daarna hebben alle leden de gelegenheid een verduidelijkende technische vraag te stellen, maar niet bestuurlijk. Er mag geen debat ontstaan en de vragen worden beantwoord door de heer Clarijs. Daarna hef ik de schorsing op en gaan wij door met de agenda. Ik stel voor om agendapunt 3.g, Halderberge en de persleiding, helemaal aan het einde van de vergadering na de rondvraag te bespreken. Dan hoeven de ambtenaren niet buiten te wachten en zij kunnen dan naar huis gaan. Ik zie instemming.

De heer Schouwenaars: Ik wil geen revolutie preken, maar de gemeenteraad waar ik in heb gezeten, behandelde het agendapunt waar een inspreker voor was, als eerste, zodat de inspreker naar huis kon gaan.

De voorzitter: Dat hebben wij ook weleens gedaan. Wat u voorstelt, zou kunnen. De heer Clarijs spreekt in bij agendapunt 3.e en ik vraag of u kunt instemmen om dat agendapunt als eerste te behandelen. Dat is plezierig voor de heer Clarijs. Daar is instemming voor. Dank mijnheer Schouwenaars. Dat is publieksvriendelijk en dat is een belangrijk thema van het waterschap, dus dat gaan wij zo doen. Ik geef het woord aan de heer Clarijs.

De heer Clarijs: Geachte bestuursleden, mijn naam is Jacques Clarijs uit Etten-Leur en ik spreek vanavond in om u te informeren over mijn probleem met de wateroverlast op onze percelen langs de Kibbelvaart, een probleem dat al jarenlang speelt en steeds erger wordt. U besluit vanavond over het aanleggen van de EVZ langs de Kibbelvaart, een ideale gelegenheid om werk met werk te maken. Ik zal u vertellen welk probleem wij ervaren. Ons land- en tuinbouwbedrijf is gelegen langs de Kibbelvaart. Onze families verbouwen daar al drie generaties tuinbouwgewassen en wij hebben nog nooit noemenswaardige problemen gehad. De Kibbelvaart verzorgt de afwatering van het bedrijventerrein Vosdonk. Dit bedrijventerrein is de afgelopen

jaren fors uitgebreid met bedrijfsbebouwing en parkeerterreinen. De compenserende waterberging die de bedrijven aan zouden moeten leggen voor de forse toename van verhard oppervlak, is vaak niet aanwezig. De Kibbelvaart moet daarom steeds meer water afvoeren en stroomt bij hevige regenval over. Dat geldt ook voor de ten noorden van ons bedrijf gelegen watergang, die de afwatering van Hoeve verzorgt. Hoeve is gegroeid en er valt steeds meer water op verhard oppervlak. De afvoercapaciteit naar de Kibbelvaart op zichzelf is nog steeds onvoldoende. Maar omdat de waterstand in de Kibbelvaart na een regenbui te hoog wordt, kan het water afkomstig van Hoeven, niet worden afgevoerd met als gevolg dat onze percelen regelmatig onder water staan. Dat is zestien keer gebeurd in de afgelopen jaren. Ik kan u laten zien dat tweehonderd meter uit de Kibbelvaart is overstroomd en onze oogst, waar ik en mijn gezin hard voor moet werken, is in een keer verloren. Hier worden wij wanhopig van. Het is zelfs zo dat als het bij ons niet regent maar wel in het omliggende stedelijke gebied, ons perceel kan overstromen. Wij hebben dat helaas een aantal keren meegemaakt. Ons perceel fungeert als waterberging voor het stedelijk gebied. Wij merken in de afgelopen jaren met de uitbreiding van het bedrijventerrein en de kern Hoeven dat de wateroverlast steeds erger wordt. Wij zijn eigenlijk de dupe van het probleem van een ander. U kunt vanavond meehelpen aan een structurele oplossing voor ons probleem. Het waterschap heeft gronden in eigendom direct ten noorden van ons huiskavel. Ook deze gronden staan regelmatig onder water. Op een deel van deze gronden is de inrichting van de EVZ voorzien. De rest van het perceel wordt weer verkocht voor landbouwdoeleinden, zeggen ze. Dat is dus een gemiste kans. Dit perceel leent zich uitstekend voor het aanleggen van een waterberging. Het water uit het stedelijk gebied kan hier tijdelijk geborgen worden en vervolgens door de Kibbelvaart worden afgevoerd. Het perceel is al in eigendom van het waterschap en er vinden al werkzaamheden plaats voor het aanleggen van de EVZ. Het realiseren van een waterberging kan tegen relatief lage kosten. De oplossing die ik u voorstel, is technisch mogelijk. Het waterschap heeft al schetsen en berekeningen gemaakt en was van plan de waterberging in het projectplan op te nemen. Tijdens de voorlichtingsavond over de EVZ is dat door een medewerker verteld. Ik vind het onvoorstelbaar dat de waterberging nu toch niet wordt meegenomen. Ik roep u op om werk met werk te maken. Laat de natuur floreren door de EVZ aan te leggen en zorg tegelijkertijd voor het realiseren van de waterberging op de aaneengelegen gronden die in handen zijn van het waterschap, want die kunnen bij mij voor droge voeten zorgen, zodat wij onze mooie gewassen kunnen blijven verbouwen en oogsten en ook nog kunnen verkopen. Als u vragen heeft, dan beantwoord ik ze graag.

De voorzitter: Hartelijk dank voor uw duidelijke inbreng. Ik geef nu de gelegenheid om verduidelijkende technische vragen te stellen.

De heer Mureau: Voorzitter, ik heb drie vragen aan de heer Clarijs. U geeft aan dat het probleem steeds groter is geworden. Kunt u toelichten hoe het voorheen was en nu?

De heer Clarijs: Vroeger was het allemaal boerenland en toen was er geen industrieterrein en toen gebeurde er niets. Sinds het industrieterrein gekomen is, het vaartje komt van Sprundel en Rucphen af en bij de bocht bij de spoorlijn ligt het industrieterrein. Ik ben er net nog langsgereden en ik heb honderdtwintig (120) boards geteld. Het water gaat recht in de sloot en recht het vaartje in en bij mij op de akker. Dat vaartje komt van Sprundel af, voorbij het industrieterrein, daar loopt het gewoon over de weg heen en daar komt nog heel veel water bij. Dat moet onder de Hoevenseweg door richting noorden. Daar levert de ecobrug voor het wild nog een belemmering op, maar dat is niet het grootste probleem. Het vaartje loopt al over en al het water van Hoeven loopt over tweehonderd meter links en rechts de akker op. Ik heb het vierentwintig (24) uur aan een stuk meegemaakt. Echt waar. Ik bel de gemeente Hoeven op en die zegt, wij voeren het water af in de sloot van Brabantse Delta en die moeten maar weten waar ze ermee blijven. Ik ben wel in een keer tachtigduizend euro (€ 80.000) verloren.

De heer Mureau: Mijn tweede vraag. U gaf aan, als het bij ons niet regent en elders wel, dan staat u toch onder water. Kunt u dat toelichten?

De heer Clarijs: Wij luisteren naar de radio en er wordt gezegd dat er in Sprundel een wolkbreuk komt. De brandweer rukt uit. Mijn vrouw zegt, Jacques, we komen goed weg, we hebben de bui niet. Ik zeg, wacht maar, en ja hoor, 's middags bij ons alles onder water. Wij zijn drie hectare kwijt, terwijl er bij ons geen druppel is gevallen.

De heer Mureau: Mijn laatste vraag is, u zegt, richt een waterberging in. Is het probleem dan structureel opgelost?

De heer Clarijs: Als ik eerlijk moet zijn en dat ben ik, van de zestien keer zou ik dan tien keer gered zijn. Ik heb het niet over buiten van zeventig (70) millimeter, maar gewoon normaal, dertig (30) millimeter.

Mevrouw Raedts: Ik heb een vraag over uw bedrijf. Uw bedrijf ligt van oudsher voor een stuk in een beekdal. Licht daar veen, is uw perceel gezakt, is het lager komen te liggen?

De heer Clarijs: Het perceel dat onder water staat, hebben wij na ruilverkaveling laten egaliseren, maar er heeft al zestien keer water op gestaan, zelfs een keer tachtig (80) centimeter. Dat is wat verzakt, dat ligt niet meer zoals eerder. Er zit nu dus een zink in, het is altijd recht geweest.

De voorzitter: Dat waren de verduidelijkende vragen. Ik dank u voor uw inspraakreactie, mijnheer Clarijs. De eerste nota ter besluitvorming wordt de Kibbelvaart.

1.b. Bepaling primus bij hoofdelijke stemming

De voorzitter: De primus bij hoofdelijke stemming is nummer 25, de heer Van der Heijden.

2. Notulen en besluitenlijst van 15 juni 2016

De voorzitter: Dan stel ik nu de notulen en de besluitenlijst aan de orde. De vragen zijn beantwoord. Als u het eens bent met de beantwoording, dan kunnen wij op die manier de lijsten aanpassen. Ik heb zelf een opmerking over de notulen naar aanleiding van een vraag van mevrouw Bonthuis. Zij had mij gevraagd of ik in een overleg met de gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant aandacht wilde vragen voor de dynamische uitvoeringsagenda, de DUA, en waarom deze vertraging oploopt. Dat heb ik vorige week gedaan in het overleg van de drie dijkgraven met gedeputeerde Van den Hout. De provincie heeft toegezegd vlotter door te gaan werken aan de inhoudelijke uitwerking van de dynamische uitvoeringsagenda. Zij gaven toe dat deze inderdaad vertraging heeft opgelopen vanwege openstaande vacatures. Wij hebben als dijkgraven aangegeven dat wij niet veel kunnen met openstaande vacatures, aangezien ook de provincie net als iedereen, dient te leveren wat zij hebben afgesproken. Ik kreeg ook steun van mijn collega's, dus wij hebben het duidelijk gemarkeerd.

De heer Schouwenaars: Voorzitter. Ik heb een opmerking over de actiepuntenlijst.

De voorzitter: Is dat een andere dan die in de technische vragen en antwoorden staat, want als het dezelfde is en u bent akkoord met het antwoord, dan zouden wij die antwoorden kunnen verwerken in de lijst en dan hoeven wij die hier niet te herhalen. Hebt u een nieuw punt?

De heer Schouwenaars: Ik ben absoluut niet tevreden met het antwoord.

De voorzitter: Dan moeten wij het er even over hebben. Ik had gehoopt, we hebben zulke mooie antwoorden gegeven. Wat is uw punt?

De heer Schouwenaars: Het gaat over actiepunt dijkversterking Geertruidenberg. Het technische antwoord op onze vraag klopt, dat besluit is indertijd genomen. Alleen rondom de regionale keringen hebben wij een andere afspraak gemaakt en het lijkt mij voor de hand liggen om een consistente lijn te volgen en dezelfde afspraak die wij met de regionale keringen hebben, ook met terugwerkende kracht te maken voor de dijkversterking Geertruidenberg, namelijk dat de afweging van de voorkeursvariant in het algemeen bestuur besproken wordt, zoals wij ook over de voorkeursvariant voor de regionale keringen Midden in het algemeen Bestuur hebben besloten. Daarom lijkt het mij terugkijkend naar het besluit van toen, handig om dat besluit aan te passen.

De voorzitter: In het antwoord staat dat wij ervoor hebben gekozen om de keuze voor de voorkeursvariant te laten besluiten door het algemeen bestuur. Daar bent u het toch wel mee eens denk ik. Hier ligt namelijk het mandaat voor besluitvorming.

De heer Schouwenaars: Dan heb ik het verkeerd gelezen. Bij de technische vragen staat volgens mij dat het dagelijks bestuur over de voorkeursvariant besluit en dat wij de stukken krijgen toegezonden. Ik ben af en toe wat dyslectisch, maar volgens mij staat dit er.

De voorzitter: Ja. In het technische ambtelijke antwoord staat inderdaad dat het dagelijks bestuur het voorkeursalternatief vaststelt en daar gaat uw punt over.

De heer Schouwenaars: Ik zou dus graag hebben dat wij de lijn zoals bij de regionale keringen, ook hier gaan volgen en de voorkeursvariant door het algemeen bestuur laten vaststellen.

De voorzitter: Het is een wezenlijk punt en ik neem het mee terug naar het dagelijks bestuur, want het gaat om een fundamenteel punt, waar leg je de besluitvorming neer.

De heer Schouwenaars: Dank u wel.

Mevrouw De Koning: Dan heb ik ook nog een vraag. Ik heb antwoord gekregen op een technische vraag. Dat gaat over punt 5, de ingekomen stukken. Het punt dat ik heb aangekaart, zou ik graag ter discussie willen stellen, maar ik weet niet waar ik dat kan doen.

De voorzitter: Het staat op de agenda, dus laten wij het daar bespreken.

Mevrouw De Koning: Dank u wel.

Besluit: Het algemeen bestuur stelt de notulen (inclusief de actie- en toezeggingenlijst) en de besluitenlijst van 15 juni 2016 vast.

2. Nota's ter besluitvorming

3.e Vaststelling projectplan EVZ Kibbelvaart-Halderberge

De heer Verhulst: Voorzitter. Het is jammer dat ik niet het hele betoog van de heer Clarijs heb gehoord, want het is dicht bij onze locatie. Het CDA heeft dit uitvoerig bekeken en vindt het een mooi projectplan. Jammer dat het een niet aaneengesloten ontwerp is. Wel hebben wij enige zorg over de gedempte slootjes waar mogelijk vervuiling in zit, en over eventueel aanwezige munitie. Voor het perceel van de heer Clarijs zouden wij graag zien dat er een oplossing komt voor de wateroverlast op zijn perceel. Er is een mogelijkheid om een waterberging te creëren, maar voor ons is wel de voorwaarde dat de EVZ ook op het perceel van de heer Clarijs wordt aangelegd. Het CDA kan dus instemmen met het projectplan.

De heer Taks: Voorzitter. 50plus is positief over het projectplan. Het is een mooi plan. Het heeft het voordeel dat het ook voorziet in een oplossing in het gebied voor waterberging en dat er een bijdrage wordt geleverd aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Er is nog een stap te zetten en dat is het oplossen van het probleem van de heer Clarijs. Wij zouden het toejuichen als het gesprek met hem wordt voortgezet en er een oplossing wordt gezocht.

Mevrouw Raedts: Voorzitter. Ook mijn fractie vindt het verheugend dat er weer een EVZ voor een deel klaar is. Dat is een goed resultaat. Anderzijds wel heel teleurstellend dat een heel stuk van de EVZ niet ingericht wordt, waardoor de totale EVZ gemankeerd is. Ik wil oproepen om alles op alles te zetten om daar toch de EVZ compleet te maken en een oplossing te vinden met de heer Clarijs voor de wateroverlast ter plekke. Hebt u alle creatieve mogelijke oplossingen met elkaar besproken? Is het uitputtend aan de orde geweest? Dan nog een tweede punt. Bij deze EVZ is sprake van bosschages en bosjes die er al liggen en die niet bij de EVZ gerekend zijn, maar wel een dergelijke functie kunnen vervullen. Dat betekent wel dat die bosjes moeten voldoen qua inrichting en zeker qua beheer aan het doel waarvoor de EVZ gerealiseerd is. Met andere woorden, kan het waterschap in contact treden met de eigenaren van de bosjes om met beheer en inrichting een extra bijdrage aan de EVZ te kunnen geven?

De heer Van Noord: Voorzitter, onze fractie sluit zich aan bij het merendeel van de voorgaande sprekers. Het is een goed project, maar wel met beperkingen, omdat niet alle grond verworven kan worden. Het is in de Commissie Watersystemen uitgebreid uitgelegd en besproken en dank aan de ambtenaren die dat toegelicht hebben. Onze fractie stemt in met het voorstel, maar wij blijven het dagelijks bestuur wel vragen om met alle betrokkenen te kijken naar alle opties om het laatste deel te realiseren of een deel daarvan.

De heer Mureau: Voorzitter, wij horen het verhaal van de heer Clarijs en dat roept bij ons toch wat twijfels op. Het plan kan goed zijn, maar het kan misschien ook nog beter. Daartoe roepen wij het dagelijks bestuur op. Er ligt een mogelijkheid, omdat het waterschap daar grond in eigendom heeft, om zowel de EVZ te versterken en te vergroten als een waterberging aan te leggen. De heer Clarijs heeft duidelijk aangegeven dat zijn probleem het probleem van een ander is. Hij lost eigenlijk het probleem van anderen op en onze fractie vindt dat wij hem niet in de kou of in het water kunnen laten staan. Ik zou heel graag van het dagelijks bestuur de toezegging hebben dat dat perceel zoals wel in het plan staat maar in ieder geval niet als ruilgrond beschikbaar is, dat eerst gekeken wordt of het probleem van de heer Clarijs hiermee opgelost kan worden.

De heer Velthoen: Voorzitter, twee opmerkingen van de VVD. Het is een goed plan, daartegenover krijgen wij wel veel EVZ's voor onze kiezende in alle stukken die wij de laatste maanden hebben zien passeren. Wij hebben daar gezamenlijk met de coalitie afspraken over gemaakt. Ik begrijp dat wij met de provincie en andere overheden gezamenlijk afspraken hebben gemaakt, maar wij vragen ons af, droge voeten is de hoofdtak in onze ogen, daar heeft de inspreker duidelijk over gesproken. Als wij naar waterberging gaan, dan lijkt ons dat een goed idee, maar wij zouden wat behoudender willen zijn op de EVZ's. Wij zijn heel

benieuwd naar wat het dagelijks bestuur ziet als mogelijke oplossing of dat zij hiervoor al iets in gedachten heeft.

De heer Arts: Voorzitter, met een deel van het projectplan dat voorligt, kunnen wij instemmen, maar het projectplan is nog niet af. Het is duidelijk niet af, dat is ook geantwoord op de technische vragen. Ik ben blij dat het dagelijks bestuur de ambitie heeft om te zijner tijd het projectplan verder af te maken. De missing link van achthonderd (800) meter is erg groot. De keten is zo sterk als de zwakste schakel en hier is niet eens sprake van een zwakke schakel, maar er is een schakel weg. Ook in de antwoorden op de technische vragen zegt u dat u al zes keer in gesprek bent geweest met de inspreker, maar dat stelt de fractie Water Natuurlijk niet gerust. Wat wij graag hadden gewild – wat dan heet in het jargon een gebiedsproces – is dat u in gesprek zou zijn gegaan met de twee gemeenten Halderberge en Etten-Leur die hier belang bij hebben, met de bedrijvenvereniging, met natuurterreinbeheerders, de landbouwers in het gebied en in een soort mutual gains process op zou zijn gaan halen welke kansen er over en weer met elkaar zouden liggen in het gebied om die manier – dat is misschien ook de creativiteit waar mevrouw Raedts aan refereert – uit het probleem te komen dat de inspreker heeft. Hij heeft een sympathiek verhaal, dat de nodige aandacht verdient.

De heer Hieltjes: Voorzitter, dank voor de steun en de vragen en oproepen. De heer Verhulst kan instemmen en jammer dat het niet aaneengesloten is. Dat hebben ook andere sprekers aangegeven. Het ontbrekende stuk is groter dan wenselijk voor de ecologische doelstelling. Wij hebben daar nog steeds een taak. De heer Velthoof geeft aan dat wij minder hard mogen lopen met EVZ's als ik hem goed begrijp. Dit dagelijks bestuur heeft een aantal afspraken gemaakt voor kilometers EVZ en daar geven wij uitvoering aan. Misschien uiteraard ook de opgave die er her en der is voor veiligheid en waterberging, maar dit stuk heeft de provincie aangewezen als EVZ en er staat een taak waarvan wij in de bestuursovereenkomst hebben aangegeven dat wij dat willen doen. De heer Verhulst wijst op de risico's in de sloten. Die zijn er inderdaad. Het zal blijken in hoeverre wij daar te maken hebben met vervuiling of munitie, maar dat is als risico onderkend. Hij geeft ook aan dat hij het eigenlijk fijn zou vinden als wij tegemoetkomen aan de wens van de heer Clarijs en hij koppelt daaraan de voorwaarde dat dan wel op zijn grond een EVZ aangelegd kan worden. Ik weet niet of je dat een mutual gains approach mag noemen of dat het combineren van wensen en het gezamenlijk realiseren van doelstellingen is, maar dat is iets wat ik ook heb opgepakt uit de bespreking in de Commissie Watersystemen, want die commissie erkent de situatie van de familie Clarijs met hun bedrijf die de afgelopen jaren een toename van wateroverlast heeft ervaren, deels door externe omstandigheden zoals Vosdonk, bouwen in Hoeven, deels door wellicht het inklinken of een zink in het gebied, deels door veranderingen in neerslag. Dat alles telt bij elkaar op en het effect is dat er meer wateroverlast is. Wij hebben in dit gebied niet dezelfde opgave als in andere gebieden, omdat het op de provinciale kaart is aangemerkt als beekdal. Daarin zit een ander beschermingsniveau, een andere mate van verantwoordelijkheid dan in peil beheerste gebieden om wateroverlast te voorkomen. Maar dat maakt voor de gewassen niet uit, want die weten niet waar zij staan. Als waterschap voelen wij een bepaalde verantwoordelijkheid, maar minder sterk dan in peil beheerste gebieden om te kijken of je hier de wateroverlast kunt oplossen. Er is grond verworven aan de noordkant – op de kaart is dat perceel 42 – waar in dit plan een strook EVZ is ingericht. Er is nog circa drie hectare beschikbaar en er zijn verschillende mogelijkheden om in het gebied integraal een oplossing te vinden. Het zou kunnen zijn als ruilgrond om bij wijze van spreken van de buurman van de heer Clarijs een strook te kopen, zodat je daar de EVZ kunt inrichten. Een andere mogelijkheid die ook in de Commissie Watersystemen is besproken, is denk ik in lijn met wat de heer Verhulst aangeeft. Op het moment dat de heer Clarijs te bewegen is om tegen de gebruikelijke voorwaarden tegen de getaxeerde waarde een strook van ten minste tien meter van zijn grond te verkopen voor de inrichting van de EVZ en dat kan worden ingericht conform de doelstellingen, dan hebben wij in ieder geval een stap gezet in de ontbrekende schakel. Dat zou ons in het kader van een win-winsituatie ertoe kunnen brengen dat het dagelijks bestuur later dit jaar wellicht een voorstel doet om nog een toevoeging van de EVZ te doen in combinatie met waterberging, maar dan wel graag in die combinatie om die win-winsituatie te behalen. Het is niet dat je daarmee de achthonderd (800) meter sluitend maakt, verre van, maar er wordt wel een stap gezet om beide doelstellingen te combineren. Ik ben bereid dat in het dagelijks bestuur te bespreken en aan u voor te leggen, maar om dit plan wel vast te stellen met de bereidheid om dat later uit te werken.

De heer Verhulst: Bij interruptie, Het is niet alleen mijn standpunt, maar van de gehele CDA-fractie.

De heer Hieltjes: Helder. De heer Taks stemt in, maar vraagt om een oplossing te zoeken voor de waterberging. De richting waar wij aan denken, heb ik aangegeven. Ik heb na de Commissie Watersystemen twee keer met de heer Clarijs gesproken. Ik ben er zelf ook geweest om ter plekke te kijken wat de situatie is. Ik begrijp ook dat hij niet heel graag productiegrond voor de EVZ verkoopt, maar hopelijk kunnen wij het gesprek voortzetten om de win-winsituatie te bereiken. Mevrouw Raedts is verheugd, maar een deel is nog niet ingericht. Op deze manieren proberen wij stappen te zetten en als wij die stap zetten die ik beschrijf, zullen wij blijven kijken of er zich kansen voordoen om de rest van de ontbrekende schakel in te vullen. U verwijst naar het feit – en dat kwam ook in de technische vragen naar voren – dat bepaalde bosschages niet

de EVZ-status hebben, deels omdat het EHS is. Wij hebben als waterschap daar niet een echte verantwoordelijkheid, maar om de totale doelstelling om te voldoen qua waterkwaliteit en ecologische situatie hebben wij met die eigenaren contact. Of het dezelfde mate van intensiteit is, is gerelateerd aan onze waterdoelstelling. De heer Van Noord spreekt steun uit en verwijst naar de Commissie Watersystemen en roept op te blijven kijken naar opties. Nou, dat omarm ik geheel namens het gehele dagelijks bestuur. De heer Mureau twijfelt iets meer en wil een toezegging dat wij eerst met de heer Clarijs gaan praten, maar dat hebben wij in feite al neergelegd en wij hopen deze zomer met de heer Clarijs tot overeenstemming te komen. Tot die tijd gaan wij die grond niet als ruilgrond bij een ander inzetten. Als wij er niet uitkomen, dan gaan wij breder in het gebied kijken om de doelstelling te realiseren. Ik heb al gerefereerd aan de heer Velthoën. De heer Arts roept op tot een bredere aanpak, want hij is enigszins teleurgesteld dat er niet breder gekeken is. Wij hebben het breder bekeken dan in de nota tot uitdrukking komt. Uiteraard hebben wij met de gemeenten en omliggende grondeigenaren contact gehad. Wij hebben niet één sessie gehad met Vosdonk erbij, maar wij kijken zeker breder en dat is ook de sfeer waarin wij de komende tijd soms zullen kijken om de ontbrekende schakels te doen. Wat wel een punt is, is dat EVZ's op basis van vrijwilligheid worden gerealiseerd, dus ook al zouden partners in de omgeving willen dat dat tot stand komt, als de grondeigenaar niet is te overtuigen om mee te werken, dan houdt het op. Soms kun je door met burens en elkaar in gesprek te raken, in dit soort win-winsituaties elkaar overtuigen. Daar blijven wij op inzetten.

Tweede termijn

Mevrouw Raedts: Voorzitter. Fijn om te horen dat er in het gebied contacten zijn met mensen die aanliggende bosschages of houtwallen of iets dergelijks hebben. Mijn suggestie ging net een stapje verder dan contact hebben. Het kan een hele positieve bijdrage zijn als de inrichting en zeker het latere beheer van die landschapselementen, een goede bijdragen kunnen leveren aan de EVZ. Heeft het waterschap hieraan gedacht, zijn hier al stappen in gezet of zijn er mogelijkheden dat anderen dat doen?

De heer Mureau: Onze fractie is blij met de toezegging van de portefeuillehouder en met die toezegging kunnen wij instemmen met het projectplan. Wij kijken uit naar het vervolg hierop dat naar onze verwachting dit najaar aan ons voorligt.

De heer Velthoën: Zowel uit de beantwoording van de technische vragen als uit de toelichting van de portefeuillehouder blijkt dat het benoemen van het beekdal zorgt voor voorwaarden voor een technische inpassing. Wij krijgen altijd rillingen op de rug wanneer regels praktijkoplossingen in de weg staan. Ik hoor ook uit het antwoord van de portefeuillehouder dat hij bezig is om naar een creatieve oplossing te zoeken en dat waarderen wij als fractie zeer.

De heer Arts: Voorzitter. Ik heb de portefeuillehouder heel voorzichtig horen zeggen dat hij ook andere partijen in het gebied zou willen betrekken. Namens Water Natuurlijk zou ik nadrukkelijk de suggestie willen doen om de stakeholders een keer bij elkaar te laten komen en te kijken of er in gezamenlijkheid tot een goede oplossing voor de inrichting van deze EVZ gekomen kan worden. Als er een oplossing gevonden kan worden met de heer Clarijs, dan staat dat natuurlijk voorop.

Mevrouw De Koning: Voorzitter, ik wil niet in herhaling vallen, maar uit de toelichting van de portefeuillehouder hebben wij gehoord dat er al een aanzet is. Wij hopen dat er een nog mooier aanbod gaat uitkomen dan dat wij tot nu toe gehoord hebben. Wij stemmen in met het voorstel.

De heer Hieltjes: Dank voor de steun en de oproep om verder te gaan. Wij gaan op die weg verder en zullen dan ook als wij terugkomen, aangeven hoe wij andere partijen erbij betrokken hebben. De vraag van mevrouw Raedts, ik heb zelf niet paraat in hoeverre wij contact hebben met de grondeigenaren. Laat ik dat intern bespreken en daar later schriftelijk op terugkomen hoe wij ervoor zorgen dat alle kralen aan de ketting elkaar versterken, ook als het niet onze eigendom is en ook als wij daar niet vanuit onze taak actief in zijn geweest omdat wij geen grond hoefden te verwerven, maar dat ik wel even aangeef hoe wij in het kader van burens met elkaar praten, zorgen dat het elkaar versterkt.

De voorzitter: Het algemeen bestuur stemt er ook mee in dat er later dit jaar een nadere uitwerking komt die recht probeert te doen aan het punt van de heer Clarijs en de andere opmerkingen die zijn gemaakt over de EVZ en de waterberging en dat wij dan ook ingaan op hoe wij anderen erbij betrokken hebben.

Besluit: Het algemeen bestuur:

- 1. Neemt kennis van de nota van zienswijzen;**
- 2. Stelt het projectplan "EVZ Kibbelvaart-Halderberge" vast.**

De voorzitter: U kent denk ik, de procedure, maar ik zal hem nog een keer toelichten. U krijgt eerst in een vaste volgorde de gelegenheid om uw beschouwingen te geven over de kadernota. U heeft daarvoor vier minuten de tijd, die mag u gebruiken, maar het hoeft niet. Daarna gaan wij antwoorden in eerste termijn en het debat is bedoeld voor de tweede termijn. In de eerste ronde laten we de sprekers hun punt maken en zijn er geen interrupties. Ik start met de VVD.

Mevrouw Franssen: Voorzitter. Wij hebben met zijn allen alle algemene beschouwingen doorgelezen en wij zagen daar redelijk wat overeenstemming, dus hebben wij het zo opgevat dat wij nou wat accenten gaan leggen. Dat wil ik dan in deze vier minuten gaan doen. Er is tussen allerlei partijen al overeenstemming, dus willen wij het accent leggen op de dienstbaarheid van het waterschap aan de burgers. Ik bezig altijd de kreet: het waterschap is er voor de burgers en niet andersom. Dat geeft wel aan hoe wij daar als VVD in zitten. Wat moeten wij daarvoor doen? Op de eerste plaats goed uitleggen wat wij doen, dus communiceren. Praten met de mensen uit het gebied waar wij werken, dus communiceren. Mee laten denken door burgers, overheden, bedrijven en instellingen, dus communiceren. Maar dit is de zachte kant van dienstbaarheid, maar er is ook een wat hardere kant. Het waterschap heeft daar ook een opdracht en dat zijn de kerntaken en die moeten wij uitvoeren en wat ons betreft tegen zo laag mogelijke kosten. Waterveiligheid, waterkwaliteit en het watersysteem beheren zijn onze kerntaken en daarmee dus onze core business. Wij willen als VVD natuurlijk onze verkiezingsbelofte trouw blijven, namelijk dat de organisatie efficiënt werkt en dat de kerntaken uitgevoerd worden tegen zo laag mogelijke kosten. Daarom hebben wij in eerste termijn ingebracht dat faseren van bepaalde taken waardoor de investeringen uitgesteld kunnen worden, wel een idee is. Dit kan namelijk bijdragen aan lagere belastingen, maar het kan ook een positief effect hebben op onze schuldenpositie, waar wij ons eveneens zorgen over maken. De VVD streeft ook naar een duurzaam financieel beleid, wat wij echt zien als een fundament. Het fundament moet eerst goed zijn voordat wij daarop voort kunnen bouwen. Het Masterplan zoals verwoord, is in de eerste termijn van de fractie Natuurterreinen wat de VVD betreft, dan ook echt een brug te ver. Geen plannen maken voor de toekomst als het fundament nog niet volledig op orde is. Een ander belangrijk punt van aandacht betreft de manier waarop het waterschap projecten realiseert. Hollen wij niet ver vooruit met projecten die ver van onze kerntaken afliggen of volgen wij op dat gebied gewoon de norm om op die manier onze financiële positie zo optimaal mogelijk te houden. Wat ons betreft is het duidelijk. Wij vragen ons mede in dit verband het volgende af. Om aan de KRW te voldoen, moeten wij flink investeren en flinke investeringen doen. De doelen die wij daarmee bereiken voor de waterkwaliteit, zijn die eigenlijk wel realistisch en haalbaar? Is deze investering wel een goede? Zijn wij daarmee als waterschap doelmatig? Wij verzoeken daarom het dagelijks bestuur een evaluatie te doen toekomen aan het algemeen bestuur en dit te agenderen voor een BOB-cyclus. De VVD wil graag vaste koers houden bij het realiseren van de kerntaken waterveiligheid, kwaliteit en systeembeheer, gebaseerd op een zo duurzaam mogelijk financieel beleid.

Mevrouw Korst: Voorzitter. De kadernota is voor ons een voorbeeld van samenwerken, dat heeft geleid tot een kwalitatief goed product. Wij kunnen als waterschap hiermee goed voor de dag komen, maar in deze fase van behandeling willen wij u toch meenemen naar een aantal speerpunten die wij als CDA willen benadrukken en wij willen ook een aantal accenten plaatsen. Daarbij volgen wij de lijn van de nota. Allereerst willen wij een pluim uitdelen voor de communicatieparagraaf. Zoals bekend is het CDA – daarin staan wij overigens niet alleen – een warm voorstander van een meetbare vergroting van de taakbekendheid van het waterschap onder alle inwoners. Het lijkt nu prima geregeld. Kijkend naar de toekomst met betrekking tot zuivering van medicijnresten uit de meest kwetsbare wateren vragen wij ons af of vanuit de STOWA nog zaken te verwachten zijn in ons gebied. Wachten wij af of moeten wij van wal steken? Visieontwikkeling vindt tegenwoordig steeds vaker samen met het algemeen bestuur plaats. Wij merken op dat veel zaken tegenwoordig gezamenlijk breed opgepakt worden en het werk van de werkgroep Bestuurlijke vernieuwing mag hier zeker bij genoemd worden. Bij de klimaatveranderingen en waterveiligheid – actueel op dit moment – merken wij dat de strategiebepaling in de commissie Watersystemen heel erg noodzakelijk is. Het doelgericht aanpakken is vereist en zal inspanningen van waterschap en provincie vergen, zoals ook de minister onlangs opperde. Communicatie moet ook gebruikt worden om de reële verwachtingen te bevorderen. Het CDA vindt het van groot belang dat er continu actualisering van de risico's plaatsvindt in verband met de aangepaste normen, maar betrek de kennis van het veld hierin. Van strategie tot operationeel niveau, vanuit de agrarische sector en bedrijven. Hiermee wil het CDA nog maar eens de strategie voor burgerparticipatie onderschrijven, waarbij alle partijen aan de voorkant betrokken worden bij overleg en waarbij hun kennis en kunde ingezet moeten worden. Meekoppelkansen zijn de extra's. Nu nog even een opmerking over de gebiedsprogramma's. In eerste termijn hebben wij u gevraagd of er zicht is in de planning wanneer de programma's afgerond zijn en ook of wij erop mogen vertrouwen dat wanneer er lokaal kansen zijn om tot de uitvoering van bijvoorbeeld KRW en maatregelen te komen, deze planning geen hindernis is in de tijd om onze doelen te realiseren. Graag horen wij van het dagelijks bestuur of die hindernis toch nog genomen moet worden. Agrarisch waterbeheer: wij hebben gelezen en geconstateerd dat er diverse concentraties mineralen, stikstof en fosfaat in stedelijke regio's zoals de Randstad, hoger liggen dan in landelijk gebied. Cijfers worden gemeld in Brussel en dat is mede input voor de normen. Wij willen

aandacht vragen voor deze constatering. Daarnaast hebben wij nog een opmerking over de virtuele inkooporganisaties. Die is toegelicht, onze dank daarvoor. Wij zien de voordelen hiervan. Het CDA wil wel aandacht voor de mogelijkheden om de lokale economie te blijven stimuleren. Er moet oog zijn voor de voordelen die bijvoorbeeld behaald kunnen worden door plaatselijke kennis en kunde van toeleverende bedrijven, uitvoerders, loonwerkers en projecten in te zetten. Samenvattend zien wij dat de belangrijke opgave van duurzaam financieel beleid onder voortdurend kwalitatief goed rentmeterschap over de opgaven waarvoor ons waterschap zich ziet gesteld, op juiste wijze wordt aangepakt en dat geeft ons een goed gevoel.

De heer Mureau: Voorzitter. Onze fractie Ons Water/Waterbreed heeft net als de andere fracties gezien dat er in de algemene beschouwingen een grote algemene deler zit. Wij zijn het op veel punten eens met elkaar en dat waarderen wij, dat wij als bestuur gezamenlijk samen met onze medewerkers de schouders eronder zetten. Wij willen kort een aantal dingen benoemen. Dan begin ik met een waarheid of mythe. Het schijnt dat bij alle dijkgraven in Nederland een tegeltje aan de muur hangt met de spreuk: 'Geef ons heden ons dagelijks brood en af en toe een watersnood'. Ja, misschien hangt het bij u ook in de huiskamer, maar bij een hele hoop mensen bij ons in het gebied en provincie niet. Wateroverlast is een actueel thema, daardoor zijn wij als waterschap ook weer in beeld. Het is een van onze kerntaken, voldoende water, niet te veel, niet te weinig, en van goede kwaliteit. De afgelopen weken hebben wij de rampzalige gevolgen van extreme neerslag kunnen zien. In ons werkgebied zijn wij er relatief goed vanaf gekomen. Dit keer wel. De spreker heeft ons laten zien dat ook in ons werkgebied niet iedereen droge voeten heeft. Wij weten inmiddels dat deze incidenten regelmatig terug zullen keren en daarmee feitelijk geen incidenten meer zijn. U deelt onze zorg en werkt aan een strategie rond extreme neerslag. Wij horen graag van u wanneer u deze strategie met ons algemeen bestuur kunt delen. Wij hebben in onze beschouwingen gevraagd te kwantificeren wat het betekent het watersysteem robuuster te maken. Hierop hebben wij nog geen antwoord ontvangen naar aanleiding van onze schriftelijke vragen en dat is naar onze mening wel noodzakelijk, omdat wij niet per se het uitgangspunt dat het aanpassen van het watersysteem per definitie onbetaalbaar is, willen handhaven. Op basis van feiten en cijfers willen wij weloverwogen keuzes kunnen maken om ook in de toekomst aan wellicht gewijzigde normen te kunnen blijven voldoen. Een van de keuzes die wij als fractie in elk geval willen maken, is het multifunctioneel inzetten van gronden om schade door wateroverlast te beperken. Voor het bergen van water in natuurgebieden moet wat ons betreft het 'ja, tenzij' principe gelden. Dat betekent dat natuurgebieden die de laagste economische waarde hebben, altijd worden ingezet als waterberging als gronden met een andere functie – stedelijk of agrarisch – daar profijt van hebben. Daarnaast zijn wij ervan overtuigd dat ook met werkzaamheden in het veld nog winst te behalen valt om de afvoercapaciteit van het watersysteem te verbeteren. Er moet op tijd en goed gemaaid worden. Als de Flora- en faunawet een belemmering vormt om tijdig te maaien, dan moet er een ontheffing aangevraagd worden. Uitstellen van werkzaamheden mag geen automatisme zijn. Er moet per gebied maatwerk geleverd worden, want dat leidt tot het juiste evenwicht tussen de water afvoerende functie van een watergang en de ecologische waarde. Het ecologische maaibeheer kan naar onze mening alleen worden toegepast als dit geen negatieve invloed heeft op de afvoercapaciteit. Daarbij moet niet alleen naar de theoretische normen worden gekeken, maar juist ook naar de praktische situatie. Wij roepen het dagelijks bestuur op hierover in overleg te gaan met de aanliggende grondeigenaren. Terecht merkt u in de beantwoording ook op dat in het werkgebied veel kennis en ervaring voorhanden is en die moeten wij benutten. In enkele gebieden hebben wij gemerkt dat de peilbesluiten niet meer aansluiten bij de praktijk. Dat wordt bijvoorbeeld veroorzaakt door bodemdaling in gebieden rond Sprang-Capelle, Waalwijk en Hoeven. Wij vragen het dagelijks bestuur om een overzicht van de verschillende peilbesluiten met de datum waarop deze volgens planning herzien zullen worden en daarnaast vragen wij het dagelijks bestuur om een quick scan van de peilbesluiten om te bepalen of het voor bepaalde gebieden noodzakelijk is om de herziening naar voren te halen. Waterkwaliteit heb ik nog niet benoemd, maar daar hebben wij ook onze zorgen over. Daarbij is ons adagium dat de goeden niet onder de kwaden mogen lijden.

Mevrouw Bonthuis: Voorzitter. Ik maak van de gelegenheid gebruik om eens wat anders te proberen, in dialoog en wat actiever. We gaan kijken hoe het werkt. Ook fractie Water Natuurlijk laat graag van zich horen. Er ligt een degelijke kadernota, een goed resultaat van een jaar lang productief en hard werken met het nieuwe bestuur en de organisatie. De kadernota ademt de sfeer van in control zijn, dat wekt vertrouwen. Maar Water Natuurlijk wil meer dan alleen controle hebben. Wij willen ook proactief inzetten op een aantal dossiers. Onze speerpunten, te beginnen bij de waterkwaliteit. Dat is toch echt een kerntaak van ons waterschap. Dat heeft in de eerste plaats alles te maken met de gezondheid van de inwoners en de natuur, dat is iets wat ons allemaal ter harte zou moeten gaan. Cruciaal. De waterkwaliteit is onvoldoende, zegt onze minister via haar adviescommissie, niet alleen in Brabantse Delta, in heel Nederland, maar zeker ook in Brabantse Delta, want wij scoren slechter dan de Brabantse collega's op dit punt. Wij hebben het over te veel fosfaten, te veel stikstof, vorige week een alarmerend artikel over waterstofsulfide bij ons in de Chaamse bossenbuurt met mogelijk blijvende gezondheidsschade. Dat kunnen wij niet laten gebeuren. Goed om te lezen dat rioolwaterzuiveringsinstallaties worden aangepakt als ze echt fout zitten, maar wij kunnen hier veel steviger op inzetten. Een voorbeeld is als de rioolwaterzuivering vervangen moet worden – dank fractie

Bedrijven – laten wij dan actief inzetten op nieuwe technieken die beter zuiveren. Het Deltaplan Agrarisch waterbeheer kan een duwtje in de rug krijgen, zegt u als dagelijks bestuur, maak dat dan concreet en laat het niet bij een vrijblijvende uitspraak om het ergens te gaan agenderen en laten wij de goede voorbeelden van agrariërs in eigen huis hierbij benutten. Een andere thema is uiteraard ook de waterveiligheid. Toename van de grote hoeveelheden regenwater zorgt overal voor natte voeten in de stad en op het platteland. Goed om te lezen dat wij allemaal als collega's daar prioriteit aan geven. Wij stellen daar twee actiepunten bij voor. Besteed in de strategie die u daarvoor wilt ontwikkelen, aandacht aan de robuustheid in samenhang met ruimte voor de natuur – dat is een win-winsituatie – en ga aan de slag met het principe 'teelt volgt peil'. Dan nog een ander thema wat ons allemaal ter harte gaat, communicatie, participatie, samenwerking. Hier is een compliment op zijn plaats. Ik denk dat wij dat best aardig aan het doen zijn, communicatie. Het waterschap is er voor alle inwoners, zeggen sommige collega's van ons, maar als die inwoners dat niet weten, dan komen wij met elkaar niet verder. Er blijft dus nog wat uit te leggen. Bij de onderdelen participatie en samenwerking mogen wij een stapje sneller doen. U onderstreept dat ook als Dagelijks Bestuur als u zegt dat de interne organisatie daar nog wel het een en ander kan leren. Participatie is daadwerkelijk iets anders dan communicatie. Er zijn hele andere vaardigheden bij nodig en die hopen wij terug te kunnen zien bij bijvoorbeeld de realisatie van EVZ's en beekherstel. Daarin kan dat uitstekend tot uitdrukking komen. Dan een klein compliment voor het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur over de wijze waarop het traject Bestuurlijke vernieuwing is omarmd en stap voor stap wordt doorlopen. Water Natuurlijk ziet het als een goed fundament voor de voortzetting van de goede samenwerking en tegelijkertijd voor het effectiever behalen van onze gezamenlijke doelen. Tot slot kondig ik vast aan dat ik straks een motie ga indienen over de circulaire economie, een stukje vernieuwing in ons waterschap. Die licht ik later toe.

De voorzitter: Dat klopt, mevrouw Bonthuis.

De heer Schouwenaars: Voorzitter. Zoals in onze eerste termijn genoemd, is de kadernota waar wij het vanavond over hebben, op een veel betere manier tot stand gekomen dan voorgaande kadernota's. Meer betrokkenheid van het gehele algemeen bestuur, zeker op het voorsorteren en ingrijpen in het duurzaam financieel beleid. In eerste termijn geven alle fracties aan dat zij kunnen instemmen met de gekozen lijn en dat geldt ook voor ons. Prima, zou je zeggen, maar het vervolg is minder positief. Verschillende partijen proberen in eerste termijn te komen tot concreet geformuleerde vragen. Het lukt het dagelijks bestuur niet de meeste vragen van concrete antwoorden te voorzien en dat maakt de tweede termijn de wij nu hebben, lastig. Het herhalen van vragen is niet de bedoeling, maar toch. Laat ik het maar toespitsen op enkele thema's. Het CDA is heel concreet over waterkwaliteit en heeft dezelfde vragen als wij. Heeft het verbeteren van de waterkwaliteit in ons gebied niet een extra duwtje nodig? De vraag stellen is hem ook beantwoorden. Het dagelijks bestuur blijft het antwoord schuldig. Het Deltaplan Waterkwaliteit en Zoetwater moet scherper en beter worden ingevuld. Het duwtje in de rug van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer door het landelijk nog eens ter sprake te brengen, is nadrukkelijk niet genoeg, maar dat is ongeveer het hele antwoord dat aan het CDA en ons wordt gegeven. De Adviescommissie Water is in haar advies van mei jl. glashelder. Als wij zo doorgaan, worden de landelijk afgesproken doelen niet gehaald. Ook u stelt in uw kadernota dat wij er in West- en Midden-Brabant slechter voor staan dan gemiddeld in Nederland, maar tot een goede vertaling en aanpak komt u niet. Wij willen u uitdagen om de oproep van ACW te vertalen in een Brabantse Delta beleid. Vooruitschuiven heeft geen zin. Wij kunnen op een aanschrijving rekenen. Hoge kosten zijn geen excuus, zegt ACW, maar het gaat niet alleen om geld, het gaat vooral om bestuurlijke aandacht. Wij zijn blij met de aangekondigde motie van de fractie Natuurterreinen. Inhoudelijk zitten wij als PvdA op de lijn van de opmerking van de onlangs vertrokken directeur van het Wereld Natuurfonds, die minder scheiding tussen natuur en de agrarische sector bepleitte. Twee sectoren die verschillende belangen hebben, maar die onderling afhankelijk van elkaar zijn. Met Ons Water zeggen wij, beloon de voorlopers, ondersteun het peloton, maar wees duidelijk voor de achterblijvers. De tijd dat de DAW vrijblijvend is, is voorbij. Het moet tot resultaten leiden. Voor goede voorbeelden hoeven wij niet veel verder te kijken dan alleen aan onze tafel hier. Die hebben wij in ons midden. Onze oproep aan het dagelijks bestuur moge duidelijk zijn, ga op korte termijn met de waterschappen in ons stroomgebied en de provincie aan tafel om nog in 2017 tot een aanscherping van het stroomgebiedsplan te komen, want de huidige aanpak is ontoereikend. Niet wachten op het nieuwe stroomgebiedsplan 2020 is onze oproep. Maak duidelijk hoe u handen en voeten geeft aan de aanpak van Brabantse Delta. De ACW is in haar advies helder over de rol van de waterschappen. Vul dat in. Een tweede belangrijk thema dat in uw beantwoording slecht uit de verf komt, is water in relatie tot wijken en buurten in dorpen en steden. U geeft aan dat het om maatwerkoplossingen vraagt, dat zijn wij volledig met u eens. Per werkgebied kan dat verschillen, maar wij moeten helaas vaststellen dat sprake is van een te afwachtende houding. Als waterautoriteit moeten wij daarin het voortouw nemen en de regie in handen nemen. Het gaat natuurlijk om de klimaatrobustheid van het watersysteem in de stad, maar het gaat ook over het vormgeven van de relatie tussen stad en land. Concreet willen wij in het najaar de stand van zaken van de vier werkgebieden in ons gebied hebben. Hoe wordt het daar aangepakt en welke rol willen wij daarin spelen? Wij zijn benieuwd naar de reactie van het dagelijks bestuur en van onze collega's.

De heer Taks: Voorzitter. 50plus heeft in haar schriftelijke algemene beschouwingen waardering uitgesproken voor deze kadernota. Het is een belangrijke eerste stap in de richting van verduurzaming van het financiële beleid en zoals in het voorjaar afgesproken in het bestuursakkoord. Het dagelijks bestuur verdient daarvoor onze waardering. Een goed evenwicht tussen taken, schulden en tarieven moet naar de mening van 50plus ervoor zorgen dat ook in de toekomst de voor de veiligheid noodzakelijke investeringen kunnen worden gedaan zonder verhoging van de lasten. Lastenverzwaringen zijn voor ons geen optie. Bezuinigingen op veiligheid zijn dat ook zeker niet. Voor ons geldt het adagium waterveiligheid en financiële veiligheid moeten hand in hand gaan. Het is van belang dat deze kadernota de mogelijkheid biedt om de groei van de schulden en rentelasten te beperken, zonder negatieve gevolgen voor het niveau van investeringen, wat niet wegneemt dat het schuldenniveau toch wel riskant hoog blijft. Daarom zijn bij de volgende kadernota's de komende jaren verdere maatregelen onontkoombaar. Die wachten wij ook met belangstelling af. Men kon ons verwijten dat wij een eenzijdige financiële benadering hebben. Dat lijkt misschien ook wel zo en het zou niet zo ambitieus zijn als de weidse visies die door sommige fracties worden ontwikkeld, maar financiële degelijkheid is echter onze eerste ambitie en daar willen wij geen concessies op doen. Wij zijn het dan ook volstrekt oneens met de oppositie, met de fracties Water Natuurlijk en de PvdA, die menen dat de financiële situatie niet het allerbelangrijkste is. Een gezond financieel beleid is misschien geen kerntaak, maar het is wel een noodzakelijke voorwaarde om op de kerntaken inhoudelijk beleid te kunnen voeren. Wie meent dat inhoudelijke en maatschappelijke ambities leidend zouden moeten zijn, neemt financiële risico's en dat is niet de keuze van 50plus. Overigens is in deze kadernota de maatschappelijke betrokkenheid van het waterschap duidelijk zichtbaar. Thema's als innovatie, duurzaamheid, milieu en klimaatbestendigheid komen overal in de nota aan de orde, maar – en daar gaat het om – binnen de grens van de financiële mogelijkheden. Ook wijs ik op het belang dat ook in de kadernota gehecht wordt aan communicatie en participatie. Die thema's onderschrijven wij van harte. Tot slot een buitengewoon politiek gevoelig onderwerp en dat betreft onze opvatting dat de lasten op een andere en eerlijker manier verdeeld zouden kunnen worden in het kader van de herziening van de waterschapsbelastingen. Dat is geen zaak van dit algemeen bestuur, dat moet door de wetgever worden geregeld, maar wij hebben daar een duidelijke opvatting over. Wij hopen dat als er straks in het verdere proces van de wetwijziging een reactie op bestuurlijk niveau van Brabantse Delta wordt gevraagd, dat wij daar het debat over kunnen voeren en dan zullen wij onze opvattingen naar voren brengen, dus nu dienen wij geen motie in. Die is nog niet aan de orde op dit moment, die zou misplaatst zijn.

De heer Knook: Voorzitter, de inhoud van de kadernota ligt in de lijn met ontwikkelingen zoals die de afgelopen jaren is ingezet. Het waterschap is naar onze mening redelijk op koers gebleven, maar heeft de laatste jaren er wel wat lading bij gekregen, die geen financiële bijdrage levert. Vanuit deze achtergrond roepen wij daarom nogmaals op om vast te houden aan de uitvoering van de kerntaken van het waterschap en die zijn het beheer en onderhoud van het watersysteem en het zuiveren van het afvalwater. Het waterschap dient deze taken uit te voeren op doelmatige en sobere wijze. Op die manier kan fondsontwikkeling beperkt worden, nu en in de toekomst. Een robuust watersysteem is niet alleen belangrijk voor de landbouw, maar voor iedereen in het werkgebied van het waterschap. Het stedelijk gebied wordt zoveel mogelijk drooggehouden, maar dit moet niet ten koste gaan van het buitengebied. De agrarische sector betaalt daarom voor de werken van het waterschap, die ten dienste staan van de land- en tuinbouw. De land- en tuinbouw heeft ook een functie bij de inrichting van het waterbeheer. U geeft aan in uw reactie op de algemene beschouwingen dat de kansen voor het vergroten van het bergend vermogen van de grond en van open water optimaal benut moeten worden. Op dit moment vinden handhavingsacties sloten, oevers en dijken op orde plaats. Waarom worden deze kleine stukken grond in eigendom van het waterschap langs kreken en sloten niet ingezet voor waterberging in plaats van dat deze te koop of te huur worden aangeboden aan aanliggende agrariërs? Er moet meer met creatieve oplossingen worden gezocht om deze kansen die er liggen, optimaal te benutten. Waterkwaliteit. Het is niet alleen de landbouw die voor een verbetering van de waterkwaliteit in ons gebied kan zorgen, ook het stedelijk gebied kan hier een bijdrage aan leveren, zoals door het CDA is aangegeven. Het opstellen van het Masterplan Waterkwaliteit is een taak van de nationale overheid en niet van het waterschap. De nationale overheid stelt de emissienormen op. Binnen de agrarische sector is er volop aandacht voor waterkwaliteit, gezien de vele afspraken en projecten die er op dit moment lopen. Enkele voorbeelden van deze projecten zijn het project Erfafspoeling, Schoon Water Brabant, Green Deal boomteelt, Green Deal fruitteelt. Deze projecten laten de welwillende houding zien van de agrarische sector om samen aan de kwaliteit van het water te werken. Dit moeten wij vasthouden en niet onze kostbare tijd en geld steken in een masterplan. Daarom roepen wij op om vooral aandacht te hebben voor de uitvoering in het veld. Daardoor ontstaat draagvlak voor het waterschap en verbetering van de waterkwaliteit. Concluderend kunnen wij stellen dat wij de voorgestelde inhoudelijke lijn van de kadernota op hoofdlijnen ondersteunen. Over de financiële vertaling van deze lijn in de tarieven vooral voor ongebouwd, hebben wij nog onze zorgen. Focus op de echte kerntaken en door creatiever te kijken naar de samenwerkingsmogelijkheden kan de tarievenstijging worden beteugeld. Op die manier kan het waterschap als functionele overheid haar functie naar behoren en met betrokkenheid met alle belanghebbenden blijven uitvoeren.

De heer Kocx: Voorzitter. Nogmaals complimenten voor de kadernota. Die hebben wij al in de schriftelijke beschouwingen een aantal malen gegeven en die zijn ook verdiend. Daarom wil ik ze nog graag een keer herhalen, maar wij zullen de rest van de schriftelijke beschouwingen niet overdoen uiteraard. Voor ons blijft één punt van onze beschouwingen over en er komt nog een nieuw punt bij door de actualiteit. Het open punt wat voor ons heel belangrijk is, is de tariefontwikkeling door de jaren heen. Wij hebben in onze inbreng gesproken over een jojo-effect. Daar is door het Dagelijks Bestuur op gereageerd, wij kijken naar de voorbeeldprofielen. Dat was niet onze insteek. Wij zeggen, kijk niet alleen naar de voorbeeldprofielen of gemiddelden, maar kijk of je de tarieven goed kunt uitleggen aan burgers, bedrijven en agrariërs, waarbij communicatie een belangrijk punt is. Als voorbeeld hebben wij gegeven dat de zuiveringsheffing stijgt. Die is op dit moment stabiel, maar stijgt in 2020 met vier komma zes procent (4,6%) en in 2021 met vijf komma drie procent (5,3%) om dan vervolgens de jaren erna te gaan dalen om vervolgens in 2026 volgens de huidige kadernota nog lager te zijn dan in 2021. Dat bedoelden wij met jojoën in het tarief, eerst omhoog, dan omlaag. Nogmaals een dringend beroep op het Dagelijks Bestuur om hier serieus naar te kijken en beleid op te ontwikkelen om dit eventueel waar mogelijk, ongedaan te maken. Wij hebben nog een aantal jaren te gaan. Wij verwachten niet nu de oplossing, maar wel de intentie om daar serieus naar te gaan kijken en beleid voor te maken om in volgende kadernota's dit jojo-effect op wat voor manier dan ook weg te nemen, want dan hoeven wij het ook niet zo heel lastig uit te leggen. Dan een nieuw punt gezien de actualiteit, maar ook weer niet zo nieuw, want wij hebben het vorig jaar al een beetje gememoreerd, namelijk de NWB. Wij hebben vorig jaar gememoreerd, let goed op de NWB, kijk naar het dividendbeleid en wees zeker dat ons kapitaal wat erin zit, daar veilig staat, want gezien ons aandelenkapitaal en het eigen vermogen is de waarde daarvan zeer aanzienlijk. Wij hebben toen gesproken over tussen de vijftig miljoen euro (€ 50.000.000) en honderdvijftig miljoen euro (€ 150.000.000) om het nog even in beeld te brengen. Maar inmiddels worden wij door de tijd ingehaald, want anderen zijn inmiddels ook naar de NWB aan het kijken, met een gretig oog lijkt het. Er is inmiddels een rapport verschenen van De Brauw Blackstone Westbroek – toch niet de eerste de beste –, een openbaar stuk. Daarin wordt gesproken om een aantal overheidsbanken wellicht te fuseren of op een andere manier bij elkaar te brengen om te komen tot een soort investeringsbank van de overheid. En in ieder geval de NWB en BNG zouden daarin mee moeten gaan. Inmiddels heeft minister Dijsselbloem het rapport in ontvangst genomen. Het heeft in de krant gestaan en het AD kopt inmiddels al: "Fusie overheidsbedrijven kan drie miljard euro (€ 3.000.000.000) schelen." Dan is men in Den Haag natuurlijk meteen geïnteresseerd, want daar valt geld te halen. Dat is prima, maar niet ons geld, want wij moeten wel gaan uitkijken wat het gevolg van dit rapport zal zijn, want als men bedenkt dat alles op een grote hoop wordt gegooid en men kan het eigen vermogen op een andere manier gaan inzetten, dan moeten wij wel vooraan staan om onze belangen veilig te stellen, vooral omdat je in het rapport kunt lezen – het is op dit moment nog een Engelstalig rapport, maar gelukkig is er een managementsamenvatting van een pagina of vijf – dat in de nieuwe bank de Nederlandse Staat de meerderheidsaandeelhouder dient te worden. Met andere woorden, dan zijn wij als waterschappen onze zeggenschap en invloed voor een deel kwijt, want dan hebben in ieder geval geen meerderheid meer om ons te bemoeien met het dividendbeleid. Vandaar het verzoek aan het dagelijks bestuur hier serieus naar te kijken en voor het algemeen bestuur een soort inventarisatie op te stellen over de eventuele gevolgen voor het waterschap, in elk geval om alles te doen om onze belangen in de NBW niet te laten verwateren en er in ieder geval voor te zorgen de waarde veilig te stellen en daar niet te lang mee te wachten, want in het rapport wordt gesproken over twee stappen, een stap van zes maanden aanloop en in zes maanden kan het gebeurd zijn. Dus niet te lang mee wachten, dus graag actie.

Mevrouw Raedts: Voorzitter. Ik begin met de constatering dat het waterschap vele maatschappelijke functies vervult. De kadernota getuigt van een brede maatschappelijke inzet en de intentie om samen te werken met partners. Het Dagelijks Bestuur zegt in haar reactie daar ook erg aan te hechten en die samenwerking met andere partners gaat ook steeds beter, ten minste dat hoor ik van mijn achterban. Dat vind ik verheugend, want mede daardoor zijn de resultaten tot grotere tevredenheid van betrokkenen. De titel van de kadernota 'Koersvast en Financieel bestendig', klinkt ijersterk, maar heeft ook gevaar in zich. Financieel bestendig is een goede zaak, wij zijn als algemeen bestuur nauw betrokken bij de afwegingen en de besluitvorming, maar hierbij teken ik aan dat financieel bestendig iets anders is dan zuinig. Ik zet daarom vraagtekens bij het uitgangspunt dat het waterschap per se tot de goedkoopste van Nederland moet behoren. Als de maatschappelijke opgave, zoals bijvoorbeeld klimaatadaptatie, omvangrijker wordt en financieel veel van ons vraagt, dan mag de huidige balans tussen opgave, schulden en tarieven best heroverwogen worden. Dan koersvast. Je kunt eruit begrijpen, wat er ook gebeurt, wij blijven op koers, de koers die in het bestuursakkoord en in het Waterbeheerplan is vastgelegd. Maar als partner in een maatschappelijk krachtenveld is het altijd raadzaam om alert te zijn op trends en ontwikkelingen en je te bezinnen op mogelijke bijsturing van de koers. Doe je dat niet, dan raak je de weg kwijt of verlies je kansen uit het oog. Ik vind het dan ook terecht dat het dagelijks bestuur zegt dat wij moeten aansluiten op maatschappelijke thema's. Een aantal voor het waterschap relevante ontwikkelingen staat dan ook overzichtelijk in de kadernota, voor de snelle lezer op bladzijde 10 verwoord. Daar staat ook een aantal zeer actuele thema's, bijvoorbeeld wateroverlast en waterkwaliteit. Ik beperk mij nu even tot waterkwaliteit. De fractie Natuurterreinen dient straks ook namens de fracties Water Natuurlijk en de PvdA een motie in met het doel

om het onderwerp waterkwaliteit prominenter op de agenda van het waterschap te krijgen en een versnelling te realiseren in de uitvoering van maatregelen. Vele gezaghebbende organisaties voelen de urgentie van een goede waterkwaliteit en in mijn schriftelijke algemene beschouwingen heb ik er een aantal genoemd. Die ga ik niet herhalen. Wij lezen in de kadernota dat er diverse projecten worden opgestart, beleidsplannen worden geschreven, voorlichtingsprojecten van de grond komen. Er wordt in andere bestuurslagen aandacht voor gevraagd, er worden onderzoeken gestart en de resultaten van die onderzoeken worden weer gebruikt voor beleid, et cetera. Allemaal nuttig en noodzakelijk, maar het wordt tijd om de inspanningsverplichtingen om te zetten in resultaatsverplichtingen. Nodig is dat wij ambities en doelen scherper stellen, SMART maken. U weet allemaal wat SMART is. Ik heb er een aantal meegenomen en ik vraag u allemaal er een van de mand te nemen. Voor de dijkgraaf heb ik een extra grote rol, zodat zij dit jaar steeds herinnerd zal worden aan deze hartenkreet.

De voorzitter: Origineel, dank u wel, mevrouw Raedts. De mand gaat rond. De heer Van Dam is nog niet gearriveerd, maar als hij nu binnenkomt, dan krijgt hij wel het woord. Misschien is hij iets verlaat en ik gun hem zijn spreektijd. Hij is niet in aantocht? Nee, dan gaat het over. Dank voor ieders inbreng in eerste termijn. Dan gaan wij over tot de beantwoording door de heer Schots. Openstaande punten die de andere portefeuilles betreffen, zal de heer Schots doorgeven aan het dagelijks bestuur als collegiaal bestuur. Ik denk dat het voor het dagelijks bestuur ook goed is om kort en bondig te zijn, want wij zijn ook weleens breedsprakig. Wij gaan moeite doen om kort en bondig te zijn.

De heer Schots: Dat kan ik alleen doen dames en heren, door niet iedereen individueel te gaan beantwoorden, want dan ben ik x keer vier minuten bezig en dat wil ik u niet aandoen en ook mezelf niet trouwens. Ik denk dat als ik probeer het in algemene termen samen te vatten en hier en daar een wat concreet punt te duiden, in uw reacties op de eerste plaats instemming doorklinkt voor het proces dat wij doorlopen hebben om deze kadernota tot stand te brengen met een betrokkenheid van uw kant, die heel anders en intensiever was dan voorgaande jaren. Ik heb u horen zeggen dat u veel lof heeft voor het product dat daaruit voortgekomen is en die lof wil ik graag overdragen aan alle vertegenwoordigers van de ambtelijke organisatie hier al of niet aanwezig, die daar hun inzet en tijd aan besteed hebben. Als ik probeer de algemene lijnen samen te vatten, dan denk ik dat wat duurzaam financieel beleid betreft, u allen instemt met de voorkeursvariant die het Dagelijks Bestuur in deze kadernota heeft neergezet. Dat heeft een traject achter zich waar u allen zeer intensief bij betrokken bent geweest. Ik denk dat wij daar verder niet al te lang bij stil hoeven te staan. Ik wil aangrijpen op datgene wat de heer Taks gezegd heeft, dat het niet een one off exercise of een eenmalige oefening geweest is, maar dat dit onderwerp continu de aandacht zal moeten blijven verdienen en het Dagelijks Bestuur is het daarmee eens. Wij hebben op grond van uitgangspunten die wij vorig jaar geformuleerd hebben, dit jaar de uitwerking daarvan opgepakt. U hebt gezien dat de maatregelen die wij daarvoor getroffen hebben om tot duurzaam financieel beleid – lees afbouw – van de schuldpositie te komen, niet in een keer doorgevoerd worden, maar in een aantal stappen. Dat is voor ons een jaarlijks terugkerend proces dat wij elke keer kijken of wij nog goed op koers zitten of dat wij in de sfeer van duurzaam financieel beleid tot andere aanvullende maatregelen moeten komen, ook gewijzigde omstandigheden kunnen daarop van invloed zijn. Vaststaat dat wij de komende jaren voor omvangrijke investeringsopgaven staan als waterschap. Dat is niet alleen het normale pakket van beheer en onderhoud van de zuiveringsinfrastructuur en van de watersystemen, maar ook incidentele investeringen of niet-routinematige investeringen die wij moeten doen in de regionale keringen. U heeft kunnen lezen dat daarmee een bedrag van tachtig miljoen euro (€ 80.000.000) gemoeid is in de loop der jaren. Iets wat wij al een paar jaar hebben en wij ook de komende jaren zullen blijven meedragen, is onze bijdrage aan het HWBP van negen miljoen euro (€ 9.000.000) per jaar. En in de sector zuiveringsbeheer hebben wij de komende jaren ook de uitvoering van de strategie rond de AWP, de afvalwaterpersleiding, waarvoor wij een tweetal jaren geleden de toekomstvisie geformuleerd hebben, die betekent dat wij voor de instandhouding van deze belangrijke afvalwaterleiding de komende jaren toch voor zo'n veertig miljoen euro (€ 40.000.000) aan investeringen te doen hebben. Er is veel te investeren, wat wij ook zien terugkomen in een substantiële financieringsbehoefte en dat betekent dat de aandacht voor de ontwikkeling van de schuldpositie en met name voor de groei of de afvlakking daarvan, een punt van aandacht blijft, dat wij elk jaar zullen blijven tegenkomen. U heeft vrijwel allemaal ook gereflecteerd op het punt van de waterkwaliteit gerelateerd aan de KRW-doelstellingen, de al of niet haalbaarheid daarvan, de eventuele repercussies als wij de doelstellingen niet op tijd halen. U heeft gerefereerd aan de positie van het waterschap op het vlak van de waterkwaliteit in de landelijke benchmarks die de Unie doet en die in de Waterschapspiegel geproduceerd zullen worden. Ik denk dat het punt van de waterkwaliteit een van de belangrijke aandachtspunten is die het Dagelijks Bestuur bezighoudt en die in deze kadernota naar voren komt. Er wordt ook gewag gemaakt van de slechte positie van het waterschap in de landelijke vergelijking met de andere waterschappen. Daar wil het Dagelijks Bestuur op teruggeven dat het waterschap in elk geval voldoet aan de landelijke normen die er gelden voor de lozingen van effluent in de diverse zuiveringsgebieden. Daar zitten wij gewoon op. Wij zien ook dat wij met een gemiddelde zuiveringsprestatie van zevenenzeventig procent (77%) uitgedrukt in termen van stikstof en fosfaatverwijdering, onder het landelijk gemiddelde scoren, maar ruimschoots voldoen aan de normen die onze vergunningverleners stellen, met name RWS voor de openbare en Rijkswateren. De manier

waarop wij dat invullen en ook financieel invullen is een keuze geweest die het Algemeen Bestuur in het verleden altijd gemaakt heeft, daarmee in aanmerking nemend dat wij in ons waterschap qua gebiedsstructuur een wat bijzondere situatie hebben, die niet helemaal vergelijkbaar is met de andere waterschappen, wat vervolgens betekent dat als je simpel de grafiekjes in de Waterschapspiegel vergelijkt, je daar met appels en peren bezig bent. Ik doel daarbij op het feit dat wij het enige waterschap zijn dat een hele grote AWP heeft die vijftientachtig procent (85%) van het afvalwater van ons hele waterschap vervoert naar de zuivering in Bath waar het gezuiverd en geloosd wordt op de Westerschelde, een water dat onder Rijkstoezicht staat en dus niet bijdraagt aan de vervuiling of mindere vervuiling in ons eigen verzorgingsgebied. Wanneer je nu als doelstelling zou hebben om de eigen zuiveringsprestatie over het gehele gebied zo substantieel te verhogen als ik lees in de wensen die her en der door diverse fracties zijn geuit, dan heb je het over een hele substantiële verbetering die nauwelijks aan het eigen gebied ten goede komt, want het gaat allemaal in het water dat voor vijftientachtig procent (85%) door de AWP gaat, maar dat je daar wel gigantische investeringen voor moet doen waarvan het Algemeen Bestuur in het verleden altijd gezegd heeft dat zoveel investeringen die nauwelijks ten gunste komen van de waterkwaliteit binnen het eigen verzorgingsgebied en die vooral bijdragen aan de verbetering van de waterkwaliteit van de Westerschelde als we die al zouden kunnen meten, niet in balans is en dat wij het verstandiger vinden onze financiële middelen in het licht van duurzaamheid, grondstoffenterugwinning, circulaire economie of hoe het verder ook genoemd wordt, in die richting te investeren, omdat wij denken dat het maatschappelijk rendement daarvan hoger is dan zoveel geld te stoppen in een verbetering van de zuiveringsprestatie die nauwelijks meetbare effecten in ons eigen gebied heeft. Dat is een keuze die ten grondslag ligt aan het beleid dat eerder geformuleerd is, maar dat uiteindelijk door het Algemeen Bestuur is vastgesteld. Om het iets meer dimensie of gevoel te geven, wanneer je onze pure zuiveringsprestatie zou willen brengen op het niveau van het landelijk gemiddelde volgens de statistieken die in de Waterschapspiegel staan, dan betekent dat je de zevenenzeventig procent (77%) die wij nu realiseren, moet ophogen tot ongeveer vijftientachtig procent (85%) en om dat te bereiken heb je meer dan vijftig miljoen euro (€ 50.000.000) aan investeringen nodig in onze huidige waterzuiveringsinfrastructuur. En rekent u zich dan wel aan dat deze investeringen ten koste gaan van investeringen die je anders zou kunnen doen in duurzaamheidsontwikkeling, circulaire economie, grondstoffenterugwinning, energiefabriek en grondstoffenfabriek zoals het in waterschapsland heet. Dat in reactie op het onderwerp waterkwaliteit. Een ander punt ten aanzien van waterkwaliteit speelt wat meer aan de voorkant van de keten. Dat zal als ik mijn beantwoording klaar heb, door mijn collega Van der Aa verder worden toegelicht. Dat als eerste reactie op het punt van kwaliteit dat u vrij breed heeft aangeduid. Verder zie ik veel opmerkingen over de activiteiten op het vlak van het robuuste watersysteem om dat verder te intensiveren. Ik denk dat die waarschuwing aan de ene kant begrijpelijk is, maar aan de andere kant denk ik dat wij op dat gebied al geweldig veel doen. Ook de manier waarop wij de omgeving daarbij betrekken, participatie, samenwerking, die woorden zijn vaker gevallen, dat wij daar nu een aanpak hebben die garant staat om deze resultaten op een goede manier te bereiken. Niet alles kan allemaal tegelijkertijd en daar zullen wij rekening mee moeten houden. Velen van u hebben ook gesproken over de betrokkenheid en communicatie binnenshuis tussen Dagelijks Bestuur, Algemeen Bestuur, de ambtelijke organisatie en de buitenwacht op basis van de herziene communicatievisie die er ligt. Het Dagelijks Bestuur is voornemens om op dat gebied gewoon de ingeslagen weg verder te vervolgen. Ik haak nog even in op de opmerking van de fractie Bedrijven over de tariefontwikkeling. Terecht zoals wij in de eerste termijn schriftelijke beantwoording gezegd hebben, is de meetlat daarvoor gerelateerd aan de zogenaamde voorbeeldprofielen, waarin wij onze lastenontwikkeling en tariefontwikkeling voor burgers en bedrijven en andere belastingplichtigen relateren. Die voorbeeldprofielen zijn standaardprofielen die in Unieverband gehanteerd worden en waar ook de Tweede Kamer af en toe belangstellend naar kijkt. Binnen de structuur van de voorbeeldprofielen zit er de gelijkmatigheid in, die wij als Algemeen Bestuur altijd als norm gesteld hebben voor de tariefontwikkeling. Ik begrijp de opmerking van de fractie Bedrijven die het jojo-effect aanduidt als het specifiek de zuiveringstarieven betreft. Het punt dat u aangeeft, speelt niet volgend jaar of het jaar daarop, maar wel binnen afzienbare termijn, dus ik wil u graag aangeven dat wij dat in de volgende versie van de kadernota naast de voorbeeldprofielen wat nadrukkelijker in de schijnwerpers zullen zetten. Dan de Waterschapsbank en het rapport dat vorige week verschenen is, het rapport Creemers zoals dat in de wandelgangen heet. Ik heb er gisteren en eergisteren zelf een eerste contact over gehad met de directie van de NWB. Wat u al zei, het is een lijvig rapport van honderd bladzijden in het Engels over een zeer complexe materie, dus dat vereist verdere aandacht en bestudering. De eerste reactie van de NWB die ik hoorde, is dat als men daarnaar kijkt, dat dit rapport of de aanpak die voorgesteld wordt, vooral een oplossing lijkt te beogen voor de problemen die het midden- en kleinbedrijf op dit moment ondervindt met kredietverlening, omdat de commerciële banken daar zo lastig over doen en omdat de hele financiering van subsidies op het vlak van duurzaamheid en energiebesparing in overheidsland nogal moeilijk is. De eerste reactie op dit rapport is dat men met name voor die problematiek een oplossing probeert te vinden en die problematiek is in ieder geval niet direct gerelateerd aan de kerntaken van de NWB en ook niet aan de BNG, want die zit niet in die sector, die zit immers in de financiering van overheid en de sociale woningbouw. Dus uw opmerking om te zorgen dat de waterschappen niet het gelag van die rekening moeten betalen middels een NWB, valt bij ons in buitengewoon goede aarde en die zullen wij graag meenemen. Ik realiseer mij dat ik lang niet alles beantwoord heb, maar ik zie dat de voorzitter probeert mij indringend aan te kijken om mij tot een eind te

brengen, dus dat ga ik dan maar doen. Dat was mijn laatste zin, dat ik een aantal punten nog niet aangeroerd heb, niet omdat die minder belangrijk zijn, maar omdat de tijd op is en wij kijken hoe wij daar in tweede termijn verder mee doorgaan.

De heer Van der Aa: Voorzitter, het onderwerp waterkwaliteit in relatie tot de KRW is door vele fracties naar voren gebracht. Ik kan ze niet allemaal herhalen, maar er zijn verschillende opmerkingen over gemaakt. Het masterplan werd genoemd, zowel het masterplan omarmen of verschuiven. Dat hebben wij in bepaalde inbrengen ook gezien. Het stroomgebiedbeheerplan is genoemd, een analyse. Ik ga niet alle maatregelen en voornemens in de kadernota noemen om deze aspecten van de waterkwaliteit in beeld te brengen. Ik wil wel refereren aan de Verklaring van Amersfoort, die ook in de kadernota staat, ten minste heel kort geciteerd, van net een jaar geleden. Dit is eigenlijk de basis geweest voor het Deltaplan Waterkwaliteit en Zoetwater. Dat heeft de laatste tijd wat minder aandacht gekregen, de waterkwaliteit. Een van de speerpunten is om in de komende tijd – en u heeft daarover kunnen lezen in de beantwoording van de landelijke conferentie – een algemene analyse te doen over het instrumentarium om regionaal ook een plan van aanpak te hebben voor een intensivering van de aanpak van de regionale problemen. Dat betreft met name een analyse van de mogelijkheden en onmogelijkheden en de haalbaarheid en suggesties voor de KRW, de derde periode, dus 2021. Er staat het voornemen om dat in 2016, 2017 te doen, zoals dat door een van u is gezegd. Wij leveren daar een bijdrage aan in de watersysteemanalyses waarvan de eerste al gestart zijn. Ik wil wel afronden, maar ik wil aangeven dat er een regionale aanpak is met partners, zoals de VEWIN en de drie ministeries die betrokken zijn, dus niet alleen IenM, ook Nefyto, Nefarma. Er is met name een viertal stoffen in beeld waar maatregelen voor genomen worden, dat zijn de nutriënten, stikstof en fosfaat, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnen en medicijnresten en opkomende nieuwe stoffen. Dat staat in het verschiet voor de komende maanden.

De heer Hieltjes: Voorzitter. Een aantal sprekers heeft gerefereerd aan de verhouding tussen stad en platteland waar het waterschap een rol heeft. Die hebben wij anders dan in het landelijk gebied. Het dagelijks bestuur van het waterschap gaat niet de verantwoordelijkheid van de gemeente voor het water op straat overnemen, maar wij zijn wel partner en wij kijken in de participatierol hoe wij vanuit onze kennis een rol kunnen spelen, omdat er natuurlijk samenhang in het systeem zit. Maar niet alleen aan de achterkant bij vergunning verlenen retentie willen eisen, maar aan de voorkant willen motiveren en stimuleren voor het vinden van oplossingen en dat samen met hengelsportverenigingen, om zo op een participatieve manier, zoals over de keuzewijzer stadswater in bebouwd gebied, met elkaar in gesprek te gaan, ook binnen de waterketen. Dus niet het overnemen van de verantwoordelijkheid van de gemeente, maar wel vanuit kennis een bijdrage leveren en inspireren.

De heer De Jong: Voorzitter. Er blijven nog vragen over de watersystemen. Die vragen zijn niet voor niets gesteld, want wij hebben in de laatste periode natuurlijk heel veel neerslag over Nederland gehad. Onze buurwaterschappen hebben het grootste deel mogen ontvangen en zij hebben daar heel veel werk mee gehad. Ook ons waterschap is er natuurlijk mee geconfronteerd, met langdurige neerslag, net in de periode dat de zomerschouwen gingen starten. In de vragen is gevraagd om te kijken naar dynamische schouwen en naar de momenten waarop je in kunt grijpen. Ik zit in de inwerkperiode, ik zit veel in het veld en maak de mensen mee en zij hebben duidelijk laten zien dat er geanticipeerd is op vragen die in het veld leven, maar de omstandigheden waren zodanig nat dat deze het niet mogelijk maakten om direct overal tegelijk te zijn. Daarnaast zijn er nu wel stappen genomen, er werd gewoon door het gewas heen gereden wat normaal gesproken not done is. Ik heb zelfs mee mogen maken dat op het moment dat de werktijd voor de mensen voorbij was en er kwam een signaal van, er zit nog ergens een duiker verstopt, de mannen sprongen met zijn vieren in de bus en gingen er naartoe om het probleem op te lossen. Dus wat dat betreft toch wel aandacht voor het werkorgaan dat zijn best heeft gedaan om in deze moeilijke tijden de problemen op te lossen die zijn ontstaan, en te kijken naar de toekomst, naar het robuuster maken van het systeem. Wij hebben in de commissie Watersystemen afgesproken om hier gevolg aan te geven, kijken naar waar wij verbeterlagen kunnen maken, ook kijken naar het peilbesluit waar aanpassingen zullen moeten gebeuren. In de eerstkomende commissievergadering gaan wij ermee aan de gang.

De voorzitter: Nog twee openstaande punten. Het project sloten, oevers en dijken op orde. Dat is een heel groot project met vijftienhonderd (1.500) situaties met grondeigenaren, vaak situaties die jaren geleden zijn ontstaan en altijd zijn gedoogd, dat een agrariër, soms bewust, soms onbewust, grond bij zijn akker heeft getrokken. Wij zijn bezig met een operatie, ze krijgen een brief en worden allemaal thuis bezocht. Wij hebben er inmiddels ruim tweehonderd (200) bezocht. Nu uw vraag. Het komt voor en daar is een concreet geval van bekend, dat een van de agrariërs die wij bezochten, inderdaad vroeg, ik wil niet kopen of huren, maar kun je hier een waterberging realiseren. In het ene specifieke geval hebben wij die grond nodig voor andere doeleinden, zoals voor een EVZ of dijkversterking. Dus wij kunnen niet in alle gevallen altijd voldoen aan het verzoek om een waterberging te realiseren, want dat past niet altijd in de plannen. Als het wel past, dan staan wij open voor meerdere oplossingen. Daar gaat het keukentafelgesprek over, hoe kun je tot een oplossing komen die zowel gunstig is voor de agrariër en ook past binnen de plannen van het waterschap.

Participatie is veel genoemd. Wij merken en dat doet mij enorm deugd, dat je ziet dat wij op alle terreinen de bewoners aan het betrekken zijn. In het vorige algemeen bestuur hebben wij het succes van de dijkinspiratieteams besproken. Dat vind ik een enorm sterke vorm van participatie. Dat betreft de portefeuille van de heer Hieltjes. Wij hebben het gehad over de wateroverlast. In aanvulling op de heer De Jong, wat wij daar zien, bijvoorbeeld in Schuddebeurs samen met de ZLTO hebben wij naar aanleiding van de bui in augustus 2015 met elkaar plannen uitgevoerd, hoe voorkomen wij hier wateroverlast. Iets dergelijks doen wij ook in Fijnaart. Daar hebben wij een bewonersgroep met een apart boerenpanel en met hen bedenken wij samen effectieve maatregelen vanuit het idee dat de agrariër het terrein het allerbeste kent. Ik hoor verschillenden van u zeggen, maak gebruik van die kennis van de agrariërs en kom samen tot plannen en voer ze vooral uit om wateroverlast te voorkomen. Tot slot, dat raakt ook de waterkwaliteit. Ik pak het voorbeeld van Zundert, dat van oudsher kwetsbaar is. Dat gaat om bestrijdingsmiddelen en die zitten nog steeds boven de norm en daar komen ook nog verboden middelen voor. Samen met een groep boomkwekers die zich de schoffelgroep noemt en dat is een hele goede naam, want die hebben met elkaar bedacht dat als zij het jonge onkruid tijdig schoffelen, dan kunnen ze het gebruik van bestrijdingsmiddelen terugbrengen. Daar is het motto naar de boomkwekers toe, sluit je aan bij deze groep, dat is een soort studiegroep die samen optrekt om veel minder bestrijdingsmiddelen te gebruiken. Men weet ook in Zundert en dat was ook een oproep van beloon de voorloper en wees duidelijk voor de achterblijvers, als wij bij handhaving verboden middelen aantreffen of ze zitten boven de norm, dan wordt er handhavend opgetreden. Dat past in de filosofie die ik velen van u heb horen zeggen. Dus zeker participatie. Ik heb drie voorbeelden genoemd, bij dijkversterking, het voorkomen van wateroverlast en het halen van de waterkwaliteitsdoelen. Zet die agrariërs en burgers en alle kennis in, want wij zien daar hele positieve effecten van. Dat is de lijn van het Dagelijks Bestuur en ik vind het fijn te horen dat er volop steun voor is vanuit het algemeen bestuur.

De heer Van der Kallen: Er zijn geen vragen gesteld over mijn portefeuille, maar ik wil wel een aanvulling geven. Deels betreft de beantwoording van de heer Hieltjes ook mijn gemeente, maar naar aanleiding van de discussie of de bijdrage van mijn collega's, wil ik twee punten accentueren. Als het gaat om de vele bevindingen van mensen die in overtreding zijn, dan is een belangrijk onderdeel dat dat onze collega's van de gemeenten zijn, dus het betreft echt niet alleen agrariërs, het betreft ook burgers en bedrijven en vooral gemeenten. Dat ter nuancering dat wij die aanpak kiezen. Als het gaat om voorbeelden van wateroverlast en een andere aanpak, dan wil ik graag verwijzen naar een gemeente in mijn portefeuille, Loon op Zand die in 2014 herhaaldelijk werd getroffen door ernstige wateroverlast. Bij de gemeente is een discussie op gang gekomen waarbij de gemeente zelf het initiatief heeft genomen om te kijken wat zij zelf anders kan doen. Dat is een gemeente met een nogal afwijkend hoogteprofiel. Oostelijk ligt bijna vijf meter hoger dan westelijk. De mensen in zo'n lintdorp die oostelijk wonen, hebben nergens last van, maar veroorzaken het wel door hun verhardingen. Ze maken van de straat van oost naar west in feite een beek en west heeft een probleem. Uiteindelijk was de eindconclusie in de gemeente buiten dat de gemeenteraad een goed plan heeft vastgesteld, dat ook oost bereid is mee te betalen aan de zaak in west, terwijl dat voorafgaand in dat proces zeker niet het geval was. Daaruit blijkt dat als je met burgers op een informatieve manier de discussie aangaat en wijst op de verantwoordelijkheid die wij voor elkaar hebben, oost hooggelegen maar verhard, is medeverantwoordelijk voor de problemen in west en moet ook medeverantwoordelijk kunnen zijn voor de oplossingen en dan blijkt het in die gemeente te kunnen. Dit is een mooi voorbeeld voor andere gemeenten in het waterschapsgebied.

De voorzitter: Prachtig. Dit was toch een uitgebreide beantwoording. Wij hebben de tijd bijgehouden. Wij zitten ongeveer op het gemiddelde, want wij zijn met zes sprekers maal vier is vierentwintig (24). Wij komen precies aan de vijfentwintig (25) minuten met die ene zin erbij. Wij zitten in balans. Gezien de rest van de agenda verzoek ik de tweede termijn bondig te doen. Hierin is gelegenheid voor debat en moties inbrengen en toelichten, zodat wij de voortgang erin houden. Daarna is er een pauze.

De heer Mureau: Voorzitter, ik vind het een prima idee, want er moet ruimte en tijd zijn voor debat. Er waren bij onze fractie en andere fracties nog vragen die openstonden. Wilt u die schriftelijk beantwoorden?

De voorzitter: Ja, dat zei de heer Schots ook al, er is niet op iedere vraag antwoord gegeven. Aan de hand van de notulen zullen wij de openstaande vragen schriftelijk beantwoorden en dit aan iedereen toesturen. U bent allemaal uitgenodigd om aan het debat mee te doen.

De heer Mureau: Even een vraag, voorzitter. De tweede termijn heeft de vorm van een open debat. Moet ik mijn hand opsteken als ik straks wil reageren op een collega?

De voorzitter: Nee, u bent allen uitgenodigd om aan het debat mee te doen.

Tweede termijn

Mevrouw Bonthuis: Voorzitter, ik zal proberen het debat te openen. Ik voel mij wel uitgenodigd toch nog in te gaan op het thema waterkwaliteit. Ik ben blij te horen dat de heer Van der Aa aangeeft dat er gewerkt wordt aan een plan van aanpak, voortkomend uit de Verklaring van Amersfoort. Ik denk nog steeds dat dat heel hard nodig is. Ondanks dat de heer Schots heeft aangegeven dat wij door onze afvalwaterpersleiding een grotere opgave hebben, wil ik de discussie over waterkwaliteit echt niet alleen niet beperken tot de rioolwaterzuiveringsinstallaties. Wij hebben het ook over alle waterlichamen. Bij de provincie en elders zijn factsheets beschikbaar per waterlichaam, waar precies in staat hoe het zit met de al dan niet toegelaten stoffen. Daaruit blijkt nog steeds dat wij meer mogen doen in ons gebied, dus ik hecht eraan daar echt op in te blijven zetten. De heer Schots zegt iets over de tarieven en dat als wij echt veel werk zouden willen maken van de afvalwaterpersleiding, onze tarieven heel erg zouden stijgen. Dat is waar, maar tegelijkertijd denk ik, wij gooien het nu bij de burens in Zeeland over de schutting en het is misschien wel gemakkelijk om onze tarieven op deze manier laag te houden. Daar zijn nog wel meer mogelijkheden. Kortom, waterkwaliteit, fijn dat er een plan van aanpak is en dat er ingezet wordt en laten wij de discussie niet beperken tot alleen de rioolwaterzuivering.

De voorzitter: Het debat is geopend. Wil hier iemand op reageren?

De heer Van der Heijden: Ik zou weleens willen weten hoeveel het effluent dat wij uit Rilland in de Westerschelde laten gaan, slechter of beter is dan de Westerschelde zelf. Dat is natuurlijk wel heel belangrijk. Als het effluent qua kwaliteit beter is dan de Westerschelde zelf, dan denk ik niet dat wij de Westerschelde beter krijgen.

Mevrouw Bonthuis: Ik refereer aan de heer Schots, die zegt, wij halen met ons effluent in het hele gebied een percentage van zevenzeventig (77) in de breedte. Ik denk dat het te smal is om alleen naar de Westerschelde te kijken. Onze collega's in Brabant halen negentig procent (90%) en ik denk dat wij daar best iets van kunnen leren. Wij hoeven niet per se te zeggen dat wij ook tot negentig (90) willen gaan, maar dat is wel een ambitie hoger. Weet je, het gaat om de gezondheid van ons allen en de natuur. Dat is het allerbelangrijkste fenomeen wat hieronder ligt.

Mevrouw Franssen: Ik wil er toch wel op wijzen dat wij daar allerlei regelgeving voor hebben en als wij ons daaraan houden, dan is dat netjes. Daar betalen mensen ook voor, maar wij zitten ook aan het eind van een aantal grote rivieren waar wij best wat problemen kunnen krijgen met de waterkwaliteit. Als wij niet samenwerken op Europees gebied, dan kunnen wij natuurlijk roomser zijn dan de paus, maar dan gaat ons dat niet echt iets opleveren.

De heer Schouwenaars: Dan wil ik aan mevrouw Franssen vragen, de KRW is er juist op gericht om gezamenlijk afspraken te maken over de inspanningen die iedereen moet leveren. Als wij onze inspanning niet leveren zoals wij hebben afgesproken, dan mogen wij van mensen aan de overkant van de stroomgebieden niet verwachten dat zij wel hun afspraken nakomen. Daar ligt een dubbelwerking. Niet alleen het meten en dat soort dingen in de KRW, maar juist de governancestructuur die erachter zit, die is essentieel om de KRW in stand te houden en waarop wij onze inspanningen moeten blijven leveren.

De heer Slenders: Bij interruptie, als ik de heer Schots goed begrijp, dan houden wij, want u zei, wij moeten ons aan de afspraken houden. Wij trachten ons aan die afspraken te houden, wij halen onze normen. Dat is toch essentieel om op te merken.

De heer Schouwenaars: Dat was ook de essentie van mijn termijn zojuist, dat de ACW stelt dat wij de normen landelijk en Europees en op West-Brabants niveau niet halen en een tandje bij moeten zetten om het überhaupt te halen.

Mevrouw Raedts: Ik wilde precies hetzelfde zeggen. Dat is sterk. Wij kunnen allerlei voorbeelden noemen wat te veel moeite of geld kost en waarvan wij zeggen, misschien zijn anderen nog wel vervuilerder dan wij. Ik wil hier toch een motie Waterkwaliteit op tafel leggen mede namens Water Natuurlijk en de PvdA, die oproept om met een heleboel partijen die nu ook al door het dagelijks bestuur naar voren zijn gehaald op provinciaal en landelijk niveau in het gebied van de waterzuivering maar ook bij de bron, tot een plan te komen. Ik hoor nu een heleboel reacties van het dagelijks bestuur, ik denk, als wij dat in een totaalplan krijgen, dan kunnen wij daar veel beter over oordelen dan dat wij versnipperd naar ons toe krijgen.

De voorzitter: Kunt u aangeven welke motie het betreft en die kort toelichten?

Mevrouw Raedts: De motie Waterkwaliteit.

De voorzitter: De motie is vooraf aan iedereen toegestuurd, dus iedereen heeft hem kunnen lezen. U wilt hem nu inbrengen?

Mevrouw Raedts: Die wil ik nu inbrengen en ik zal hem toelichten. Daarbij refereer ik ook aan wat er tot nu toe hier gezegd is. Je ziet dat waterkwaliteit een heel belangrijk aspect is voor de volksgezondheid en gezondheid en een gezonde leefomgeving worden steeds van grotere waarde, dus wij zullen daarbij als waterschap in het bereiken van een gezonde leefomgeving betrokken raken. Een gezonde waterkwaliteit is voor het waterschap een wettelijke taak, dus wij moeten daar iets mee. Wat ik steeds vaker hoor, door wateroverlastsituaties door heftige buien is er meer behoefte aan waterbergingsgebieden, maar welke veehouder of natuurterreineigenaar wil vuil water over het land als waterbergingsgebied? Het wordt heel moeilijk om waterbergingsgebieden te vinden als het water niet schoon genoeg is. Het is al gezegd, de stroomgebiedsplannen zijn geëvalueerd door het Bureau voor de Leefomgeving en de Adviescommissie van minister Schultz en die hebben geconstateerd dat als wij niet meer doen dan wat daarin staat, dan halen wij een boete uit Brussel binnen. Ik weet dat dat gerelativeerd wordt, maar wanneer zo'n adviescommissie dat constateert, dan moeten wij heel goed kunnen aangeven dat wij alle maatregelen die denkbaar zijn, hebben uitgetoetst en als wij met al die maatregelen nog niet die doelen halen, dan is er een mogelijkheid dat je die naheffing niet krijgt. Wat is nodig? De motie roept dan ook op dat het dagelijks bestuur inzet op een intensivering om tot een goede kwaliteit van het oppervlaktewater te komen en streeft ernaar om aan het einde van deze bestuursperiode op zijn minst tot de middenmoot van Nederland te behoren en vooral om nu nog samen met partners een plan te maken hoe daar te komen. Dan zijn alle elementen die nu genoemd zijn, onderdeel van dat plan.

Motie Waterkwaliteit

Het algemeen bestuur van waterschap Brabantse Delta in openbare vergadering bijeen op 13 juli 2016.

Overwegende dat:

- *Een goede kwaliteit van oppervlaktewater, chemisch en ecologisch, van groot belang is voor de gezondheid van mens en natuur; schoon water derhalve geen luxe is, maar een noodzakelijk maatschappelijk goed;*
- *De zorg voor schoon oppervlaktewater een wettelijke taak is van waterschappen;*
- *De Adviescommissie Water (AcW) van de minister van IenM heeft geconstateerd dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Nederland niet op orde is en dat Nederland te maken heeft met een aantal hardnekkige problemen: er zijn op veel plekken te hoge concentraties van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Ook zijn er andere waterkwaliteitsproblemen geconstateerd, zoals resten geneesmiddelen en microplastics;*
- *De waterschappen op 27 mei 2015 de Verklaring van Amersfoort hebben ondertekend, die handelt over voldoende en schoon water en dat deze ondertekening verplichtingen met zich meebrengt;*
- *De waterkwaliteit in West- en Midden-Brabant op alle parameters van de chemische en de biologische toestand onder het gemiddelde Nederlandse niveau ligt;*
- *Het dagelijks bestuur van waterschap Brabantse Delta de urgentie en noodzaak ziet om zowel tot een optimaal zuiveringsrendement als tot versnelling te komen in de reductie van emissies en gewasbeschermingsmiddelen.*

Spreekt als zijn mening uit dat er gericht en in samenwerking met andere betrokken partijen gewerkt moet worden aan een versnelling in de verbetering van de waterkwaliteit in West- en Midden Brabant.

Roept het dagelijks bestuur op tot:

- *Intensivering van de inzet om een goede kwaliteit van ons oppervlaktewater te realiseren met als streven aan het eind van de huidige bestuursperiode op het vlak van waterkwaliteit ten minste tot de middenmoot te behoren van de Nederlandse waterschappen;*
- *Hiertoe nog dit jaar samen met de partners een concreet plan van aanpak op te stellen, inclusief een uitvoeringsparagraaf en in samenspraak met het Algemeen Bestuur;*
- *Het Algemeen Bestuur ten minste tweemaal per jaar te informeren over de verrichte inspanningen en de bereikte resultaten op dit dossier*

en gaat over tot de orde van de dag.

Fracties Natuurterreinen, Water Natuurlijk, PvdA

Mevrouw Korst: Wij willen graag reageren op de motie. U zegt bij overwegende dat, u spreekt in eerste instantie over alles bundelen en over de waterkwaliteitsproblemen, de constatering van geneesmiddelen en microplastics. Ik denk dat als je alle waterkwaliteitsproblemen bij elkaar optelt, dan praat je ook over drugsafval, rioolwaterzuiveringen en overstorten en ook de watervogels leveren een bijdrage aan de belasting van het oppervlaktewater. Dat zijn allemaal constatações die op dit moment niet echt meegenomen zijn in de cijfers en de berekeningen. Daarnaast geven de stikstof- en fosfaatberekeningen waarin de concentraties vanuit de steden zijn opgeteld, ook een onduidelijk beeld. Er zitten heel veel

onduidelijkheden in de waterverontreinigingen in de allerbreedste zin en die op dit moment ook meegenomen moeten worden. Daarom kunnen wij de motie om deze redenen niet steunen. Wij zijn het overigens wel eens met het feit dat er misschien meer samenwerking moet komen en dat er samengewerkt wordt aan versnelling. Dat is ook bij de Delta Agrarische wateren, daar staat het dagelijks bestuur achter. Alle doelstellingen waar wij over spreken en de waterkwaliteit bundelen, dat is nog een lastig vraagstuk.

Mevrouw Franssen: Ik wil graag reageren op de motie, maar ook op het plan waar mevrouw Raedts aan refereert. Volgens mij hebben wij een plan en dat heet KRW en daar houden wij ons ook aan. Als wij dan naar de motie kijken, dan kan dat volgens ons alleen gerealiseerd worden wanneer er hele nieuwe technische ontwikkelingen gaan ontstaan, waardoor het ook nog betaalbaar blijft. Het is volgens mij ook geen motie, maar een amendement, want het trekt nogal een wissel als wij dit gaan doen op onze begroting. De kosten zullen aanzienlijk zijn. Als wij het hebben over medicijnresten en dergelijke uit het water halen, dat is geen sinecure en een uiterst kostbare activiteit. Daarvoor wil ik echt waarschuwen. Wij kunnen ook niet instemmen met de motie.

Mevrouw Bonthuis: Ik reageer op de bijdrage van mevrouw Korst. Ik vond dat u hele zinvolle voorstellen deed die deze motie compleet zouden maken, dus wat mij betreft voegen wij ze toe. Ik bestrijd de aanname aan de voorkant dat dit per se veel meer geld gaat kosten, sterker nog, ik hoor dat het dagelijks bestuur bezig is met een plan hierover. Ik denk dat dat in elkaar geschoven zou kunnen worden. Laten wij nou niet de dingen weggooien voordat wij weten of het ons echt iets extra's gaat kosten.

De heer Taks: Ik zou zeggen, wacht het plan van aanpak van het dagelijks bestuur af en kijk eerst of daar tekortkomingen in zitten, die dan misschien een motie rechtvaardigen. Waterkwaliteit is een kerntaak van het waterschap, daar is geen twijfel over mogelijk, maar de motie pleit voor intensivering. Je kunt alleen maar intensivering bepleiten als je ook de financiële consequenties in beeld hebt. Ik ben het niet eens met mevrouw Bonthuis dat die consequenties er niet zouden zijn. Het kost meer geld en dat is niet voorzien in de huidige kadernota. Dus wij wachten gewoon even op het onderzoek van het dagelijks bestuur en als dat tekortkomingen vertoont, dan zijn wij aan zet.

Mevrouw Bonthuis: Ik zei niet dat ze er niet zouden zijn, ik zei dat het goed is om ze in beeld te brengen. Dat vind ik prima.

De heer Van der Heijden: Als je ze in beeld wilt brengen, dan kun je dat beter doen voordat je iets aanneemt. Dan weet je meteen waar je mee instemt.

Mevrouw Raedts: Deze motie zegt ook niet wat het gaat kosten en dat het meer gaat kosten. Het gaat erom dat op een rij te zetten. Natuurlijk vragen wij om dat dit jaar nog eens op een rij te zetten, een plan voor te maken, zodat wij met dat plan waarin alle aspecten van waterkwaliteit waar wij inbreng in hebben of een rol in kunnen spelen, op een rij staan en dan kunnen wij beslissen of het financieel is op te brengen en waar de grootste kansen liggen.

De voorzitter: Misschien om herhalingen te voorkomen, zullen wij als dagelijks bestuur zo dadelijk reageren, ook het algemeen bestuur gehoord hebbende. Zijn er nog andere punten voor het debat? Tenzij er nog nieuwe inzichten zijn, anders gaan wij elkaar herhalen en dat zou jammer zijn. Er zijn nog een paar punten.

De heer Verhulst: Los van deze motie, inzetten op zuivering in het algemeen is nodig en heel goed, maar het is en blijft een end of pipe oplossing. Ik wil toch aandringen op nog meer preventie, kijken naar de bron en dat in ons plan Communicatie nadrukkelijk mee te nemen zodat wij zorgen dat daar het bewustzijn groter wordt en dat daar meer actie genomen wordt.

De heer Kocx: Voorzitter. Aansluitend op wat de portefeuillehouder over de NWB heeft gezegd, zou ik een voorstel willen doen. Het rapport is in het Engels, maar heeft een managementsamenvatting van vijf pagina's. Mijn verzoek zou zijn om in ieder geval die vier of vijf pagina's te vertalen in het Nederlands en misschien wordt dat al wel intern ergens gedaan en die vertaling zo spoedig mogelijk aan het algemeen bestuur te sturen met wellicht daarbij een korte notitie van het dagelijks bestuur over de mogelijk gevolgen en over de borging van de financiële belangen.

Mevrouw Bonthuis: Ik wil mijn motie indienen en toelichten. Is het handig om die voor te laten gaan?

De voorzitter: Mijnheer Slenders, u krijgt voorrang.

De heer Slenders: Ik wil een opmerking maken over de motie. Daarin wordt gesproken over het terugdringen van emissies en gewasbestrijdingsmiddelen, maar dat is gewoon landelijk beleid, waar wij nou eenmaal niet over gaan.

Mevrouw Bonthuis: Even een heel ander thema, enigszins anders in ieder geval. Wij willen graag een motie indienen als fracties Water Natuurlijk, Natuurterreinen en PvdA over circulaire economie. Wij hebben daar als waterschappen een landelijke opgave afgesproken. Natuurlijk gaan wij starten met de discussie in het kader van onze themabijeenkomst duurzaamheid, over onder andere dit thema. Ik zou het zo jammer vinden als wij dat wat wij al hebben afgesproken in landelijke zin, zouden laten liggen en dat nog eens over gaan doen. In feite pleit ik ervoor om de discussie over de energiefabriek naar voren te halen, en vragen wij aan het dagelijks bestuur om alvast wat stappen te zetten, zodat wij daar heel gericht in het najaar over kunnen discussiëren als wij onze bijeenkomst over duurzaamheid in oktober hiervoor hebben. Wij hebben met elkaar afgesproken dat wij in 2020 voor veertig procent (40%) kunnen voorzien in onze eigen energiebehoefte, maar wij worden op dit moment een beetje ingehaald door de actualiteit, door de Green Deal van maart jl. waarin wordt voorgesteld om als waterschappen al in 2025 volledig energieneutraal te werken. Dit is een gigantische opgave en wij stellen voor het onderzoek naar de haalbaarheid hiervan te versnellen. Als wij ervan uitgaan dat op dit moment geheel Nederland – als wij het hebben over waterschappen – slechts achtentwintig procent (28%) zelfvoorzienend is als het gaat om energie, dan hebben wij in de vier jaar die wij nog hebben, sowieso al een flinke opgave om tot die veertig procent (40%) te komen. Wij hebben eerder iets gezegd over vijftig procent (50%) in 2030, maar dat is eigenlijk al volstrekt achterhaald en ik wil die versnelling graag met u onderzoeken.

Motie Circulaire Economie

Het algemeen bestuur van waterschap Brabantse Delta in openbare vergadering bijeen op 13 juli 2016.

Overwegende dat:

- *Innovatie bij het dagelijks bestuur van ons waterschap hoog in het vaandel staat;*
- *De Unie van Waterschappen (UvW) in maart 2016 de Green Deal Energie heeft ondertekend, waarbij de realisatie van zogenaamde energiefabrieken en fosfaatinstallaties vanzelfsprekend uitgangspunt is en er wordt ingezet op verbreding naar andere vormen van duurzame energieopwekking;*
- *In de Green Deal Grondstoffen tussen de Rijksoverheid en de UvW uit 2014 reeds winning van fosfaat was opgenomen;*
- *Beide Green Deals een directe inspanningsverplichting met zich meebrengen;*
- *Innovaties de basis vormen van een circulaire economie. Dat biedt kansen voor ondernemers: meer ketensamenwerking, nieuwe producten/productiewijzen, minder grondstoffenverbruik en minder afval;*
- *In relatie tot dit specifieke thema Circulaire Economie/Energiefabriek actief in te zetten op de uitwerking van dit thema; vraag is immers niet óf we dit gaan doen, dat is al besloten, maar vooral 'hoe'.*

Verzoekt het dagelijks bestuur:

- *Het algemeen bestuur eind van dit jaar een 'routekaart' (plan van aanpak met tijdpad) ter besluitvorming voor te leggen omtrent de uitwerking van het thema Circulaire Economie/Energiefabriek;*
- *Hierin een aantal scenario's/businesscases op te nemen die het Algemeen Bestuur kan bespreken in haar oordeelsvormende bijeenkomst over duurzaamheid in oktober 2016;*
- *Daarin ook de resultaten van de pilot op Nieuwveer te verwerken;*
- *Nog deze bestuursperiode te starten met uitvoering van onderdelen uit deze routekaart, zodanig dat Brabantse Delta kan voldoen aan de afspraken die in het SER Energieakkoord zijn vastgelegd: in 2020 voor veertig procent (40%) kunnen voorzien in de eigen energiebehoefte en onderzoeken van de mogelijkheden om in 2025 volledig energieneutraal te werken,*
- *Over de voortgang hierin halfjaarlijks terug te rapporteren aan het Algemeen Bestuur*

en gaat over tot de orde van de dag.

Fracties Water Natuurlijk, PvdA, Natuurterreinen

De voorzitter: Zijn er leden die willen reageren op deze motie en de toelichting van mevrouw Bonthuis? Kort graag.

De heer Van der Heijden: Ik vind het toch wel raar, u zit zelf in de commissie Bestuurlijke Vernieuwing en wij hebben het BOB-systeem en dat wil zeggen dat wij in de eerste de beste vergadering in september gaan verkennen wat er allemaal kan en hoe het zit. Nu wilt u hebben dat het dagelijks bestuur alvast richting aangeeft. Dat vind ik toch eigenlijk wel tegenstrijdig.

Mevrouw Bonthuis: In mijn ogen is dat niet het geval, want ik wil nog steeds verkennen wat duurzaamheid is met ons allen. Duurzaamheid is veel meer dan energiefabrieken en energiebesparing realiseren. Maar wij

hebben eigenlijk al een afspraak staan om op die energiebesparing in te zoomen, landelijk, daar is gewoon een keiharde afspraak over gemaakt tussen alle waterschappen en het Rijk. Ik vind het jammer dat wij die over gaan doen met het idee dat wij daar nog iets over willen vinden. Wij moeten niet iets vinden dat wij dit moeten gaan realiseren, wij kunnen wel iets gaan vinden over het hoe. Daarom vraag ik die versnelling via scenario's.

De heer Kocx: Eigenlijk dezelfde opmerking als fractie Ongebouwd. In feite vinden wij de motie nu te voorbarig. Wij gaan bestuurlijke vernieuwing in, wij gaan het BOB-systeem doen, in september beeldvormend, een eerste stap doen. Ik zou zeggen, wacht die af en dan kunnen wij alle kanten uit en nu ons al vastleggen om een bepaalde richting in te gaan, het zou zo maar kunnen zijn – je weet het nooit – dat uit die beeldvorming komt, we gaan toch iets anders doen.

Mevrouw Korst: Wij denken daar anders over. Circulaire economie is belangrijk. Er zijn al stappen gezet als dit als onderdeel in de BOB-vergadering in de voorbereiding meegenomen wordt. Het onderzoek naar de mogelijkheden om energie neutraal te gaan werken, ondersteunen wij. Wij zien het eigenlijk al als versterking naar de BOB-vergadering toe hoe het neergezet kan worden, eigenlijk al een beetje beeldvormend. Zo zou je het kunnen zeggen, wat verwerkt wordt in de BOB-vergadering.

De voorzitter: Ik schors de vergadering even voor een reactie van het Dagelijks Bestuur op de beide moties. Het is meteen een pauze. Ik heropen de vergadering. Wij starten met de motie Circulaire Economie. Het dagelijks bestuur heeft zich beraden en constateert dat het verstandig is om de motie mee te nemen in de voorbereiding van de themasessie over duurzaamheid. Die kent een ambitieus pad met in september de beeldvorming, oktober de oordeelsvorming en nog dit jaar de besluitvorming. Het lijkt ons verstandig om dit mee te nemen in het traject rondom duurzaamheid, waar ook nog andere zaken ingebracht kunnen worden dan wat in de motie staat, want dat thema is ruimer dan wat in de motie staat. Dan krijgt het zijn plaats in de BOB-systematiek over duurzaamheid. Voor de motie over waterkwaliteit geef ik het woord aan de heer Van der Aa.

De heer Van der Aa: In eerste termijn heb ik al aangegeven dat er regionaal op stroomgebiedsniveau een plan van aanpak in voorbereiding is, waarvoor de eerste afspraken direct na de vakantie gepland staan. Die starten dus komende september. Wij vinden het als Dagelijks Bestuur passender en geschikter om daarbij aan te sluiten en daar onze inzet op te plegen en onze inbreng te leveren. Dat betreft alle partners die ik straks heb genoemd, maar daarbij ben ik de LTO, een hele belangrijke partner, vergeten te melden. Wij rapporteren zo snel mogelijk wanneer er resultaten bekend zijn. Alleszins stellen wij voor om het thema waterkwaliteit naar aanleiding van de ervaringen bij dit plan, centraal te stellen bij de voorbereiding van de kadernota voor volgend jaar.

De voorzitter: Mooi. Kunnen wij na deze beantwoording door met de agenda?

Mevrouw Raedts: Ik wil er graag even op reageren. De reactie stemt in die zin wat hoopgevend dat er toch een plan van aanpak komt en dat er veel aandacht voor is, maar ik wil de motie aanhouden tot het moment dat wij het plan van aanpak of de eerste aanzet daartoe gerapporteerd krijgen in het algemeen bestuur

De heer Schouwenaars: Voorzitter, kan het dagelijks bestuur aangeven wanneer dat plan van aanpak in het algemeen bestuur aan de orde komt?

De voorzitter: Ik kijk naar de heer Van der Aa, die is daar druk mee doende.

De heer Van der Aa: Dat kan ik op dit moment niet exact zeggen. Ik hoop en verwacht dat het voor de kerst gereed is, maar daar kan ik geen toezegging voor doen, want wij zijn ook van anderen afhankelijk.

De voorzitter: Dit is teamwerk, participatie, dus je bent ook van anderen afhankelijk. Wij zullen doen wat in onze mogelijkheden ligt.

Mevrouw Bonthuis: Wij gaan akkoord met het voorstel van het dagelijks bestuur voor de motie Circulaire economie.

De voorzitter: Mooi, dank hiervoor. Er valt nog veel te doen en wij hebben nog een half uur. Ook het besloten deel moeten wij vanavond nog behandelen om meerdere redenen. Ik doe een beroep op u om met een zekere voortvarendheid door de resterende agendapunten te gaan, want deze punten zijn goed voorbereid, echter zonder u tekort te doen als besluitvormende instantie.

Besluit: Het algemeen bestuur stelt de kadernota 2017 – 2026 vast.

3.b. Naams- en scopewijziging Voorbereidingscommissie Financiële Jaarstukken

Besluit: Het algemeen bestuur stemt in met de naams- en de scopewijziging van de Voorbereidingscommissie Financiële Jaarstukken overeenkomstig bijgevoegd concept-besluit.

3.c Lange termijnagenda en BOB

De voorzitter: Een prachtig stuk met dank aan de zeer enthousiaste werkgroep Bestuurlijke Vernieuwing. Bij de kadernota zijn er meerdere interventies over geweest. Is het nog een brandend iets of kunnen wij hier gewoon mee instemmen?

De heer Van Noord: Voorzitter, wij zijn het eens met dit voorstel, maar wij willen op twee dingen blijven wijzen. Laten wij er alsjeblieft op blijven letten dat wij de vergaderingen beperkt houden zoals die nu zijn en dat wij er niet heel veel meer bij krijgen. Er staat in de stukken dat dat de intentie is, maar nogmaals aandacht daarvoor. Mijn fractie wil er ook op blijven wijzen dat wij deze stap nu met BOB gemaakt hebben, maar dat het besturen op hoofdlijnen echt nog wel een punt is waar wij verder aan zullen moeten werken. Wij kijken bijvoorbeeld uit naar het voorstel dat het dagelijks bestuur aan het ontwikkelen is over het programma STUW.

De heer Taks: Voorzitter, de vorige keer toen wij hierover spraken, hebben wij het gevoel gekregen dat niet alles precies helder is geworden. Dit is een besluitvormende nota en die trekt de conclusie dat het algemeen bestuur "gematigd" positief staat, gematigd is echt ons standpunt, want wij hebben scepsis, maar de meeste van onze vragen worden door deze besluitvormende notitie wel afdoende beantwoord. Wij gaan constructief meewerken met het proces, maar wij blijven kritisch. Verder akkoord.

De heer Sneep: Voorzitter. Wij ondersteunen de systematiek van BOB, maar wij onderkennen ook het risico van meer vergaderingen en wellicht vertraging in de besluitvorming. Wij willen BOB enerzijds koppelen aan de al geplande themabijeenkomsten. Die vergaderingen staan er en dan is dat zeker niet meer. Wij willen graag de suggestie doen om in één keer de BOB-traits op zo'n avond te doorlopen. Dan kun je wat vroeger beginnen bijvoorbeeld met een broodje en dan kun je het bloksgewijs in een keer doorlopen. Dan win je heel veel tijd en door de pressure cooker win je waarschijnlijk in effectiviteit.

Mevrouw Bonthuis: Even naar aanleiding van de opmerking van de VVD, het is eigen aan het BOB dat je het juist niet in een keer kunt doorlopen. Ik kan mij wel voorstellen dat je combinaties kunt maken met beeldvorming en themasessies, ja, en misschien nog wat kunt uitproberen bij oordeelsvorming en besluitvorming. Maar je hebt juist tijd nodig om na te denken en om het debat te voeren met elkaar, dus dat staat volledig haaks op elkaar.

De heer Sneep: Daar wil ik graag even op reageren, voorzitter. Het idee van in een keer doorlopen is niet dat je het aansluitend zonder overleg tussendoor doet, maar juist dat je even een time out neemt van een uur en met je fractie overlegt, dan komt de volgende stap en volgt er weer overleg en je dan het volgende stapje maakt. Vandaar de suggestie om iets vroeger te beginnen met de beeldvorming en een broodje en dan met tussenpozen de andere twee stappen er achteraan.

De heer Van der Heijden: Voorzitter, volgens mij kan dat niet. Wij gaan een beeldvormend iets beginnen en de ambtenaren zijn nog niet op de hoogte. Die zullen toch ook de stukken aan moeten passen aan de oordeelsvorming en die moeten dat dan ook in een uurtje doen. Ik denk niet dat het gaat lukken.

De voorzitter: Ik zie mijnheer Van der Heijden, dat u de hele publieke tribune mee heeft! Dat is heel verstandig, ook wat mevrouw Bonthuis hierover zei. Alles overziende, ook de oproep van de heer Van Noord om niet meer te gaan vergaderen, wordt gewaardeerd. Op dit moment is sprake van één extra vergadering dit jaar tot aan de kerst. Ik wil wel een toezegging doen dat het niet meer dan een wordt. Dat geeft een stukje houvast. Als u die ene eraf haalt, dan kunnen wij in het gedrang komen, want wij willen recht doen aan het slagen van deze systematiek. Wij zullen zo zeggen, dit jaar wordt maximaal tot en met kerstmis plus een en dat geeft ook de discipline dat wij zoveel mogelijk proberen binnen bestaande thema-avonden en algemeen bestuursvergaderingen de bestaande gremia te benutten en niet te gemakkelijk te grijpen naar een extra avond. Ik zie ook de leden van de werkgroep knikken en dat is belangrijk, want zij zijn de voorlopers op dit gebied. Dan gaan wij het aldus doen. Dat betekent dat wij kunnen instemmen met de lange termijnagenda die door de fractievoorzitters nader wordt voorbereid, voert de BOB-systematiek in voor een beperkt aantal belangrijke, niet urgente onderwerpen en wij hebben de spelregels hiermee vastgesteld.

Mevrouw Bonthuis: Ik wil aan het einde van dit stuk een verwijzing naar de mensen op de publieke tribune maken waar de aartsvaders van de bestuurlijke vernieuwing zitten. Ik vind het leuk dit te vermelden, want zonder hen was het hier niet gekomen. Dat als eerbetoon.

De voorzitter: Het gaat over de heren Dubbelman en Van der Veer. Het is aardig dat u dat zegt mevrouw Bonthuis, want deze twee mannen hebben ons aan de hand genomen bij dit thema en zie hier het prachtige resultaat. Dank aan de heer Dubbelman en de heer Van der Veer.

Besluit: Het algemeen bestuur:

- 1. Gaat werken met een lange termijn agenda die door de fractievoorzitters wordt voorbereid;**
- 2. Voert de BOB-systematiek in voor een beperkt aantal belangrijke, niet urgente, onderwerpen;**
- 3. Stelt de spelregels vast voor de lange termijnagenda en de BOB.**

3.d Treasury Statuut 2016

Besluit: Het algemeen bestuur stemt in met:

- 1. Het Treasury Statuut 2016;**
- 2. Vereenvoudiging van het proces door het laten vervallen van de jaarlijkse delegatie van de uitvoering van het treasurybeleid aan het Dagelijks Bestuur en het nu structureel regelen van deze delegatie.**

3.f. Vaststelling Projectplan EVZ Molenbeek fase 3 (gedeeltelijk) te Roosendaal

De heer Van Noord: Voorzitter, een mooi project, goed om uit te voeren. Wij hebben geen extra vragen.

De heer Verhulst: Een prima plan waar wij mee in kunnen stemmen. Een EVZ aanleggen midden door de stad, dat is niet iets wat wij iedere maand voorbij zien komen. Dat is een prima kans om water, waterbeheer, ecologie, maar ook de werkzaamheden van ons waterschap goed onder de aandacht van de Roosendaalse burger te brengen. Ook weer de participatie in beeld brengen. Met een goed bord erbij kan dit via de communicatie een heel groot bereik hebben, dus complimenten.

De heer Hieltjes: Dank voor de steun.

Besluit: Het algemeen bestuur stelt het projectplan Molenbeek fase 3 (gedeeltelijk) te Roosendaal vast.

4. Mededelingen

4.a Betrokkenheid Algemeen Bestuur bij de Omgevingswet

De heer Schouwenaars: Voorzitter. Blij met deze mededeling en de planning daarvan. Wij zouden wel aandacht willen vragen voor de visie van het Dagelijks Bestuur op wat de Omgevingswet voor impact op de organisatie gaat krijgen, niet alleen hoe het allemaal vertaald wordt in juridische kaders en AMvB, maar wij krijgen als waterschap in het kader van de Omgevingswet een compleet andere rol. Ik wil daar graag aandacht voor vragen in de notitie.

De heer Arts: Ik denk dat wij nog zeker de kans krijgen om een keer terug te komen op de Omgevingswet, dus ik kan heel kort zijn. Ik vraag aandacht voor de positie van het algemeen bestuur in de implementatie van de Omgevingswet.

De voorzitter: Dat is de reden van dit voorstel, dat u nog een keer de gelegenheid krijgt om kennis te nemen en input te leveren. Wat de heer Schouwenaars zegt, is volstrekt waar. Het heeft een enorme impact op de organisatie. Ik zal een toezegging doen dat wij in de bespreking met u de effecten op de organisatie meenemen. Ik zie de secretaris-directeur ook knikken. Wij hebben uw punt ook onderkend.

Besluit: Het Algemeen Bestuur neemt de mededeling voor kennisgeving aan.

5. Ingekomen stukken

De voorzitter: Hier is een ordevoorstel voor.

Mevrouw De Koning: Ik had bij de technische vragen aangegeven dat het heel wenselijk is om de ingekomen stukken openbaar te maken, die zijn nu niet openbaar voor de burgers. Ik ben het er natuurlijk wel mee eens dat wij het efficiënter moeten behandelen zoals het hier ook staat.

De voorzitter: Mag ik hier een procesvoorstel voor doen? Want u heeft een interessant punt en daarom is het op de agenda gezet. Mijn voorstel zou zijn om op 15 september in het fractievoorzittersoverleg te bespreken hoe wij omgaan met de ingekomen stukken. Dat wij dat daar doen?

Mevrouw De Koning: Ik wil er nog iets aan toevoegen. Ik denk dat het heel belangrijk is dat wij de burgers laten zien dat wij ze horen en dat wij ze laten zien dat wij transparant zijn naar wat wij terugkoppelen. Dat is vooral denk ik, omdat wij ook vinden dat wij de burgers betrokken willen hebben bij wat dan ook, dat zij met initiatieven komen en dat zij meedenken. Dat krijgen wij niet voor elkaar als wij eigenlijk weer iets achter de schermen regelen, waarbij juist die persoon die het heeft aangekaart, wel antwoord krijgt, maar dat de rest van de wereld het niet weet en daar gaat het mij vooral om.

De voorzitter: Dat nemen wij mee richting het fractievoorzittersoverleg en zullen dan met een voorstel komen. Dit is belangrijke input, bedankt, mevrouw De Koning.

Mevrouw Bonthuis: Voorzitter, nog even naar aanleiding van. Wij hebben eerder in de werkgroep Bestuurlijke Vernieuwing dit punt meegenomen en daar is het voorstel uitgekomen om het niet meer vanzelfsprekend te agenderen. Kennelijk is dat niet adequaat genoeg, want ik deel wel het punt dat mevrouw De Koning aandraagt. Misschien mag ik een voorstel naast het uwe leggen, om het weer op te pakken in de werkgroep Bestuurlijke Vernieuwing en het nog iets beter te doen in de zin dat wij wel snel terugkoppelen naar de indiener van de vraag. Dan houden wij het daar waar het lag en ligt eigenlijk.

De voorzitter: Dat kan ook. Maar het is wel zo dat ik wil vasthouden aan 15 september, en als de werkgroep Bestuurlijke vernieuwing voor die tijd nog een goede zienswijze hierover heeft, zeer welkom. Wij nemen dat mee naar het fractievoorzittersoverleg van 15 september, daar zet ik het in ieder geval op de agenda. Qua type werkzaamheid is het iets wat daar thuishoort, maar wij maken heel graag gebruik van de goede denkracht en inzichten van de werkgroep Bestuurlijke vernieuwing.

6. Rondvraag

Mevrouw Van den Berg: Voorzitter. Ik heb een verzoek aan de dijkgraaf, of zij bij de Unie van Waterschappen wil agenderen onze rol en positie in Europa. Bij de oprichting van het Comité van de Regio's heeft de Unie besloten om geen deelnemer te zijn van de Nederlandse delegatie. Aangezien wij nu meer een politiek orgaan zijn geworden, vind ik dat wij bij de Nederlandse delegatie ook een positie moeten hebben. Die wordt nu eigenlijk gevuld door het IPO en de VNG. Water is in Europees kader een belangrijk thema en de Watercommissie van het Comité van de Regio's wordt nu ingevuld door het IPO. Ik vind eigenlijk dat er iemand van de Unie moet zitten. Dus het verzoek aan u om daar een lobby voor te starten.

De voorzitter: Ik ga eerst na hoe het precies zit, want die Comités van de Regio's worden best wel belangrijk. Is het juist dat wij niet meedoen en wat is daar de motivering voor. Wij zullen ons daar binnen het dagelijks bestuur over beraden, want het is een interessant punt wat u aandraagt. Ik zal tevens sonderen bij de collega-dijkgraven.

De heer Van Noord: Voorzitter. Meer een mededeling. Bij de Suikerunie waar ik werk, wordt morgen een duurzaamheidscongres georganiseerd dat in het kader staat van samen duurzaam vooruit. Wij hebben daar verschillende overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen gevraagd om een inspirerend verhaal te vertellen over hoe er samengewerkt wordt en hoe je samen verder kunt in duurzaamheid. Wij hebben natuurlijk ook gevraagd of ons waterschap daar een bijdrage aan kan leveren en ik ben zeer verheugd dat zij morgen niet alleen een verhaal vertellen, maar zelfs een standje met allerlei promotiemateriaal hebben om inspiratie te geven over hoe het waterschap samenwerkt op het gebied van duurzaamheid. Dat wilde ik even melden, waarvoor dank.

De voorzitter: Hier gaan wij graag aan meedoen. U bent ook een zeer gerespecteerd algemeen bestuurslid. Ik herinner mij nog altijd de prachtige excursie naar het bedrijf met het vorige algemeen bestuur, dus toen het verzoek kwam, wilde het dagelijks bestuur daar graag aan meedoen.

De heer Van der Heijden: Ook een mededeling. Gisteren hadden wij een vergadering van de plaatselijke ZLTO en er was veel waardering voor het waterschap voor hoe het peil toch flexibel ingevuld wordt in deze natte periode.

De voorzitter: Dank, mijnheer Van der Heijden, want het is belangrijk dat de doelgroep agrariërs tevreden is over het waterschap. Dat is fijn om te horen.

7. Sluiting

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng en aandacht op deze avond en een behouden thuiskomst. Ik sluit deze openbare vergadering om 22.20 uur.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het Algemeen Bestuur op 14 september 2016.

Het algemeen bestuur,
De dijkgraaf

De secretaris-directeur

Mw ir. ing. C.P.M. Moonen

ir. H.T.C. van Stokkom

Zaaknr. : 16.ZK14693

Kenmerk : 16IT031667

Barcode :

Actie- en toezeggingenlijst algemeen bestuur versie 13 juli 2016

Uit vergadering	Actie / toezegging	Laatste stand van zaken
AB 14 mei 2014	Toezegging om na volle 2 kalenderjaren het beleid legesheffing te evalueren.	Evaluatie komt begin 2017
AB 21 januari 2015	Toezegging om het algemeen bestuur één maal per jaar te informeren over de werkzaamheden beheergroep Brabantse Keur	Mededeling AB lente 2016
AB 25 februari 2015 + 13 juli 2016	Dijkversterking Geertruidenberg. Toezegging dat bij definitieve besluitvorming varianten ter beschikking worden gesteld aan het algemeen bestuur. Het DB bespreekt of deze toezegging wordt uitgebreid naar: het AB besluit over de voorkeursvariant, en meldt dit terug aan het AB.	Voor AB september 2016
AB 22 april 2015	AB informeren over rendement innovatie agenda zuiveringsbeheer	Na afronding en tussentijds als er financieel nieuws is.
AB 15 juli 2015	Diverse aandachtspunten medicijn- en drugsresten zoals samenwerking, pro actieve rol en juiste communicatie richting inwoners.	Plan van aanpak AB zomer 2016
AB 16 september 2015	Werkgroep bestuurlijke vernieuwing bekijkt onderwerp informatievoorziening aan het AB, onder meer over grote projecten. Het DB zal reageren op de voorstellen.	In 2016.
AB 14 oktober 2015	De Verordening schadevergoeding waterschap Brabantse Delta wordt in 2019 geëvalueerd.	vóór maart 2019
AB 14 oktober 2015	Nadere notitie zenden aan AB over Groenontwikkelfonds Brabant en grondverwerving en daarbij voorstel over het weergeven van resultaten van projecten.	AB september 2016
AB 11 november 2015	Periodiek afgesproken energiebesparingsdoelstellingen en klimaatneutraliteit eigen huisvesting in 2020 jaarlijks rapporteren aan AB.	2016 en volgende jaren
AB 23 maart 2016	Benchmark communicatie Unie van Waterschappen en social mediastrategie delen met het AB	Wanneer beschikbaar
AB 20 april 2016	In rapportages en beslisdocumenten voor het algemeen bestuur meer aandacht geven aan integraliteit	Na opstellen kompas
AB 18 mei 2016	Programmatisch werken van STUW koppelen aan sturen op hoofdlijnen	Het DB bespreekt dit en werkt dit uit.
AB 15 juni 2016	Technische vragen inzake project Sloten, dijken en oevers	Schriftelijk beantwoorden met afschrift aan AB-leden
AB 15 juni 2016	Onderwerp Robuustheid watersysteem bij hevige regenval agenderen voor commissie Watersystemen	Commissievergadering september 2016
AB 15 juni 2016	Waterschapsbrede innovatie agenda aan het AB voorleggen	Najaar 2016

AB 13 juli 2016	Actief, ook met andere betrokkenen, blijven werken aan verdere realisatie van de EVZ Kibbelvaart in combinatie met waterberging	Uitwerking najaar 2016
AB 13 juli 2016	AB informeren over de contacten van het waterschap met de eigenaren van de bosschages bij EVZ Kibbelvaart en het gesprek over de wijze waarop we elkaar kunnen versterken om de doelen van de EVZ te bereiken	Bij uitwerking vorige punt
AB 13 juli 2016	Schriftelijk beantwoorden openstaande vragen algemene beschouwingen	Voor AB september 2016
AB 13 juli 2016	Onderwerp circulaire economie zoals verwoord in de motie meenemen in het BOB traject duurzaamheid	In BOB traject najaar 2016
AB 13 juli 2016	AB informeren over regionaal plan van aanpak waterkwaliteit in relatie tot de KRW	Wanneer het plan gereed is
AB 13 juli 2016	Waterkwaliteit wordt centraal thema Kadernota 2018 - 2017	In voorbereiding volgende kadernota
AB 13 juli 2016	In volgende Kadernota aandacht besteden aan wisselende (jojo effect) tarief zuiveringsheffing op middellange termijn	In volgende kadernota
AB 13 juli 2016	AB informeren over impact Omgevingswet op de organisatie en de rol van het waterschap	In themasessie omgevingswet 23 november 2016
AB 13 juli 2016	Onderwerp werkwijze en openbaarheid ingekomen stukken agenderen voor fractievoorzittersoverleg	Fractievoorzittersoverleg september 2016
AB 13 juli 2016	Bij Unie van Waterschappen navragen of en waarom Unie geen lid is van het Comité van de regio's en overwegen, in afstemming met andere waterschappen, of lidmaatschap wel wenselijk is	Zomer 2016

Zaaknr. :

Kenmerk : 16IT031665

Barcode :

1 Opening om 19.30 uur.

1.a Spreekrecht

De heer Clarijs heeft ingesproken op agendapunt 3.e.' Vaststelling projectplan EVA Kibbelvaart – Halderberge'.

1.b Bepaling primus bij hoofdelijke stemming

Primus: De heer van der Heijden

2 Notulen en besluitenlijst

Besloten: Het algemeen bestuur stelt de notulen (inclusief de actie- en toezeggingenlijst) en de besluitenlijst van 15 juni 2016 vast.

3 Nota's ter besluitvorming

3.a Kadernota 2017-2026

Besloten: het algemeen bestuur stelt de Kadernota 2017 – 2026 vast.

3.b Naams- en scopewijziging Voorbereidingscommissie Financiële Jaarstukken

Tijdens de vergadering van de voorbereidingscommissie Financiële Jaarstukken op 2 juni 2016 is een initiatiefvoorstel ingediend om de scope van deze voorbereidingscommissie uit te breiden. Dit initiatief is door de voltallige commissie omarmd. Het voorstel is door het dagelijks bestuur besproken en overgenomen, en aan de orde is nu besluitvorming door het algemeen bestuur.

Besloten: Het algemeen bestuur stemt in met de naams- en de scope-wijziging van de voorbereidingscommissie Financiële Jaarstukken overeenkomstig bijgevoegd concept-besluit.

3.c Lange termijn agenda en BOB

De werkgroep bestuurlijke vernieuwing heeft op dit moment twee hoofdpunten: BOB en Sturen op hoofdlijnen. Over deze twee punten is met het algemeen bestuur beeldvormend gesproken op 9 december 2015. Daarnaast is door de AB-leden en de fractievoorzitters een aanzet gedaan voor een lange termijn agenda. In de vergadering van 18 mei 2016 heeft een oordeelsvormende discussie plaatsgevonden over BOB en de lange termijn agenda. De conclusie van deze discussie was dat het algemeen bestuur (voorzichtig) positief staat tegenover een nieuwe werkwijze. Wel werd een aantal aandachtspunten genoemd. Die aandachtspunten komen expliciet terug in dit besluitvormend stuk.

Besloten:: Het algemeen bestuur:

1. gaat werken met een lange termijn agenda die door de fractievoorzitters wordt voorbereid;

2. voert de BOB systematiek in voor een beperkt aantal belangrijke, niet

urgente, onderwerpen;

3. stelt de spelregels vast voor de lange termijn agenda en de BOB.

3.d Treasurystatuut 2016

De Waterschapswet verplicht het waterschap een treasurystatuut te hebben en tenminste eenmaal in de vijf jaar het treasurystatuut te herzien. Het treasurystatuut 2016 vervangt het huidige treasurystatuut uit 2014. Het treasurystatuut is geactualiseerd omdat leden van het algemeen bestuur ten tijde van het herstructureren van een gedeelte van de leningenportefeuille van het waterschap begin 2016, hebben aangegeven dat het proces niet goed ingeregeld is. Daarnaast was het nodig het statuut op een aantal punten, waaronder vervanging van rollen en gewijzigde wet- en regelgeving, aan te scherpen.

Besloten: Het algemeen bestuur stemt in met:

1. het treasurystatuut 2016;

2. vereenvoudiging van het proces door het laten vervallen van de jaarlijkse delegatie van de uitvoering van het treasurybeleid aan het dagelijks bestuur en het nu structureel regelen van deze delegatie.

3.e Vaststelling projectplan EVZ Kibbelvaart-Halderberge

Op basis van een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente Halderberge bedraagt de gezamenlijke EVZ-opgave langs Kibbelvaart 3,2 km EVZ, overeenkomend met 8 ha. Totaal wordt 5,2 ha ingericht als EVZ. Noordelijk van de spoorlijn is het niet gelukt om voldoende gronden beschikbaar te krijgen; er resteert nog een opgave van 0,8 km (2 ha). Het ontwerp projectplan heeft vanaf 1 april 2016 gedurende een periode van 6 weken ter visie gelegen. Gelijktijdig met de ter visie legging van het ontwerp projectplan, is ook inspraak geboden op de ontwerp Leggerwijziging. Er is 1 zienswijze ingediend die betrekking heeft op wateroverlast op een landbouwperceel, gelegen aan de Kibbelvaart. Deze zienswijze heeft niet tot een wijziging van het projectplan geleid.

Nadat het projectplan door het algemeen bestuur is vastgesteld en de uitvoering voltooid is, wordt de Leggerwijziging ter vaststelling aan het DB voorgelegd.

De uitvoering staat gepland voor de periode september 2016 – december 2016.

Besloten: Het algemeen bestuur:

1. neemt kennis van de nota van zienswijzen;

2. stelt het projectplan "EVZ Kibbelvaart-Halderberge" vast.

3.f Vaststelling projectplan EVZ Molenbeek fase 3 (gedeeltelijk) te Roosendaal

De Molenbeek in Roosendaal is aangewezen als ecologische verbindingszone (EVZ) in het Provinciaal natuurbeleid van Noord-Brabant. De beek is een waterlichaam voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) en een vismigratieroute. Met de uitvoering van de maatregelen wordt nieuwe natuur als leefgebied voor diverse plant- en diersoorten gerealiseerd. Door het verflauwen van de oevers en het creëren van poelen zorgt de inrichting van de EVZ voor extra waterberging.

De opgave voor fase 3 (gedeeltelijk) van verdeelwerk Molenbeek tot Kadeplein van de EVZ Molenbeek bedraagt 1,8 km EVZ (zie blauwe lijn figuur 1). Het resterende deel van fase 3 van Kadeplein tot de Engebeek zal in een later stadium worden ontwikkeld evenals de vistrappen. De gemeente Roosendaal werkt vanuit een samenwerkingsovereenkomst (2008) gezamenlijk met het waterschap aan de uitvoe-

ring van de EVZ, waarbij de gemeente optreedt als projecttrekker.

Op het projectplan zijn geen externe zienswijzen binnengekomen. Ambtelijk zijn er wel zienswijzen ingediend. Een waarin met efficiënter te plegen onderhoud rekening is gehouden en een om aan te geven dat een vistrap ten onrechte op de inrichtingstekening staat.

Besloten: Het algemeen bestuur stelt het projectplan Molenbeek fase 3 (gedeeltelijk) te Roosendaal vast.

4 Mededelingen

4.a Betrokkenheid algemeen bestuur bij de Omgevingswet

Besloten: Het algemeen bestuur neemt de mededeling voor kennisgeving aan.

5 Ingekomen stukken

-

6 Rondvraag

-

7 Sluiting om 22.45 uur.

Zaaknr. : 16.ZK13855/16.B0182

Kenmerk : 16IT028621

Barcode :

Aanvraag aanvullend uitvoeringskrediet voor PHARIO

Doel van de notitie: Besluitvorming door het algemeen bestuur over een uitbreiding van het uitvoeringskrediet voor het PHARIO project voor de productie van bioplastics uit rioolslib vanwege aanvullende financiering voor het project door wetterskip Fryslan en waterschap Scheldestromen.

Samenvatting:

In februari 2015 heeft het algemeen bestuur een uitvoeringskrediet verleend voor het pilot onderzoek naar de winning van bioplastics op de rwzi Bath. Dit project verloopt grotendeels conform planning en de tussentijdse resultaten zijn positief. Wetterskip Fryslan en waterschap Scheldestromen hebben zich bereid verklaard het project aanvullend te ondersteunen met financiële bijdragen ter hoogte van respectievelijk € 30.000 en € 20.000. Deze bijdragen maken het mogelijk extra inspanningen te verrichten in de communicatie rondom het project en het voorbereiden van een vervolg na het project.

De samenwerkingspartners hebben waterschap Brabantse Delta gevraagd om deze extra inspanningen te coördineren. Dit houdt in dat het waterschap hierdoor extra uitgaven voor dit project zal doen. Deze uitgaven worden gedekt door de extra bijdragen van de genoemde waterschappen, zodat er netto geen kosten voor waterschap Brabantse Delta zijn. Wel is het nodig om het bestaande uitvoeringskrediet uit te breiden met een bedrag van € 50.000 om deze extra kosten te kunnen maken.

Advies: Het algemeen bestuur stemt in met het beschikbaar stellen van een aanvullend uitvoeringskrediet van € 50.000,-- voor PHARIO.

Bespreking in:	Vergaderdatum:
☒ Directieteam	28 juni 2016
☐ Overlegvergadering	
☒ Dagelijks Bestuur	19 juli 2016
☐ Georganiseerd Overleg	
☒ Besluitvormend AB	14 september 2016

☒ Bijlage Investeringsbesluit	16IT028764
☒ Achtergronddocument(en) Aanvraag uitvoeringskrediet project Bioplastics uit zuiveringsslib	15IT001734

Aanleiding/context

Het waterschap neemt samen met andere partners (waterschap De Dommel, wetterskip Fryslan, waterschap Scheldestromen, Veolia Water Technologies, STOWA & SNB) deel in een pilot project voor de productie van bioplastics op de rwzi Bath, het PHARIO project.

In het kader van dit project heeft pilot onderzoek plaatsgevonden op de rwzi Bath met als doel voldoende bioplastic te maken om de materiaaleigenschappen vast te stellen. Deze informatie is nodig om meer duidelijkheid te krijgen over het marktpotentieel voor deze bioplastic en daarmee de business case voor verdere opschaling. Voor dit project is in februari 2015 een uitvoeringskrediet toegekend ter grootte van € 345.000. Het project betreft een samenwerkingsproject waarbij de diverse partners elk verantwoordelijk zijn voor deelactiviteiten en hun eigen budget. De totale begroting voor het project bedraagt € 1.007.000.

De pilotfase voor het PHARIO project heeft conform planning gelopen van juni 2015 tot en met maart 2016. De eerste resultaten van deze fase bevestigen dat het technisch goed mogelijk is om een goede kwaliteit bioplastic te maken. Het geproduceerde plastic wordt nu gebruikt om in overleg met potentiële verwerkers de marktwaarde beter in te schatten. In het project wordt verder ook gewerkt aan ramingen voor de benodigde investeringen in de volgende demonstratie stap en de daarop volgende commerciële productie van het bioplastic. Momenteel worden alle resultaten geëvalueerd en eind 2016 zullen definitieve rapportages beschikbaar zijn.

Wetterskip Fryslan en waterschap Scheldestromen zijn later bij het PHARIO project aangesloten en maakten oorspronkelijk geen deel uit van het consortium waarmee subsidie is verkregen vanuit de TKI Biobased Economy. Omdat de bestaande partners al een eigen financiële bijdrage leverden, dragen ook het Wetterskip Fryslan en Waterschap Scheldestromen financieel bij aan het project. Dit doen zij door eigen ureninzet, maar ook door een bijdrage in cash (Wetterskip Fryslan: € 30.000, waterschap Scheldestromen € 20.000). De bijdrage van Wetterskip Fryslan is hoger omdat zij langer bij het project betrokken zijn.

Beoogd effect

Met de gevraagde uitbreiding van het uitvoeringskrediet kan waterschap Brabantse Delta de extra uitgaven die deze extra bijdragen mogelijk maken coördineren. De samenwerkingspartners hebben Brabantse Delta als penvoerder van het project gevraagd deze rol op zich te nemen. Deze extra uitgaven maken het mogelijk om in het project meer aandacht te besteden aan externe communicatie en het voorbereiden van een eventuele vervolgstap.

Argumenten

1.1 Waterschap Brabantse Delta is penvoerder voor het project

De extra bijdragen van beide waterschappen maken het mogelijk om binnen het project extra inspanningen te verrichten. Geen van de partners heeft deze kosten voorzien in haar deelbegroting. Waterschap Brabantse Delta verzorgt als penvoerder al het projectmanagement en verdeelt de ontvangen subsidiegelden. Daarom is het vanuit organisatorisch oogpunt het helderst als waterschap Brabantse Delta ook deze extra inkomsten en uitgaven coördineert. Een bijkomend voordeel is dat het waterschap hierdoor de regie houdt over de extra uitgaven.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Netto geen extra financiële bijdrage van Brabantse Delta

De uitbreiding van het uitvoeringskrediet vraagt geen extra financiële bijdrage van waterschap Brabantse Delta. Na goedkeuring van de uitbreiding van het uitvoeringskrediet wordt de bijdrage van deze waterschappen direct opgevraagd zodat het financiële risico minimaal is.

Financiële dekking

De extra uitgaven worden gedekt door bijdragen van Wetterskip Fryslan en waterschap Scheldestromen zodat er netto geen extra financiële bijdrage nodig is van waterschap Brabantse Delta. In de begroting 2016 is geen rekening gehouden met het aanvullend uitvoeringskrediet. Het heeft geen gevolgen voor de tarieven.

Oplevering	Verwachting bij kredietaanvraag	Verwachting bij Begroting 2016
Verwacht tijdstip oplevering	01-04-2017	

Investerings	Raming bij kredietaanvraag		Raming bij begroting 2016	
	Investerings	Waarvan bijdrage derden	Investerings	Waarvan bijdrage derden
Totaal benodigd aanvullend krediet ontwikkelingsinvestering	€ 50.000,-	€ 50.000,-		

Kapitaallast	Raming bij kredietaanvraag	Raming bij begroting 2016	Extra effect op heffing
Zuiveringsbeheer eerste (volle) jaar	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

In de vergadering van het algemeen bestuur van 25 februari 2015 is voor dit project een uitvoeringskrediet van € 345.000,- beschikbaar gesteld. De verwachte subsidie/bijdragen van derden bedroeg daarbij € 210.000,-. Met het goedkeuren van dit aanvullend krediet wordt het verleende uitvoeringskrediet € 395.000,- en een bedrag aan verwachte subsidies/bijdragen van derden van € 260.000,-.

Voorgesteld wordt in te stemmen met bijgaand besluit tot het verlenen van een aanvullend uitvoeringskrediet.

Uitvoering

Bij een positief besluit door het AB worden de bijdragen van de beide waterschappen opgevraagd en samen met de samenwerkingspartners in het PHARIO project worden besluiten genomen over de besteding van het budget.

Communicatie

Over deze aanvraag voor de uitbreiding van het uitvoeringskrediet is geen specifieke communicatie voorzien.

Wel zal deze uitbreiding en de extra bijdragen van deze twee waterschappen het mogelijk maken om een afsluitend communicatie moment te organiseren waarbij de resultaten van het PHARIO project met de buitenwereld worden gedeeld. Een dergelijk moment wordt voorzien in januari of februari 2017.

Relatie met beleidsvelden

- Winnend Samenwerken in Brabant

Voor dit onderwerp wordt zeer goed en nauw samengewerkt met waterschap De Dommel. Technologen van waterschap De Dommel hebben waterschap Brabantse Delta ondersteund bij de uitvoering van de pilot proeven op de rwzi Bath. Het project is daarbij een uitstekend voorbeeld van "Winnend Samenwerken". Jarno de Jonge van waterschap De Dommel is voorzitter van de werkgroep Vetzuren en Bioplastics.

- Bijdrage aan doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Dit project draagt zeer sterk bij aan de doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Het project beoogt door innovatie nieuwe producten te produceren uit rioolslib waarbij zowel de milieu-impact afneemt en de kosten verlagen. Bovendien ondersteunt het project de regionale bedrijvigheid die zich richt op de ontwikkeling van een biobased ontwikkeling waardoor ook een positief sociaal effect ontstaat.

Zaaknr. : 16.ZK13855

Kenmerk : 16IT028764

Barcode :

INVESTERINGSBESLUIT

Beheerproduct : 4310 Bouw en verwerving slibverwerkingsinstallaties

Projectnummer: 800386

Projectnaam : Project Phario (pilot bioplastics uit zuiveringsslib Bath)

BESLUITNUMMER: 2016-20

Het algemeen bestuur van waterschap Brabantse Delta;

gezien het voorstel van het dagelijks bestuur van 19 juli 2016 (16IT028621)

gelet op de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie Waterschap Brabantse Delta (08I0003208);

B E S L U I T :

Beschikbaar te stellen een aanvullend uitvoeringskrediet van € 50.000,- voor het uitvoeren van een pilot onderzoek naar de winning van bioplastics op de rwzi Bath. Hierbij wordt een bedrag van € 50.000,- aan bijdragen van derden verwacht.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 14 september 2016

De dijkgraaf

De secretaris-directeur

Mw ir. ing. C.P.M. Moonen

ir. H.T.C. van Stokkom

Zaaknr. : 15.ZK00622/15.B0020

Kenmerk : 15IT001734

Barcode :

Aanvraag uitvoeringskrediet project Bioplastics uit zuiveringsslib

Doel van de notitie: Besluitvorming door het AB over het verlenen van een uitvoeringskrediet voor pilot onderzoek naar de winning van bioplastics op de rwzi Bath (projectnaam PHARIO).

Samenvatting:

De productie van grondstoffen uit rioolwater is een belangrijke ontwikkeling die de zuiveringstaak van het waterschap kan verduurzamen. Landelijk is door de Unie van Waterschappen (UvW) vastgesteld dat deze ontwikkeling past bij de doelmatige uitvoering van de taak van een waterschap. In november 2014 tekenden de UvW en de rijksoverheid een Green Deal om deze ontwikkeling te stimuleren. In de Innovatie Agenda van de sector zuiveringsbeheer is de productie van bioplastic (PHA) uit zuiveringsslib benoemd als een focus onderwerp voor innovatie binnen de sector zuiveringsbeheer.

Een eerstvolgende stap is pilot onderzoek op de rwzi Bath gedurende 10 maanden (projectnaam: PHARIO). Doel van dit onderzoek is de kwaliteit en marktwaarde van het geproduceerde bioplastic aan te tonen. Voor dit onderzoek is subsidie verkregen vanuit de TKI Biobased economy. Samenwerkingspartners zijn: waterschap De Dommel, Wetterskip Fryslan, STOWA, SNB, KNN en AnoxKaldnes.

De project kosten voor waterschap Brabantse Delta binnen dit project bedragen € 345.000 en voor dit deel van het project wordt een uitvoeringskrediet aangevraagd. De eigen bijdrage van het waterschap bedraagt €135.000 en overige kosten worden gedekt door een subsidie en bijdragen van andere partners.

Het project budget van de projectpartners gezamenlijk bedraagt € 1.007.000, waarbij elke partner verantwoordelijk is voor zijn eigen budget. Derhalve is de kredietaanvraag beperkt tot het deel waarvoor waterschap Brabantse Delta verantwoordelijk is.

De samenwerking tussen de partners vereist het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst voor het vastleggen van de projectafspraken en taken binnen het project. Binnen het project is waterschap Brabantse Delta penvoerder voor het project.

Advies: Het algemeen bestuur:

1. stemt in met uitvoeren van pilot onderzoek naar de productie van bioplastics op de rwzi Bath;
2. stemt in dit te doen met de beschreven samenwerkingspartners;
3. stemt in de samenwerking in het PHARIO project vast te leggen in een samenwerkingsovereenkomst;
4. stelt hiervoor een uitvoeringskrediet beschikbaar ter hoogte van € 345.000.

Bespreking in:	Vergaderdatum:
☒ Directieteam	3/2/2015
☐ Overlegvergadering	
☒ Dagelijks Bestuur	10/2/2015
☐ Georganiseerd Overleg	
☒ Besluitvormend AB	25/2/2015
☒ Bijlage(n) bij het besluit Investeringsbesluit 2015-05	15IT001670
-- Achtergronddocument(en)	

Inleiding

In deze nota wordt een uitvoeringskrediet aangevraagd voor het PHARIO project (PHARIO: PHA uit RIOolwater). Dit project omvat pilotonderzoek op de rwzi Bath voor de productie van bioplastics (PHA) uit zuiveringsslib. De productie van grondstoffen, zoals bioplastics, uit zuiveringsslib biedt waterschappen de mogelijkheid tot kostenverlaging en verduurzaming van het zuiveringsproces. Deze transitie naar een grondstoffenfabriek past in de landelijke toekomst visie van de waterschappen en is november 2014 verder ondersteund door een Green Deal "Grondstoffen" tussen de rijksoverheid en de Unie van Waterschappen. Deze ontwikkeling past ook in de deelname van het waterschap in het regionale samenwerkingsverband "Biobased Delta" waarin transitie naar een biobased economy centraal staat. De productie van bioplastics (PHA) uit slib is om deze redenen een focus onderwerp in de Innovatie Agenda van de sector Zuiveringsbeheer van het waterschap.

Een dergelijke transitie vergt nieuwe samenwerkingsverbanden en het PHARIO project is hiervan een voorbeeld. In het project wordt door publieke en private partijen samengewerkt aan de realisatie van een nieuwe waardeketen voor PHA bioplastic. Hierdoor kan het PHARIO project een beeldbepalend voorbeeld worden in de transitie naar een grondstoffenfabriek. Waterschap Brabantse Delta neemt zeer herkenbaar in dit project deel doordat het grootste deel van het onderzoek plaatsvindt op de rwzi Bath, dat hiervoor een zeer geschikte locatie is. Het project wordt samen met Waterschap De Dommel, Wetterskip Fryslan, STOWA, SNB, KNN en AnoxKaldnes uitgevoerd.

PHA Bioplastic

PHA bioplastic is een product dat nog maar op kleine schaal wordt gemaakt op basis van zuivere grondstoffen (bv maiszetmeel). De jaarlijkse wereldproductie was in 2011 19 kton en daarmee maakt dit product 1,6% uit van de totale bioplastic markt.

Het is mogelijk PHA te produceren met slib van een rioolwaterzuivering en dit biedt perspectief voor bredere toepassing van deze bioplastic. Bacteriën in zuiveringsslib hebben namelijk de eigenschap om dit bioplastic als energiereserve in hun cel op te slaan. Van deze eigenschap kan gebruik gemaakt worden om dit materiaal op goedkope wijze te produceren.

De grootste marktkansen liggen bij toepassingen waarbij deze eigenschappen waarde toevoegen. Vooral de goede biologische afbreekbaarheid onderscheidt het materiaal van andere toepassingen. Veel biologisch afbreekbare plastics breken alleen in gecontroleerde omstandigheden (zoals bij compostering) snel af, terwijl PHA veel sneller afbreekt. De meest waarschijnlijke toepassingen liggen in de land- en tuinbouw waar de afbreekbaarheid een voordeel is.

3D prints gemaakt met 90% polymelkzuur en 10% PHA

Beoogd effect

Doel van deze pilot is aantonen dat met zuiveringsslib PHA gemaakt kan worden die voldoet aan de eisen en verwachtingen van potentiële afnemers van het PHA. Op deze manier wordt de business case voor deze techniek beter onderbouwd. Het vaststellen van de business case op basis van de resultaten van het onderzoek vormt ook deel van het project. Tenslotte wordt ook een ontwerp gemaakt voor een toekomstige demo-installatie op de rwzi Bath. Deze pilot is een eerste en noodzakelijke stap in de ontwikkeling van pilot schaal via demonstratie-installatie naar praktijkschaal.

Argumenten

1.1 Mogelijkheden tot waarde creatie en energiebesparing

Bij een succesvolle ontwikkeling kan de rwzi Bath op termijn 2000 ton PHA/jaar produceren. Bij een beoogde winstmarge van 0,5 €/kg PHA vertegenwoordigt deze ontwikkeling netto opbrengsten ter grootte van 1 miljoen €/jaar voor de partners die deze waardeketen ontwikkelen. Het aandeel van het waterschap in deze opbrengsten hangt af van de mate van betrokkenheid in deze waardeketen. Verder kan de grootschalige productie van PHA op de rwzi Bath leiden tot een besparing op het gebruik van primaire energie van ca. 60.000 GJ/jaar. Dit is een significante besparing in vergelijking tot het totale energieverbruik van de rwzi Bath (97.400 GJ, 2013).

1.2 De rwzi Bath is zeer geschikt

Eerder onderzoek door waterschap Brabantse Delta met Fontys Hogeschool en AnoxKaldnes toonde aan dat de biomassa in RWZI Bath van waterschap Brabantse Delta goede eigenschappen heeft voor de productie van PHA. Hierdoor is deze locatie bijzonder geschikt om gedurende langere tijd de constante productie van PHA aan te tonen.

2.1 Het huidige project is ingebed in de landelijke Grondstoffenfabriek

Het huidige project is door de deelname van Waterschap De Dommel, Wetterskip Fryslan en STOWA goed ingebed in de landelijke ontwikkelingen. STOWA voerde eerder een bureaustudie uit naar de productie van bioplastics uit rwzi slib waarbij de nu gekozen technologie kansrijk voor rwzi slib werd bevonden. Wetterskip Fryslan voerde eerder pilot onderzoek uit met deze technologie op de rwzi Leeuwarden en dit onderzoek is daarop een vervolg. SNB is betrokken bij dit onderzoek omdat na de extractie van het PHA een residu overblijft dat nog steeds verwerkt moet worden.

2.2 Meest beloftevolle technologie voor bioplastics

In het project wordt samengewerkt met de technologieleverancier AnoxKaldnes (dochter Veolia). Deze partij voert al 10 jaar onderzoek uit naar de productie van bioplastics uit slib en haar technologie is het meest beloftevol voor rwzi slib. KNN werkt al geruime tijd samen met AnoxKaldnes en richt zich op de ontwikkeling van een markt voor het geproduceerde PHA en heeft contacten met potentiële afnemers van het PHA. Hieronder bevinden zich ook afnemers in West-Brabant zoals Rodenburg Plastics en Nuplex.

2.3 Afstemming met de bestaande slibverwerking

SNB is partner in het project om effecten op de bestaande slibverwerking door SNB vroegtijdig te signaleren en met SNB af te stemmen. De productie van bioplastics door waterschappen zal naar verwachting een beperkt effect hebben op het door SNB te verwerken slibvolume.

3.1 De samenwerking dient juridisch vastgelegd te worden

Voor de samenwerking binnen het PHARIO project is het nodig een samenwerkingsovereenkomst af te sluiten. De overeenkomst wordt in februari 2015 opgesteld en in maart 2015 ondertekend door de programmabeheerder. Juridische zaken heeft in haar advies aangegeven dat de programmabeheerder hiertoe bevoegd is na toestemming van het AB voor het aangaan van een overeenkomst (besluit ondermandatering en verlening volmacht door de dijkgraaf).

Op basis van de resultaten van PHARIO kan de samenwerking tussen de partners daarna verder uitgewerkt worden voor een mogelijk vervolg. Binnen het huidige project krijgt de toekomstige samenwerkingsvorm aandacht in een apart werkpakket waar ook de juridische werkgroep van de Grondstoffenfabriek in gaat participeren.

3.2 De partners zijn het eens over de belangrijkste principes voor samenwerking

Het is belangrijk een goede afweging te vinden tussen de publieke en private belangen in het project. Vanwege dit belang is vooraf veel aandacht besteed aan de principes voor samenwerking en hierover is op hoofdlijnen overeenstemming bereikt.

De belangrijkste principes zijn de volgende:

1. Het waterschap is te allen tijde vrij om de samenwerking te beëindigen en deelname in het project betekent niet dat het waterschap zich committeert aan vervolgstappen.
2. Het waterschap is vrij om zelf andere projecten op dit onderwerp op te starten. Dit doet zij wel in alle openheid en afstemming met de andere partners zodat eventuele conflicten bespreekbaar worden.
3. Het bestaande intellectuele eigendom van de partners wordt gerespecteerd. Nieuwe patenten worden eigendom van de commerciële partners (AnoxKaldnes, KNN), maar de Nederlandse waterschappen krijgen een licentievrij gebruiksrecht.
4. Indien de commerciële partners met de nieuwe patenten aantoonbaar substantieel geld genereren, is het principe afgesproken dat het waterschap hierin deelt. Met juridische zaken wordt nu overlegt hoe het waterschap kan delen in deze winst van de commerciële partijen.

Deze principes worden in de af te sluiten samenwerkingsovereenkomst verder uitgewerkt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van ervaring van de STOWA met dit soort samenwerkingsovereenkomsten en interne juridische ondersteuning.

4.1 *Bijdrage waterschappen noodzakelijk*

Alle deelnemers dragen financieel bij aan het project. Hierdoor worden de aanloopkosten voor deze ontwikkeling gedeeld over alle belanghebbenden. Voor de technologie leverancier is de bijdrage vanuit de waterschapssector een belangrijk signaal dat er vraag is naar deze technologie waardoor zij eenvoudiger verdere, eigen investeringen in deze technologie kunnen rechtvaardigen. Bovendien heeft het waterschap hierdoor een stem in de optimale inrichting van de waardeketen voor PHA zodat het waterschap later beter profijt kan trekken uit de waarde die door de productie van bioplastics kan worden gegenereerd.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Het betreft een innovatieve ontwikkeling - risico*

Het betreft hier een innovatieve ontwikkeling en daardoor is er een kans dat het onderzoek geen positief resultaat oplevert. Dit project past in een opzet waarbij de schaalgrootte langzaam wordt opgevoerd om zo de risico's die samen hangen met de investeringen te beperken. Het geproduceerde PHA wordt aangeboden aan afnemers om markttoepassingen te ontwikkelen. Dit kan leiden tot nieuwe inzichten die ook teleurstellend kunnen zijn.

1.2 *Het waterschap is penvoerder - kanttekening*

Voor het project is subsidie verkregen en het waterschap is penvoerder voor het project richting de subsidieverlener. Als penvoerder heeft het waterschap de volgende taken:

1. ontvangen van de subsidie en verdeling over de partners;
2. bewaken en rapporteren over de voortgang van het project;
3. melden van afwijkingen in planning en uitvoering;
4. bewaken van de communicatieverplichtingen;
5. verzamelen van gegevens van de projectpartners voor vaststelling van de subsidie;
6. laten verzorgen van een accountantscontrole.

1.3 *Grondstoffenlevering kan onderdeel vormen van de taak van het waterschap - kanttekening*

De productie van grondstoffen (in dit geval bioplastic) is een taak die bijzonder is voor het waterschap. In opdracht van de Unie van Waterschappen heeft Berenschot in het najaar van 2014 een "juridische handreiking duurzame energie en grondstoffen" opgesteld. In deze handreiking wordt geconcludeerd dat de levering van grondstoffen gewonnen uit rioolwater past binnen de doelmatige uitvoering van de wettelijke taak van een waterschap. Daarbij komt een waterschap ruime vrijheid toe in de wijze van uitvoering van deze taak mits voldaan wordt aan de regels voor staatsteun en mededinging. Het huidige PHARIO project betreft nog de onderzoeksfase, maar bij voor een volgende stap is een verdere uitwerking van het juridisch kader van belang.

Financiële dekking

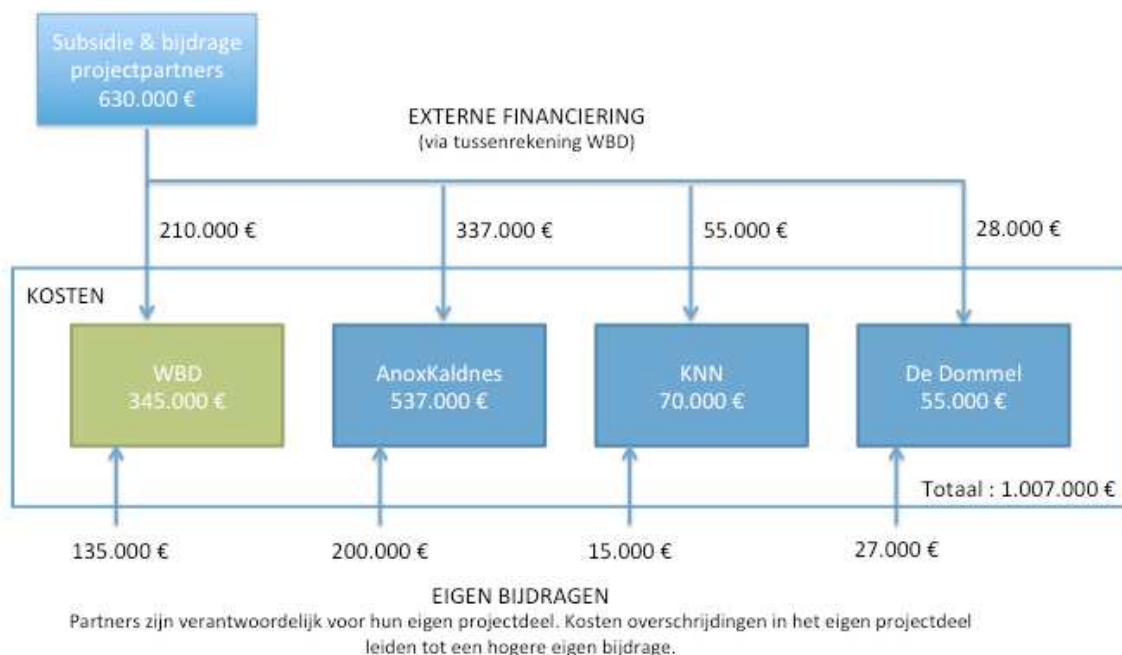
Het waterschap voert dit project uit met een aantal partners. Daarbij zijn alle partners afzonderlijk verantwoordelijk voor de eigen project kosten. De project kosten van waterschap Brabantse Delta beslaan in totaal € 345.000. Voor deze kosten wordt een uitvoeringskrediet aangevraagd. Deze kosten worden gedekt door een subsidie vanuit de TKI BBE (€ 151.000), bijdragen van de andere projectpartners (€ 59.000) en een eigen bijdrage van het waterschap (€ 135.000).

De eigen bijdrage van waterschap Brabantse Delta bestaat voornamelijk uit een inzet in uren (€ 105.000) en een cash bijdrage (€ 30.000). Naar verwachting kan de helft van de ureninzet uitgevoerd worden met eigen personeel en leidt het overige deel tot inhuur.

De andere projectpartners voeren voor het project ook taken uit en maken hiervoor kosten. De partners zijn verantwoordelijk voor de eigen kosten en voor eventuele overschrijdingen op het eigen budget. Kostenoverschrijdingen bij andere partners leiden dus niet tot extra kosten voor waterschap Brabantse Delta. Om deze reden is deze aanvraag van het uitvoeringskrediet beperkt tot de eigen project kosten. Alle deelbudgetten van de partners samen vertegenwoordigen een totaal projectbudget van € 1.007.000.

Het waterschap is penvoerder voor het project en ontvangt de subsidiegelden voor alle deelnemers en verdeelt deze over de partners. Dit doet het waterschap ook voor cash bijdragen van de andere partners die herverdeeld wordt over de andere partners. Het totale subsidie bedrag bedraagt € 482.000 en de cash bijdrage van de andere partners € 148.000. In de samenwerkingsovereenkomst worden afspraken gemaakt over uitbetaling van deze bijdragen waarbij de stuurgroep voor het project de condities voor uitbetaling bepaalt. Door Juridische Zaken is het risico op terugvordering van de verkregen subsidie door RVO onderzocht. Uit jurisprudentie blijkt dat als een van de partners niet voldoet aan de subsidie voorwaarden dat het waterschap als penvoerder geen incasso risico loopt op het terugvorderen van onterecht verkregen subsidie. De projectbegroting en de financiële projectcontrole is afgestemd met financieel economische zaken.

Figuur: financiële opzet van het project.

Voor dit project is geen investeringsraming opgenomen in het Investeringsplan begroting 2015.

Oplevering	Verwachting bij kredietaanvraag	Verwachting bij Begroting 2015
Verwacht tijdstip oplevering	01-11-2016	

Investering	Raming bij kredietaanvraag		Raming bij begroting 2015	
	Investering	Waarvan bijdrage derden	Investering	Waarvan bijdrage derden
Totaal benodigd krediet ontwikkelingsinvestering	€345.000,-	€ 210.000,-		

Kapitaallast	Raming bij kredietaanvraag
Zuiveringsbeheer 2017	€ 31.100

./ Voorgesteld wordt het AB een uitvoeringskrediet te laten voteren van € 345.000,- volgens bijgevoegd investeringsbesluit.

Uitvoering

Bij een positief besluit door het AB worden de volgende stappen ondernomen.

Maart 2015	Ondertekening samenwerkingsovereenkomst
Maart-April 2015	Opbouw en aansluitingen van de pilot voorzieningen op de rwzi Bath
Maart 2015 – Feb 2016	Uitvoering pilot proeven
Juni 2016	Eindrapportage

Voor de uitvoering van het project is een intern project plan opgesteld. Naar verwachting wordt medio 2016 duidelijkheid verkregen over de business case voor deze technologie op de rwzi Bath.

Communicatie

Dit project wordt verder gecommuniceerd onder de naam "PHARIO" met als project titel "pilot testen van een waardeketen voor bioplastics uit rioolslib".

Via de werkgroep Bioplastics en Vetzuren van de Grondstoffenfabriek worden deze ontwikkelingen gecommuniceerd met de andere waterschappen. De huidige ontwikkelingen sluiten prima aan bij de Green Deal over de Grondstoffenfabriek die op 20/11/2014 is afgesloten.

Samen met de andere projectdeelnemers zal een communicatieplan worden opgesteld waarin de communicatiedoelen worden vastgesteld. De wijze van communiceren zal afgestemd worden op deze doelen. Belangrijke communicatie doelen van het waterschap zijn:

- uitstralen dat het waterschap innovatief bezig is en dat dit leidt tot lagere kosten en tot een lagere milieu-impact.
- Laten zien dat het waterschap zorgvuldig is in de omgang met algemene middelen door dergelijke projecten gezamenlijk met andere waterschappen en marktpartijen uit te voeren.
- Dat deze ontwikkeling past in de regionale ambities voor de realisatie van een biobased economy en daardoor de economische activiteit in West-Brabant ondersteunt.

Relatie met beleidsvelden

- Winnend Samenwerken in Brabant

Voor dit onderwerp wordt zeer goed en nauw samengewerkt met waterschap De Dommel. Technologen van waterschap De Dommel zullen waterschap Brabantse Delta ondersteunen bij de uitvoering van de proeven. Het project is daarbij een uitstekend voorbeeld van "Winnend Samenwerken". Jarno de Jonge van waterschap De Dommel is voorzitter van de werkgroep Vetzuren en Bioplastics.

- Bijdrage aan doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Deze ontwikkeling draagt zeer sterk bij aan de doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Het project beoogt door innovatie nieuwe producten te produceren uit rioolslib waarbij zowel de milieu-impact afneemt en de kosten verlagen. Bovendien ondersteunt het project de regionale bedrijvigheid die zich richt op de ontwikkeling van een biobased ontwikkeling waardoor ook een positief sociaal effect ontstaat.

Zaaknr. : 16.ZK01345/16.B0197

Kenmerk : 16IT005052

Barcode :

Aanvraag aanvullend uitvoeringskrediet ten gunste van renovatie rioolgemalen

Doel van de notitie: Besluitvorming door Algemeen bestuur inzake het beschikbaar stellen van aanvullend krediet voor het Project Renovatie rioolgemalen groep 2.

Samenvatting: Om 34 van de 85 rioolgemalen blijvend op een betrouwbaar en betaalbaar niveau te kunnen laten functioneren en te blijven voldoen aan de afvalwaterakkoorden is eerder voor dit project (800340) een krediet van € 3.700.000,- beschikbaar gesteld. De voorbereiding voor het uitvoeren van noodzakelijke maatregelen is gereed en aanbesteed maar het beschikbaar gestelde krediet is ontoereikend. Een aanvullend krediet van € 3.200.000,- is noodzakelijk en wordt in deze nota aangevraagd. De verschillen tussen inschrijfsom en raming zijn door een extern bureau beoordeeld.

Advies: Het algemeen bestuur:

1. stemt in met het vasthouden aan de uitvoering van alle maatregelen aan 34 rioolgemalen;
2. stelt hiervoor een aanvullend uitvoeringskrediet van € 3.200.000,- ter beschikking.

Bespreking in:	Vergaderdatum:
☒ Directieteam	5 juli 2016
☐ Overlegvergadering	
☒ Dagelijks Bestuur	19 juli 2016
☐ Georganiseerd Overleg	
☒ Besluitvormend AB	14 september 2016

☒ Bijlage(n) bij het besluit Investeringsbesluit	16IT029726
-- Achtergronddocument(en)	

Aa0nleiding/context

Het waterschap Brabantse Delta exploiteert 85 rioolgemalen die overeenkomstig de afvalwaterakkoorden de afgesproken hoeveelheden afvalwater, vanaf de afgesproken plaats transporteren naar de rioolwaterzuiveringen. De rioolgemalen variëren in leeftijd van 20 tot 40 jaar. Een aantal gemalen is verouderd, storingsgevoelig en voldoet niet meer aan de gevraagde capaciteit. Om de afvoer van afvalwater op een betrouwbaar en betaalbaar niveau te kunnen blijven uitvoeren zijn investeringen noodzakelijk.

Dit renovatieproject is bedoeld om 34 van de 85 rioolgemalen weer op orde te krijgen zodat de betrouwbaarheid en beschikbaarheid gegarandeerd zijn en de gemalen voor personeel een veilige werkomgeving bieden.

De uit te voeren maatregelen zijn vastgesteld door middel van inspecties en geprioriteerd volgens het bedrijfswaardenmodel van het waterschap. Samen met voorgaande renovatieprojecten zijn dan 43 rioolgemalen aangepakt. De overige rioolgemalen worden in separate vervolgprojecten aangepakt. Op 17 september 2014 is hiervoor door het algemeen bestuur onder besluitnummer 2014-29 een uitvoeringskrediet van € 3.700.000,- beschikbaar gesteld. De voorbereidingsfase voor renovatie van de gemalen is gereed en aanbesteed, echter nog niet gegund. De inschrijfsom is hoger dan het projectbudget. De verschillen zijn onderzocht door een extern bureau. Daaruit komt dat de inschrijfsom realistisch is. Om de noodzakelijke maatregelen van de rioolgemalen volgens planning uit te voeren, is een aanvullend krediet van € 3.200.000,- noodzakelijk, waarvan € 400.000,- scopeuitbreiding en € 750.000,- aanpalende technische onderdelen zijn, die nu efficiënt meegenomen kunnen worden door werk met werk te maken en waardoor toekomstig geprogrammeerde investeringen vervallen.

Beoogd effect

De realisatie van het project draagt substantieel bij aan het betrouwbaar functioneren, de veiligheid en arbeidsomstandigheden van 34 rioolgemalen en het voldoen aan afspraken uit de afvalwaterakkoorden.

Het resultaat is dat de 34 rioolgemalen:

- voldoen aan de ambitie van het Waterschap om de kwaliteit van de werkomgeving te verbeteren, aan de vigerende wet en regelgeving en voorkomen dat gevaarlijke (werk)situaties ontstaan;
- door aanpak van de gedefinieerde knelpunten deze installaties weer 15 jaar betrouwbaar functioneren;
- voldoende transportcapaciteit hebben en voldoen aan de afspraken uit de afvalwaterakkoorden.

Argumenten

2.1) Er is fors aanvullend krediet nodig

Reeds in de voorbereidingsfase na het opstellen van het bestek werd duidelijk dat de raming aan de lage kant was. Gezien de marktomstandigheden was er een reële kans dat de scope voor dat ramingsbedrag gerealiseerd kon worden. Na aanbesteding werd duidelijk dat het tekort fors groter was dan verwacht. Aan een extern bureau is gevraagd om een second opinion uit te voeren naar de marktconformiteit van de inschrijvingen en gevraagd is om de verschillen met de oorspronkelijke uitvoeringskredietraming te onderzoeken. Door de externe partij is vastgesteld dat de inschrijvingen marktconform zijn en dat de opgetreden kostentoeename verklaarbaar is. In het onderstaande overzicht zijn de verschillen toegelicht en begroot.

Omschrijving	Vershil [miljoen Euro]	Totaal [miljoen Euro]
Raming uitvoeringskrediet 2014		3,70
Verschillen tussen raming en inschrijfsom:		
a. Een aantal maatregelen zijn niet goed begroot, deze zijn in de voorbereidingsfase te laag ingeschat.	+1,00	
b. Toeslagpercentages zijn niet passend bij de aard van het project. Er dienen hogere toeslagpercentages gehanteerd te worden in ramingen waar werkzaamheden over veel verspreid liggende bouwlocaties (34 rioolgemalen) uitgevoerd worden dan gebruikelijk is voor één bouwlocatie.	+0,65	
c. In de ontwerpfase is de scope nader uitgewerkt. Aanpalende technische onderdelen worden ook aangepakt waardoor toekomstig geprogrammeerde investeringen vervallen.	+0,75	
d. De projectbegeleiding, inspecties en de post onvoorzien zijn onvoldoende opgenomen in de raming.	+0,40	
e. Scopeuitbreiding: rioolgemalen in de scope die inmiddels	+0,40	

niet meer voldoen aan de afspraken uit de afvalwater-akkoorden dienen aangepast te worden. Deze nieuwe maatregelen kunnen nu efficiënt gerealiseerd worden waardoor toekomstig geprogrammeerde investeringen vervallen.		
Eindprognose		6,90

2.2) *De maatregelen moeten op enig moment uitgevoerd worden, of het waterschap moet aanvaarden dat dit gevolgen heeft*

Vanwege de noodzaak van uitvoering van maatregelen ten aanzien van betrouwbaarheid, beschikbaarheid en arbo-veiligheid dienen de maatregelen uitgevoerd te worden. Vertragen van het project of het onderzoeken van een andere aanpak leidt ertoe dat de ongewenste situatie met risico's op genoemde aspecten langer aangehouden wordt, onderhoudskosten toenemen en de maatregelen omvangrijker worden.

2.3) *Toekomstig geprogrammeerde investeringen vervallen*

Het aanvullend uitvoeringskrediet past binnen (het plafondbedrag van) het investeringsvolume van Zuiveringsbeheer.

Om een aantal rioolgemaal te laten voldoen aan de afvalwaterakkoorden wordt voor een bedrag van 1,3 miljoen Euro aan geprogrammeerde investeringen in het investeringsprogramma 2015-2025 vervroegd benut. Dit bedrag valt uit het investeringsprogramma weg.

Kanttelingen en risico's

2.1) *Doorgaan is efficiënter dan het project stoppen*

Indien het project stopt dan worden de maatregelen niet uitgevoerd. Dit heeft tot gevolg dat:

- De noodzakelijke veiligheidsmaatregelen en maatregelen aangaande beschikbaarheid en betrouwbaarheid bij deze gemalen niet gerealiseerd worden;
- De onderhoudsinspanningen op gemalen zijn reeds hoog of nemen toe, betrouwbaarheid en beschikbaarheid van rioolgemaal kan niet meer op het gewenste niveau gegarandeerd worden.
- Er nieuwe projecten geïnitieerd moeten worden om de gebreken op te lossen.

2.3) *Het aanvullend uitvoeringskrediet is voldoende om het project uit te voeren en af te ronden*

Door middel van scope-, financieel- en risicomanagement is en wordt kredietoverschrijding voorkomen en wordt steeds kritisch beoordeeld of er bespaard kan worden op kosten en maatregelen. Op basis van de huidige analyses is het aanvullend uitvoeringskrediet voldoende om het project af te ronden.

2.4) *Er wordt lering getrokken voor volgende projecten*

Door het proces van het begroten van het uitvoeringskrediet kritisch te evalueren wordt het opgedane voortschrijdend inzicht toegepast in volgende projecten:

- De verkregen inzichten ten aanzien van de toeslagpercentages zullen in toekomstige soortgelijke projecten worden toegepast.
- Het toepassen van voldoende bandbreedtes op begrotingen, afhankelijk van de fase van het project.

Financiële dekking

Met het aanvullend krediet voor project 800340 is geen rekening gehouden in het IP 2016 en de kadernota 2017-2026. De kapitaallasten worden verwerkt in de begroting vanaf 2018 en de kadernota 2018-2027.

Oplevering	Verwachting bij kredietaanvraag	Verwachting bij Investeringsplan 2016
Verwacht tijdstip oplevering	1-4-2018	31-12-2016

Investering	Raming bij kredietaanvraag		Raming bij Investeringsplan 2016	
	Investering	Waarvan bijdrage derden	Investering	Waarvan bijdrage derden
Reeds verstrekt krediet	€ 3.700.000	n.v.t.	€ 3.700.000	n.v.t.
<u>Benodigd aanvullend krediet</u>	<u>€ 3.200.000</u>	n.v.t.	<u>€ 0</u>	n.v.t.
Totaal benodigd krediet instandhoudings-investering	€ 6.900.000		€ 3.700.000	

Kapitaallast	Raming bij Kredietaanvraag	Raming bij Investeringsplan 2016
Zuiveringsbeheer eerste (volle) jaar	€ 643.000	€ 347.000

Reguliere exploitatie	Actuele raming	Raming begroting 2016
Effect op de exploitatiekosten	n.v.t.	€ 0

Voorgesteld wordt een aanvullend uitvoeringskrediet van € 3.200.000,- beschikbaar te stellen volgens bijgaand besluit. Het totale uitvoeringskrediet komt daarmee uit op: € 6.900.000,-.

Uitvoering

Een deel van de maatregelen is vanuit het reeds verstrekte uitvoeringskrediet afzonderlijk aanbesteed en uitgevoerd binnen de kaders van het reeds beschikbaar gestelde uitvoeringskrediet.

Op basis van prioritering is de voorbereiding van de nog uit te voeren maatregelen later gestart. Deze maatregelen zijn aanbesteed en de gunning van het werk is opgeschort.

Na verstrekken van aanvullend uitvoeringskrediet wordt het werk gegund. Oplevering van deze maatregelen is gepland in het vierde kwartaal van 2017.

Oplevering van scope-uitbreidingen en twee rioolgemalen is gepland in het eerste kwartaal van 2018. Deze twee rioolgemalen zijn nog niet voorbereid en aanbesteed vanwege lopende onderzoeken.

Communicatie

Na verstrekken van aanvullend uitvoeringskrediet en na gunning zullen de gemeenten geïnformeerd worden over de realisatie van de renovaties. Gedurende de renovaties zal er geen beperking optreden in de met de gemeenten afgesproken hoeveelheden af te nemen afvalwater.

Relatie met beleidsvelden

- Winnend Samenwerken in Brabant

Er wordt gebruik gemaakt van de, door de Brabantse waterschappen gezamenlijk ontwikkelde Bouwstandaard.

- Bijdrage aan doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Door het renoveren worden de Arbo- en milieurisico's van de rioolgemalen verkleind en wordt het afvoeren van afvalwater op een betrouwbaar en betaalbaar niveau gehouden.

Zaaknr. : 16.ZK01345

Kenmerk : 16IT029726

Barcode :

INVESTERINGSBESLUIT

Beheerproduct : 4110 Bouw en verwerving transportstelsels

Projectnummer: 800340

Projectnaam : Renovatie rioolgemalen groep 2 Integraal

BESLUITNUMMER: 2016-22

Het algemeen bestuur van waterschap Brabantse Delta;

gezien het voorstel van het dagelijks bestuur van 19 juli 2016 (16IT0005052)

gelet op de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie Waterschap Brabantse Delta (08I0003208);

B E S L U I T :

te voteren een aanvullend uitvoeringskrediet van € 3.200.000,- voor het renoveren van 34 rioolgemalen.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 14 september 2016

De dijkgraaf

De secretaris-directeur

Mw ir. ing. C.P.M. Moonen

ir. H.T.C. van Stokkom

Zaaknr. : 16.ZK14180/16.B0200

Kenmerk : 16IT029743

Barcode :

Aanvraag uitvoeringskrediet voor instandhouding afvalwatertransportleidingen

Doel van de notitie:

Besluitvorming door algemeen bestuur over beschikbaarstelling van een uitvoeringskrediet van € 2.200.000,- voor de instandhouding van afvalwatertransportleidingen.

Samenvatting:

Waterschap bezit en beheert 370 km afvalwatertransportleidingen van verschillende diameters en leeftijden. Het waterschap is verantwoordelijk voor een duurzame en bedrijfszekere bedrijfsvoering van deze leidingen. In 2015 en 2016 is planmatig geïnspecteerd aan de leidingen. Bij deze inspecties zijn gebreken geconstateerd, die hersteld dienen te worden. Dit gebeurt projectmatig, in volgorde van urgentie.

Voorts is geconstateerd dat waterschap bij mogelijke calamiteiten in kritische leidingtracés grote risico's loopt door het ontbreken van snel beschikbare reparatie materialen en reservedelen.

Voor het herstel van deze gebreken, en voor het nemen van maatregelen om bij onvoorziene calamiteiten optimaal voorbereid te zijn is een uitvoeringskrediet van € 2.200.000,- noodzakelijk.

Advies: Het algemeen bestuur stemt in met:

1. het projectmatig herstellen van de geconstateerde gebreken;
2. het nemen van maatregelen om bij calamiteiten sneller te kunnen reageren;
3. het beschikbaar stellen van een uitvoeringskrediet van € 2.200.000,- voor de instandhouding van afvalwatertransportleidingen.

Bespreking in:	Vergaderdatum:
☒ Directieteam	5 juli 2016
☐ Overlegvergadering	
☒ Dagelijks Bestuur	19 juli 2016
☐ Georganiseerd Overleg	
☒ Besluitvormend AB	14 september 2016

☒ Bijlage(n) bij het besluit Investeringsbesluit	16IT029741
-- Achtergronddocument(en)	

Aanleiding/context

Waterschap Brabantse Delta is beheerder van 370 kilometer afvalwatertransportleidingen van verschillende diameters, materialen en leeftijden. Het waterschap is verantwoordelijk voor een bedrijfszekere en duurzame bedrijfsvoering van deze leidingen. Om de bedrijfszekerheid van het transportstelsel op peil te houden moet tijdig geïnspecteerd worden.

Voor het inspectieprogramma voor leidingen is in 2014 € 1.000.000,- gevoteerd. In 2015 en 2016 is planmatig geïnspecteerd aan de leidingen. Bij deze inspecties zijn gebreken geconstateerd, die hersteld dienen te worden. Dit gebeurt in volgorde van urgentie.

Voorts is geconstateerd dat waterschap bij mogelijke calamiteiten in kritische leidingtracés grote risico's loopt door het ontbreken van snel beschikbare reparatie materialen en reservedelen. Waterschap heeft voor haar meest kritische leidingen geïnventariseerd hoe waterschap zo snel mogelijk de afvoerfunctie kan herstellen.

Voor het herstel van de geconstateerde gebreken, en voor het nemen van maatregelen om bij onvoorziene calamiteiten optimaal voorbereid te zijn is een uitvoeringskrediet van € 2.200.000 noodzakelijk.

Beoogd effect

Door het herstellen van de geconstateerde gebreken voorkomt waterschap calamiteiten, en verlengt het de levensduur van haar eigendommen. Door het treffen van goede voorbereidingen, waaronder het snel beschikbaar hebben van reparatie materialen en reservedelen kan de onderbreking van het afvalwatertransport tot een minimum beperkt blijven. Door beide maatregelen wordt schade aan mens, milieu en het imago van het waterschap voorkómen.

Argumenten

1.1) *Wanneer niet tot herstel van de gebreken wordt besloten zullen op termijn leidingen falen, waardoor financiële-, milieu- en imagoschade zal ontstaan.*

1.2) *Een projectmatige aanpak van het herstel van afvalwatertransportleidingen is effectief en efficiënt.*

Door een projectmatige aanpak kan de inzet van medewerkers en middelen goed gepland en beheerst worden. Bovendien kan zo de aanwezige ervaringskennis over het beheer, onderhoud en eventuele vervanging van transportleidingen ingezet, gedeeld en geborgd worden.

2.1) *Het nemen van extra maatregelen om sneller te kunnen reageren bij een calamiteit beperkt schade aan mens, milieu en het imago van het waterschap.*

Het is nooit met 100% zekerheid te voorkómen dat er lekkages op zullen treden. Enerzijds omdat schade ook door uitwendige oorzaken kan ontstaan, anderzijds omdat inspecties nooit 100% dekkend kunnen zijn.

Reserveonderdelen van afvalwatertransportleidingen van het waterschap zijn door hun afmeting en leeftijd op enkele kritische tracés incourant. Levertijden kunnen oplopen tot maanden. Daarom dient waterschap te anticiperen op potentiële calamiteiten, door hiervoor plannen te maken, en door het aankopen of anderszins beschikbaar maken van reserve-onderdelen, noodmaterialen of speciale gereedschappen in een zogenaamde "storingsvoorraad". Een uitbreiding van deze storingsvoorraad ter waarde van € 250.000,- is noodzakelijk.

3.1) *Voor de bedrijfszekere instandhouding van afvalwatertransportleidingen is een uitvoeringskrediet van € 2.200.000,- geraamd.*

Dit bedrag bestaat grofweg twee posten: herstelwerken (€ 1.950.000,-) en de bovengenoemde uitbreiding van de storingsvoorraad (€ 250.000,-). Het beschikbaar stellen van het dit uitvoeringskrediet is niet gemandateerd aan het DB. De herstelwerken betreffen o.a. het conserveren van leidingdelen, het vervangen van verzwakte asbest-cement leidingdelen, en het vervangen van gecorrodeerde stalen leidingdelen, ontluchters en afsluiters. De herstelwerken zijn verspreid over het werkgebied, betreffen met name de grotere leidingen in het werkgebied.

Kanttekeningen en risico's

Gaan gemeentes, burgers of bedrijven iets merken van de herstelwerkzaamheden?

Ja. Voor sommige herstelwerken zal het nodig zijn gebruik te maken van de berging in het rioolstelsel. Daarvoor is soms de medewerking van de gemeente (en incidenteel bedrijven) nodig. Burgers zullen geen nadelige gevolgen ondervinden van de inspectie- of herstelwerkzaamheden. Indien de werkzaamheden zouden kunnen leiden tot extra overstorten, zullen passende maatregelen genomen worden. Het zuiveringsproces op de rwzi's wordt niet belemmerd.

Financiële dekking

De investering ad € 2.200.000,- is opgenomen in het investeringsplan 2016 onder projectnummer 800180. De kapitaallasten worden verwerkt in de Begroting vanaf 2019.

Oplevering	Verwachting bij kredietaanvraag	Verwachting bij Investeringsplan 2016
Verwacht tijdstip oplevering	31-12-2018	31-12-2018

Investering	Raming bij kredietaanvraag		Raming bij Investeringsplan 2016	
	Investering	Waarvan bijdrage derden	Investering	Waarvan bijdrage derden
Totaal benodigd krediet instandhoudings- of ontwikkelingsinvestering	€ 2.200.000,-	0	€ 2.200.000,-	0

Kapitaallast	Raming bij kredietaanvraag	Raming bij begroting 2016
Zuiveringsbeheer eerste (volle) jaar 2019	€ 168.000,-	€ 168.000

Reguliere exploitatie	Actuele raming	Raming begroting 2016
Effect op de exploitatiekosten en/of effect op de exploitatieopbrengsten	n.v.t.	n.v.t.

Voorgesteld wordt een uitvoeringskrediet van € 2.200.000,- beschikbaar te stellen volgens bijgaand besluit.

Uitvoering

De mogelijkheden om de leidingen te herstellen zijn onderzocht en op kosten gezet. Uitvoering zal kunnen starten in 2016, en duren tot en met 2018. Voorts zijn scenario's bedacht voor het verhelpen van de calamiteiten. Voor het minimaliseren van de gevolgen zijn reeds offertes aangevraagd/opgesteld.

Communicatie

Nader te bepalen.

Relatie met beleidsvelden

- Winnend Samenwerken in Brabant

De beheersmaatregelen om het optreden van leidingcalamiteiten te voorkomen, en de gevolgen ervan te beperken zullen gedeeld worden in de Waterketen. Mogelijk is intensivering van bepaalde samenwerkingsvormen voordelig. Zo informeren de drie Brabantse waterschappen en waterschap Scheldestromen elkaar reeds over de status van hun storingsvoorraad.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden zal met de waterketenpartners afgestemd worden om nadelige gevolgen van de inspecties te voorkomen.

- Bijdrage aan doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Door het nemen van voorzorgsmaatregelen voorkomt waterschap ook schade aan derden.

Zaaknr. : 16.ZK14180/16.B0200

Kenmerk : 16IT029741

Barcode :

INVESTERINGSBESLUIT

Beheerproduct : 4110 Bouw en verwerving transportstelsels

Projectnummer: 800180

Projectnaam : Instandhouding afvalwatertransportleidingen

Het algemeen bestuur van het waterschap Brabantse Delta;

gezien het voorstel van het dagelijks bestuur van 19 juli 2016 (16IT029743)

gelet op de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie Waterschap Brabantse Delta (08I0003208);

B E S L U I T :

te voteren een uitvoeringskrediet groot € 2.200.000,- voor de instandhouding van afvalwatertransportleidingen.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 14 september 2016.

De dijkgraaf

De secretaris-directeur

Mw ir. ing. C.P.M. Moonen

ir. H.T.C. van Stokkom

Zaaknr. : 16.ZK14226/16.B0199

Kenmerk : 16IT029912

Barcode :

Accountantsdiensten boekjaar 2017

Doel van de notitie: Besluitvorming door algemeen bestuur over een éénmalige verlenging van het contract voor de accountantsdiensten van waterschap Brabantse Delta voor het boekjaar 2017

Samenvatting: In 2014 heeft het waterschap een raamovereenkomst (14IT005747) afgesloten met Deloitte Accountants B.V. voor het verrichten accountantsdiensten over de boekjaren 2014 tot en met 2016. In deze raamovereenkomst is een clausule opgenomen dat twee maal met één boekjaar verlengd kan worden. Het waterschap dient uiterlijk voor 1 september voorafgaand aan het boekjaar 2017 het besluit tot verlenging schriftelijk aan de accountant kenbaar te maken. De keuze voor de verlenging van de raamovereenkomst is gelegen in het feit dat de accountant de afgelopen jaren tot tevredenheid de werkzaamheden voor het waterschap heeft uitgevoerd.

Advies: Het algemeen bestuur stemt in met de verlenging van de raamovereenkomst voor accountantsdiensten voor het boekjaar 2017 overeenkomstig de oorspronkelijke raamovereenkomst en prijsstelling.

Bespreking in:	Vergaderdatum:
☒ Directieteam	5 juli 2016
☐ Overlegvergadering	
☒ Dagelijks Bestuur	19 juli 2016
☐ Georganiseerd Overleg	
☒ Besluitvormend AB	14 september 2016

☐ Bijlage(n) bij het besluit	
-- Achtergronddocument(en)	

Aanleiding / context

In 2014 heeft het waterschap een raamovereenkomst (14IT005747) afgesloten met Deloitte Accountants B.V. voor het verrichten accountantsdiensten over de boekjaren 2014 tot en met 2016. In de raamovereenkomst is een clausule opgenomen dat twee maal met één boekjaar verlengd kan worden. Het waterschap dient dan uiterlijk vóór 1 september voorafgaand aan het boekjaar 2017 het besluit tot verlenging schriftelijk aan de accountant kenbaar te maken. Deze termijn wordt niet gehaald, in overleg met de accountant is afgesproken dat de beslissing over het al dan niet verlengen van het contract later genomen wordt.

Beoogd effect

Het verlengen van de raamovereenkomst voor accountantsdiensten voor de duur van 1 jaar en zodoende de samenwerking met Deloitte Accountants B.V. continueren. Een aanbestedingstraject is hierdoor niet nodig.

Argumenten

De accountant heeft tot op heden, tot wederzijdse tevredenheid, jaarlijks de controle uitgevoerd en een rapport van bevindingen uitgebracht.

Bij iedere contractverlenging binnen het waterschap wordt bekeken of er binnen Winnend Samenwerken gezamenlijk opgetrokken kan worden. Onlangs is er contact gezocht met waterschap de Dommel en waterschap Aa en Maas over het mogelijk gezamenlijk aanbesteden van de accountantsdiensten. Dit is niet aan de orde aangezien Waterschap Aa en Maas voor het boekjaar 2016 en verder al een nieuwe raamovereenkomst dient af te sluiten en dus op zeer korte termijn gaat aanbesteden en zowel waterschap de Dommel als Brabantse delta nog een raamovereenkomst hebben lopen tot en met 2016.

Wel is afgesproken om gezamenlijk op te trekken in het proces, waarbij de systematiek en weging van de selectie- en gunningscriteria gezamenlijk worden afgestemd.

Kanttekeningen en risico's

Geen.

Financiële dekking

Er zijn geen extra financiële consequenties.

Uitvoering

Na besluitvorming door het algemeen bestuur zal de accountant geïnformeerd worden.

Communicatie

Na besluitvorming door het algemeen bestuur zullen de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geïnformeerd worden in het kader van Winnend Samenwerken. Tevens zal de accountant geïnformeerd worden.

Relatie met beleidsvelden

- **Winnend Samenwerken in Brabant**
Zie bovenstaand.
- **Bijdrage aan doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen**
Niet van toepassing.

Zaaknr. : 16.ZK14013/16.B0196

Kenmerk : 16IT029758

Barcode :

Mededeling voor het algemeen bestuur van 14 september 2016

Portefeuillehouder: Th.J.J.M. Schots

Afwikkeling liquidatie GR Bestuursacademie Zuid-Nederland

Het waterschap was deelnemer aan de Regeling Bestuursacademie Zuid-Nederland.
Op 13 maart 2002 is bij de opheffing een liquidatieregeling opgesteld.

In de afgelopen 13 jaar heeft de vereffeningscommissie zich ingespannen om de boedel van de Bestuursacademie Zuid-Nederland conform de opdracht af te wikkelen. Deze opdracht is met een positief resultaat en binnen de beschikbare middelen afgerond. Dit batige saldo wordt als financiële afrekening en ter finale kwijting van alle wederzijdse rechten en verplichtingen ten opzichte van de Bestuursacademie en de vereffeningscommissie opgesteld en onderling verrekend.

Op 9 juni 2016 heeft het waterschap de definitieve afrekening incl. de liquidatiebalans per 30 november 2015 ontvangen. Deze liquidatiebalans is voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring.

Uit de liquidatiebalans blijkt dat na aftrek van alle kosten en verplichtingen het waterschap nog een bedrag van € 6.125,97 te ontvangen heeft. Ze zijn voornemens de uitbetaling in augustus 2016 te doen.

Met deze stap is het liquidatieproces volledig afgerond.

Datum: 27 juni 2016

Naam schrijver: M.A.J.M. van Dongen

Zaaknr. : 16.ZK13758/16.B0177

Kenmerk : 16IN016228

Barcode :

Staat van ons water 2015

Mededeling voor het algemeen bestuur van 14 september 2016.

Portefeuillehouder: Carla Moonen

Datum: 9 juni 2016

Naam schrijver: Ellen Verhoef

Bijlagen:

Rapportage Staat van Ons Water 2015

Kamerbrief over waterbeleid

Aanleiding

Eind mei stuurde Minister Schultz van Haegen de rapportage 'De Staat van Ons Water' over de uitvoering van het waterbeleid naar de Tweede Kamer. Begin juni stuurde ze vervolgens ter voorbereiding van het Kamerdebat op 16 juni jl. de Kamerbrief over het waterbeleid naar de Tweede Kamer. In deze mededeling worden een aantal onderdelen uit de rapportage en de brief kort toegelicht.

Onderwerpen

Waterbewustzijn vergroten (pg7, Staat van Ons Water)

Overheden en drinkwaterbedrijven werken samen aan het vergroten van het waterbewustzijn bij burgers. De waterschappen staan niet concreet genoemd, maar zijn betrokken bij dit programma.

Financiering van het waterbeheer (pg 8 en 102 Staat van Ons Water)

Na onderzoek blijkt een grote systeemwijziging van de financiering van het waterbeheer niet noodzakelijk te zijn, maar gezien de toekomstige ontwikkelingen is er wel aanleiding om verbetermogelijkheden te verkennen. Er is besloten om binnen vier thema's nader onderzoek te doen:

1. Zoetwater (duurzame financiering grond- en oppervlaktewater)
2. Waterkwaliteit (diffuse bronnen en nieuwe stoffen)
3. Stedelijk waterbeheer
4. Belastingstelsel waterschappen

In alle deelonderzoeken wordt ook naar de effectiviteit van andere instrumenten dan bekostiging gekeken, zoals communicatie of vergunningverlening. De planning is om begin 2017 een bestuurlijk advies op te leveren met mogelijke verbeteringen in de financiering van het waterbeheer voor de korte en de lange termijn.

Waterkwaliteit (p32 Staat van Ons Water)

Uit monitoring blijkt dat de waterkwaliteit de laatste jaren flink is verbeterd, maar ook dat de voortgang stagneert en dat de waterkwaliteit nog steeds onder druk staat. Dit vraagt om extra inspanningen en maatregelen. Het kabinet gaat daarom meer sturen op het verbeteren van waterkwaliteit.

Water en leefomgeving (p50 Staat van Ons Water)

Om invulling te geven aan de ambitie om Nederland klimaatbestendiger en waterrobuust te maken, wordt blijvend aandacht gevraagd voor het verbinden van water en ruimte. Een voorbeeld daarvan is "het jaar van de ruimte" in 2015. Verder worden meer en meer maatregelen in het waterbeheer gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkelingen en vice versa.

Overzicht duurzame energiebronnen op waterschapsterrein (p72 Staat van Ons Water)

In 2015 is de trend van een brede inzet van de afvalwaterzuiveringsinstallaties voor duurzame Energieproductie al goed zichtbaar. Het streven is gericht op volledige energieneutraliteit.

Aanpak medicijnresten (pg 8, Kamerbrief)

Naar verwachting groeit het probleem van geneesmiddelen in water in de toekomst door vergrijzing en klimaatverandering. De bronaanpak blijft een belangrijk onderdeel van de ketenaanpak, maar uiteindelijk wordt een extra zuiveringsstap bij de RWZI's, volgens de minister, onvermijdelijk. De gevolgen van deze richting voor het waterschap worden nader onderzocht.

Doelmatigheidswinst en verbetering kwaliteit en beperking kwetsbaarheid in de waterketen (pg96 e.v. Staat van Ons Water)

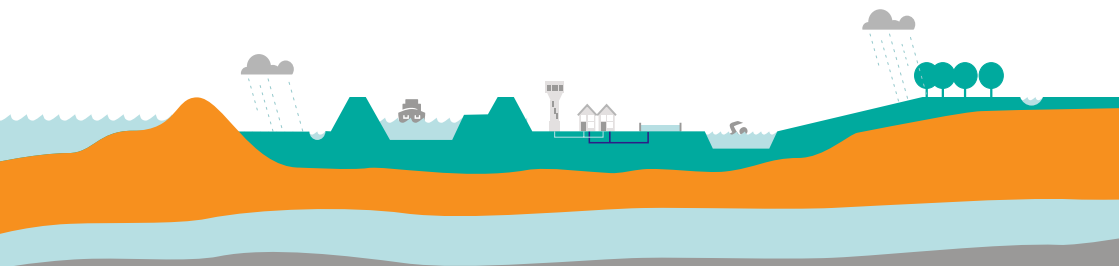
Het realiseren van de doelstellingen van gematigde lastenontwikkeling en kostenbesparingen in het waterbeheer in de periode tot en met 2015 ligt goed op koers. De gemiddelde landelijke voortgang voor wat betreft de verbetering van de kwaliteit en beperking kwetsbaarheid van de waterketen liggen redelijk op koers, maar vragen wel om extra inzet van alle betrokkenen.

Stand van zaken voortgang regio Midden en West Brabant

In de regio Midden en West Brabant wordt samengewerkt in de SWWB(Samenwerken aan water Midden en West Brabant). De besparingen in de vier werkeenheden van de SWWB liggen op schema. Ten opzichte van het landelijke gemiddelde scoren alle werkeenheden in Midden- en West-Brabant bovengemiddeld. Ditzelfde geldt voor het verbeteren van de kwaliteit in de waterketen. Bij het beperken van de kwetsbaarheid van de waterketen scoren drie werkeenheden ongeveer gemiddeld en één werkeenheden bovengemiddeld.

De staat van ons water

Rapportage over de uitvoering van het waterbeleid in 2015

verder met ons water

De staat van ons water

Rapportage over de uitvoering van het waterbeleid in 2015

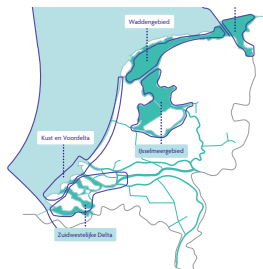
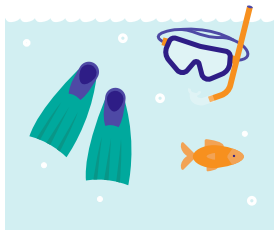
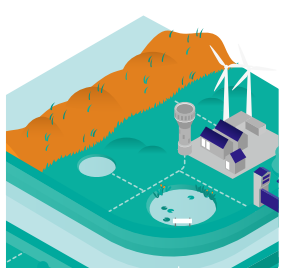
Deze rapportage is ook digitaal te vinden op staatvanonswater.nl. De website geeft op laagdrempelige wijze informatie over de belangrijkste waterthema's. Aansluitend daarop zijn de hoofdstukken uit deze rapportage over de voortgang in de uitvoering van het waterbeleid te vinden. De voortgang is onder meer beschreven aan de hand van mijlpalen en acties die voortkomen uit de diverse beleidsstukken. Door het opnemen van verwijzingen (links) naar andere websites worden de achterliggende bronnen makkelijk ontsloten. Deze pdf beperkt zich tot de hierboven genoemde voortgangsrapportage over de uitvoering van het waterbeleid.

Inhoud

Terugblik op 2015	3
1. Bestuurlijke ontwikkelingen	9
2. Waterveiligheid	21
3. Waterkwaliteit	32
4. Waterbeschikbaarheid en waterketen	40
5. Water en leefomgeving	50
6. Grote wateren	55
7. Verduurzaming	71
8. Inzet wereldwijd	76
9. Financiën en doelmatigheidswinst	83
Colofon	103

Terugblik op 2015

De Staat van Ons Water wordt jaarlijks in mei gepubliceerd. Hierin wordt gerapporteerd over de uitvoering van het Nationaal Waterplan 2016-2021, het Bestuursakkoord Water 2011 en het uitvoeringsprogramma van de Beleidsnota Drinkwater. Ook wordt verslag gedaan over de voortgang van de uitvoering van de Europese richtlijnen over waterkwaliteit, overstromingsrisico's en de mariene strategie.

Nationaal Waterplan

Eind 2015 had Nederland een nieuw Nationaal Waterplan. Hierin is door het kabinet vastgelegd hoe ons land zich in de komende zes jaar verdedigt tegen het water en hoe ons water schoner wordt. Verder wil het kabinet dat Nederland klimaatbestendig en water-robust wordt ingericht, om het risico van overstromingen zo klein mogelijk te houden. Om veilig en comfortabel in onze delta te kunnen blijven wonen is het nodig wateropgaven en andere ruimtelijke plannen te combineren. Bijvoorbeeld dijkversterkingen met natuur-ontwikkeling of bestrijding van wateroverlast met stedelijke herinrichting. Door het slimmer verbinden van water en ruimte moet Nederland de veiligste delta in de wereld blijven.

Deltaprogramma

Het gaat niet alleen om de bescherming tegen overstromingen, maar ook om de zorg voor voldoende (schoon) water. De maatregelen die hiervoor nodig zijn, staan in het zogeheten Deltaprogramma. In 2010 verscheen de eerste versie. Elk jaar op Prinsjesdag verschijnt een geactualiseerde versie van het Deltaprogramma. In de editie voor 2015 werden vijf delta-beslissingen genoemd die door het kabinet in het Nationaal Waterplan zijn verankerd.

1. Deltabeslissing Waterveiligheid

Uitgangspunt van het Nederlandse waterveiligheidsbeleid is dat iedere inwoner hetzelfde basisbeschermingsniveau krijgt van 1/100.000 per jaar. Dat wil zeggen dat de kans voor een individu om te overlijden als gevolg van een overstroming niet groter mag zijn dan 0,001 procent per jaar. In maart 2016 werd een voorstel voor wijziging van de Waterwet aan de Tweede Kamer aangeboden, waarmee de nieuwe normen voor waterveiligheid worden vastgelegd. Plaatsen waar veel slachtoffers van overstromingen kunnen vallen, krijgen extra bescherming. Dit geldt ook voor vitale en kwetsbare infrastructuur, bijvoorbeeld elektriciteitscentrales en ziekenhuizen. Preventie staat voorop, door dijken, duinen en stormvloedkeringen te versterken en door rivierverruimende maatregelen te nemen.

2. Deltabeslissing Zoetwaterstrategie

Om knelpunten in de zoetwatervoorziening op te lossen en te voorkomen, stellen waterbeheerders en gebruikers in onderling overleg vast wat nodig is om de water-beschikbaarheid voor de economie en nutsfuncties op een goed niveau te houden. Gebruikers weten dan beter waar ze aan toe zijn, zowel in normale als in droge situaties. Hiervoor zijn aanpassingen nodig in het hoofdwatersysteem (grote rivieren, meren en deltawateren) en in het regionale watersysteem (kleinere rivieren, kanalen en boezem-water). In 2015 zijn alle bestuursovereenkomsten ondertekend voor de realisatie en financiering van de maatregelen die voor 2016-2021 zijn voorzien.

3. Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie

In de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie staan voorstellen om de ruimtelijke inrichting

van Nederland klimaatbestendig en waterrobuust te maken, waarbij rekening wordt gehouden met de gevolgen van klimaatverandering. In 2015 werd een eerste meting gehouden (Monitoring Ruimtelijke Adaptatie) hoe overheden in hun beleid rekening houden met wateroverlast, droogte of (grond)watertekorten en overstromingsrisico's.

4. Deltabeslissing IJsselmeergebied

De deltabeslissing IJsselmeergebied gaat over drie strategische keuzes: de afvoer naar de Waddenzee, het waterpeil op het IJsselmeer, Markermeer en de Randmeren en de zoetwatervoorraad. In 2015 kwam de uitwerking van de plannen voor versterking van de Afsluitdijk in de eindfase.

5. Deltabeslissing Rijn-Maasdelta

De Rijn-Maasdelta is het overgangsgebied waar rivier en zee samenkomen: het gebied van de grote rivieren, de Rijnmond-Drechtsteden en de Zuidwestelijke Delta. Het fundament van de waterveiligheid in de Rijn-Maasdelta bestaat uit het zandige kustfundament, dijken, stormvloedkeringen en voldoende ruimte voor de rivier. Dit fundament blijkt ook op lange termijn een goede basis te zijn.

Voorts is de Strategische beslissing Zand vastgesteld, die beschrijft hoe met zandsuppleties de Nederlandse kust op sterkte blijft. Zandsuppleties moeten niet alleen bijdragen aan het handhaven van de kustlijn (het eerste doel), maar ook zoveel mogelijk aan lokale en regionale doelen voor een economisch sterke en aantrekkelijke kust. Er is meer kennis nodig om de zandsuppleties effectiever en kostenefficiënter in te kunnen zetten. In dit kader worden onderzoek, pilots en monitoring uitgevoerd.

De deltabeslissingen vormen de basis voor het Nederlandse waterbeleid. In het Deltaprogramma 2016 dat op Prinsjesdag 2015 verscheen, staat hoe de uitwerking van de deltabeslissingen vordert. Sommige maatregelen zijn al volop in uitvoering of (gedeeltelijk) klaar, zoals het Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruimte voor de Rivier en Maaswerken. Andere programma's zijn in een voorbereidende fase, zoals de versterking van de Afsluitdijk. Het Deltaprogramma 2016 kreeg daarom de titel 'En nu begint het pas echt'.

Waterkwaliteit

In de afgelopen jaren is de waterkwaliteit in Nederland weliswaar substantieel verbeterd, maar volgens de OESO stagneert de voortgang en heeft ons land een te laag ambitieniveau voor waterkwaliteit. Vervuiling door stikstof, fosfor en bestrijdingsmiddelen blijft een probleem en het herstel van de natuurlijke dynamiek blijft ook achter bij de doelstellingen. Om hier verbetering in te brengen, is in 2015 de zogenoemde Delta-aanpak waterkwaliteit en zoet water opgesteld. De input hiervoor werd onder meer geleverd tijdens een conferentie in Amersfoort in mei 2015 met vertegenwoordigers van alle betrokken partijen. Inmiddels zijn in verschillende regio's Schoon Water-projecten in uitvoering om het grond- en oppervlaktewater schoner te maken.

Op bijna alle zwemlocaties die de provincies hebben aangewezen, is de kwaliteit van het zwemwater uitstekend, goed of aanvaardbaar. Van de Nederlandse kustwateren voldeed 96 procent aan de eisen en van de binnenwateren 93 procent. Ten opzichte van andere Europese landen heeft Nederland desondanks een relatief hoog percentage zwemwaterlocaties met een slechte kwaliteit. Dat heeft er mee te maken dat een groot deel van de zwemwaterlocaties in het binnenland ligt. Binnenwateren worden belast met meer vervuilsbronnen, waardoor problemen kunnen optreden met fecale verontreinigingen en blauwalgen. Indien dat redelijkerwijs uitvoerbaar en betaalbaar is, worden op die locaties maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren.

Drinkwater

Nieuwe, opkomende stoffen (waaronder geneesmiddelen) vormen een groeiende bedreiging voor de veiligstelling van de drinkwatervoorziening. Deze stoffen worden vooral in toenemende concentraties aangetroffen in het oppervlaktewater en nog in mindere mate in het grondwater. In 2015 is de ketenaanpak voor geneesmiddelen verder ontwikkeld en een begin gemaakt met de aanpak van een aantal 'hotspots', waarvan ook de drinkwatervoorziening profiteert. Nadat bij drie drinkwaterbedrijven in 2015 langdurig de inname moest worden stilgelegd vanwege de lozing van pyrazool en overige onbekende stoffen is dit dossier in een stroomversnelling gekomen.

De Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater geeft een impuls aan verbetering van de waterkwaliteit op onderwerpen die ook voor bescherming van de drinkwaterbronnen zeer relevant zijn.

Noordzee

In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie werkt Nederland aan maatregelen om in 2020 een goede milieutoestand te bereiken en te behouden in het eigen zeegebied. Er is geanalyseerd in hoeverre menselijke activiteiten invloed hebben op het mariene ecosysteem van de Noordzee. Hieruit blijkt dat de druk op het mariene ecosysteem wordt beperkt en het duurzaam gebruik vergroot. In 2015 werden Green Deals gesloten om zwerfvuil op stranden te verminderen en om de keten van plastic afval van de scheepvaart en de visserijsector te sluiten.

Watertoets

Met de zogenoemde watertoets kijken overheden wat het effect van ruimtelijke plannen (bijvoorbeeld bestemmingsplannen) op de waterhuishouding is. De watertoets kan er toe leiden dat plannen moeten worden aangepast. In 2014 hebben de waterschappen onderzoek gedaan naar de toepassing van de watertoets in de praktijk. Hieruit blijkt hoe serieus de watertoets genomen wordt en dat partijen meestal tijdig worden betrokken bij de voorbereiding van ruimtelijke plannen, maar ook dat er nog ruimte voor verbetering is.

Waterbewustzijn

Uit onderzoek van de OESO, blijkt dat Nederlanders zich onvoldoende bewust zijn van de grote inspanningen die nodig zijn om ons land droog en bewoonbaar te houden. En dat er voor hen wel degelijk risico op overstromingen is. Mensen zijn zich er evenmin nauwelijks van bewust wat er nodig is om drinkwater van goede kwaliteit te produceren. Om het waterbewustzijn onder Nederlanders te vergroten, zijn de overheden en drinkwaterbedrijven gestart met de campagne Ons Water. Op verschillende manieren wordt de noodzaak van nieuwe investeringen in het waterbeheer inzichtelijk gemaakt. De campagne heeft tevens als doel om de betrokkenheid en zelfredzaamheid van burgers te vergroten

Kennis en innovatie

Het Nationale Kennis- en Innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK) ging in 2015 van start. Overheid, waterschappen universiteiten, kennisinstellingen en het bedrijfsleven werken in het NKWK via onderzoek samen aan kennisopbouw, om vraagstukken rondom water en klimaat het hoofd te bieden. Belangrijk speerpunt binnen het NKWK is een betere aansluiting op Europese onderzoeksprogramma's. Hiervoor zijn in 2015 plannen ontwikkeld voor een Europoloket, dat in 2016 in werking treedt. Een belangrijk deel van de NKWK-onderzoeken is ondergebracht in het innovatiecontract van de Topsector Water.

Internationaal

Wereldwijd wonen steeds meer mensen in gebieden die niet goed zijn beschermd tegen wateroverlast en overstromingen. In 2015 heeft het kabinet de 'Internationale Waterambitie - Convergerende Stroom' opgesteld: één integraal beleid om de Nederlandse impact op het gebied van waterveiligheid en waterzekerheid in stedelijke delta's en riviergebieden te vergroten.

De Internationale Waterambitie dient als uitgangspunt voor de Nederlandse inzet in internationale gremia en voor de samenwerking met deltalanden. Nederland werkt met zeven deltalanden samen om de kwetsbaarheid voor overstromingen en de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan. In Bangladesh, Colombia, Egypte, Indonesië, Mozambique, Myanmar en Vietnam worden projecten uitgevoerd op het gebied van integraal waterbeheer.

Ook op andere fronten zet Nederland haar waterexpertise in het buitenland in. Ons land doet dit onder meer met het DRR-team (Disaster Risk Reduction) en DSS water (Dutch Surge Support water). In 2015 zijn DRR- en DSS-waterteams naar verschillende landen uitgezonden om daar de weerbaarheid te versterken of noodhulp te verlenen. Waterschappen werken onder de naam Dutch Water Authorities met overheden, NGO's, kennisinstellingen en het bedrijfsleven samen om hun expertise in te zetten voor de internationale waterproblematiek.

Financiën

In juni 2015 verscheen het rapport 'Toekomstige en duurzame financiering van het Nederlandse waterbeheer', over de huidige bekostiging van het Nederlandse waterbeheer en van relevante toekomstige ontwikkelingen. De financiering van het waterbeheer is op orde, zo luidde het algemene oordeel van de bestuurlijke discussie over dit rapport. Grote systeemwijzigingen zijn daarom niet nodig. Met het oog op toekomstige ontwikkelingen zijn wel verkenningen nodig naar mogelijke verbeteringen.

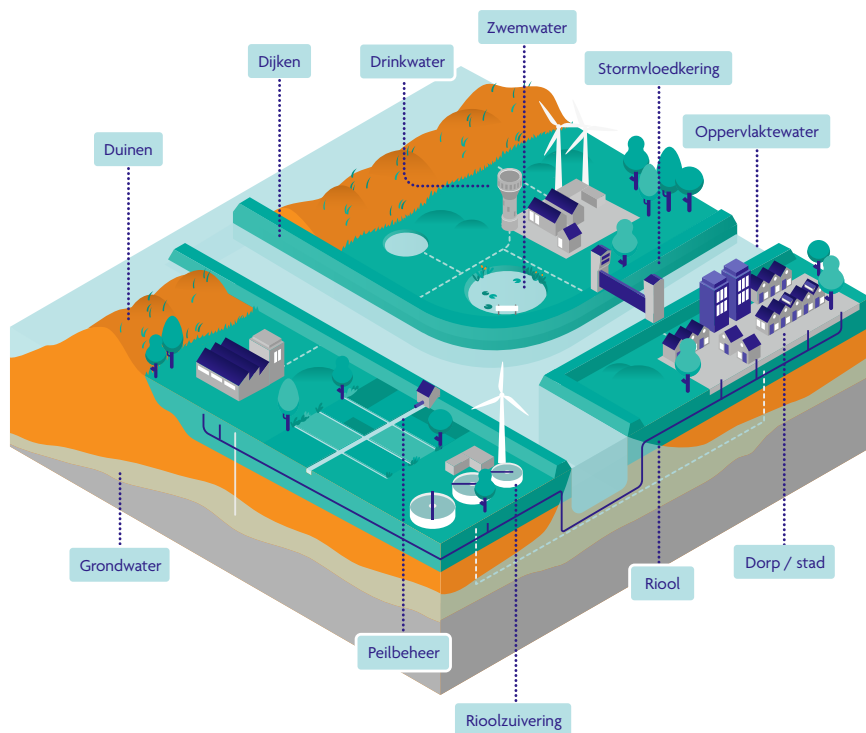
Lastendruk en doelmatigheidswinst

In 2015 hebben de waterbeheerders en de drinkwaterbedrijven ruim zeven miljard euro aan kosten gemaakt om Nederland te beschermen tegen overstromingen en te zorgen voor voldoende en schoon water. Dit bedrag wordt betaald uit diverse lokale belastingen, de Rijksbelastingen en de drinkwatertarieven. In 2011 hebben de betrokken organisaties in het Bestuursakkoord Water (BAW) afgesproken om kostenstijgingen te beperken. Door de doelmatigheid te verhogen en door intensiever samen te werken, besparen zij op de kosten. Afgesproken is dat de doelmatigheidswinst tot 2020 geleidelijk oploopt naar jaarlijks minimaal 750 miljoen euro, ten opzichte van 2010. De kostenbesparingen zorgen er voor dat die maatregelen getroffen kunnen worden die in het waterbeheer noodzakelijk zijn en dat daarbij de rekening voor huishoudens en bedrijven betaalbaar blijft.

Het realiseren van de doelstellingen van gematigde lastenontwikkeling en kostenbesparingen in het waterbeheer in de periode tot en met 2015 ligt goed op koers. De belastingopbrengsten en kosten stijgen minder sterk dan bij het afsluiten van het Bestuursakkoord Water in 2011 werd verwacht. De lastendruk voor burgers en bedrijven die voortvloeit uit de kosten die Rijk, provincies, waterschappen en drinkwaterbedrijven maken, ontwikkelt zich voor vrijwel alle categorieën gunstig. De BAW-partners ontplooiën veel initiatieven die de onderlinge samenwerking intensiveren en de interne doelmatigheid vergroten. Ook liggen de drinkwaterbedrijven, gemeenten en waterschappen op koers bij het bereiken van de doelstellingen op het gebied van de kwaliteit van hun taakuitvoering en het verminderen van de kwetsbaarheid van hun organisatie wat betreft kennisontwikkeling en -overdracht.

1 Bestuurlijke ontwikkelingen

Wie gaat over wat in het waterbeheer?

Het Nederlandse waterbeleid en -beheer wordt uitgevoerd door verschillende overheden (Rijk, waterschappen, provincies en gemeenten) en de drinkwater-bedrijven. Zij werken intensief met elkaar samen om ons laaggelegen land te beschermen tegen overstromingen en om ervoor te zorgen dat er altijd voldoende schoon (drink)water beschikbaar is.

Het beleid en de uitvoering hiervan zijn vastgelegd in verschillende beleidsdocumenten en programma's, zoals het Nationaal Waterplan 2016-2021, het Bestuursakkoord Water, de Beleidsnota Drinkwater en het Deltaprogramma. De belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van wetgeving, kennis, visievorming en communicatie passeren hieronder de revue.

Rapportages uitvoering waterbeleid

Als verantwoordelijk minister, rapporteert de minister van Infrastructuur en Milieu (IenM) elk jaar in mei aan de Tweede Kamer over de voortgang in de uitvoering van het waterbeleid. Hiervoor dient deze rapportage. De Staat van Ons Water rapporteert in hoofdlijnen over de uitvoering van het Nationaal Waterplan, het Bestuursakkoord Water 2011, de Beleidsnota Drinkwater, de Kaderrichtlijn Water, de Richtlijn Overstromingsrisico's en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

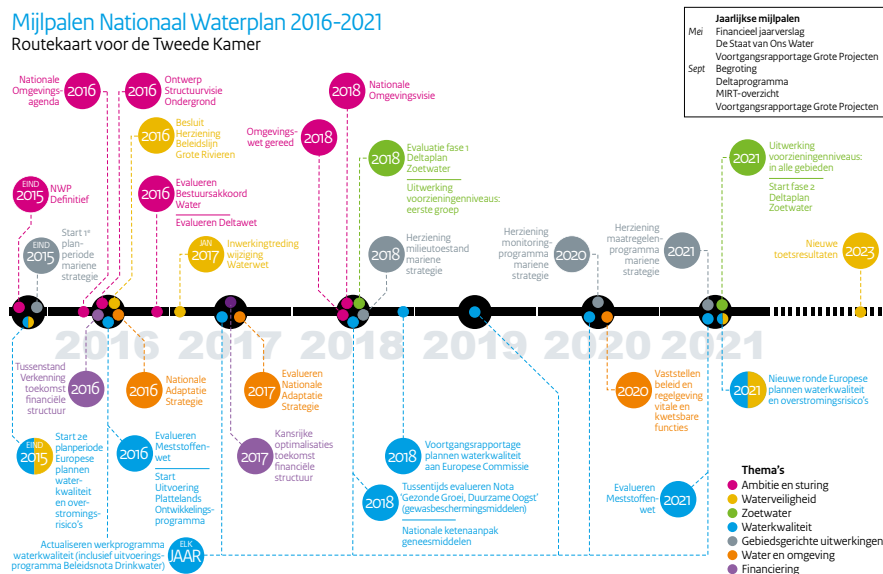
In het Deltaprogramma, waarvan elk jaar op Prinsjesdag een geactualiseerde versie verschijnt, wordt naast de programmering van maatregelen voor het nieuwe jaar in meer detail gerapporteerd over de voortgang in de uitvoering van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën.

Routekaart

De mijlpalen die in het Nationaal Waterplan 2016-2021 voor de komende jaren zijn geformuleerd zijn samengevat op een zogenoemde routekaart.

Mijlpalen Nationaal Waterplan 2016-2021

Routekaart voor de Tweede Kamer

Nationaal Waterplan

Eind 2015 had Nederland een nieuw Nationaal Waterplan. Hierin is door het kabinet vastgelegd hoe ons land zich in de komende zes jaar verdedigt tegen het water en hoe ons water schoner wordt. Verder wil het kabinet dat Nederland klimaatbestendig en waterrobuust wordt ingericht, om het risico van overstromingen zo klein mogelijk te houden. Nederland moet de veiligste delta in de wereld blijven.

Het Nationaal Waterplan 2016-2021 verankert het nieuwe waterbeleid voor de komende 6 jaar met een vooruitblik naar 2050. Onderdeel zijn de Deltabeslissingen (waterveiligheid, zoet-watervoorziening en ruimtelijke adaptatie), de Beleidsnota Noordzee met ruimtelijk plan, de verankering van waterafspraken uit het Energieakkoord, de Natuurvisie, de Internationale Waterambitie en de plannen en maatregelenprogramma's waarmee we voldoen aan de Europese eisen voor waterkwaliteit, overstromingsrisico's en het mariene milieu.

Deltaprogramma

Op Prinsjesdag 2015 verscheen het Deltaprogramma 2016, dat de titel 'En nu begint het pas echt' meekreeg. Eind 2015 verankerde het Rijk de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën beleidsmatig in het Nationaal Waterplan 2016-2021. Het Deltaprogramma omschrijft de

maatregelen voor de (toekomstige) waterveiligheid, de beschikbaarheid van zoet water en de zogeheten ruimtelijke adaptatie. Dit laatste gaat over het voorbereiden van gebieden op overstromingen, extreme neerslag, droogte en hitte. In de verschillende hoofdstukken hierna wordt op deze onderwerpen nader ingegaan.

Het kabinet laat in 2016 een wettelijke evaluatie uitvoeren naar de doeltreffendheid en effecten van de Deltawet 2011; deze wet vormt de wettelijke basis voor het Deltaprogramma, het Deltafonds en de deltacommissaris. De Tweede Kamer wordt hierover in de tweede helft van 2016 geïnformeerd.

Het Deltaprogramma 2016

Omgevingswet

Het wetsvoorstel Omgevingswet [www.omgevingsportaal.nl] is op 1 juli 2015 vastgesteld door de Tweede Kamer en op 22 maart 2016 met een ruime meerderheid aangenomen door de Eerste Kamer. In de Omgevingswet is alle wet- en regelgeving voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water gebundeld. Doel van de wet is te komen tot minder en overzichtelijke regels, meer ruimte voor initiatieven en lokaal maatwerk en vertrouwen.

Nationale Omgevingsvisie

Het Rijk ontwikkelt een strategische, integrale visie op het beleid voor de fysieke leef-omgeving: de Nationale Omgevingsvisie. Deze vervangt sectorale visies en beleidsplannen, zoals het Nationaal Waterplan.

In opmaat naar de Nationale Omgevingsvisie is in 2015 gestart met het opstellen van een Nationale Omgevingsagenda. Het Rijk voert inmiddels overleg met andere overheden en betrokken partners om prioritaire onderwerpen te bepalen, die in 2016 op deze agenda komen. De Nationale Omgevingsvisie is naar verwachting in 2018 gereed.

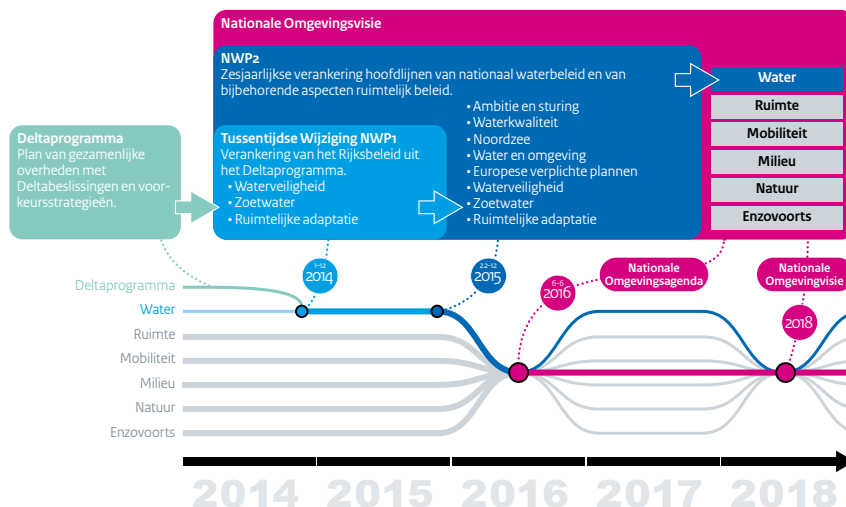
De Nationale Omgevingsvisie wordt een cruciaal onderdeel van de stelselherziening van het omgevingsrecht. Naast de bundeling en vereenvoudiging van zowel wetten als regels, vormt de integratie van beleidsvisies voor de fysieke leefomgeving een logische vervolgstap. Een aantal provincies en gemeenten ging het Rijk daarin voor. Zij werken al met de figuur van de omgevingsvisie, nog voordat deze een formeel wettelijke grondslag heeft gekregen. De Rijksoverheid kan hierbij uiteraard niet achterblijven. Dat is niet alleen omdat bij inwerkingtreding van de Omgevingswet een Nationale Omgevingsvisie verplicht wordt, het is vooral omdat de ambities achter het nieuwe stelsel daarmee zeer gediend zijn.

Water in de Nationale Omgevingsvisie

Onderstaand schema laat zien op welke wijze het waterbeleid wordt opgenomen in de Nationale Omgevingsvisie.

Water in de Nationale Omgevingsvisie

Routekaart voor de Tweede Kamer

Watertoets

In het Bestuursakkoord Water (2011) is afgesproken dat het Rijk, de waterschappen, provincies en gemeenten bij ruimtelijke plannen (zoals een bestemmingsplan) een watertoetsproces doorlopen. Zij kijken daarbij samen wat het effect van de ruimtelijke plannen is op de waterhuishouding in een bepaald gebied. Zo nodig passen zij het plan aan. Door de

watertoets uit te voeren, komen initiatiefnemers en waterbeheerders zo vroeg mogelijk met elkaar in gesprek.

De Unie van Waterschappen heeft bij alle waterschappen onderzoek gedaan naar de watertoets in de praktijk. Zie figuur 1.3.

Watertoets(proces) in 2014	
Aantal door waterschappen uitgebrachte adviezen (meerdere per plan en uitbreidingen binnen plannen mogelijk)	7.000
Totaal aantal plannen op plannen.nl	7.236
Waterschappen tijdens voorbereiding betrokken bij bestemmingsplannen	61%
Waterschappen tijdens voorbereiding betrokken bij visies	41%
Opgevolgde adviezen van waterschappen bij bestemmingsplannen	88%
Opgevolgde adviezen van waterschappen bij visies	81%

Figuur 1.3: Gebruik watertoetsproces in 2014. Bron: Unie van Waterschappen, oktober 2015.

Uit het onderzoek komt naar voren hoe serieus de watertoets wordt genomen door provincies en gemeentes bij het maken van hun ruimtelijke plannen. Waterschappen worden bij 61 procent van de plannen (met een watercomponent) tijdig betrokken bij de voorbereiding van bestemmingsplannen; bij de overige plannen werden ze in een later stadium betrokken.

Voor omgevingsvisies geldt geen wettelijke overlegverplichting. Hier worden waterschappen bij 41 procent van de plannen tijdens de voorbereiding betrokken. Het tijdig betrekken bij bestemmingsplannen en omgevingsvisies biedt dus nog ruimte voor verbetering. Waterschappen geven aan goed zicht te hebben op de opvolging van het advies binnen het plan.

Onder de nieuwe Omgevingswet blijft het watertoetsproces bestaan en worden waterbeheerders nog eerder betrokken bij een nieuw plan. De diverse overheden moeten bovendien goed samenwerken als hun plannen

invloed kunnen hebben op de taken van de andere overheid. Onder de Omgevingswet wordt het verplichte watertoetsproces uitgebreid naar het projectbesluit, de afwijkingvergunning en de provinciale omgevingsverordening.

Nieuwvliet aan de Westerschelde

Besluit algemene regels ruimtelijke ordening

In december 2015 stelde de Ministerraad een aantal wijzigingen voor van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro, 2011). Het Barro bevat onder meer regels voor het kustfundament, grote rivieren, de Waddenzee en primaire waterkeringen. Die regels dienen door provincies en gemeenten in hun provinciale verordeningen respectievelijk bestemmingsplannen in acht te worden genomen.

In januari 2016 is besloten om geen uitvoering te geven aan de voorgestelde wijzigingen van het Barro voorzover deze betrekking hebben op het onderdeel kust. Dit betekent dat de nu geldende regels voor de kust ongewijzigd blijven. Met de betrokken partijen wordt het sluiten van een Kustpact voorbereid. Doel hiervan is om te komen tot gezamenlijke waarden voor de kust in brede zin over het omgaan met toekomstige ontwikkelingen in deze kuststrook.

Bestuursakkoord Water: tweede tussentijdse evaluatie

Het Bestuursakkoord Water (BAW) werd in 2011 gesloten tussen het Rijk, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en de Vereniging van drinkwaterbedrijven in Nederland, met het doel de doelmatigheid in het waterbeheer te vergroten. Minder bestuurlijke drukte, heldere verantwoordelijkheden en slim samenwerken staan centraal in de afspraken. Deze bestuurlijke afspraken lopen tot en met 2020.

In 2013 vond de eerste tussentijdse evaluatie van het Bestuursakkoord Water plaats. De tweede wordt in 2016 uitgevoerd. Gekeken wordt hoe het staat met de uitvoering van de afspraken, de lasten/kostenontwikkeling en de gerealiseerde doelmatigheidswinst. De Stuurgroep Water met vertegenwoordigers van alle BAW-partners wil niet alleen terugkijken. Er komt ook een traject om vooruit te kijken en te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor eventuele nieuwe bestuurlijke afspraken op het gebied van water.

Structuurvisie Ondergrond

Vanwege de beperkte ruimte, het benutten van kansen, het voorkómen van aantasting van de ondergrond en afstemming met bovengrondse activiteiten is het belangrijk dat er duidelijkheid komt over het gebruik van de ondergrond. Daarom maakt het Rijk een structuurvisie voor de ondergrond (STRONG). Deze structuurvisie geeft het kader voor de ordening van ondergrondse activiteiten op land. De structuurvisie en een bijbehorend uitvoeringsprogramma zijn naar verwachting eind 2016 gereed. Voor de onderwerpen waarvoor het Rijk bevoegd gezag is en er sprake is van een nationaal belang wordt de structuurvisie opgesteld in samenspraak met de decentrale overheden.

De ondergrond kan een belangrijke bijdrage leveren aan maatschappelijke opgaven zoals de drink- en industriewatervoorziening, de (transitie naar een duurzame) energievoorziening, zoetwatervoorziening en klimaatadaptatie en voedselvoorziening. De ondergrond biedt daarnaast ruimte voor transport en infrastructuur (ondergronds bouwen, kabels en leidingen, etcetera).

In 2015 is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de planMER van de Structuurvisie Ondergrond vastgesteld. Parallel hieraan is gewerkt aan de uitvoering van de planMER. Hierin is bijzondere aandacht besteed aan de mogelijkheden voor, en effecten van aanvullende grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie, met het oog op een zorgvuldige verankering van het nationaal belang van de drinkwatervoorziening in deze structuurvisie.

Nationale Kennis- en Innovatieprogramma Water en Klimaat

In het Nationale Kennis- en Innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK) wordt kennis opgebouwd om vraagstukken rondom water en klimaat het hoofd te bieden. Overheid, waterschappen, universiteiten, kennisinstellingen en het bedrijfsleven werken samen aan onderzoek.

Er zijn dertien onderzoekslijnen:

1. Kustgenese
2. Klimaatbestendige Stad
3. Slim Waterbeheer
4. Bodemdaling
5. Duurzaam beheer grote wateren
6. Marker Wadden
7. Nationaal Water Model
8. Noordzee
9. Rivieren
10. Toekomstbestendige Natte Kunstwerken
11. Water en Energie
12. Water en Voedsel
13. Waterkeringen

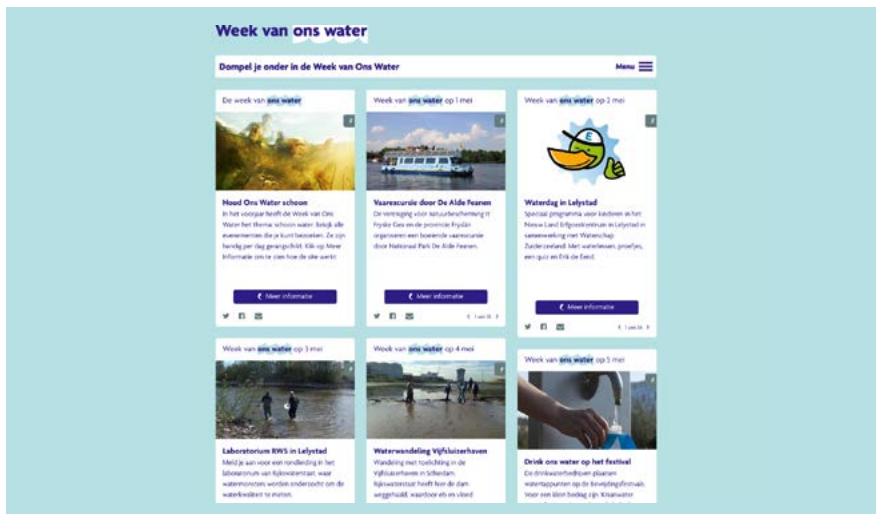
De startconferentie in april 2015 was met 450 deelnemers een geslaagde start van het NKWK. Het eerste jaar stond in het teken van het uitwerken van de onderzoekslijnen, het in kaart brengen van de netwerken erom heen en het helder krijgen van de vraagstelling. In 2016 ligt het accent op het programmeren van de gewenste onderzoeken binnen de verschillende onderzoekslijnen. Belangrijk speerpunt binnen het NKWK is een betere aansluiting op Europese onderzoeksprogramma's. Daartoe zijn in 2015 plannen ontwikkeld voor een Euroloket om ondersteuning te bieden. Dit loket treedt in 2016 in werking. Een belangrijk deel van de NKWK-onderzoeken is ondergebracht in het innovatiecontract van de Topsector Water.

Waterpeil, de nieuwe monitor voor waterbewustzijn in Nederland

Waterpeil is de nieuwe gezamenlijke monitor van de Bestuursakkoord Water partners voor de ontwikkeling van het waterbewustzijn en het risicobewustzijn onder inwoners. Gedurende een aantal jaren zal elk jaar het waterbewustzijn worden onderzocht. Het onderzoek heeft een regionale focus, omdat er veel regionale verschillen in problematiek en perceptie zijn. Waterpeil zoomt ook in op specifieke waterthema's en aspecten: waterveiligheid, waterkwaliteit, gebruik van water in en om het huis, informatiebehoefte van publiek, invloed van werk in uitvoering op de publieke perceptie etcetera.

Meer waterbewustzijn door publiekscommunicatie en educatie over ons water

Voor het vergroten van het waterbewustzijn vormt Ons Water, een meerjarig communicatieprogramma, het fundament. Het is de basis voor de samenwerking tussen de partners van het Bestuursakkoord Water in de publiekscommunicatie en educatie over water. Ons Water is een opdracht van de Stuurgroep Water van het Bestuursakkoord Water; daarin zijn alle partners bestuurlijk vertegenwoordigd, landelijk en regionaal. De strategie van Ons Water is erop gericht om een verandering in het denken van mensen teweeg te brengen. Zodat mensen zich ervan bewust worden dat bescherming tegen hoogwater, borgen van voldoende zoetwater en waterkwaliteit niet vanzelfsprekend is, werken aan water nooit af is, en mensen zelf ook een verantwoordelijkheid en handelingsperspectief hebben.

Thema-website tijdens de Week van Ons Water

In 2015 is gewerkt aan het opbouwen en versterken van het communicatienetwerk van de partners van het Bestuursakkoord Water. Ons Water raakt in de - heterogene - kring van de watersector steeds meer bekend als de gezamenlijke aanpak voor vergroting van het waterbewustzijn. Veel bestuurders, communicatieadviseurs en medewerkers in beleid en uitvoering kennen Ons Water, niet in de laatste plaats omdat Ons Water in de provincies is geïntroduceerd in regioteams en bij bestuurders en in elke regio is gestart met een publieksevenement. Ook organisaties buiten de publieke partners van het Bestuursakkoord Water, zoals musea, zien het belang van Ons Water en willen graag aansluiten.

Verder is in 2015:

- onswater.nl verrijkt met content, die op postcode te selecteren is, met tientallen persoonlijke videoverhalen over bewoners.
- de eerste nationale Week van Ons Water georganiseerd, inclusief een watermuseum-weekend, de opmaat voor jaarlijks een Week van Ons Water in het voorjaar (schoon water en gebruik van water in en om het huis) én in het najaar (waterveiligheid).
- ingehaakt op een aantal publieksacties en evenementen: actie #zohooig rond de herdenking van twintig jaar overstromingen in het rivierengebied, Fotofestival Naarden met het thema 'Water water!', de wateretappe van de Tour de France, Rainproof Ride en opleveringsmomenten van Ruimte voor de Rivier.

Rainproof Ride Amsterdam

Er is ook een groot aantal op watereducatie gerichte activiteiten gerealiseerd die bijdragen aan het vergroten van het waterbewustzijn van jongeren, zoals:

- De oprichting van de stuurgroep watereducatie. Deze stuurgroep richt zich op meer aandacht in het onderwijs voor wateronderwerpen en stimuleert dat de watersector een passend aanbod aan educatieve activiteiten en lesprogramma's aanbiedt voor het primair en voortgezet onderwijs.
- Ondersteunen van activiteiten in de GEO week, waarbij kinderen water en bodemprojecten bezoeken.
- De totstandkoming van het lespakket Hoogwater op het schoolplein, over overstromingsrisico's, voor HAVO en VWO leerlingen (gelanceerd bij de regionale kick off van Ons Water in Noord-Holland).
- Organiseren van het Wereld Water College in Leeuwarden, een jaarlijks evenement waar studenten en scholieren bedrijven en instellingen in de watersector ontmoeten.
- Organiseren van de Battle of the Beach, een jaarlijks evenement aan de vloedlijn waar schoolkinderen met elkaar strijden welk team het zandkasteel kan bouwen dat het langste standhoudt tegen het opkomende water. Voorafgaand daaraan krijgen ze in de klas gastles van waterambassadeurs.
- Opleiden van mensen uit de watersector om gastlessen te kunnen geven.

Battle of the Beach 2015

Strategische visie van de waterschappen

In 2015 stelden de waterschappen hun strategische visie op het openbaar bestuur vast, getiteld 'Waterbestuur dat werkt'. Kern van deze visie is de stelling, dat structuurdiscussies zelden brengen wat burgers en bedrijven van de overheid verwachten. Bovendien kunnen (nieuwe) vaste structuren in onze netwerksamenleving van tegenwoordig nauwelijks nog grote problemen oplossen. Met name de klimaatverandering stelt ons land en de waterschappen in het bijzonder voor nieuwe grote uitdagingen.

Volgens de waterschappen moet de inzet van alle overheden zich in de komende jaren richten op een voortvarende aanpak van de Deltabeslissingen. Een recent OESO-rapport heeft laten zien dat de waterorganisatie op orde is en zelfs als een "global reference" mag worden beschouwd. Waterschappen concentreren zich daarom liever op de wateropgaven en doen dat graag samen met de medeoverheden, maatschappelijke organisaties, burgers en het bedrijfsleven.

Fusies

Sinds 1 januari 2016 zijn Waterschap Reest en Wieden en Waterschap Groot Salland gefuseerd tot Waterschap Drents Overijsselse Delta. Hiermee komt het totaal aantal waterschappen in Nederland uit op 22. Per 1 januari 2017 fuseren de waterschappen Peel en Maasvallei en Roer en Overmaas tot Waterschap Limburg.

Schilthuispenning

Prof. dr. Marleen van Rijswijk ontving op 10 februari 2016 de Schilthuispenning, vanwege haar belangrijke aandeel in de ontwikkeling en beoefening van het waterrecht en haar rol als hoogleraar Europees en nationaal waterrecht aan de Universiteit Utrecht.

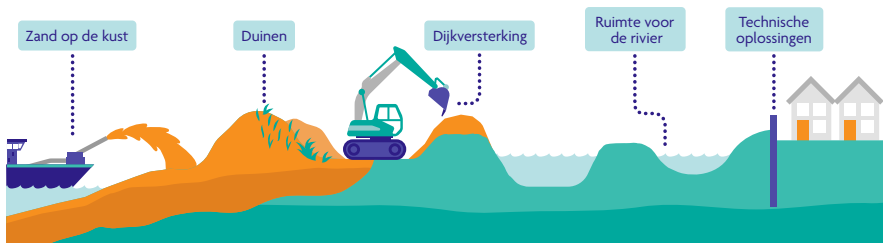
Het was de zeventiende en laatste keer dat de penning werd uitgereikt. Het toenmalige ministerie van Verkeer en Waterstaat stelde de Schilthuispenning in 1981 in om de belangstelling voor het waterschapsrecht te vergroten. Inmiddels is het waterrecht steeds meer deel gaan uitmaken van het integrale omgevingsrecht.

2

Waterveiligheid

Zijn we goed beschermd?

Omdat Nederland voor een groot deel onder het niveau van de zeespiegel ligt moeten we altijd alert zijn op mogelijke overstromingen. Ook de kans op hoogwater in de rivieren vraagt om een wakend oog. Door klimaatverandering neemt de kwetsbaarheid toe. De inzet is dat Nederland de veiligste delta in de wereld blijft. In 2050 is de bescherming tegen overstromingen nog beter. Waar maatregelen nodig zijn worden mogelijke combinaties met andere ontwikkelingen in een gebied verkend, zoals natuur of duurzame energieopwekking. Langs de rivieren en de kust zijn tientallen maatregelen in uitvoering.

Nieuw waterveiligheidsbeleid

Voor ons land zijn nieuwe normen voor waterveiligheid opgesteld. Deze normen zijn gebaseerd op de kansen op overstromingen, maar ook op de gevolgen van overstromingen voor een gebied en zijn inwoners. Hoe groter de gevolgen, hoe strenger de norm.

Voor iedereen in Nederland geldt het zogenoemde basisbeschermingsniveau: de kans dat iemand overlijdt door een overstroming mag niet groter zijn dan 1:100.000 per jaar.

Leidt een overstroming tot een grote maatschappelijke verstoring in een gebied, met bijvoorbeeld veel slachtoffers en grote economische schade, dan wordt het gebied extra beschermd. Elementen die een rol spelen bij de berekening zijn de verwachte situatie in 2050 voor het aantal inwoners en de economische waarde van een gebied. De gevolgen van een overstroming hangen af van de situatie achter de dijk, de snelheid van overstromen en hoe hoog het water komt.

Voor het implementeren van het nieuwe waterveiligheidsbeleid zijn inmiddels belangrijke stappen gezet. In maart 2016 is daartoe een voorstel tot wijziging van de Waterwet naar de Tweede Kamer gezonden. Doel is dat de wetswijziging op 1 januari 2017 van kracht wordt.

Dan start de nieuwe ronde van beoordeling van de primaire waterkeringen door de waterschappen en Rijkswaterstaat, die plaatsvindt in de periode 2017-2023.

Het ministerie van IenM werkt samen met de waterschappen, Rijkswaterstaat en de Inspectie Leefomgeving en Transport aan een landelijk draaiboek voor de uitvoering van de komende beoordelingsronde.

Grote projecten

Over de grote projecten Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma worden halfjaarlijkse rapportages aan de Tweede Kamer aangeboden. Hieronder wordt van deze projecten de stand van zaken weergegeven per 31 december 2015.

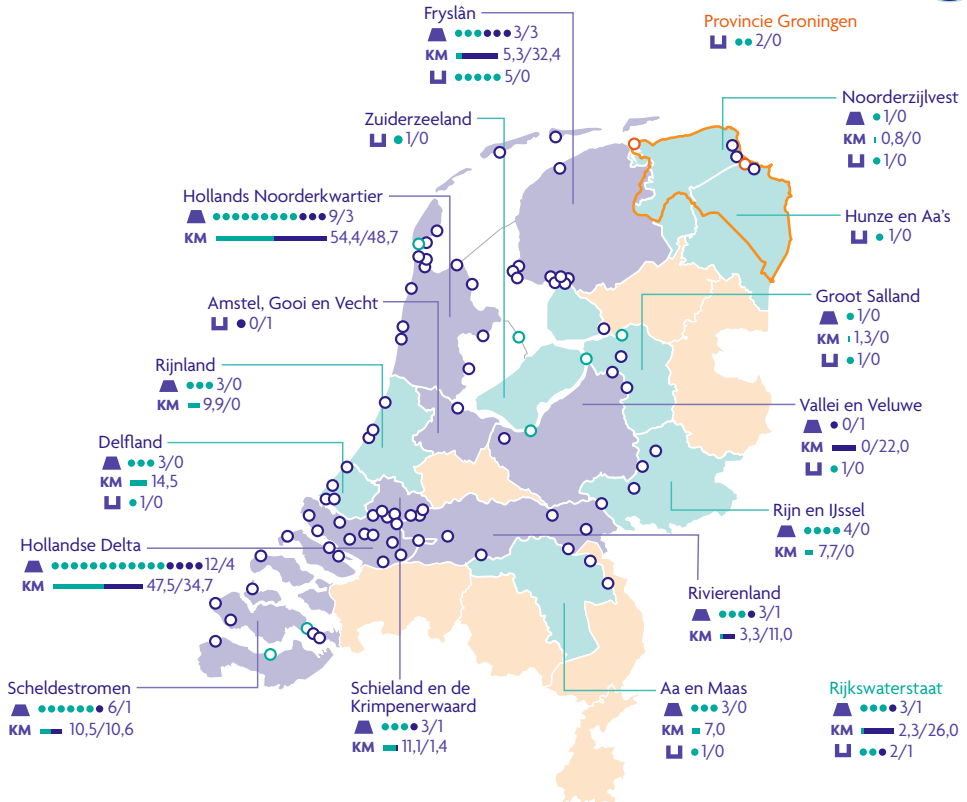
Dijkhoogten meten met drones

Door de inzet van drones en gebruik te maken van laser-altimetrie is het mogelijk om regelmatig de actuele hoogte van de dijken te meten. Doordat de drone een modulaire opbouw heeft, kan er bestaande meetapparatuur onder de drone worden gehangen. Dit maakt de drone niet alleen inzetbaar voor de inspecties en directe livestream, maar ook voor het meten van bijvoorbeeld waterkwaliteit. Het waterschap Amstel, Gooi en Vecht experimenteert hier nu mee in samenwerking met de Hogeschool van Amsterdam en het Nederlands Ruimtevaart Laboratorium.

Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Stand van zaken per 31 december 2015

Aantal projecten **87**

Waterschappen

- alle projecten gereed
- projecten in uitvoering
- geen projecten

Projecten

- waterschappen
- provincie Groningen
- Rijkswaterstaat

Voortgang (aantal)

- dijken, dammen, duinen
- kunstwerken
- 2/1

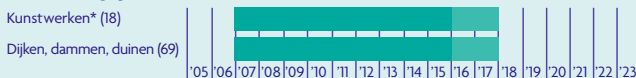
Voortgang (kilometer)

- KM dijken, dammen, duinen
- 7/4
- gereed/in uitvoering

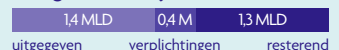
Doelstelling

Versterken van 362 km dijken, dammen en duinen en van 18 kunstwerken, om de inwoners van Nederland een betere bescherming tegen hoogwater te bieden.

Uitvoeringsperiode

Budget €3,1 miljard

Voortgang

* Sluizen en gemalen

Ruimte voor de Rivier

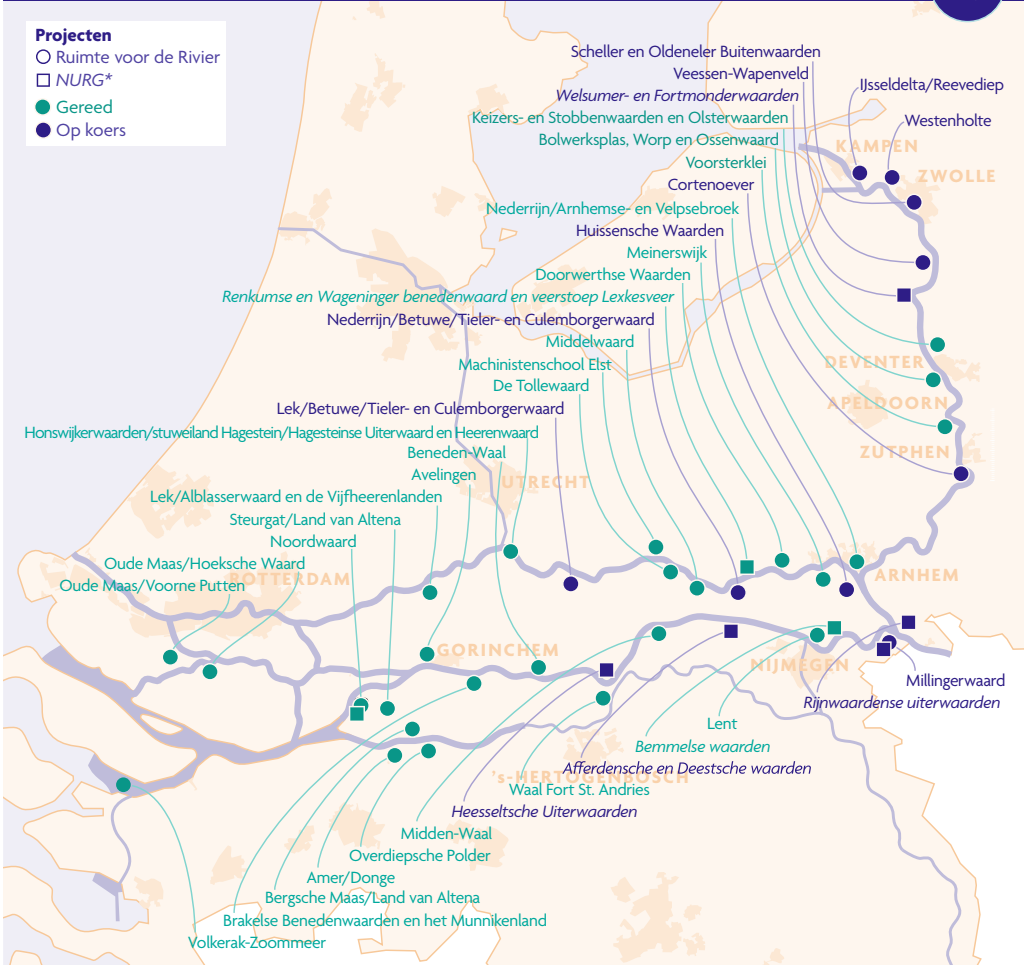
Stand van zaken per 31 december 2015

Aantal projecten

39

Projecten

- Ruimte voor de Rivier
- NURG*
- Gereed
- Op koers

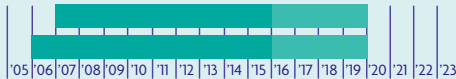
Doelstelling

Vergroten van de waterveiligheid in het rivierengebied door de maximale waterafvoer van 15.000 naar 16.000 m³/sec te verhogen. Daarnaast wordt de ruimtelijke kwaliteit in het gebied verbeterd.

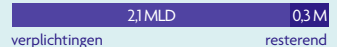
Uitvoeringsperiode

Ruimte voor de Rivier

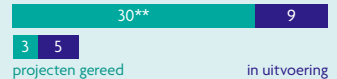
NURG*

Budget €2,4 miljard

Voortgang

* Nadere Uitwerking Rivierengebied; maakt geen deel uit van RvdR, maar draagt wel bij aan het doelbereik

** Inclusief 5 vervallen projecten (niet weergegeven op de kaart)

Ruimte voor de Rivier

Stand van zaken per 31 december 2015

Aantal projecten

39

Project	Maatregelen	Verlaging waterstand (cm)	Ruimtelijke kwaliteit	Gereed
Amer/Donge	Dijkverbetering			✓
Avelingen	Uiterwaardvergraving	11		✓
Beneden-Waal	Kribverlaging	6		✓
Bergsche Maas/Land van Altena	Dijkverbetering			✓
Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard	Uiterwaardvergraving	18	🚲 🐾	✓
Brakelse Benedenwaarden en het Munnikenland	Dijkverlegging en uiterwaardvergraving	12	🚲 🐾	✓
De Tollewaard	Uiterwaardvergraving	3	🐾	✓
Doorwerthse Waarden	Uiterwaardvergraving	3	🐾	✓
Honswijkerwaarden/stuweiland Hagestein/Hagesteinse Uiterwaard en Heerenwaard	Uiterwaardvergraving	8	🚲 🐾	✓
Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden	Uiterwaardvergraving	10	🐾	✓
Lek/Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden	Dijkverbetering			✓
Lent	Dijkverlegging	34	🚲 🐾	✓
Machinistenschool Elst	Obstakel verwijderen	13	🐾	✓
Meinerswijk	Uiterwaardvergraving	7	🚲 🐾	✓
Middelwaard	Uiterwaardvergraving	3	🐾	✓
Midden-Waal	Kribverlaging	12		✓
Nederrijn/Arnhemse- en Velpsebroek	Dijkverbetering			✓
Noordwaard	Ontpoldering	30	🚲 🐾	✓
Oude Maas/Hoeksche Waard	Dijkverbetering			✓
Oude Maas/Voorne Putten	Dijkverbetering			✓
Overdiepsche Polder	Ontpoldering	27	🚲 🐾	✓
Steurgat/Land van Altena	Dijkverbetering		🚲	✓
Volkerak-Zoommeer	Waterberging (230 cm)	10		✓
Voorsterklei	Dijkverlegging	26	🚲 🚲	✓
Waal Fort St. Andries	Kribverlaging	9		✓
Biesbosch (vervallen)	Kadeverlaging	1		n.v.t.
Lek / Lopiker- en Krimpenerwaard (vervallen)	Dijkverbetering			n.v.t.
Nederrijn/Geldersche Vallei (vervallen)	Dijkverbetering			n.v.t.
Suikerdam/Gendtse Waard (vervallen)	Obstakel verwijderen	8	🐾	n.v.t.
Waalbochten (vervallen)	Kribverlaging	8		n.v.t.
Cortenoever	Dijkverlegging	31	🚲	2016
Huissensche Waarden	Uiterwaardvergraving	8		2017
IJsseldelta fase 1/Reevediep	Zomerbedverlaging/bypass	41		2016/2019
Lek/Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard	Dijkverbetering			2016
Millingerwaard - Staatsbosbeheer	Extra uiterwaardvergraving	6	🚲 🐾	2017
Nederrijn/Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard	Dijkverbetering			2016
Scheller en Oldeneler Buitenwaarden	Uiterwaardvergraving	9	🚲 🐾	2016
Veessen-Wapenveld	Hoogwatergeul	71	🚲	2016
Westenholte	Dijkverlegging	14	🚲 🐾	2016
NURG (Nadere Uitwerking Riviereengebied)*				
Bemmelse waarden	Uiterwaardvergraving	5		✓
Noordwaard	Ontpoldering	17	🚲 🐾	✓
Renkumse en Wageninger benedenwaard en veerstroep Lexesveer	Uiterwaardvergraving	11		✓
Afferdensche en Deetsche waarden	Uiterwaardvergraving	6		2018
Millingerwaard	Uiterwaardvergraving	6	🚲 🐾	2017
Rijnwaardense uiterwaarden	Uiterwaardvergraving	7		2019
Welsumer- en Fortmonderwaarden	Uiterwaardvergraving	6-8	🐾	2016

* maakt geen deel uit van RvdR, maar draagt wel bij aan het doelbereik

🚲 landbouw 🚲 recreatie 🐾 natte natuur

Zand- en Grensmaas

Stand van zaken per 31 december 2015

Aantal projecten

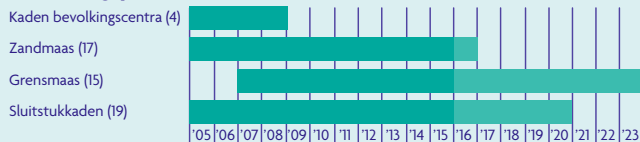
55

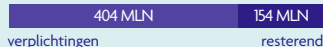
Doelstelling

Betere bescherming tegen hoogwater in de Maas voor de inwoners van Limburg en Noord-Brabant, gecombineerd met natuurontwikkeling (1.600 ha nieuwe natuur) en de winning van zand, grind en klei.

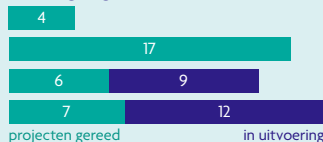
Uitvoeringsperiode

Budget €558 miljoen

Voortgang

Ruimte voor de Waal bij Nijmegen

Ons klimaat verandert, waardoor rivieren steeds meer water te verwerken krijgen. Om overstromingen te voorkomen, geeft het Rijk op meer dan dertig plaatsen in Nederland meer ruimte aan de rivieren. Deze maatregelen langs de IJssel, Rijn, Lek, Nederrijn en Waal vormen samen het programma Ruimte voor de Rivier. In 2015 zijn de meeste van deze maatregelen gereed gekomen.

De Ruimte voor de Waal bij Nijmegen is één van die maatregelen. De Waal maakt bij Nijmegen een scherpe bocht en vernauwt zich hier bovendien in de vorm van een flessenhals. In 1993 en 1995 was goed zichtbaar dat de rivier daardoor bij hoogwater kan overstromen. Om de bewoners te beschermen is de Lentse Waaldijk 300 meter landinwaarts gelegd en is er een vier kilometer lange nevengeul in de uiterwaarden gegraven. De waterstand bij hoogwater daalt hierdoor met 34 centimeter. Ook is er in hartje stad nu een eiland ontstaan met vele mogelijkheden voor wonen en recreatie. Aan de nevengeul is bijna vijf jaar gewerkt en hij kostte 350 miljoen euro.

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma anticipeert al zoveel mogelijk op het nieuwe waterveiligheidsbeleid. De urgentie van de te verwachten versterkingsopgave op grond van de nieuwe normen is in eerste instantie bepaald aan de hand van de kans op falen van de primaire waterkering en de gevolgen van een dergelijk falen. Om de gevolgen van doorbraken per dijkvak en kunstwerk in termen van economische schade te bepalen, is gebruik gemaakt van de overstromingsberekeningen uit het project Veiligheid Nederland in Kaart

en het beleidsonderzoek Waterveiligheid 21e eeuw (WV21). Het resultaat van deze stap is een lijst van projecten, in volgorde van urgentiescore. Vanaf 2017 zal het Hoogwaterbeschermingsprogramma dit verder en nog concreter doorvoeren door het huidige areaal te prioriteren op grond van de afstand tot de nieuwe normen. De nieuwe normen kunnen voor de keringbeheerders ook nu al als grondslag dienen voor het ontwerp van waterveiligheidsmaatregelen bij de HWBP-projecten. Daarbij kunnen ze gebruik maken van het bijgestelde ontwerpinstrumentarium 2014 dat al beschikbaar is gesteld.

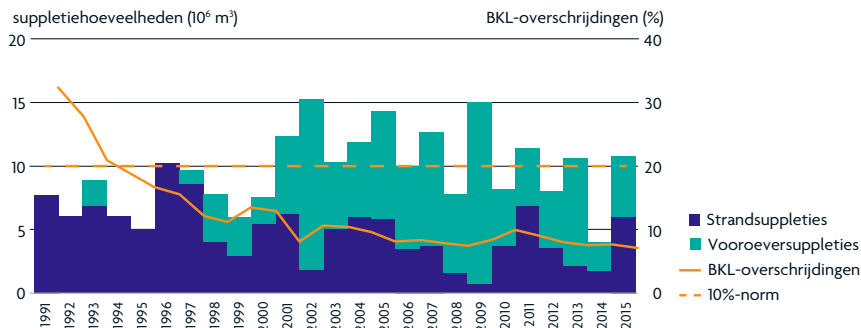
Waterveiligheid rivierengebied

Vanaf 2015 werken het Rijk en de regio's samen de voorkeursstrategie uit voor de waterveiligheid in het rivierengebied. Voor de termijn tot 2030 is eind 2015 besloten tot twee zogenoemde MIRT-verkenningen naar rivierverruiming in het Rijngebied, namelijk voor Varik-Heesselt en het Rivierklimaatpark IJsselpoort en tot drie MIRT-onderzoeken langs de Maas (Venlo, Maastricht en Ravenstein-Lith). Voor de langere termijn is afgesproken dat provincies, waterschappen en IenM in het rivierengebied samen werken aan concrete en haalbare doelen voor rivierverruiming per riviertak na 2030, in samenhang met de dijkversterkingsopgaven. Hiertoe is inmiddels een projectorganisatie opgezet en een projectplan gemaakt dat voorziet in concrete bestuurlijke afspraken voor Rijn en Maas eind 2017 resp. medio 2018.

Met Duitsland is een samenwerkingsovereenkomst getekend voor een gezamenlijk onderzoek naar de hoogwaterveiligheid in het grensgebied van Nederland en Duitsland.

Basiskustlijn

Jaarlijks voert Rijkswaterstaat kustlijnmetingen uit langs 1.465 denkbeeldige lijnen loodrecht op de kust, op min of meer even grote afstand van elkaar. Deze lijnen worden raaien genoemd. Het aantal raaien waarin de basiskustlijn (BKL) mag worden overschreden, mag maximaal 10 procent zijn. In 2015 was de overschrijding van de basiskustlijn (7 procent) ruimschoots onder de afgesproken norm van 10 procent.

Jaarlijkse hoeveelheden zandsuppleties en percentages raaien waarin de Basiskustlijn (BKL) is overschreden.

Zandsuppletie voor de kust van Ter Heijde

Zandsuppletie voor kustlijnzorg

Om de BKL en het kustfundament te kunnen handhaven, wordt jaarlijks gemiddeld twaalf miljoen kubieke meter zand gesuppleerd. In 2015 is 10,75 miljoen kubieke meter zand gesuppleerd.

Het suppletieprogramma 2012-2015 kent een uitvoeringsperiode van 2011 tot 2016. De verwachte omvang van 48 miljoen kubieke meter gesuppleerd zand in de periode 2012-2015 (met een uitloop naar 2016) wordt niet geheel gerealiseerd. Oorzaak hiervan is een bezwaar op de gunningen van de suppleties voor 2016. Er is geen aanleiding om alle suppleties alsnog in 2016 uit te voeren, aangezien de prestatieafspraken voor de basiskustlijn, dat wil zeggen de doorsnijding van minder dan 10 procent, is gerealiseerd.

Jaar	Realisatie in mln. m ³		Prognose in mln. m ³
	2014	2015	2012-2017
Handhaven basiskustlijn en kustfundament	3,98	10,75	48,0

Realisatie en prognose kustsuppleties. Bron: Rijkswaterstaat.

In 2015 is de uitvoering van de parel Kop van Schouwen voorbereid. Het doel van deze pilot is om “meer te doen met één schep zand”. Het gaat hier om een koppeling tussen minder zand suppleren bij de kop van Schouwen, natuurherstel van de Kop van Schouwen (N2000-gebied) en het suppleren van het recreatiestrand voor de Brouwerdam. De meer-kosten worden door de regio gedragen.

Aanpak nationale vitale en kwetsbare functies

In de afgelopen twee jaar is een start gemaakt met de uitvoering van afspraken uit de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie (2014), om nationale vitale en kwetsbare functies beter

bestand te maken tegen overstromingen. Denk aan de energie- en drinkwatervoorziening of ziekenhuizen, bijvoorbeeld. Voor een aantal functies ontstond inzicht in de aard en omvang van de risico's van een overstroming. Komende tijd verschuift de aandacht naar de volgende stappen in de aanpak: het bepalen van ambitie, eventuele maatregelen en de borging c.q. uitvoering van die maatregelen. Uiterlijk vanaf 2020 zijn voor alle vitale en kwetsbare functies het beleid en de regelgeving ten aanzien van overstromingsrisico's op orde.

Zorgplicht waterkeringen

De zorgplicht voor de waterkeringen is een aloude kerntaak van de waterbeheerders. De zorgplicht houdt in dat een keringbeheerder (waterschap of Rijkswaterstaat) gezien de wettelijke taak om de waterkeringen aan de veiligheidseisen te laten voldoen voor het noodzakelijke (preventieve) beheer en onderhoud moet zorgen.

De waterschappen spraken in 2015 af om onderling nauwer te gaan samenwerken bij de komende beoordelingsronde, omdat voor het eerst de nieuwe inzichten vanuit de overstromingskansbenadering worden toegepast en omdat de periode tot 2023 krap is. In dit verband hebben de waterschappen ook een gezamenlijke Visie op de zorgplicht opgesteld.

Richtlijn Overstromingsrisico's

In 2015 is door het Rijk in overleg met decentrale overheden uitvoering gegeven aan het vervolmaken van de overstromingsrisicobeheerplannen (ORBP's) voor de stroomgebieden Eems, Rijn, Maas en Schelde. Dit is een verplichting uit de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. De definitieve ORBP's zijn op 14 december 2015 als onderdeel van het Nationaal Waterplan 2016-2021 aan de Tweede Kamer aangeboden. De overstromingsrisico- en gevaarkaarten zijn te vinden op www.risicokaart.nl.

Organisaties en burgers moeten voorbereid zijn op de kans dat er een overstroming plaatsvindt. Vergroting van het waterbewustzijn van burgers en het weerbaar maken van vitale sectoren zijn daarom belangrijk, maar ook het prepareren van organisaties voor het mogelijk optreden van een crisis is noodzakelijk. Een goede voorbereiding is essentieel om te kunnen handelen bij het optreden van een crisis. Vanaf 2014 werken de waterschappen gezamenlijk aan een uitvoeringsprogramma crisisbeheersing. Door middel van o.a. opleiden, trainen en oefenen en het afstemmen met andere crisispartners werken de waterschappen toe naar een professionele crisisorganisatie.

Regionale waterkeringen

Het nieuwe waterveiligheidsbeleid voor de primaire keringen is ook van invloed op het beleid en het beheer van de regionale keringen. Vandaar dat waterschappen en provincies in 2015 een proces zijn gestart om hun gezamenlijke Visie op Regionale waterkeringen te actualiseren.

Provincies, waterschappen en STOWA streven er naar om in 2017 een geactualiseerde visie

te presenteren, waarin in ieder geval aandacht wordt geschonken aan de overstromingsbenadering, afgewaardeerde C-keringen, zorgplicht, medegebruik en innovaties.

Muskus- en beverratten

Muskus- en beverratten worden gevangen omdat zij een risico vormen voor de veiligheid van waterkeringen. Doordat ze uitgebreide gangenstelsels graven in oevers ondermijnen ze de stabiliteit van dijken en kades waardoor deze verzwakken.

Het aantal gevangen muskusratten daalde in 2015 ten opzichte van 2014 met ruim 6 procent tot 88.650. Er zijn grote regionale verschillen in vangsten, maar de trend is dat de al langer geleden ingezette daling zich voortzet. De beverratvangsten namen in het afgelopen jaar met 16 procent toe tot 1.212. Ze concentreren zich in het grensgebied met Duitsland: 90 procent van de vangsten vindt plaats in een strook van vijf kilometer langs de grens met Duitsland. Door de zachte winters van de afgelopen jaren, is de populatie in Duitsland en daarmee de instroom in Nederland sterk toegenomen.

Bevers

Naast graverij door muskus- en beverratten komt er steeds meer schade door bevers voor in waterkeringen. De bever staat op de rode lijst van bedreigde diersoorten en wordt bovendien beschermd door de Flora- en faunawet. Waterbeheerders beraden zich samen met 'Bij 12', de uitvoeringsorganisatie van de provincies en de Zoogdiervereniging op de mogelijke aanpak van het probleem dat hier ontstaat.

Zwemmende muskusrat

3 Waterkwaliteit

Hoe zit het met de waterkwaliteit?

Het Nederlandse waterkwaliteitsbeleid is erop gericht om de doelstellingen uit de Europese Kaderrichtlijn Water te realiseren. Hierbij gaat het om de algemene bescherming en verbetering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewateren. Uit monitoring blijkt dat de waterkwaliteit de laatste jaren flink is verbeterd, maar ook dat de voortgang stagneert en dat de waterkwaliteit nog steeds onder druk staat. Dit vraagt om extra inspanningen en maatregelen. Het kabinet gaat daarom meer sturen op het verbeteren van de waterkwaliteit. Overheden, maar ook de land- en tuinbouwsector, particulieren en bedrijven nemen initiatieven om de opgaven gezamenlijk aan te pakken.

Zwemlocatie 'Gravenbol' langs de Lek

Zwemwater

Elk jaar controleren waterschappen en Rijkswaterstaat op zo'n zevenhonderd locaties in Nederland de kwaliteit van het zwemwater. Het water wordt gecontroleerd op ziekteverwekkende bacteriën en, waar relevant, ook op blauwalgen. In 2015 waren hiervoor door de provincies 713 locaties aangewezen: 79 langs de kust en 634 in het binnenland, zoals meren en plassen. Een actueel overzicht van de locaties is te vinden op www.zwemwater.nl en de Zwemwater-app. De scores over 2015 komen medio mei 2016 beschikbaar. Uit de controles van 2014 bleek dat de waterkwaliteit op bijna alle locaties uitstekend, goed of aanvaardbaar was. Op 4,9 procent van de locaties werd de kwaliteit van het zwemwater als slecht beoordeeld. Ten opzichte van andere Europese landen heeft Nederland een relatief hoog percentage zwemwaterlocaties met een slechte kwaliteit. Dat heeft er mee te maken dat een groot deel van de zwemwaterlocaties in het binnenland ligt. Binnenwateren worden belast met meer verontreinigingsbronnen, waardoor problemen kunnen optreden met fecale verontreinigingen en de bloei van blauwalgen. Indien dat redelijkerwijs uitvoerbaar en betaalbaar is, worden op die locaties maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren. Van de Nederlandse kustwateren voldeed 96 procent aan de zwemwater-eisen, voor binnenwateren was dit 93 procent. In vergelijking tot de gehele Europese Unie deed

Dankzij doorstroomkanaal geen blauwalg meer

Door het aanleggen van een op afstand bestuurbaar doorstroomstelsel is de blauwalgproblematiek in het zwemwater de Kleine Wielen bij Leeuwarden opgelost.

De aanleg van een kunstmatige waterval, nieuwe dijkjes en een doorstroomkanaal zorgt voor vers water langs de zwemstranden. Daarnaast is de waterkwaliteit verbeterd door het gebruik van natuurvriendelijke oevers. Inmiddels is het recreatiegebied al weer twee jaar schoon van blauwalg en is het aantal bezoekers gestegen. Het project werd gerealiseerd door het Wetterskip Fryslân samen met provincie, gemeente en het Nordwin College. Het leerlingenproject 'het amfibieënparadijs' heeft mede bijgedragen aan de promotie van het gebied.

Nederland het in 2014 goed: 97 procent van de Europese kustwateren voldeed aan de minimale eisen en van de Europese binnenwateren 91 procent.

Soms is er redelijkerwijs geen verbetering van de waterkwaliteit mogelijk. Er zit dan niets anders op dan op zo'n locatie permanent een negatief zwemadvies of zwemverbod uit te vaardigen en de locatie door de provincie niet meer als zwemwater te laten aanwijzen.

Delta-aanpak waterkwaliteit en zoet water

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) constateerde in haar rapport 'Water Governance in the Netherlands: Fit for the future?' (2014) dat Nederland een laag ambitieniveau heeft voor waterkwaliteit. In de afgelopen jaren is de waterkwaliteit weliswaar substantieel verbeterd, maar volgens de OESO stagneert de voortgang. Stikstof, fosfor en bestrijdingsmiddelen blijven een probleem en het herstel van de natuurlijke dynamiek blijft ook achter bij de doelstellingen. Naast de bekende probleemstoffen worden ook steeds meer zogenaamde nieuwe stoffen aangetroffen in het water, zoals brandvertragers, geneesmiddelen en microdeeltjes. Het is voor veel van deze stoffen nog niet duidelijk wat het effect op de waterkwaliteit is.

Om verbetering te brengen in de voortgang van de verbetering van de waterkwaliteit, is in 2015 de zogenoemde Delta-aanpak waterkwaliteit en zoet water opgesteld en in november 2015 door de minister van IenM aan de Tweede Kamer aangeboden. De input voor deze aanpak werd onder meer geleverd tijdens een conferentie in Amersfoort in mei 2015 met vertegenwoordigers van veel betrokken partijen. Met dit werkprogramma wordt de vinger aan de pols gehouden bij de uitvoering van eerder gemaakte afspraken over het beleid ten aanzien van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Het werkprogramma geeft tevens een impuls aan het beleid ten aanzien van nieuwe stoffen (zoals geneesmiddelen en microplastics) én aan het oplossen van problemen in specifieke gebieden (bijvoorbeeld bij drinkwaterwinningen). De Tweede Kamer gaf zijn steun aan de Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater, die in 2016 wordt uitgewerkt met concrete acties. Het programma is complementair aan de stroomgebiedbeheerplannen voor de Kaderrichtlijn Water.

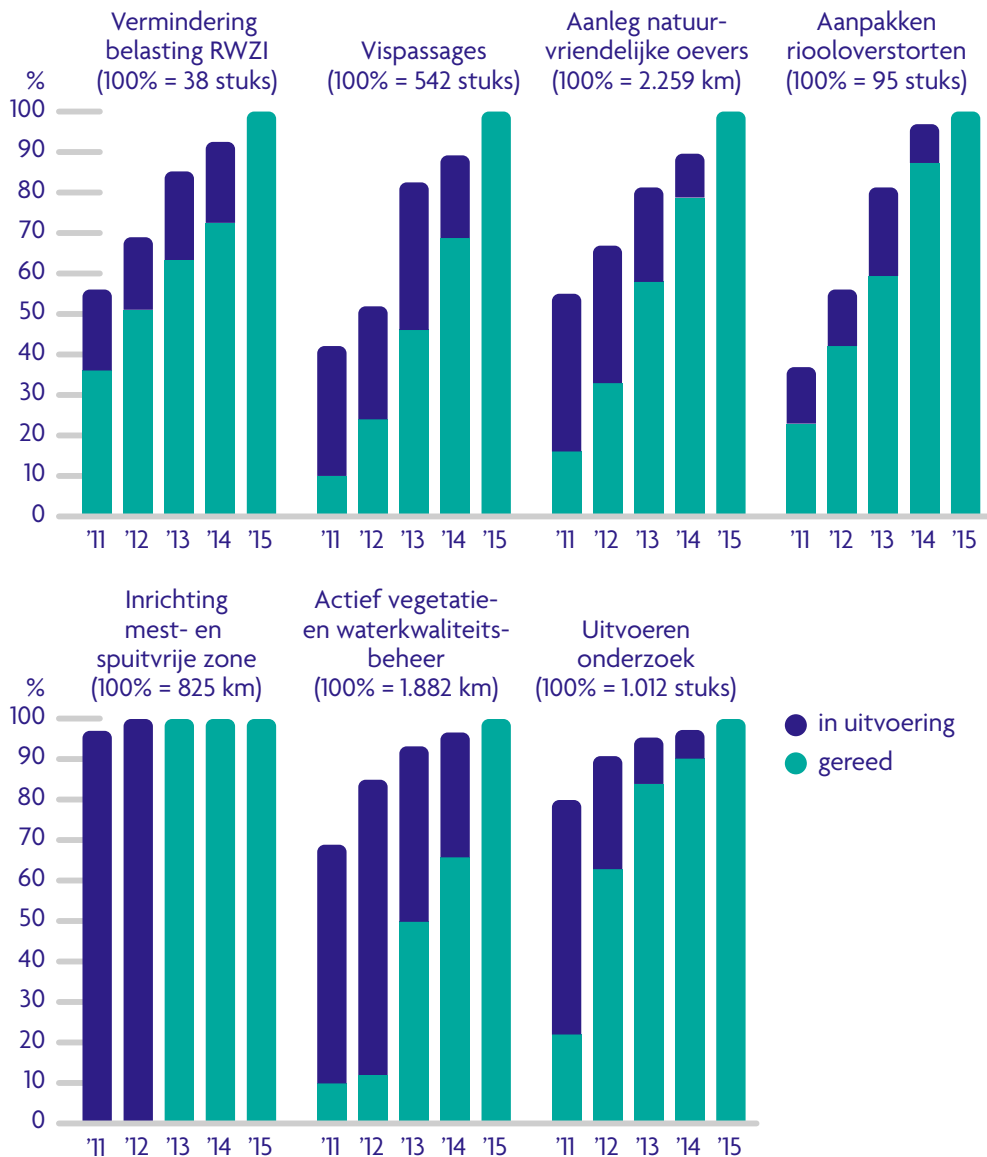
Uitvoering stroomgebiedbeheerplannen 2009-2015

Op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn in 2009 stroomgebiedbeheerplannen opgesteld. Hierin staan de doelen en maatregelen om chemisch schoon en ecologisch gezond oppervlakte- en grondwater voor duurzaam gebruik te realiseren. Het gaat om een combinatie van landelijke en gebiedsgerichte maatregelen. De uitvoering van landelijke maatregelen uit het Nationaal Waterplan is in het algemeen volgens schema. De gebiedsgerichte maatregelen zijn uitgevoerd door waterschappen, Rijkswaterstaat, provincies en gemeenten. De omvang van de gebiedsgerichte maatregelen is tussentijds wel bijgesteld, bijvoorbeeld doordat de maatregelen in de rijkswateren die onder het kabinet Rutte 1 zijn getemporiseerd pas na 2015 worden ingelopen.

Eind 2015 zijn de stroomgebiedbeheerplannen voor 2016-2021 vastgesteld. Hierin zijn aanvullende landelijke en gebiedsgerichte maatregelen opgenomen.

Kaderrichtlijn Water

Stand van zaken stroomgebiedbeheerplannen op 31 december 2015

Aanpak historische waterbodemonverontreinigingen

Sinds de Waterwet in 2009 van kracht werd, worden historische waterbodemonverontreinigingen alleen nog aangepakt als de waterkwaliteit in het geding is en een waterbodemmaatregel de meest kosteneffectieve maatregel is. Voor Rijkswateren is in 2011 een Verkenning uitgevoerd waar verontreinigde waterbodem potentieel de waterkwaliteitsdoelstellingen van de Kaderrichtlijn Water belemmert. Op basis van de Verkenning zijn in het KRW-maatregelenpakket 2016-2021 voor Rijkswateren elf waterbodem-gerelateerde (onderzoeks) maatregelen opgenomen op zowel waterlichaam als stroomgebiedniveau. In de regionale wateren loopt momenteel onderzoek naar bekende historische waterbodemonverontreinigingen (veelal hotspots) en het effect op de waterkwaliteitsdoelstellingen van het desbetreffende waterlichaam. Uit het onderzoek volgt een lijst met locaties waar waterbodemmaatregelen worden voorgesteld die in aanmerking komen om binnen het Bodemconvenant 2016-2020 te worden uitgevoerd. Inmiddels is de lijst van een 82 locaties teruggebracht naar 15 locaties waar het onderzoek nog loopt omdat een effect op de waterkwaliteitsdoelstellingen (vooralsnog) niet uit te sluiten is.

Nieuwe opkomende stoffen: Pyrazool

Tot augustus 2015 hadden we in Nederland nauwelijks gehoord van pyrazool, een chemische verbinding die dient als grondstof in de industrie, landbouw en geneeskunde. Dit is een zogeheten “nieuwe opkomende stof”, waarvoor nog geen norm is vastgesteld. Er geldt wel een signaleringswaarde van 0,1 microgram/liter, bij overschrijding moet gelijk nader onderzoek plaatsvinden. De stof wordt geproduceerd op het Chemelot-bedrijfsterrein in Maastricht, en geloosd op de Grensmaas. Met die lozing is iets mis gegaan, waardoor te hoge concentraties in de Grensmaas, in de Maas en in de Lek terecht kwamen. Drie drinkwaterbedrijven moesten hun inname staken: WML, Evides en Dunea.

Eind augustus deden zij een dringend beroep op lenM: geef ons tijdelijk meer ruimte. De Minister van lenM heeft toen voor maximaal twee jaar een hogere waarde toegestaan: 15 microgram/liter. Dit gaf lucht om met elkaar om tafel te gaan zitten met twee vragen: hoe lossen we voortaan dit soort incidenten op en, belangrijker, wat is een structurele oplossing voor dit probleem? Gezamenlijk met RWS, de drinkwaterbedrijven, het waterschap, het bedrijf en vele onderdelen van lenM werken we nu aan een Stappenplan voor soortgelijke incidenten, en een Structurele Aanpak rond de bescherming van drinkwater. Het Stappenplan is in april vastgesteld, de Structurele Aanpak zal zomer 2017 klaar zijn.

Meetstation voor de waterkwaliteit in de Maas bij Eijsden

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

In het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) hebben agrariërs sinds 2013 al meer dan honderd initiatieven opgezet om wateropgaven in hun gebied aan te pakken. Voor de toekomst van hun bedrijf investeren ondernemers gezamenlijk in schoner water en een betere beschikbaarheid daarvan. Ze worden ondersteund door de waterschappen en werken samen met provincies, gemeenten, waterleidingbedrijven en natuurbeheerders. Het DAW is ontwikkeld door LTO Nederland en de waterschappen als een manier van werken om publieke en private belangen op gelijkwaardige wijze met elkaar te verbinden. In 2015 lagen dertig projecten op koers.

Schoon Water voor Brabant

Schoon Water-projecten zijn stimuleringsprojecten om het grond- en oppervlaktewater schoon te houden, door de emissie te verminderen van gewasbeschermingsmiddelen (waaronder onkruidbestrijdingsmiddelen) die het water schaden. Initiatiefnemers zijn provincies, waterschappen, drinkwaterbedrijven en belangenbehartigers van grondgebruikers zoals agrariërs, gemeenten of bedrijven(terreinen).

Uniek aan deze aanpak is dat alle gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen meedoen: de landbouwsector, gemeenten, particulieren, bedrijven, beheerders van sportvelden en bewoners. Iedereen neemt maatregelen om emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het water te verminderen. De Schoon Water-aanpak ontstond in 2001 in kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden in Brabant en is inmiddels over heel Brabant en ook Zeeland uitgerold. Deelnemers hebben de milieubelasting van het grond- en oppervlaktewater de jaren sterk laten dalen; het deelnemend areaal is sterk gestegen.

In Noord-Brabant besloten de deelnemende partijen (provincie, Brabant Water, ZLTO en de waterschappen) in 2015 om een vervolg te geven aan het project voor de periode 2016-2020. Daarbij ligt de focus op de landbouw, in verband met het komende verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de openbare ruimte.

Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de glastuinbouw

De belasting van het oppervlaktewater als gevolg van het lozen van afvalwater met gewasbeschermingsmiddelen door de glastuinbouw moet sterk worden teruggedrongen. Daarom heeft het Kabinet besloten tot het instellen van een zuiveringsplicht voor dit afvalwater. Over de manier waarop is in oktober 2015 door zeven partijen overeenstemming bereikt met een Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de glastuinbouw. Hierin is afgesproken dat per 1 januari 2018 een zuiveringsplicht geldt voor de lozing van gewasbeschermingsmiddelen uit glastuinbouwbedrijven met een zuiveringsrendement van ten minste 95 procent. Deze verplichting wordt vastgelegd in de milieuwetgeving (Activiteitenbesluit). De glastuinbouwbedrijven hebben verschillende mogelijkheden om te voldoen aan de zuiveringsplicht: een individuele zuiveringsinstallatie, een collectieve zuivering voor meerdere bedrijven, of een mobiele zuiveringsinstallatie. Met behulp van een meetprotocol kunnen producenten en leveranciers aantonen welke apparatuur aan de eisen voldoet;

tuinders kunnen op basis van de resultaten overgaan tot de aanschaf. In het hoofdlijnenakkoord is tevens afgesproken dat het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen zoveel als mogelijk wordt gesynchroniseerd met de datum van invoering van de zuiveringsplicht.

Regenwatervoorraad voor de glastuinbouw

Duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen

De richtlijn voor duurzaam gebruik van pesticiden is in Nederland uitgewerkt in het Actieplan duurzame gewasbescherming, dat in november 2012 aan de Europese Commissie is gestuurd. Het nationale beleid dat voortvloeit uit deze Richtlijn duurzaam gebruik van pesticiden is vastgelegd in de 2e Nota duurzame gewasbescherming (nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst). In deze nota zijn maatregelen getroffen om de emissies van gewasbeschermingsmaatregelen naar oppervlaktewater te reduceren. Het gaat onder andere om een verbod op het professioneel gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw en het eerder genoemde hoofdlijnenakkoord zuivering glastuinbouw. Het doel van de 2e nota is het aantal overschrijdingen van de ecologische waterkwaliteitsnormen terug te dringen met 50 en 90% in respectievelijk 2018 en 2023. Voor drinkwater geldt hiervoor 50 en 95%. In 2018 zal de voortgang van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst tussentijds worden geëvalueerd, gevolgd door een eindevaluatie in 2023.

Ketenakkoord Kunststof Kringloop

Het Ketenakkoord Kunststof Kringloop heeft als doelstelling het oplossen en voorkomen van plastic zwerfvuil en het terughalen van plastic uit het milieu, inclusief de rivieren en oceanen. Kunststoffen die al in het milieu zijn beland, worden ingezameld en verwerkt. Het voorkomen, opruimen en recyclen van afval uit zee en rivieren, maakt ook onderdeel uit van de Kader Richtlijn Mariene Strategie (KRM-programma) en het OSPAR Regionaal Actieplan. In het ketenakkoord zit ook de Plastic Soup Foundation, die communicatie en awareness op het gebied van zwerfvuil in het water ('plastic soep') brengt. Een aantal concrete nationale projecten van het kunststof ketenakkoord, waardoor de waterkwaliteit verbetert, zijn de Green Deal Scheepsafvalketen en schoonmaakacties van water en strand (Green Deal Schone Stranden). Het ministerie van IenM werkt tevens samen met The Ocean Cleanup om plastic soep te bestrijden.

Internationaal is het 'Clean Urban Delta Initiative' (CUDI) opgezet. CUDI is een integrale benadering (preventie, opruimen en recyclen) die de vervuiling van baaien tegengaat en overige afvalproblemen structureel kan oplossen. In CUDI komen diverse Nederlandse innovaties naar voren op het gebied van preventie en schoonmaken.

Zie ook www.kunststofkringloop.nl.

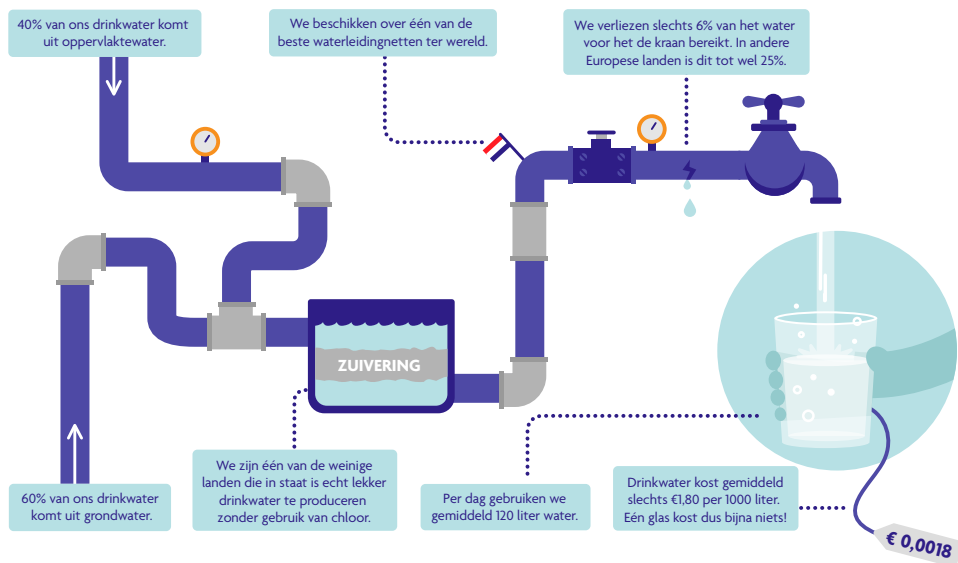

Plasticafval langs een dijk

4

Waterbeschikbaarheid en waterketen

Is er voldoende zoet water?

Voor de leefbaarheid en de economische positie van Nederland is het van cruciaal belang om over voldoende zoetwater te beschikken. Omdat het aanbod hiervan niet altijd toereikend is voor de vraag wordt het inzicht in de beschikbaarheid van water vergroot. Maatregelen om zoetwater vast te houden, te bergen en waar nodig aan te voeren worden voorbereid.

De bescherming van zoetwaterbronnen is voor de drinkwatervoorziening van cruciaal belang. Het mede hierop gerichte uitvoeringsprogramma van de Beleidsnota Drinkwater krijgt inmiddels vorm. In de waterketen sluit het zuiveringsbeheer de rij. Jaarlijks wordt zo'n twee miljard m³ afvalwater door de waterschappen gezuiverd.

Beschikbaarheid van water

De deltascenario's laten zien dat in de toekomst vaker watertekorten kunnen optreden door klimaatverandering en sociaaleconomische ontwikkelingen. Er is een gezamenlijke opgave van Rijk, regio en gebruikers om te anticiperen op trends en ontwikkelingen die op het gebied van zoet water op ons af komen. Met de deltabeslissing Zoetwater is de basis gelegd om de zoetwateropgave gezamenlijk op te pakken.

De zoetwatermaatregelen die nodig zijn op weg naar een duurzame zoetwatervoorziening zijn gebundeld in het Deltaplan Zoetwater. Hierin staan ook afspraken over de financiële bijdragen van Rijk en regio. Het Deltaplan Zoetwater bevat een concrete programmering van maatregelen voor de periode 2015-2021 en een vooruitblik naar de periode 2022-2028. Inmiddels is gestart met de uitwerking van de vraag hoe het staat met de beschikbaarheid aan water, zodat het risico op tekorten van zoetwater inzichtelijk wordt gemaakt. Het gesprek met de grote watergebruikers (landbouw, scheepvaart, natuur, drinkwaterbedrijven en industrie) loopt en in alle regio's zijn pilots gestart. Daarnaast worden ook fysieke maatregelen voorbereid voor het vasthouden, bergen en aanvoeren van zoetwater. Zo heeft Rijkswaterstaat de eerste stappen gezet voor een flexibel peilbeheer op het IJsselmeer.

Het investeringsprogramma van zoetwatermaatregelen ligt in grote lijnen op schema. Het Rijk en de regio's hebben een goede start gemaakt met de uitwerking en uitvoering van maatregelen. In september 2015 maakten de minister van IenM en betrokken partijen in zes bestuursovereenkomsten afspraken over de financiering, planning, uitvoering en verantwoording over de programmering van zoetwatermaatregelen voor 2016 en verder. Ten slotte is de kennisagenda zoetwater opgesteld, zodat alle betrokken partijen in samenhang werken aan nieuwe kennisontwikkeling en kennisdeling.

Stuw in Nederrijn bij Driel

Inzicht in de waterbeschikbaarheid maakt duidelijk wat de kans is op watertekorten in een gebied, zowel in normale als in droge situaties. Er is sprake van drie stappen :

1. Verkrijg inzicht in de beschikbaarheid van water en de kans op watertekorten, nu en in de toekomst.
2. Optimaliseer zo nodig de beschikbaarheid van water.
3. Maak afspraken: wat zijn de verantwoordelijkheden en inspanningen van de overheid en wat zijn de verantwoordelijkheden en restrycties voor de gebruiker. Gebruikers krijgen daarmee een handelingsperspectief en kunnen anticiperen op mogelijke tekorten, bijvoorbeeld door te innoveren.

Inzicht in de waterbeschikbaarheid wordt de komende jaren uitgewerkt en zal naar verwachting in 2021 voor alle gebieden beschikbaar zijn. Dit gebeurt in de regio's door de provincies, in samenwerking met de waterbeheerders en de gebruikers. Het Rijk is verantwoordelijk voor de uitwerking van de waterbeschikbaarheid van het hoofdwatersysteem. In 2015 en 2016 worden de eerste pilots uitgevoerd. Er lopen in heel Nederland in totaal meer dan twintig pilots.

Deltaplan Hoge Zandgronden

Er dreigt een watertekort te ontstaan op de hoge zandgronden in Zuid-Nederland. Dit komt door de klimaatverandering. Negentien partijen in dit gebied werken in het project Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) samen aan een klimaatbestendig regionaal watersysteem en de ruimtelijke inrichting in Noord-Brabant en Limburg.

Een aantal maatregelen tegen droogte wordt uitgetest in proefprojecten. De goede voorbeelden worden gedeeld. In mei 2015 is voor de periode 2016-2012 het werkprogramma 'Wel goed water geven!' opgesteld. Het beschrijft voor de komende zes jaar wat de samenwerkende partijen met steun van het Rijk in de regio's Zuid en Oost doen om de zoetwatervoorziening klimaatbestendiger te maken, welke maatregelen worden getroffen, hoe deze worden gefinancierd en hoe de aansturing en verantwoording plaatsvinden. Het werkprogramma is een uitwerking van de Bestuursovereenkomst Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) en de Bestuursovereenkomst Zoetwatervoorziening Oost Nederland (ZON).

Drinkwaterbedrijven

In Nederland verzorgen tien drinkwaterbedrijven de levering van drinkwater aan huishoudens en bedrijven. De waterbedrijven zijn gehouden aan Europese en nationale wetgeving, zodanig dat de kwaliteit op orde is, dat inzichtelijk is hoe de drinkwaterprijs tot stand komt en dat de bedrijven geen overwinsten maken. De Rijksoverheid houdt hier toezicht op.

Nieuwe waterzuiveringsinstallatie van PWN in Andijk

Om de drie jaar wordt een vergelijking opgesteld van de prestaties van de tien drinkwaterbedrijven. Hierin worden onder meer de drinkwaterkwaliteit, de ontwikkeling van de prijzen (tarieven), het serviceniveau en de tevredenheid van de klanten vergeleken. Elk waterbedrijf stelt op basis van de uitkomsten van de prestatievergelijking een verbeterplan op. Op deze manier wordt gestimuleerd dat drinkwaterbedrijven van elkaar leren en dat de prestaties voortdurend worden verbeterd.

Ons drinkwater

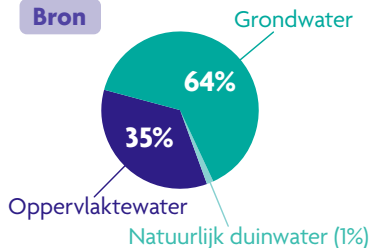
Feiten en cijfers over de drinkwatervoorziening in Nederland

10 drinkwaterbedrijven

Bron

8 miljoen aansluitingen

Semi-overheid

Drinkwaterbedrijven zijn eigendom van de overheid, maar georganiseerd als een bedrijf. Ze zijn wettelijk verplicht om 24 uur per dag, 7 dagen per week, onberispelijk en betaalbaar drinkwater te leveren.

Prestaties onder de loep

Elke 3 jaar worden de prestaties van de drinkwaterbedrijven vergeleken.

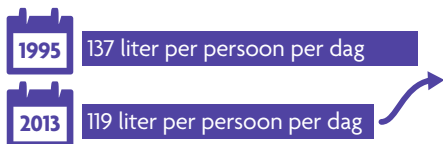
Ieder waterbedrijf stelt op basis van de uitkomsten van de prestatievergelijking een verbeterplan op. Zo gaan de prestaties omhoog.

Waterprijs

In 2014 betaalde een gemiddeld huishouden €180,- voor de levering van drinkwater.

Drinkwatergebruik

Beleidsnota Drinkwater

Bescherming drinkwaterbronnen

Grondwaterbescherming in waterwingebied bij Monster

Aanpak nitraat en aanverwante stoffen

Bij circa veertig grondwaterwinningen voor drinkwaterbereiding vormen mest-gerelateerde stoffen zoals nitraat en aanverwante stoffen een (dreigend) probleem. In de Beleidsnota Drinkwater is hiertoe nader onderzoek aangekondigd. De aanpak en opzet van dit onderzoek heeft in 2015 verder vorm gekregen. De resultaten worden in 2016 bij de evaluatie van de mestwetgeving betrokken.

Gewasbeschermingsmiddelen in grondwater

Gewasbeschermingsmiddelen vormen bij circa vijftig grondwaterwinningen voor drinkwaterbereiding een (dreigend) probleem. In 2015 is een RIVM-onderzoek naar problemen en mogelijke oplossingsrichtingen grotendeels uitgevoerd. Na afronding van het onderzoek (eerste kwartaal 2016) wordt gezien welke maatregelen kunnen worden genomen.

Aanpak oude bodemverontreinigingen

Oude bodemverontreinigingen kunnen een bedreiging vormen voor circa veertig grondwaterwinningen voor drinkwatervoorziening. Aanpak krijgt gestalte via het in 2015

vastgestelde Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 en via de gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen. Hierbij gaat het er vooral om nader te bepalen welke verontreinigingen een zodanig risico vormen voor de drinkwaterwinning, dat aanvullende maatregelen nodig zijn. In het vervolgtraject zijn primair de provincies aan zet om de inventarisatie van bedreigde winningen af te ronden, de risico's te beoordelen en maatregelen te bepalen.

Aanpak nieuwe stoffen in oppervlaktewater

Nieuwe, opkomende stoffen (waaronder geneesmiddelen) vormen een groeiende bedreiging voor de veiligstelling van de drinkwatervoorziening. Deze stoffen worden vooral in toenemende concentraties aangetroffen in het oppervlaktewater en nog in mindere mate in het grondwater. In 2015 is de ketenaanpak voor geneesmiddelen verder ontwikkeld en een begin gemaakt met de aanpak van een aantal 'hotspots', waarvan ook de drinkwatervoorziening profiteert.

Nadat bij drie drinkwaterbedrijven in 2015 langdurig de inname moest worden stilgelegd vanwege de lozing van pyrazool en overige onbekende stoffen is dit dossier in een stroomversnelling gekomen. Er is in 2015 een aanzet gemaakt voor een stappenplan voor aanhoudende incidenten met opkomende stoffen die nog niet in oppervlaktewater en drinkwater zijn geïdentificeerd en genormeerd. In 2015 is ook begonnen met een structurele aanpak voor niet genormeerde opkomende stoffen..

Verbeterplan gebiedsdossiers drinkwaterwinningen

Gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen brengen problemen en risico's voor drinkwaterbronnen in beeld. Ze vormen tevens de basis voor het maken van afspraken over te nemen maatregelen. De landelijke projectgroep gebiedsdossiers heeft in 2015 een plan van aanpak opgesteld met verbeterpunten voor de gebiedsdossiers. In 2016 wordt een nieuw protocol vastgesteld.

Wijziging Bkmw 2009 en afronden protocol monitoring en toetsing drinkwaterbronnen KRW

In 2015 is het Bkmw 2009 (Besluit kwaliteitseisen en monitoring water) geactualiseerd en zijn kwaliteitseisen voor oppervlaktewater voor drinkwaterbereiding aangepast aan de Drinkwaterregeling. Ook is een protocol monitoring en toetsing drinkwaterbronnen KRW vastgesteld, waarin nadere regels worden gesteld aan de wijze van monitoring en toetsing met het oog op het realiseren van de KRW-doelen voor drinkwaterbronnen. Hiermee ontstond een meer eenduidig en gemeenschappelijk vertrekpunt voor het nemen van maatregelen, met het oog op de kwaliteit van de drinkwaterbronnen.

Beschermingszones oppervlaktewater

In 2015 is door rijk, provincies, waterschappen en drinkwatersector een nadere

verkenning uitgevoerd naar beschermingszones voor oppervlaktewater. Uit dit onderzoek bleek dat er ook voor oppervlaktewater in bepaalde gevallen aanleiding kan zijn voor het instellen van beschermingszones. De huidige wet- en regelgeving biedt hiervoor voldoende mogelijkheden; er is geen aanleiding voor aanvullende juridische borging. Wel brengen partijen als vervolgactie de mogelijkheden van het beschikbare instrumentarium gezamenlijk beter in beeld.

Delta aanpak waterkwaliteit en zoetwater

De delta aanpak waterkwaliteit en zoetwater geeft een impuls aan verbetering van de waterkwaliteit op onderwerpen die ook voor bescherming van de drinkwaterbronnen zeer relevant zijn. In 2015 is geïnvesteerd in het zoveel mogelijk integreren van onderwerpen uit het uitvoeringsprogramma van de Beleidsnota Drinkwater op het vlak van bescherming van de drinkwaterbronnen in de delta aanpak, zodat deze sporen meer samen oplopen en kansen vanuit de delta-aanpak worden benut.

Grondwatervoorraden voor de toekomst

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft drie toekomstscenario's opgesteld over de mogelijke ontwikkeling van de drinkwatervraag tot 2040. Hierin is berekend of alle provincies voldoende productiecapaciteit hebben om aan die mogelijke drinkwatervraag te kunnen voldoen. Ook bracht het RIVM in kaart waar zich grondwatervoorraden bevinden die in potentie geschikt zijn voor de productie van drinkwater, die als aanvullende strategische voorraden (ASV's) kunnen worden gebruikt om een stijgende drinkwatervraag tot 2040 op te vangen. Aanvullend onderzocht Deltares op welke locaties eventuele ASV's de minste effecten hebben op de grondwaterstand, de kwel- en de drainageflux.

Eerder al onderzocht Deltares waar grondwatervoorraden liggen die een zeer hoge kwaliteit hebben en die de komende anderhalve eeuw gevrijwaard blijven van verontreinigingen door menselijke activiteiten. Deze gebieden komen volgens de Beleidsnota Drinkwater in aanmerking om aangewezen te worden als Nationale GrondwaterReserve (NGR).

De resultaten van deze onderzoeken worden verwerkt in de Structuurvisie voor de Ondergrond (2016).

Protocol Prestatievergelijking Drinkwaterbedrijven en vervangingsopgave leidingnet

In 2015 heeft de Inspectie Leefomgeving en Transport het protocol voor de prestatievergelijking drinkwaterbedrijven zodanig aangepast, dat deze ook inzicht geeft in de mate waarin drinkwaterbedrijven investeren in vervanging van het leidingnet.

Beleidsvaluatie legionellapreventie

In september 2015 reageerde de minister van IenM op een advies van Actal (het Adviescollege toetsing regeldruk) over het beleid rond legionellapreventie. Daarbij kwamen onder meer de relatie tussen de wetgeving en de ontwikkeling van het aantal legionellose-patiënten aan de orde, de verbetering van het brononderzoek, het belang van legionella-veilig bouwen, de coördinatie van toezicht en de versoepeling van de wetgeving. Kort daarop kwam de VVD-fractie van de Tweede Kamer met de langverwachte Initiatiefnota legionella (inclusief een aantal voorstellen) en startte ook de Toezichttafel Gastvrijheidssector met de ontwikkeling van een aantal voorstellen rond legionella-preventie. De minister van IenM heeft deze voorstellen betrokken in de brief die zij in maart 2016 aan de Tweede Kamer heeft gestuurd.

Weerbaarheid openbare drinkwatervoorziening

In het kader van het programma Vitaal is in samenwerking met het ministerie van Veiligheid en Justitie en de drinkwatersector een 'road map' opgesteld om de weerbaarheid van de openbare drinkwatervoorziening te verhogen. In dit vertrouwelijke programma zijn onder meer de acties uit de Beleidsnota Drinkwater meegenomen.

Kwalitatief goed drinkwater

Aanpak evaluatie en aanpassing Drinkwaterrichtlijn

De evaluatie van de Drinkwaterrichtlijn door de Europese Commissie – in het kader van REFIT en het Burgerinitiatief Right2Water – loopt nog. Belangrijke onderwerpen zijn de introductie van risico-gebaseerde benadering van bron tot tap, de selectie van parameters (waaronder het vraagstuk van opkomende stoffen), vereisten voor materialen en chemicaliën in contact met drinkwater en aanpassing van rapportage en verbetering van informatievoorziening aan het publiek.

In 2015 zijn de monitoringsvoorschriften onder de Drinkwaterrichtlijn aangepast. In Nederland is het wettelijke implementatie traject in voorbereiding. De Nederlandse drinkwaterbedrijven werken aan een gezamenlijke aanpak voor risico-gebaseerde drinkwatermonitoring.

Aanpassing Regeling materialen en chemicaliën

De Regeling materialen en chemicaliën drink- en warmtapwatervoorziening stelt nadere regels aan producten, materialen en chemicaliën die worden gebruikt bij de drinkwater- en warmtapwatervoorziening. Stoffen die hierbij vrijkomen kunnen een potentieel gevaar vormen voor de volksgezondheid en leiden tot mogelijke toename van microbiologische groei en ongewenste effecten op geur, kleur en smaak. De kern van de regeling is dat materialen, chemicaliën en producten, die worden gebruikt voor de productie en distributie van leidingwater, dienen te worden beoordeeld op mogelijke risico's voor de volksgezondheid.

De Regeling materialen en chemicaliën leidingwater drink- en warmtapwatervoorziening is in 2015 herzien en ter notificatie aan de Europese Commissie aangeboden. De wijzigingen volgen Europese ontwikkelingen op het gebied van geharmoniseerde testmethoden en ze volgen de afspraken die binnen een samenwerkingsverband van enkele Europese lidstaten (Nederland, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk) zijn gemaakt.

Harmonisatie normen

Nederland zet in op Europese harmonisatie van hygiënische vereisten voor producten, materialen en chemicaliën, in contact met drinkwater. Onder meer uit een in 2015 opgeleverde Nederlandse studie naar economische effecten blijkt dat het uitblijven van harmonisatie tot onnodige kosten en hinder voor het bedrijfsleven leidt. Vanwege het vooralsnog uitblijven van Europese harmonisatie werkt Nederland samen met Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk samen om de nationale beoordelingsmethoden en vereisten beter op elkaar af te stemmen. Dit maakt het makkelijker voor de lidstaten om over te gaan tot wederzijdse erkenning van beoordelingen van producten in contact met drinkwater.

De voortgang van implementatie verschilt aanzienlijk per land. Daarom wordt gewerkt aan een groeimodel, zodat tussen de landen in de tussentijd voor elementen al wederzijdse erkenning kan plaatsvinden.

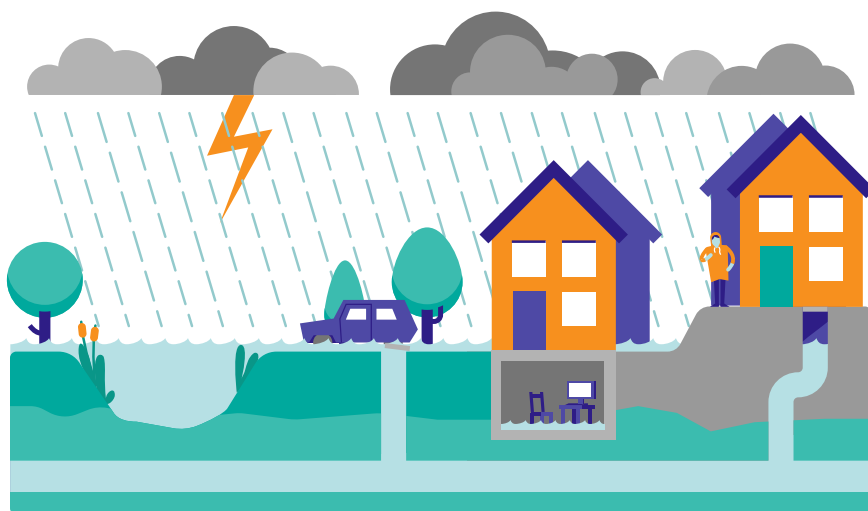
Zuiveringsbeheer

De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de zuivering van het afval- en hemelwater dat via de riolering wordt afgevoerd. De twee Limburgse waterschappen laten deze taak uitvoeren door het Waterschapsbedrijf Limburg, een gemeenschappelijke regeling, en de overige twintig waterschappen doen deze taak zelf. Zowel bij de planvorming voor als de uitvoering van het zuiveringsbeheer werken de waterschappen intensief samen met de gemeenten, in de afstemming tussen de rioleringszorg en de afvalwaterzuivering, en de drinkwaterbedrijven. Voor de uitoefening van hun taken telden de waterschappen in 2015 zo'n 340 afvalwaterzuiveringsinstallaties in exploitatie, waar het afvalwater van de bijna 7,7 miljoen huishoudens en bijna 1,5 miljoen bedrijven die ons land telde zodanig werd gezuiverd dat in oppervlaktewater kon worden geloosd. In totaal gaat het jaarlijks om ongeveer twee miljard m³, evenveel als 800.000 Olympische zwembaden. Iedere zuiveringsinstallatie beschikt over een vergunning, waarin is opgenomen aan welke kwaliteitseisen het geloosde, gezuiverde water moet voldoen.

Ieder drie jaar vergelijken de waterschappen hun prestaties op diverse terreinen en kosten met behulp van de Bedrijfsvergelijking zuiveringsbeheer. Het belangrijkste doel van deze benchmark is het faciliteren en intensiveren van het leren en verbeteren. De volgende bedrijfsvergelijking vindt in 2016 plaats op basis van de resultaten van het jaar 2015.

5 Water en leefomgeving

Hoe voorkomen we wateroverlast?

Het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hebben de gezamenlijke ambitie om het Nederland van 2050 klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Bij de (verdere) inrichting van ons land is het daarom van belang water en ruimte te verbinden. Maatregelen in het waterbeheer worden gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkelingen en vice versa. Scope, programmering en financiering van de ruimtelijke plannen sluiten zo goed mogelijk op elkaar aan of, beter nog, versterken elkaar.

Wateroverlast

Het KNMI presenteerde in 2014 nieuwe klimaatscenario's. De STOWA (Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer) heeft deze scenario's verwerkt in nieuwe neerslagstatistieken. De rapportage van dit onderzoek verscheen in november 2015. Hieruit blijkt dat de hoeveelheid neerslag bij extreme neerslaggebeurtenissen in het huidige klimaat gemiddeld tien procent hoger ligt dan in eerdere statistieken.

Waterschappen maken gebruik van de neerslagstatistieken bij het beoordelen, inrichten en beheren van hun watersystemen. De statistieken zijn gebaseerd op langjarige neerslagreeksen, teruggaand tot 1906. Ze geven inzicht in de hoeveelheid neerslag van een extreme neerslaggebeurtenis van een bepaalde duur (bijv. de hoeveelheid neerslag in vier uur, 24 uur of vier dagen), bij een bepaalde frequentie (eens in de tien, vijftig of honderd jaar).

Nieuw in het STOWA-onderzoek is dat de onderzoekers bij het bepalen van de nieuwe neerslagstatistieken de meetreeksen van het KNMI voor zowel neerslag als verdamping hebben gecorrigeerd voor de klimaatrend, die vanaf het begin van de jaren tachtig zichtbaar is. Hierdoor geven de nieuwe statistieken een beter beeld van het klimaat van nu. Dit beeld bevestigt wat veel mensen al langer denken: extreme neerslaggebeurtenissen vinden vaker plaats en de hoeveelheden neerslag liggen gemiddeld 10 procent hoger.

Het rapport Actualisatie meetgegevens waterbeheer 2015 bevat een uitgebreide toelichting op deze data en een verantwoording over de gevolgde werkwijze bij het afleiden van de nieuwe neerslagstatistieken.

Nationale Adaptatie Strategie

De Nationale Adaptatie Strategie (NAS) beschrijft op welke wijze Nederland, zowel bij beleid als uitvoering, rekening houdt met de (verwachte) gevolgen van klimaatverandering. In 2006 werd de eerste NAS uitgebracht, in 2016 volgt een nieuwe.

Ter voorbereiding van de NAS verscheen in maart 2015 het rapport 'Aanpassen aan klimaatverandering: kwetsbaarheden zien, kansen grijpen' van het Planbureau voor de Leefomgeving. Dit bevat een overzicht van de risico's en de kansen van klimaatverandering voor verschillende sectoren en geeft ook een aantal aanbevelingen hoe daar op een goede wijze mee om te gaan.

Zowel de Rijksoverheid als decentrale overheden houden in toenemende mate rekening met klimaatverandering. Veelal zijn daartoe interbestuurlijke samenwerkingsverbanden gestart, zoals het Deltaprogramma.

In Rotterdam is het Benthoemplein bij een scholencomplex ingericht als waterberging bij hevige regen.

Monitoring Ruimtelijke Adaptatie

Het doel van de Monitoring Ruimtelijke Adaptatie is om te kunnen bepalen of de voortgang voldoende is om de ambities uit de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie te realiseren. Hiervoor wordt een jaarlijkse enquête gehouden bij gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk.

De eerste meting vond plaats in 2015. De enquête gaat over de vier dreigingen: wateroverlast, droogte of (grond)watertekorten, overstromingsrisico's en hittestress. Een samenvatting van de resultaten:

- Gemeenten, waterschappen, provincies en Rijk zijn allemaal met de thema's van de dreigingen aan de slag. De waterschappen lijken het verst gevorderd.
- Alle partijen zijn bekend met de gevolgen van klimaatverandering voor wateroverlast, waterveiligheid en droogte. Ze zijn minder goed op de hoogte van de gevolgen voor hittestress.
- Provincies geven veel aandacht aan wateroverlast vanuit het regionale watersysteem, omdat zij daarvoor de normen vaststellen. Waterschappen en provincies geven daarnaast veel aandacht aan waterveiligheid (overstromingsrisico's). Gemeenten pakken vooral wateroverlast aan.
- Droogte krijgt nog nauwelijks aandacht bij gemeenten. Waterschappen en provincies doen dat in toenemende mate.
- Gemeenten, provincies en waterschappen zijn zich wel bewust van hittestress, maar houden er nog nauwelijks rekening mee.

De resultaten van de tweede meting zijn in juni 2016 beschikbaar.

Water, klimaat en de stad

Het Rijk ondersteunt de lokale inzet voor de transitie naar het klimaatbestendig inrichten van steden via het Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Dit thema krijgt steeds meer aandacht bij gemeenten en waterschappen. Zij voeren met het oog op kennisontwikkeling verschillende voorbeeldprojecten uit en treffen daarnaast maatregelen om de landelijk vitale en kwetsbare functies te beschermen.

Verstandig omgaan met water en het voorkomen van wateroverlast in een veranderende stedelijke omgeving en klimaat vormen een stevige uitdaging. Zo toont het hiervoor al genoemde onderzoek van de STOWA aan dat de intensiteit van regenbuien fors toeneemt, en daarmee de kans op wateroverlast. Tegelijk biedt water ook veel kansen voor het realiseren van een aangenaam stadsklimaat en hoogwaardige ruimtelijke inrichting. Vijf steden (Den Haag, Dordrecht, Gouda, Rotterdam en Zwolle) hebben samen met het Rijk, drie waterschappen en een aantal partners (onder meer het Netherlands Water Partnership) in maart 2016 een zogenoemde City Deal Klimaatadaptatie gesloten. Deze partijen gaan de komende vier jaar op nationaal en internationaal niveau samenwerken bij het klimaatbestendig inrichten van de stedelijke omgeving.

Klimaat Actieve Stad

In de beweging Klimaat Actieve Stad zetten de waterschappen gezamenlijk stappen om meer te doen in en voor de stad. Het gaat daarbij om innovaties en samenwerking om tot verbetering van het waterbeheer voor de stad te komen.

Waterboulevard Almelo

Een voorbeeld van projecten in de stad is Waterboulevard in Almelo bij het Waterschap Vechtstromen.

Waterboulevard verbindt stad en klimaat. Het begint met water. Vanuit het Overijssels kanaal mag het via de Waterboulevard weer stromen naar de binnenstad. Het krijgt er ruimte en verrijkt aanzien en beleving van zijn omgeving.

Nieuwe bedrijvigheid ontstaat, net als nieuwe vormen van recreatie. De terugkeer van het water vormt bovendien de opmaat voor een veelheid van klimaatactieve en duurzame initiatieven, waaronder de winning van warmte en koude uit bodem- en rioolwater.

2015 het Jaar van de Ruimte

2015 was het Jaar van de Ruimte. Op www.wijmakennederland.nl en www.nederlandvanmorgen.nl staat het Manifest 2040: het resultaat van het Jaar van de Ruimte. Hierin zijn zeven opgaven en vijf ontwikkelprincipes verwoord die richtinggevend zouden moeten zijn voor het komende tijdperk van ruimtelijke ontwikkeling.

Opgaven

1. Versterk het stedennetwerk
2. Maak ruimte voor de energietransitie
3. Zet water in als kwaliteitsimpuls
4. Breng agrarische productie in balans met de leefomgeving
5. Zorg voor een gezonde leefomgeving
6. Anticipeer op nieuwe technologie
7. Benut bestaande bebouwing

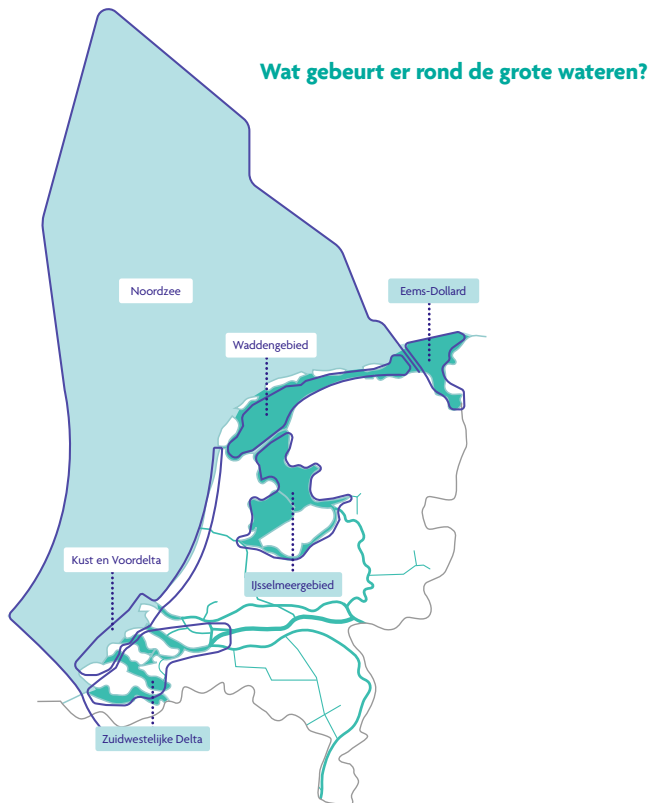
Principes

1. Opgaven verbinden
2. Vertrouwen in particulier initiatief
3. Regels in dienst van actie
4. Omgevingskwaliteit beheren en creëren
5. Lerend ontwikkelen

Tijdens een afsluitende bijeenkomst op 15 december 2015 is het Manifest 2040 overhandigd aan de minister van IenM en aan vertegenwoordigers van de decentrale overheden. De oogst van het Jaar van de Ruimte is input voor de Nationale Omgevingsagenda en -visie.

6 Grote wateren

Het Rijk draagt de verantwoordelijkheid voor waterveiligheid en goede zoetwatervoorziening in de grote wateren zoals het IJsselmeer, de Rijn-Maasdelta en het kust- en Waddengebied. De opgaven verschillen per gebied. In het Nationaal Waterplan 2016-2021 staat de gebiedsgerichte uitwerking van plannen en maatregelen voor de grote wateren. Bijvoorbeeld rivierverruiming, dijkversterking, de afvoerverdeling van water over de grote rivieren, het peilbeheer in het IJsselmeer en de zoetwatervoorziening in de Zuidwestelijke Delta en West-Nederland. Voor de Noordzee is de Kaderrichtlijn Mariene Strategie richtinggevend wanneer het gaat om het mariene milieu. Windparken op zee moeten in 2023 vijf miljoen huishoudens van stroom voorzien.

Noordzee

Kaderrichtlijn Mariene Strategie

De Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) verplicht de lidstaten een strategie te ontwikkelen om in 2020 een goede milieutoestand te bereiken en te behouden in het eigen zeegebied. Voor Nederland gaat het om het Nederlandse deel van de Noordzee. De Mariene Strategie beschrijft achtereenvolgens de goede milieutoestand, de milieudoelen en milieu-indicatoren, het monitoringprogramma en het programma van maatregelen om de goede milieutoestand te realiseren. In 2016 start de tweede KRM-cyclus van zes jaar.

Eind 2015 is het programma van maatregelen voor de KRM als integraal onderdeel van het Nationaal Waterplan 2016-2021 vastgesteld. Het programma omvat maatregelen uit bestaand beleid, die bijdragen aan het bereiken van de goede milieutoestand (zoals de Kaderrichtlijn Water, Vogel- en Habitatrichtlijnen en het Gemeenschappelijk Visserijbeleid). Verder omvat het programma maatregelen uit en diverse andere EU-richtlijnen en zeeverdragen zoals OSPAR en de Internationale Maritieme Organisatie, aangevuld met extra bodembeschermende maatregelen in twee zoekgebieden (Friese Front en Centrale Oestergronden) en maatregelen om zwerfvuil op zee (plastic soep) te voorkomen. Met de zogeheten ODEMM-methodiek (Options for Delivering Ecosystem-based Marine Management) is geanalyseerd in hoeverre de voorgenen maatregelen doorwerken in de effectketens (942 ketens in totaal) van menselijke activiteiten op het mariene ecosysteem van de Noordzee. De resultaten laten zien dat het voorgenen programma van maatregelen nagenoeg alle effectketens afdekt.

Nederlandse visserij op de Noordzee

Om kansen voor duurzaam gebruik van de Noordzee te vergroten en druk op het mariene ecosysteem verder te beperken, is een aantal verkenningen opgenomen. Er worden onder meer verkenningen uitgevoerd naar innovatie in de visserij (pluis; schade aan tuigage) en sportvisserij (gebruik van vislood), onderwatergeluid (explosieven, sonar), de ecologische betekenis van hard substraat en het herstel van kwetsbare haaien en roggen.

Het maatregelenprogramma bevat ook een kennisagenda om (inter)nationale kennislacunes in het beoordelen van de milieutoestand te dichten, en om implementatie van de maatregelen te ondersteunen.

Ter voorkoming van zwerfvuil op zee zijn een aantal maatregelen ondergebracht in zogenaemde 'green deals'. Daarbij maken partijen in een keten onderlinge afspraken om meer synergie en meerwaarde aan te brengen in hun activiteiten en investeringen.

Inmiddels zijn de volgende green deals al gesloten:

- Green Deal Schone Stranden om het zwerfvuil op stranden te verminderen.
- Green Deal Scheepsafvalketen om de keten van plasticafval vanaf schepen te sluiten.
- Green Deal Visserij voor een Schone Zee om de afvalkringloop van de visserijsector te sluiten.

In OSPAR-verband is door de landen langs de Noordoost-Atlantische kust een Regional Action Plan for Marine Litter opgesteld.

No.	Voorwerpen	% van totaal afval	gemiddeld aantal items per 100 m	Bronaanpak via
1	(Plastic) netten en touw	38	147,3	Visserij
2	Stukken plastic en polystyreen	19	72,6	Alle sectoren
3	Plastic tassen	6	23,6	Kunststofproducten
4	Plastic doppen en deksels	5	20,2	Kunststofproducten
5	(Plastic) chips- en snoepzakjes en lollystokjes	4	15,1	Stranden
6	Ballonnen, incl. sierlint, afsluiter en ventiel	3	12,7	Kunststofproducten
7	Plastic drinkflessen	2	8,4	Kunststofproducten
8	Hout < 50 cm	2	7,9	Niet relevant - geen actie
9	Plastic flessen en verpakkingen voor voedsel incl. fast food	2	7,1	Stranden
10	Plastic industriële verpakkingen en afdek materiaal	2	7	Scheepvaart
	Alle items	100%	395	
	TOP 10	83%	322	

Top-10 van meest gevonden items op de Nederlandse referentiestranden en de belangrijkste sectoren om de items aan te pakken**.*

* De referentiestranden liggen niet bij badstranden. Dit is de reden waarom bijvoorbeeld peuken niet in de top-10 worden aangetroffen; hier worden echter wel maatregelen voor getroffen.

** Het gebruik van een top-10 van stranditems sluit aan op het ontwikkelen van (specifieke) targets binnen OSPAR en op het voorstel van de Europese Commissie voor een headline reductietarget van 30 procent.

Bron: Dagevos, J.J., Hougee, J.A. van Franeker, B. Weneker, W.M.G.M. van Loon and A. Oosterbaan, OSPAR Beach Litter Monitoring In the Netherlands; Update 2012. North Sea Foundation, Utrecht (2013).

Windpark voor de kust van Castricum

Windenergie op Zee

In het SER Energieakkoord voor duurzame groei is afgesproken dat in 2023 16% van de energie duurzaam wordt opgewekt. Windparken op zee moeten dan vijf miljoen Nederlandse huishoudens van stroom voorzien.

Het kabinet heeft gebieden aangewezen waar windparken kunnen worden gebouwd: Borssele, Hollandse Kust, IJmuiden Ver en Ten Noorden van de Waddeneilanden. Deze gebieden liggen op meer dan 22 km uit de kust (buiten de 12-mijlszone). Het kabinet heeft in een haalbaarheidsstudie ook gekeken of windenergie dichterbij de kust mogelijk zou zijn en of dit goedkoper zou zijn dan verder weg op zee. Vijf gebieden vanaf 5,5 km uit de kust zijn bestudeerd. Samen met alle relevante stakeholders zijn de belangen in beeld gebracht en is gekeken waar mogelijkheden zouden zijn, waar het niet kan en wat de kosten zijn.

Aanwijzen stroken tussen de 10 en 12 mijl

Om aan de bezwaren van stakeholders tegemoet te komen, wil het kabinet zo min mogelijk gebruik maken van de 12-mijlszone. De inzet is een beperkt aantal grote windparken die worden aangesloten op het elektriciteitsnet via standaardplatforms met een capaciteit van 700 megawatt. Dat kost minder geld en zo blijft er ruimte over voor andere gebruikers op de Noordzee, zoals bijvoorbeeld de scheepvaart.

Windparken in de twee eerder aangewezen gebieden ter hoogte van Zuid- en Noord-Holland kosten minder geld dan windparken verder op zee. Om gebruik te kunnen maken

van de standaardplatforms van 700 megawatt moeten de gebieden groot genoeg zijn om in het gebied Hollandse Kust (zuid) 1400 megawatt en het gebied Hollandse Kust (noord) 700 megawatt te kunnen realiseren. Daarvoor is extra ruimte nodig. Het kabinet wil daarom een strook aan deze gebieden toevoegen. De parken komen dan op minimaal 18,5 km uit de kust.

Het aanwijzen van deze strook tussen de 10 en 12 mijl (18,5 en 22,2 km) gebeurt in een formele procedure. Deze procedure is op 24 april 2015 gestart met de publicatie van het Voornemen tot aanwijzing en de Notitie Reikwijdte en Detailniveau, waarop inspraak mogelijk was. Voorjaar 2016 zal naar verwachting de ontwerp-Rijksstructuurvisie Aanvulling Hollandse Kust worden gepubliceerd. Ook hierop kan weer worden ingesproken. Een definitief besluit over het aanwijzen van de stroken zal later in 2016 worden genomen. Om de effecten van een dergelijk besluit in beeld te brengen heeft de Rijksoverheid een viewer laten ontwikkelen, die sinds najaar 2015 door iedereen via internet te bekijken is. Met deze viewer wordt het zicht op zee getoond vanuit zeventien kustgemeenten, onder verschillende weersomstandigheden, op diverse tijdstippen van de dag, vanuit diverse zichthoeken en met twee types windturbines.

Wet STROOM, Kavelbesluiten en Net op Zee

Per 1 juli 2015 zijn de wet Windenergie op Zee en onderliggende regelgeving van kracht geworden. Op basis van deze wet kunnen kavelbesluiten worden voorbereid in de gebieden die zijn aangewezen voor windenergie. Daarna zijn de eerste ontwerp-kavelbesluiten voor Borssele I en II ter inzage gelegd. Hier zullen vier windparken met een totale grootte van 1.400 MW worden gerealiseerd.

Het wetsvoorstel STROOM, wat onder meer TenneT aanwijst voor het realiseren van het net op zee en de aansluiting op land, werd vlak voor Kerst in de Eerste Kamer niet aangenomen. Daarom moest een nieuw wetsvoorstel worden ontworpen waarmee het platform op zee en de kabel naar land gerealiseerd kunnen worden. Er zijn inmiddels ontwerp-kavelbesluiten voor Borssele III en IV voorbereid en voor de kavels Hollandse Kust (zuid) I en II is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau gepubliceerd. Al deze kavels liggen in gebieden buiten de 12-mijlszone.

Doorvaart en Medegebruik

In het Nationaal Waterplan 2016-2021 is opgenomen dat vanaf 2017 in principe in alle operationele windparken op zee doorvaart en medegebruik mogelijk gemaakt worden onder de volgende voorwaarden:

- Doorvaart wordt mogelijk gemaakt voor kleinere vaartuigen met een maximum lengte van 24 meter, onder voorwaarden die handhaafbaar zijn en leiden tot een acceptabel niveau van Search and rescue (SAR)-mogelijkheden;

- Medegebruik wordt mogelijk gemaakt voor recreatie en activiteiten die niet leiden tot bodemberoering en voor aquacultuur en andere vormen van duurzame energie-opwekking. Daarbij vindt de belangenafweging plaats in het kader van het instellen van de veiligheidszone rondom het windpark of – voor zover het gaat om gebruiksvormen met vaste constructies – in het kader van de vergunningverlening onder de Waterwet;
- Voor innovatieve niet-vergunningverplichtige activiteiten geldt dat niet alle vormen van doorvaart en medegebruik kunnen worden toegestaan. Per initiatief dient goedkeuring te worden verleend op basis van beoordeling van: de risico's als het gaat om mogelijke hinder en schade aan het windpark, de wettelijk beschermde ecologische waarden en de handhaafbaarheid.

Niet alle vormen van doorvaart en medegebruik worden geschikt geacht in verband met de veiligheidsrisico's, de kans op schade aan het windpark of hinder in beheer en onderhoud hiervan en ecologische risico's. Ook kan beperking van medegebruik juist kansen bieden voor ecologische ontwikkeling. Om die reden en om een verantwoorde doorvaart en medegebruik te kunnen handhaven, wordt dit beleid verder geconcretiseerd in beleidsregels.

In de in 2017 open te stellen operationele parken (de windparken Gemini boven de Wadden zijn vooralsnog hiervan uitgezonderd vanwege de hoge kosten voor handhaving) wordt gemonitord wat de activiteiten zijn die daar plaatsvinden en met welke frequentie. Op basis van monitoring van de vanaf 2017 opengestelde parken (gedurende twee hoogseizoenen na de openstelling) kan medio 2020 een eventuele aanpassing van de beleidsregels alsmede van de besluiten tot de instelling van een veiligheidszone plaatsvinden.

Ruimte voor zandwinning

De zandwinstrategie is gericht op het goed en kosteneffectief beheren van de beschikbare zandvoorraad in de daarvoor aangewezen zone (tussen de doorgaande -20 m dieptelijn en de 12-mijls grens). Kosteneffectieve zandwinning wordt bereikt door de winning zo dicht mogelijk uit te voeren bij de plaats van de zandbehoefte aan de kust. Prioriteit wordt gegeven aan de zandvraag ten behoeve van suppletie en ophoging. Als het voor andere functies zoals kabels, leidingen en windturbines) wenselijk is om gebruik te maken van de zandwinzone, wordt gezocht naar oplossingen die de winbare zandvoorraad niet essentieel aantasten. Voor kabels en leidingen wordt gestreefd naar bundeling met bestaande infrastructuur. Hiervoor zijn voorkeursstracés aangewezen. Indien een oplossing die de zandvoorraad niet aantast niet mogelijk is, volgt een economische afweging. Indien er sprake is van meerkosten voor de zandwinning, worden deze gedragen door de initiatiefnemer van de andere functie.

IJsselmeergebied

Versterking Afsluitdijk

De Afsluitdijk beschermt Nederland al meer dan tachtig jaar tegen de zee. De dijk voldoet echter niet meer aan de huidige normen voor waterveiligheid. Daarom wordt de Afsluitdijk versterkt. De dijk wordt overslagbestendig gemaakt door de buitenbekleding te vervangen, de schut- en spuisluizen worden versterkt en er komen krachtige pompen in het sluiscomplex bij Den Oever, zodat meer overtollig water uit het IJsselmeer naar de Waddenzee kan worden afgevoerd. Daarmee krijgt de Afsluitdijk het grootste gemaal van Europa.

De Afsluitdijk is meer dan een bescherming tegen het water. De dijk grenst aan de natuurgebieden IJsselmeer en Waddenzee, heeft een grote cultuurhistorische en toeristische waarde en is een icoon voor de Nederlandse waterbouw. Nu de Afsluitdijk wordt versterkt, worden ook kansen benut om de andere waarden van de dijk te versterken. De provincies en gemeenten, verenigd in 'De Nieuwe Afsluitdijk', werken aan projecten op het gebied van duurzame energie, natuur, regionale economie, recreatie en toerisme. Een Blue Energy-centrale en stromingsturbines draaien al om duurzame energie op te wekken. Daarnaast wordt een unieke vismigratierivier aangelegd, het Monument verbeterd en een Beleefcentrum gebouwd. Het Rijk levert aan een aantal initiatieven een financiële bijdrage. De planuitwerkingsfase voor de versterking van de Afsluitdijk nadert zijn einde. 2015 stond in het teken van het Rijksinpassingsplan, in dit plan zijn de maatregelen vastgelegd die aan de dijk worden uitgevoerd. Het plan heeft ter inzage gelegen zodat belanghebbenden hierop hun zienswijze konden geven. Op 22 januari 2016 heeft de minister van IenM het Rijksinpassingsplan vastgesteld.

De Afsluitdijk, iconische grens tussen Waddenzee en IJsselmeer

Ecologische ambitie Markermeer-IJmeer

De ecologische kwaliteit van het Markermeer en het IJmeer is sinds de aanleg van de Houtribdijk (1976) fors achteruit gegaan. Door verschillende processen, waaronder een sterke afname van de fosfaatbelasting, is het voedselaanbod voor vissen en vogels sterk gedaald. De neerwaartse ontwikkeling van de natuurwaarden wordt versterkt door de aanwezigheid van slib. Voor wat betreft de natuur zien Rijk en de overheden in de Noordvleugel een Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem (TBES) als het gewenste toekomstperspectief voor het Markermeer-IJmeer. Door het TBES ontstaat een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving met aantrekkelijke natuur en ruimte om de gewenste ruimtelijke en recreatieve ontwikkelingen mogelijk te maken. Diverse TBES-maatregelen zijn geprogrammeerd of in uitvoering (bijvoorbeeld Luwtemaatregelen Hoornse Hop en Marker Wadden).

Luwtemaatregelen Hoornse Hop

Met het creëren van golfuwe gebieden wordt de opwerveling van slib verminderd en wordt een overgangsgebied tussen helder en troebel water gecreëerd. Vissen, mosselen en waterplanten gedijen dan beter en watervogels vinden weer voldoende voedsel. Het voorkeursalternatief omvat een aantal (luwte)dammen in het gebied tussen Hoorn en Edam inclusief een aantal recreatieve voorzieningen. Het toekomstperspectief voor de lange termijn is dat dit zich verder ontwikkelt tot een aantal eilanden.

Aanleg Marker Wadden

Hier wordt, gefaseerd in de tijd, een moerasgebied aangelegd met een bijbehorend onderwaterlandschap, met behulp van slib uit het Markermeer. Dit levert een bijdrage aan de ecologische kwaliteit en aan de verbetering van watergebonden recreatie en economische ontwikkeling. Marker Wadden wordt in een aantal stappen gerealiseerd. De eerste fase is in 2015 aanbesteed en wordt uitgevoerd door Rijkswaterstaat en Natuurmonumenten. Gestart wordt met de aanleg van een aantal eilanden met een totale oppervlakte van minimaal driehonderd hectare en een onderwaterlandschap met een vergelijkbaar oppervlak dat bestaat uit paaiplaatsen, geulen en slenken. Door eilanden te bouwen uit slib kan in Nederland ervaring worden opgedaan met nieuwe innovatieve waterbouwkundige technieken.

Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050

Het ministerie van IenM startte in 2015 samenwerking met andere partijen om te komen tot een adaptieve Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050. De gebiedsagenda heeft als doel om de ruimtelijke kwaliteit en samenhang in het gebied te vergroten. Hierin worden verbanden gelegd tussen:

- water-, energie- en ruimtelijk-economische opgaven en natuurontwikkeling;
- overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties;
- kennis, beleid, uitvoering en beheer;
- de verschillende deelgebieden van het IJsselmeergebied.

De uitdaging ligt in het zoeken naar synergie tussen enerzijds de verschillende ambities en opgaven en anderzijds het benutten van de kenmerkende cultuurhistorische en landschappelijke waarden in het IJsselmeergebied.

Nieuw peilbesluit IJsselmeergebied

Een van de urgente uitvoeringsmaatregelen die voortvloeit uit de Deltabeslissing IJsselmeergebied is het Nieuwe Peilbesluit IJsselmeergebied. Het vaste streefpeil van het IJsselmeer, Markermeer-IJmeer en de Zuidelijke Randmeren wordt vervangen door een bandbreedte waarbinnen het waterpeil mag fluctueren, zodat het peilbeheer kan inspelen op de meteorologische omstandigheden en/of de behoefte aan zoetwater. Het flexibele peilbeheer, met peilopzet in het vroege voorjaar en het uitzakken van het zomerpeil, kan tevens meerwaarde hebben voor de natuur.

Zuidwestelijke Delta

Deltaprogramma: Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta

Overheden, maatschappelijke en private partijen werken samen aan een klimaatbestendig veilige, ecologisch veerkrachtige en economisch vitale Zuidwestelijke Delta. In 2015 zijn weer belangrijke stappen gezet:

- De voorkeursstrategie heeft voor het Grevelingen en Volkerak-Zoommeer vorm gekregen in de ontwerp-rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en in de bestuurs-overeenkomst Ontwikkeling Grevelingen en Volkerak-Zoommeer.
- Voor de Oosterschelde en de Westerschelde wordt de waterveiligheidsstrategie (het (innovatief) versterken en beheren van waterkeringen, samen met het verder optimaliseren van het sedimentbeheer) geconcretiseerd in onderzoeken en pilots.

Rijk en regio werken nauw samen in de uitwerking van de waterveiligheidsnormering. Met name over de normering van dammen en keringen (zogenoemde B-keringen) en over de normering van de dijken rond het Volkerak-Zoommeer in relatie tot waterberging, zijn nadere afspraken gemaakt. Daarnaast werken provincies, gemeenten, waterschappen en Rijk aan het benoemen van meekoppelkansen rond dijkversterkingen in het initiatief Meer Met Dijken Doen en aan het concretiseren van ruimtelijke adaptatie.

Als onderdeel van de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta is een samenhangend pakket met zoetwatermaatregelen ontwikkeld. De meeste zoetwatermaatregelen zijn het afgelopen jaar nader uitgewerkt en er zijn concrete resultaten behaald. Rijk en regio hebben in maart 2015 de formele afspraken rond besluitvorming, financiering en uitvoering van deze zoetwatermaatregelen vastgelegd in de bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen Zuidwestelijke Delta.

De drie betrokken provincies zorgen voor de uitwerking van de waterbeschikbaarheid per provincie. Voor de gebieden in Zeeland zonder aanvoer uit het hoofdwatersysteem wordt het voorzieningenniveau ingevuld met de ontwikkeling van innovaties. Een voorbeeld daarvan is De Proeftuin Zoetwater die tot doel heeft de zelfvoorzienendheid in zoetwater te vergroten. Voor de Zuid-Hollandse eilanden wordt aangesloten bij de startnotitie van de Zoetwaterregio West-Nederland. In West-Brabant wordt gewerkt aan een alternatieve aanvoerroute voor zoetwater vanuit het Hollandsch Diep, de mogelijkheden van waterconservering en het optimaliseren van regionale watersysteem.

Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer

In de ontwerp-rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer (RGV) is een ontwikkelperspectief opgenomen dat uitgaat van:

- Het terugbrengen van beperkt getij op de Grevelingen via een doorlaat in de Brouwersdam. Hiermee wordt de Grevelingen verbonden met de Noordzee. Tevens wordt zo ruimte geboden aan private partijen voor de opwekking van duurzame getijdenenergie.
- Het terugbrengen van beperkt getij op het Volkerak-Zoommeer via een doorlaat in de Philipsdam. Op deze wijze wordt het Volkerak-Zoommeer verbonden met de Oosterschelde. Hierdoor wordt het nu zoete Volkerak-Zoommeer weer zout.

Om de RGV definitief vast te kunnen stellen is het noodzakelijk dat de financiering van deze maatregelen goed is geregeld. De betrokken overheden hebben hiertoe in maart 2015 een (eerste) bestuursovereenkomst Ontwikkeling Grevelingen en Volkerak-Zoommeer getekend. Besluitvorming wordt in 2016 verwacht.

Pilot bellenscherm Krammersluis

Planuitwerking Innovatieve Zoet-Zoutscheiding Krammersluizen

Nadat eerst een pilot in de Krammerjachtensluis was uitgevoerd, is Rijkswaterstaat in maart 2015 is gestart met het project Planuitwerking Innovatieve Zoet-Zoutscheiding Krammersluizen. Aanleiding vormt de vraag of de huidige zoet-zoutscheiding, die aan groot onderhoud toe is, kan worden vervangen door een innovatieve zoet-zoutscheiding. Dit innovatieve systeem gaat de uitwisseling van zoet en zout water tegen door het creëren van een fijn gordijn van luchtbelletjes, in combinatie met het spoelen met zoet water. Daarmee wordt verzilting van het Volkerak-Zoommeer tegengegaan. Het nieuwe systeem zorgt naar verwachting ook voor een aanzienlijk sneller schutproces en een forse

besparing op beheer- en onderhoudskosten. De resultaten van de planuitwerking dienen als basis voor een definitief besluit in 2016. Daarna is duidelijk of kan worden gestart met de realisatie van de innovatieve zoet-zoutseiding in alle Krammersluizen.

Oosterschelde – aanpak zandhonger Roggenplaat

Sinds de aanleg van de Oosterscheldekering is de getijstroom in de Oosterschelde niet sterk genoeg meer om platen, slikken en schorren, die tijdens stormen zijn afgekalfd, weer op te bouwen met zand en slib. Hierdoor verdwijnen deze intergetijdengebieden geleidelijk. Dit verschijnsel staat bekend als de zandhonger van de Oosterschelde. De zandhonger vormt een bedreiging voor de natuur- en landschapswaarden en voor de recreatieve waarde van het gebied. Op langere termijn kan ook de waterveiligheid in het geding zijn, omdat intergetijdengebieden op natuurlijke wijze de golfaanval op de dijken dempen. De komende decennia zijn de dijken langs de Oosterschelde nog voldoende robuust.

Rijkswaterstaat heeft een MIRT-verkenning uitgevoerd naar de meest effectieve maatregelen voor de aanpak van de zandhonger in de Oosterschelde. De uitkomst is dat de effecten van de zandhonger bestreden kunnen worden met het suppleren van zand op intergetijdengebieden. De voorkeursaanpak van de MIRT-verkenning Zandhonger Oosterschelde is begin 2015 bekendgemaakt. Zomer 2015 is de samenwerkingsovereenkomst voor de planfase van de zandsuppletie Roggenplaat ondertekend door Natuurmonumenten, Provincie Zeeland en Rijkswaterstaat. De planfase kan naar verwachting eind 2016 worden afgerond.

In 2017-2018 wordt begonnen met het suppleren van zand op de Roggenplaat. De andere locaties zijn ondergebracht in het bredere MIRT-onderzoek Integrale Veiligheid Oosterschelde, dat op grond van het Deltaprogramma in 2015 is gestart.

Zeehonden op de Roggenplaat met op de achtergrond de Zeelandbrug

MIRT-onderzoek Integrale Veiligheid Oosterschelde

De Deltabeslissingen van het kabinet voorzien onder meer in de uitvoering van het MIRT-onderzoek Integrale Veiligheid Oosterschelde (IVO). Dit onderzoek richt zich op een toekomstbestendige aanpak van de waterveiligheidsopgave voor de Oosterschelde, vanuit een optimale combinatie van een aangepast beheer van de Oosterscheldekering, (innovatieve) dijkversterkingen en zandsuppleties op intergetijdengebieden.

De inzet is om de veiligheidsopgave te verbinden met de opgaven die voortvloeien uit de andere (gebruiks)functies van de Oosterschelde. Dat sluit aan bij de strategie van het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta voor een duurzaam herstel van de balans tussen de belangen van een veilige, een economisch vitale en een ecologisch veerkrachtige delta. IVO is in 2015 gestart. Het onderzoek wordt door Rijkswaterstaat uitgevoerd, samen met de provincie Zeeland en het Waterschap Scheldestromen. Eind 2016 moet IVO zijn afgerond.

Schelde-estuarium

Het Schelde-estuarium bestaat uit een Nederlands en een Vlaams deel, respectievelijk de Westerschelde (inclusief monding) en de Zeeschelde. Het Vlaams Gewest en Nederland voeren vanuit de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC) gezamenlijk beheer en beleid over het Schelde-estuarium. Om daarbij proactief de relevante stakeholders in het gebied te kunnen betrekken is de Schelderaad geïnstalleerd. De gezamenlijke uitdaging van de VNSC en de Schelderaad is om de balans verder te optimaliseren tussen de belangen van een klimaatbestendig, veilig, ecologisch veerkrachtig en economisch vitaal estuarium. Dat gebeurt aan de hand van de zogenoemde Agenda van de Toekomst, die qua tijdshorizon en doelstellingen aansluit bij het Nederlandse Deltaprogramma en zijn equivalent voor de Vlaamse kust, Vlaamse Baaien. De Agenda voor de Toekomst is in 2014 gestart met een (eerste) onderzoeksprogramma. Dat programma loopt door tot 2018. In 2016 wordt de tussenbalans opgemaakt.

De Schelderaad heeft in 2015 zijn eerste adviezen uitgebracht. Deze betroffen een advies aan:

- De Europese Commissie over de subsidieaanvraag voor de realisatiefase van de Nieuwe Sluis Terneuzen.
- Het Politiek College van de VNSC over EMOVE ('estuaries on the move'), een vinger-oefening voor het informeel en proactief betrekken van stakeholders bij de visievorming op een duurzaam en vitaal Schelde-estuarium, en hiermee een testcase voor het beoogd functioneren van de Schelderaad.
- Het Politiek College van de VNSC om voor de raakvlakken/interacties van het project Vlaamse Baaien met het Schelde-estuarium vanuit de VNSC te voorzien in een Vlaams-Nederlandse governancestructuur, waarin de Schelderaad proactief wordt betrokken.

De sluis van Terneuzen

De pijler 'participatie en communicatie' van de Vlaams-Nederlandse samenwerking kreeg verder gestalte door het VNSC-Scheldesymposium van najaar 2015. Hierin stond het thema 'participatie' centraal. Daarnaast zijn door de VNSC twee brochures én de eerste editie van het jaarlijkse Scheldemagazine uitgebracht.

Kust en Voordelta

Strategische beslissing Zand

De Strategische beslissing Zand uit het Deltaprogramma voorziet in voortzetting van het programma voor zandsuppleties. Voor de mondingen van de Ooster- en Westerschelde en Haringvliet worden integrale visies opgesteld. Voorafgaand zal in het kader van Kustgenese door middel van onderzoek, pilots en projecten de kennis over het morfologisch en hydrologisch systeem in het kust en Voordeltagebied in de Zuidwestelijke Delta worden vergroot. Na 2020 vindt indien nodig aanpassing van de zandsuppleties plaats om het zandig systeem in evenwicht te laten zijn met zeespiegelstijging. Met inzet van andere financieringsbronnen kunnen de zandsuppleties ook bijdragen aan andere doelen zoals natuur en economie.

Waddengebied

Evaluatie Structuurvisie Waddenzee

In de Structuurvisie Waddenzee (SVW) staat het beleid voor de Waddenzee. De structuurvisie is in 2015 geëvalueerd omdat de huidige structuurvisie in 2017 afloopt.

Het oordeel over het SVW is over het algemeen positief. De kernboodschappen uit de evaluatie zijn:

- De SVW en het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) werken goed als instrument voor de duurzame bescherming van de Waddenzee als natuurgebied.
- De voorgenomen ontwikkelingsgerichte strategie is nog onvoldoende tot stand gekomen, al is er wel een scala aan veelbelovende aanzetten zichtbaar.
- Het instrumentarium van de SVW werkt naar behoren.
- De vernieuwde rol van het Regiecollege Waddengebied (RCW) in de bestuurlijke organisatie verdient voortzetting.
- De realisering van het ontwikkelingsperspectief verdient een impuls, bijvoorbeeld door het opstellen van een meerjaren ontwikkelingsprogramma.
- Voor de samenwerking in beheer en ontwikkeling dient te worden toegewerkt naar één gebiedsmanagement.
- De hoofddoelstelling en de beschermende werking van de SVW dienen te worden gecontinueerd. De flexibiliteit dient te worden verbeterd, beleidsmonitoring ontwikkeld en voorwaarden voor één gebiedsmanagement gecreëerd.

De waddenkust van Groningen

ILT-onderzoek doorwerking Barro in het Waddengebied

De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) onderzocht in 2015 de doorwerking van het Barro in het Waddengebied. In het eindrapport van november 2015 beschrijft de ILT de problemen die gemeenten ondervinden bij de doorwerking. De conclusie is dat deze problemen in het landelijk gebied vrijwel niet hebben geleid tot aantasting of bedreiging van de landschappelijke kwaliteiten van de Waddenzee.

Beleidsverkenning en ontwikkeling Toekomstvisie Rijk voor het Waddengebied

In de eerste helft van 2016 wordt de “Beleidsverkenning Toekomstige Rol en Ambitie van het Rijk voor het Waddengebied” uitgevoerd. De Beleidsverkenning onderzoekt onder meer de huidige lange termijnambities en beleidsdoelen voor het Waddengebied en de belangrijkste ontwikkelingen de komende decennia, voor bijvoorbeeld de regionale economie, havens en energie, ecologie en klimaat.

Tussenevaluatie Samenwerkingsagenda Verbetering Beheer Waddenzee

Medio 2016 zal ook de Tussenevaluatie van de Samenwerkingsagenda Verbetering Beheer Waddenzee worden opgeleverd door het Opdrachtgevercollectief Beheer Waddenzee (OBW).

Eems-Dollard

MIRT-onderzoek Eems-Dollard

De afgelopen twee jaar is er gewerkt aan het MIRT-onderzoek ‘Economie en Ecologie Eems-Dollard in Balans’. Rijk en regio hebben gezamenlijk onderzocht waardoor het water van de Eems-Dollard is vertroebeld en wat mogelijke oplossingen zijn voor dat ecologische probleem. In november 2015 is het eindrapport opgeleverd.

Uit het onderzoek blijkt dat de oorzaak van de toegenomen vertroebeling vooral komt door verminderde bezinkplaatsen van het slib, met name door eeuwenlange inpolderingen. Ook gingen hierbij overgangszones tussen zoet en zout water en tussen land en water verloren. De oplossing van het probleem wordt gezocht langs drie lijnen. Zo kunnen er door het herstel van hydromorfologische integriteit gunstige condities voor estuariene processen, habitat en soorten worden gecreëerd. Door herstel van estuariene verbindingen zijn er meer natuurlijke leefgebieden en meer geleidelijke overgangen tussen water en land en tussen zoet en zout water. Tot slot dient er minder slib te zijn in het systeem waardoor meer primaire productie plaats kan vinden, de basis voor het voedselweb.

Meerjarig Adaptief Programma Eems-Dollard

Hoewel het MIRT-onderzoek heeft geleid tot een gedeelde probleembeschrijving, is nog veel onbekend over de werking van het systeem en mogelijke maatregelen. Mede daarom wordt voorzien in een Meerjarig Adaptief Programma (MAP) Eems-Dollard, zodat die kennis beschikbaar kan komen door maatregelen uit te voeren en meer onderzoek te doen. Er zijn al enkele pilots in voorbereiding ('Kleirijperij', 'Brede Groene Dijk', 'Dubbele Dijk' en 'Nuttig toepassen van Waddenslib'). Ook wordt een meerjarig Innovatieprogramma Slib opgesteld. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de provincie Groningen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het MAP Eems-Dollard.

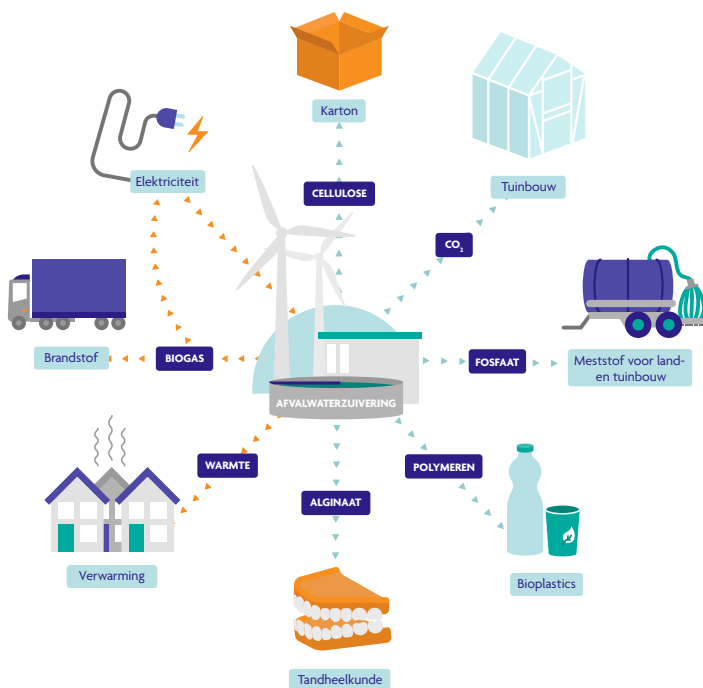

Getijdengebied langs de Dollard

7

Verduurzaming

Hoe duurzaam is de waterketen?

Duurzame ontwikkeling heeft als doel om aan te sluiten op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Bij duurzame ontwikkeling is sprake van een evenwicht tussen sociale, ecologische en economische belangen (people, planet, profit).

De lineaire economie van grondstoffen winnen, gebruiken en lozen in het milieu wordt omgebogen naar een circulaire economie die draait om het sluiten van de materiaalketens. Doel hiervan is het behoud van hulpbronnen door vermindering van het gebruik van primaire grondstoffen en het hergebruik van afvalstoffen.

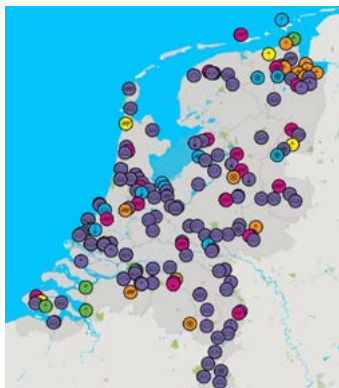
Een nieuwe toekomst voor afvalwater

Elke dag verdwijnen er via ons afvalwater veel bruikbare stoffen zoals papiervezels en fosfaat het riool in. In het project RINEW (Rotterdam Innovative Nutrients Energy and Watermanagement) wordt onderzocht hoe we op innovatieve en duurzame wijze nutriënten, energie en water afkomstig uit afvalwater kunnen terugwinnen en hergebruiken. De onderzoeksinstallatie van RINEW is neergezet bij het stadslandbouwbedrijf Uit Je Eigen Stad in Rotterdam, zodat het teruggewonnen schone water daar kan worden ingezet voor landbouw. Daarnaast zullen de betrokken partijen onderzoeken hoe de andere teruggewonnen stoffen zoals papiervezels en fosfaat hergebruikt kunnen worden. RINEW is een samenwerking tussen Evides Waterbedrijf, Hoogheemraadschap van Delfland, Waterschap Hollandse Delta, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard en gemeente Rotterdam.

Energie en grondstoffen uit de afvalwaterketen

De waterschappen voeren een bewust energie- en grondstoffenbeleid en willen daarmee een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een duurzame, circulaire economie. Zij beschouwen afvalwater steeds meer als een bron van duurzame energie en waardevolle grondstoffen. Om deze transitie te faciliteren nemen alle waterschappen deel aan de Energie- en Grondstoffenfabriek, een netwerkorganisatie waarbinnen gezamenlijke projecten worden geïnitieerd en kennis wordt gedeeld. Op meer dan 80 rioolwaterzuiveringen wordt ongeveer 115 miljoen kuub biogas geproduceerd. Acht van deze rioolwaterzuiveringen zijn inmiddels energieneutraal of -leverend (zogenaamde energiefabrieken) en enkele andere zijn in aanbouw. Daarnaast wordt op vijf locaties fosfaat teruggewonnen en worden er pilot- en demonstratieprojecten voorbereid voor de winning van cellulose, algaat, bioplastics en CO₂. Hiervoor is eind 2014 ook een Green Deal Grondstoffen gesloten.

Inzet van overige duurzame energiebronnen op waterschapsterreinen

De Energiekaart 2016
<https://energiekaart.uvw.nl>

De waterschappen zijn medeondertekenaar van het SER Energieakkoord, waarbij zij hebben afgesproken om in 2020 zelf te voorzien in minstens 40% van het energieverbruik met de productie van duurzame energie. In 2015 is deze productie ongeveer 30%, dit komt nog hoofdzakelijk voor rekening van de biogasproductie bij de afvalwaterzuivering. Daarnaast verkennen de waterschappen de mogelijkheden van toepassing van windturbines, zonnepanelen, waterkracht, warmte- en koudeopslag bij rioolwaterzuiveringen, poldergemalen, dijken, kantoren en overige terreinen en wateren. Dergelijke projecten kunnen worden gerealiseerd door eigen investeringen, maar ook door het beschikbaar stellen van terreinen aan

derden. Het streven is gericht op volledige energieneutraliteit. Deze ambitie is bevestigd in een Green Deal Energie die begin 2016 tussen Unie van Waterschappen, STOWA en het Rijk is gesloten. In 2015 is de trend van een brede inzet van de installaties voor duurzame energieproductie al goed zichtbaar. Een overzicht van 220 duurzame energieprojecten van de waterschappen is te zien op de Energiekaart van de Unie van Waterschappen.

Waterinnovatieprijs

Vernieuwende en kostenbesparende initiatieven op het gebied van water maken kans op de Waterinnovatieprijs. De Unie van Waterschappen reikt deze prijs jaarlijks uit aan de meest innovatieve waterprojecten. In 2015 waren er 135 inzendingen.

In het kader van het Jaar van de Ruimte werd dit jaar een aparte prijsvraag aan de Waterinnovatieprijs gekoppeld. Gestarte of uitgevoerde waterbergingsprojecten met een focus op ruimtelijke kwaliteit maakten kans op een plek in het eindmanifest van het Jaar van de Ruimte. De Hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch (HoWaBo) won in deze eenmalige categorie.

De winnaars

Categorie Waterveiligheid	'Dijken op veen'-methode van hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Rijkswaterstaat en Deltares
Categorie Schoon water	De Wingssprayer van Hoeben
Categorie: Voldoende water	De 'Inlaat op maat'-methode van Acacia Water, SODAQ en Akvo
Categorie 'Klaar voor de toekomst'	De lesmodule 'Hoogwater op het schoolplein?' van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Deze inzending won ook de Publieksprijs.

De Duurzaamheidsprijs werd gewonnen door waterschap Vechtstromen en NETICS met de GEOWALL. De winnaars in de vier categorieën ontvingen een versnellingstraject ter waarde van 15.000 euro, aangeboden door de Unie van Waterschappen, de Nederlandse Waterschapsbank (NWB), STOWA, de Topsector Water en het Valorisatieprogramma Deltatechnologie & Water.

De winnaars van de Waterinnovatieprijs 2015

Onderzoeksprogramma duurzame energie

In de bovengenoemde Green Deal Energie is afgesproken dat de STOWA in 2016 een 'Onderzoeksprogramma duurzame energie' opstelt voor de doelmatige toepassing van duurzame energiebronnen op gronden en objecten van waterschappen en Rijkswaterstaat. Dit gebeurt in samenhang met het kennisprogramma 'Water en Energie' van Rijkswaterstaat dat onderdeel is van het Kennis- en Innovatiecontract 2016-2017 Deltatechnologie van de Topsector Water.

De waterschappen en Rijkswaterstaat hebben ook de ambitie om het integrale Nederlandse watersysteem in te zetten voor het opwekken van duurzame zonne- en windenergie in combinatie met het bufferen daarvan door middel van zoet-zoutgradiënten (Blue battery).

Duurzaam inkopen

Rijkswaterstaat stimuleert opdrachtnemers om te werken met duurzame materialen en werkwijzen en om deze te ontwikkelen. Zo zijn bij het in 2015 afgeronde project Zeeweringen betonblokken toegepast die geproduceerd zijn op een manier die zorgt voor vijftig procent minder CO₂-uitstoot.

In de aanbesteding van de nieuwe zeesluis in Terneuzen was als eis opgenomen dat deze energieneutraal moest zijn. Dat geldt ook voor de renovatie en verbetering van de Flakkeese spuisluis in de Grevelingendam. Met de ingebruikname van de Flakkeese spuisluis wordt de waterkwaliteit van het Grevelingenmeer verbeterd. Om de Flakkeese spuisluis te kunnen laten functioneren wordt ongeveer 64000 kilowatt gebruikt. Dit is vergelijkbaar met het verbruik van achttien huishoudens. Nu de installaties worden vernieuwd wordt met isolatie het verbruik teruggebracht. Het restant van de benodigde energie wordt lokaal opgewekt door wind- en zonenergie.

Omgevingswijzer: duurzaam instrument

Om duurzaamheid van projecten in kaart te brengen, heeft Rijkswaterstaat de Omgevingswijzer ontwikkeld. In de zomer van 2015 is de bestaande versie van de Omgevingswijzer geëvalueerd. Naar aanleiding van die evaluatie is het instrument vernieuwd en verbeterd. Het instrument bestaat uit twaalf duurzaamheidsthema's en is bedoeld om op gestructureerde wijze het bewustzijn en de discussie rondom duurzaamheid te bevorderen. De Omgevingswijzer geeft inzicht in sociale, ecologische en economische duurzaamheid (people, planet en profit).

De Omgevingswijzer is in eerste instantie ontwikkeld door en voor Rijkswaterstaat, maar wordt inmiddels door een groot aantal externe partijen gebruikt. Onder andere partijen zoals provincies, gemeenten, waterschappen, het Ministerie van Defensie en ProRail maken gebruik van het instrument.

Voorafgaand aan een project of projectfase kan de Omgevingswijzer omgeving gerelateerde

kansen in beeld brengen voor duurzame gebiedsontwikkeling. Dat geeft een goede basis om deze kansen (en bijbehorende risico's) te bespreken met de opdrachtgever en verschillende stakeholders uit het gebied. Het integrale karakter van de Omgevingswijzer gaat ook hand in hand met het vergroten van de efficiency. Binnen een project kunnen verschillende duurzaamheidsthema's verbonden worden, waardoor synergie(voordeel) ontstaat.

Dijkversterking met zand

In 2015 is gestart met de planuitwerking voor een innovatieve versterking van de Prins Hendrikdijk op Texel, een project uit het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma. Geen dijkversterking met klei of stenen, maar een zachte zanddijk van drie kilometer lang vóór de huidige dijk, die veiligheid en natuur combineert.

De dijk wordt versterkt door het buitendijks opspuiten van zand en het aanleggen van duinen. Hierdoor ontstaat een vooroever op zee, een vloeiende duinovergang tussen Texel en de Waddenzee.

Dijkversterking met een zandige vooroever is behalve innovatief ook duurzaam. Het natuurlijke voorland 'breekt' de golven, met als gevolg dat de dijk zelf minder of zelfs helemaal niet belast wordt. Een speciale pilot moet uitwijzen hoe effectief een zandige vooroever is als middel voor dijkversterking bij binnenwateren. Daarvoor is aan de Houtribdijk tussen Lelystad en Enkhuizen een proefvak aangelegd. Een pakket van 70.000 m³ zand, verdeeld over 400 meter, moet laten zien bestand te zijn tegen de golven van het Markermeer. Vegetatie speelt daarbij een belangrijke rol. Planten en struikgewas breken niet alleen de golven, hun wortels geven ook stevigheid aan het zand.

8 Inzet wereldwijd

Wat doen we met onze waterkennis?

Het Nederlandse bedrijfsleven, kennisinstututen en de verschillende overheden werken samen om kennis en innovatie op het gebied van water te ontwikkelen en toe te passen. Hiermee proberen we maatschappelijke vraagstukken op het gebied van water en leefbaarheid op te lossen.

Het bedrijfsleven is vervolgens in staat om met de opgedane kennis geld te verdienen, zowel in Nederland als in het buitenland. Verschillende programma's richten zich op het spectrum van innovatie tot implementatie, en van verdienvermogen tot ontwikkelingssamenwerking.

Topsector Water

Verdiene aan onze kennis

Topsector Water heeft als focus om de praktijktoepassing van innovaties te stimuleren door middel van intensievere samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Op deze manier vormt Nederland een grote proeftuin voor kennis en innovatie. Een etalage voor de rest van de wereld. Het bedrijfsleven is vervolgens in staat om de opgedane kennis in het buitenland te gebruiken en daar geld te verdienen.

Daarnaast is de Kennis- en Innovatieagenda 2016-2019 opgeleverd. Hierin zijn de belangrijkste kennis- en innovatiethema's opgenomen voor Waternet, Deltatechnologie en Maritieme technologie. Dit betreft een gezamenlijke programmering tussen de partijen uit de gouden driehoek.

Op basis van deze agenda zijn zogenaamde Kennis- en Innovatiecontracten afgesloten tussen de partners voor 2016 tot en met 2017. Het totale contract voor Topsector Water bevat 237 miljoen euro aan commitment, waarvan 127 miljoen euro vanuit het bedrijfsleven. De contracten zijn ondertekend door minister Schultz, minister Kamp, staatssecretaris Dekker en de boegbeelden van alle topsectoren. De ondertekening vond plaats bij oplevering van de Deltagoot bij Deltares, een nieuwe, grote onderzoeksfaciliteit in Nederland waarmee de effecten van golfslag op verschillende typen dijkbekleding getest kunnen worden.

Spetterende opening van de Deltagoot bij Deltares in Delft

Een voorbeeld van vruchtbare samenwerking is het Hoogwaterbeschermingsprogramma. In 2015 is tussen dit programma en de Topsector Water een samenwerkingsovereenkomst getekend waarin beschreven staat hoe dijkversterkingprojecten sneller, goedkoper en technisch beter kunnen worden uitgevoerd. De Taskforce Deltatechnologie (aannemers en ingenieursbureaus) en kennisinstellingen spelen hierin een proactieve rol.

Arbeidsmarktbeleid en watereducatie

Om te garanderen dat de Topsector Water een topsector blijft, is een continue instroom van goed gekwalificeerd en gemotiveerd personeel nodig. Dat is het doel van de Human Capital Agenda (HCA).

De HCA is onderdeel van de inzet van overheid en bedrijven om het waterbewustzijn te vergroten en watereducatie te verbeteren. Zodoende wordt de burger zich bewust van het belang van de watersector voor de Nederlandse waterveiligheid; op de basisschool en vervolgens in het voortgezet onderwijs wordt belangstelling voor het thema water gestimuleerd.

Om de keuze voor watergerelateerde opleidingen in het hoger onderwijs te stimuleren, hanteert de HCA een aantal instrumenten. Er worden bijvoorbeeld studiebeurzen uitgereikt aan veelbelovende studenten. Grote evenementen zoals het Wereld Water College worden ondersteund en er worden regionale samenwerkingsverbanden ontwikkeld. Op deze zogenoemde focuspunten werken partijen uit de 'gouden driehoek' (overheid, bedrijfsleven en kennissector) nauw samen aan innovatieprojecten, scholing en vorming.

Eind 2015 is een evaluatie van het studiebeurzenprogramma gestart om de effectiviteit van het watereducatiebeleid verder te kunnen vergroten.

Uitreiking studiebeurzen aan nieuwe waterambassadeurs

Internationale samenwerking en projecten

Internationale Waterambitie

Wereldwijd wonen steeds meer mensen in gebieden die niet goed zijn beschermd tegen wateroverlast en overstromingen. In 2015 heeft het kabinet de 'Internationale Waterambitie - Convergerende Stroom' opgesteld: één integraal beleid om de Nederlandse impact op het gebied van waterveiligheid en waterzekerheid in stedelijke delta's en toeleverende systemen te vergroten. Met de ervaring dat proactieve en op preventie gerichte waterbescherming loont, geeft Nederland in internationale samenwerking prioriteit aan het verminderen van het risico op watergerelateerde rampen en het versterken van de weerbaarheid.

De Internationale Waterambitie heeft de volgende strategische doelen:

1. Nederland versterkt zich als Center of Excellence.
2. De integrale benadering voor waterveiligheid en waterzekerheid (de 'delta-aanpak') wordt succesvol uitgedragen.
3. Buitenlandse partijen en Nederland dragen bij aan vergroten van lokale realisatiekracht.

De Internationale Waterambitie dient als uitgangspunt voor de Nederlandse inzet in internationale gremia en voor de samenwerking met deltalanden. Voorbeelden hiervan zijn de projecten die Nederland heeft voorgesteld in het Mekong Delta Plan in Vietnam en in het Bangladesh Delta Plan 2100. Aan de basis van de Internationale Waterambitie staan nauwe samenwerking met de hele Nederlandse watersector en intensieve interdepartementale samenwerking. In 2015 werden verschillende activiteiten uitgevoerd die bijgedragen aan het realiseren van deze doelstellingen.

In 2015 hebben de volgende activiteiten bijgedragen aan het realiseren van bovenstaande doelstellingen:

Samenwerking met zeven deltalanden

Nederland werkt met zeven deltalanden samen om de kwetsbaarheid voor overstromingen en de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan. In Bangladesh, Colombia, Egypte, Indonesië, Mozambique, Myanmar en Vietnam worden projecten uitgevoerd op het gebied van integraal waterbeheer.

Nederland tekende een akkoord met de regering van Bangladesh en de Wereldbank om de delta van Bangladesh duurzaam te wapenen tegen overstromingen en te zorgen voor voldoende schoon drinkwater en sanitatie. Ook slaan Nederland en Bangladesh de handen ineen op het gebied van landaanwinning (drooglegging) en havenontwikkeling.

De samenwerking met Colombia op het gebied van integraal waterbeheer is versterkt. Een handelsmissie van de minister van IenM met het Nederlandse bedrijfsleven had als doel om

goed in beeld te brengen welke opdrachten voortvloeien uit het infrastructuurprogramma van de Colombiaanse regering. Ook werden afspraken gemaakt met de Wereldbank om nog meer betrokken te zijn bij de projecten die Nederland uitvoert in Colombia.

Met inzet van Nederlandse expertise wordt Mozambique ondersteund om waternisico's te beheersen. Zo moet het 'Masterplan 2025' Beira, de tweede stad van Mozambique, klimaatbestendig maken. Nederland nam deel aan een conferentie voor investeerders, die door Beira en het havenbedrijf was georganiseerd.

Nederland nam in 2015 samen met Japan en Colombia het initiatief om een Deltacoalitie op te zetten. De coalitie is een platform waarin laaggelegen landen ervaringen en expertise uitwisselen op het gebied van stedelijke delta's. Het doel hiervan is om het belang van stedelijke delta's gezamenlijk sterker te agenderen in internationale fora, om kennis en ervaring uit te wisselen en om elkaar te ondersteunen bij de uitvoering van projecten.

Activiteiten in overige landen

In 2015 bracht de minister van IenM een bezoek aan Mexico, met als voornaamste doel om samenwerking op het gebied van watermanagement en havenontwikkelingen te versterken.

Disaster Risk Reduction

Bij de Nederlandse overheid komen regelmatig verzoeken binnen om te adviseren bij het verkleinen van watergerelateerde risico's, meestal naar aanleiding van (dreigende) overstromingen, droogte of watervervuiling. Met het Disaster Risk Reduction Team (DRR-team) wordt Nederlandse waterexpertise ingezet en draagt Nederland bij aan het versterken van de weerbaarheid van landen. In 2015 zijn DRR-teams uitgezonden naar Myanmar, Filippijnen, Guyana, Servië, Uruguay, Senegal, Panama, Mozambique, Vanuatu, Kiribati, Costa Rica, Ierland en Albanië.

DRR is gericht op preventie. In de Filippijnen werkt een team van Nederlandse experts met de overheid aan een kustbeschermingsplan voor Tacloban en omgeving. Dit moet het land beter beschermen tegen toekomstige tyfonen. De Filippijnen werden in 2013 zwaar getroffen door de vernietigende tyfoon Haiyan, met duizenden doden en enorme materiële schade tot gevolg.

Dutch Surge Support

Het ministerie van Buitenlandse Zaken richtte 2015 de Dutch Surge Support (DSS water) op. Hiermee bedient de Nederlandse overheid de gehele keten (noodhulp, herstel en preventie) van aan water gerelateerde rampen. Via DSS water kunnen snel en efficiënt Nederlandse waterexperts worden ingezet in noodhulp situaties. Dit gebeurt via organisaties die ter plekke aanwezig zijn, met name de VN-organisaties. Op verzoek van internationale hulporganisaties zijn in 2015 experts uitgezonden naar Albanië (overstromingen) en naar Kenia, Rwanda en Tanzania (drinkwatervoorziening in vluchtelingenkampen).

Sustainable Development Goals

In 2015 hebben de lidstaten van de Verenigde Naties een nieuwe lange termijn ontwikkelingsagenda vastgesteld. De hierin opgenomen Sustainable Development Goals (SDG's) moeten ertoe leiden dat de wereld in 2030 vrij is van armoede, honger en ziektes. Tevens moeten oplossingen zijn gevonden op het gebied van water, sanitatie, klimaat en energie. Nederland rapporteert zelf aan de VN over de voortgang bij het bereiken van de doelen in ons land. De SDG's dienen tevens als kader voor de Internationale Waterambitie.

Advisering Wereldbank

Minister Schultz van Haegen is voorzitter van de adviesraad van de Water Global Practice van de Wereldbank. Deze raad adviseert de Wereldbank vanuit inhoudelijk en politiek perspectief over de wereldwijde aanpak van waterproblemen. De Nederlandse aanpak staat hiervoor model.

Tijdens bezoeken aan Vietnam besprak minister Schultz van Haegen de bilaterale samenwerking en de voortgang van het Mekong Delta Plan. Ook de trilaterale samenwerking tussen Vietnam, Wereldbank en Nederland stond op de agenda. Met het stadsbestuur van Ho Chi Minh stad sprak zij over de klimaatbestendigheid van de stad, baggerwerkzaamheden en kennisuitwisseling. In maart 2016 werd een overeenkomst getekend voor de bouw van een rioolwaterzuiveringsinstallatie die het afvalwater van 174.000 mensen gaat zuiveren.

Minister Schultz van Haegen in gesprek met vice-premier Phuc van Vietnam

Kwetsbaar wonen in Ho Chi Minhstad langs de Saigon-rivier

Activiteiten Dutch Water Authorities

Onder de naam Dutch Water Authorities werken waterschappen samen met overheden, NGO's kennisinstellingen en het bedrijfsleven om hun expertise in te zetten voor de internationale waterproblematiek en de Internationale Waterambitie. Hoogtepunten in 2015 waren onder meer:

- deelname van waterschapsbestuurders aan de handelsmissies naar India, Zuid-Afrika en Colombia.
- ontvangst van een hoge Zuid-Afrikaanse delegatie in het kader van het project Kingfisher.
- verwelkoming van de OESO Principes voor Water Governance door de ministerraad van de OESO.
- bijdrage aan de DRR-missie in Myanmar en
- de bijdrage aan het concept van de Innovative Financing Facility, de zgn. 'Waterbank'.

Watergezant

In maart 2015 werd Henk Ovink benoemd tot Nederlands eerste Watergezant. In zijn rol als thematisch ambassadeur versterkt Ovink de internationale waterambitie van Nederland. Namens de ministers van Infrastructuur en Milieu, Economische Zaken en Ontwikkelingssamenwerking draagt hij bij aan het nog beter internationaal uitdragen van de Nederlandse kennis en kunde. De werkzaamheden van de Watergezant zijn in belangrijke mate verbonden aan de doelstellingen uit de Internationale Waterambitie.

9 Financiën en doelmatigheidswinst

Wat kost het waterbeheer ons?

Overheidsdiensten en drinkwaterbedrijven geven per jaar ruim zeven miljard euro uit om ons land te beschermen tegen overstromingen, om over voldoende zoetwater te beschikken en om te zorgen voor voldoende en schoon (drink)water. Die zeven miljard euro wordt betaald uit belastingen voor het rioolgebruik, de zuivering van afvalwater, het beheer van alle wateren, de dijken en gemalen en uit de drinkwaterrekening. Onder meer door klimaatverandering wordt verwacht dat de kosten zullen toenemen. Om die toename niet groter te laten worden dan strikt nodig, zijn er samenwerkingsafspraken gemaakt om het geld zo doelmatig mogelijk te besteden.

Wat kost het waterbeheer ons?

De infographic 'Kosten waterbeheer' geeft inzicht in de ontwikkeling van de kosten (sinds 2010) bij de waterbeheerders én in de totale kosten van het Nederlandse waterbeheer. De totale kosten kwamen in 2015 uit op 7,05 miljard euro (prijsspeil 2015). Dit bedrag is 2,2 procent lager dan in 2014. Deze daling komt vooral door lagere programma-uitgaven bij het ministerie van IenM. Dat deel van de uitgaven van het Rijk fluctueert van jaar tot jaar.

Een overzicht van de Rijksfinanciën voor het waterbeleid is hierna in een aparte infographic weergegeven. Deze laat de cijfers zien voor integraal waterbeheer uit Hoofdstuk XII (2016-2021) van de Rijksbegroting en het budget van het Deltafonds voor de periode 2016-2028. Uit het Deltafonds worden maatregelen gefinancierd voor de waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit. Bij de uitgaven voor de beide Hoogwaterbeschermingsprogramma's is sprake van cofinanciering door de waterschappen.

De infographic 'Kosten waterbeheer' geeft ook een beeld van de verdeling van de kosten van het ministerie van IenM en de waterschappen over hun belangrijkste beleidstaken in 2010 en 2015. Zowel bij het ministerie als bij de waterschappen neemt het aandeel van de kosten naar het beleidsveld 'waterkeringen', oftewel de taak waterveiligheid, toe. Deze toename weerspiegelt het groter wordende belang van deze taak door ontwikkelingen zoals de zeespiegelstijging, perioden met pieken in de afvoer van rivierwater en bodemdaling.

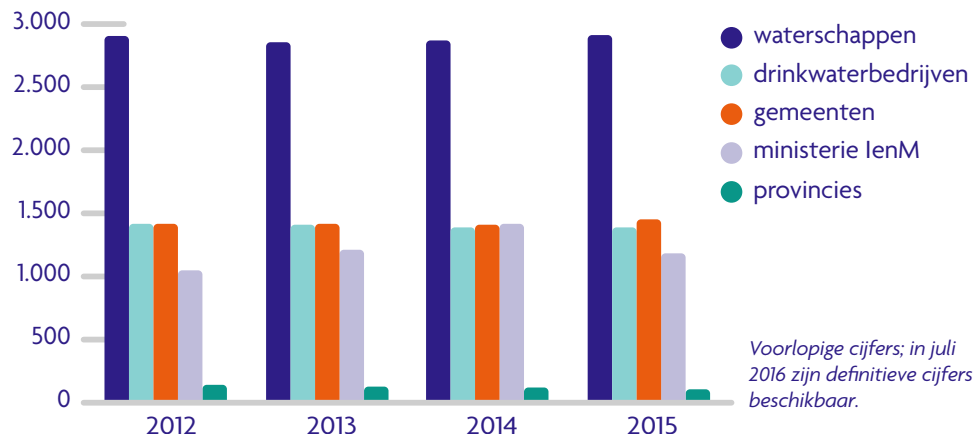
Kosten waterbeheer

Uitgaven naar overheden en naar beleidstaken

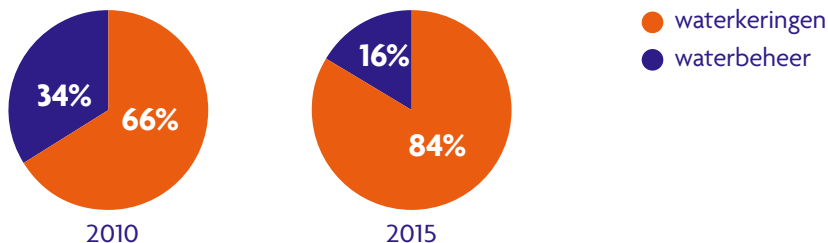

Uitgaven verdeeld over overheden

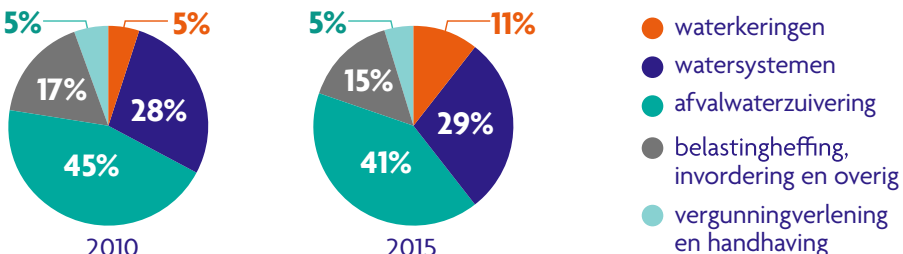
miljoen euro per jaar, prijspeil 2015

Uitgaven ministerie IenM, naar beleidstaak

Kosten waterschappen, naar beleidstaak

Deltafonds en Rijksbegroting

Financiën die het Rijk voor het waterbeleid beschikbaar stelt

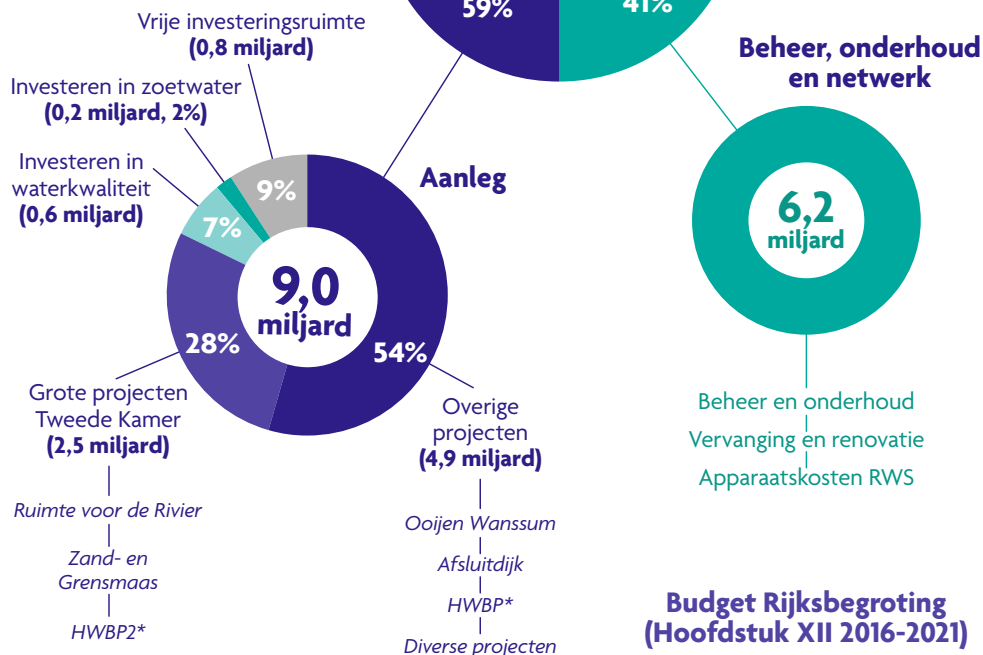
Budget Deltafonds (2016-2028)

Periode

2016 – 2028

Jaarlijks

Vanaf 2021 is het
budget circa
1,1 miljard per jaar.

*cofinanciering met de waterschappen

Doelmatigheidswinst

In onze laaggelegen delta moeten voortdurend maatregelen in het watersysteem worden getroffen om de veiligheid, bewoonbaarheid en volksgezondheid te garanderen. Om de noodzakelijke maatregelen te kunnen treffen en tegelijk de rekening (met name belastingen) voor huishoudens en bedrijven betaalbaar te houden, hebben de waterbeheerders en de drinkwaterbedrijven in 2011 in het Bestuursakkoord Water (BAW) afgesproken om de kostenstijgingen te gaan beperken. Dit moet leiden tot een gematigde lastenontwikkeling. Het beperken van de kostenstijging gebeurt door het vergroten van de doelmatigheid via meer en intensiever samenwerken en interne besparingen. De doelmatigheidswinst die de waterbeheerders en de drinkwaterbedrijven nastreven, loopt tot 2020 geleidelijk op naar minimaal 750 miljoen euro per jaar ten opzichte van 2010. Het jaarlijkse totaalbedrag bestaat uit 450 miljoen euro in de waterketen (drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering) en 300 miljoen euro in het watersysteem (waterkeringen, oppervlaktewater, grondwater, waterbodems, oevers en kunstwerken).

Om na te gaan of de afgesproken gematigde lastenstijging en doelmatigheidswinst daadwerkelijk worden gerealiseerd, wordt door de BAW-partners langs drie parallelle sporen gemonitord:

Spoor 1: Ontwikkeling van de lokale lasten en kosten

Spoor 2: Doelmatigheidswinst in de praktijk

Op de sporen 1 en 2 wordt jaarlijks gemonitord. In de afgelopen jaren werd gerapporteerd in Water in beeld, de voortgangsrapportage van het Nationaal Waterplan en het Bestuursakkoord Water. Met ingang van 2016 gebeurt dat in De Staat van Ons Water.

Spoor 3: Ontwikkeling van de geleverde prestaties door de partijen

Op spoor 3 wordt eenmaal in de drie jaar gemonitord en wel in het jaar nadat de drie grote benchmarks in de waterketen (drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering) verschijnen. Dan verschijnt ook een integrale rapportage op alle sporen. In 2014 is dit voor het eerst gebeurd over de periode 2010 tot en met 2013. De volgende integrale rapportage verschijnt in 2017.

Conclusie

Het realiseren van de doelstellingen van gematigde lastenontwikkeling en kostenbesparingen in het waterbeheer in de periode tot en met 2015 ligt goed op koers. De belasting-opbrengsten en kosten stijgen minder sterk dan bij het afsluiten van het Bestuursakkoord Water in 2011 werd verwacht. De lastendruk van de burgers en bedrijven die voortvloeit uit de kosten die Rijk, provincies, waterschappen en drinkwaterbedrijven maken, ontwikkelt zich voor vrijwel alle categorieën gunstig. De BAW-partners ontplooiën veel initiatieven die de onderlinge samenwerking intensiveren en de interne doelmatigheid vergroten. Ook

liggen de drinkwaterbedrijven, gemeenten en waterschappen op koers bij het bereiken van de doelstellingen op het gebied van de kwaliteit van hun taakuitvoering en het verminderen van de kwetsbaarheid van hun organisatie wat betreft kennisontwikkeling en -overdracht.

Onderverdeling doelmatigheidswinst

Bestuursakkoord Water 2011

Doelstelling

Nastreven doelmatigheidswinst,
oplopend tot 750 miljoen/jaar in 2020

Periode

Doel

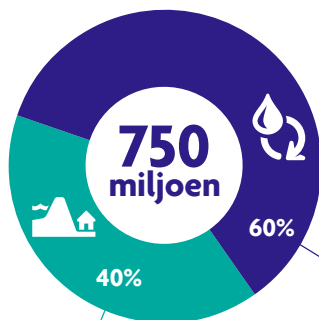
Lastenstijging voor
de burger beperken

Watersysteem

Waterkeringen, oppervlakte-
water, waterbodems,
grondwater, oevers
en kunstwerken

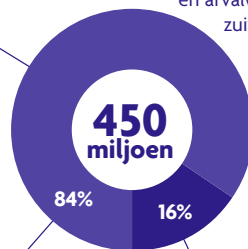

Rijk, provincies
en waterschappen

Waterketen

Drinkwater, riolering
en afvalwater-
zuivering

Waterschappen en
gemeenten (380 mln)

Drinkwaterbedrijven
(70 mln)

Jaarlijkse kosten waterketen en watersysteem

De totale jaarlijkse kosten waren in 2011 ongeveer
7 miljard euro. Zonder maatregelen had dit kunnen
oplopen tot 8 à 9 miljard euro in 2020.

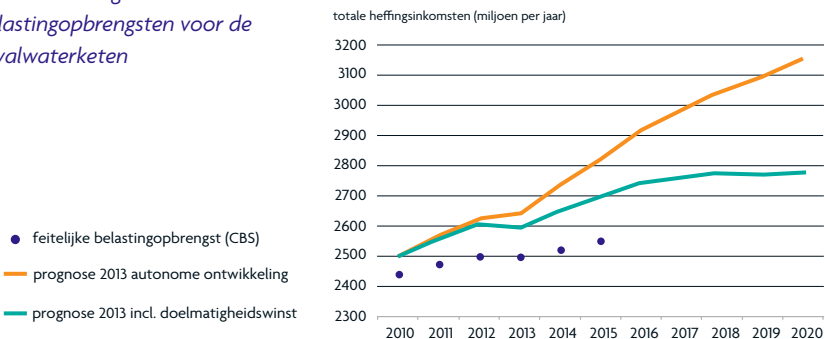
Spoor 1: Ontwikkeling van de lokale lasten en kosten

In het eerste spoor worden de werkelijke belastingopbrengsten en kosten van de waterbeheerders en de drinkwaterbedrijven vergeleken met de prognose daarvan, die op het moment van afsluiten van het BAW is gemaakt. De prognose geeft aan hoe de ontwikkeling van opbrengsten en kosten zou zijn geweest zonder de invloed van het BAW en van andere ontwikkelingen die bij de voorbereiding van het BAW nog niet bekend waren. Als de werkelijke ontwikkeling beduidend lager is dan de prognose, geeft dit het signaal dat er substantiële doelmatigheidswinst wordt behaald. De financiële gegevens in deze paragraaf hebben, tenzij anders vermeld, prijspeil 2010, zoals afgesproken in het BAW.

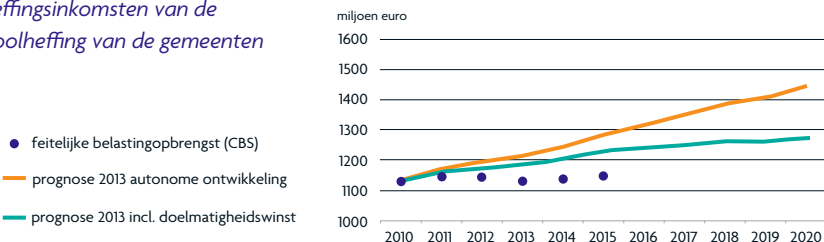
Belastingopbrengsten afvalwaterketen

Uit de grafieken 9.1-9.3 blijkt dat de feitelijke stijging van de belastingopbrengsten voor het beheer van de afvalwaterketen gematigder is dan bij het afsluiten van het BAW was voorzien. Deze trend is al enkele jaren zichtbaar. De besparingen op de heffingsinkomsten zijn zichtbaar en zijn sneller gerealiseerd dan in 2011 werd geschat.

9.1 Ontwikkeling van de totale belastingopbrengsten voor de afvalwaterketen

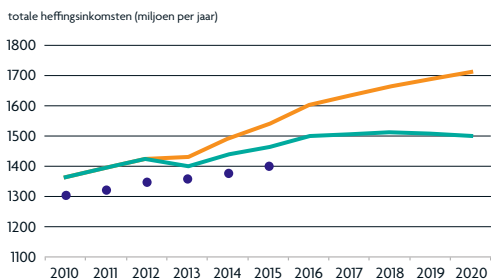

9.2 Ontwikkeling van de heffingsinkomsten van de rioolheffing van de gemeenten

9.3 Ontwikkeling van de opbrengst van de zuiveringsheffing van de waterschappen.

- feitelijke belastingopbrengst (CBS)
- prognose 2013 autonome ontwikkeling
- prognose 2013 incl. doelmatigheidswinst

De besparingen zijn mede te danken aan een andere investeringsstrategie. Deze is onder meer gebaseerd op het intensiever meten en monitoren van afval- en regenwaterstromen. Hierdoor neemt het inzicht in de feitelijke toestand en het functioneren van de afvalwaterketen toe. Op basis van dit inzicht én door de beleidsvrijheid van gemeenten en waterschappen beter te benutten (lokaal maatwerk in plaats van het dogmatisch toepassen van generieke normen), worden nut en noodzaak van investeringen beter in beeld gebracht dan voorheen. Dit heeft tot heroverweging van investeringsprogramma's geleid, met als uitgangspunt dat bijstellingen van deze programma's geen negatieve gevolgen op de prestaties mogen hebben.

De grafieken laten ook zien dat de doelmatigheidswinst die wordt bereikt niet voorkomt dat de belastingopbrengsten voor het beheer van de afvalwaterketen stijgen. De opgaven als gevolg van heviger neerslag (klimaatverandering) en milieukwaliteitseisen (onder meer EU Kaderrichtlijn Water) zijn hiervoor te groot. Een andere belangrijke factor is dat gemeenten en waterschappen de meeste investeringen activeren en langjarig afschrijven (perioden van tien tot tachtig jaar). Mede omdat de oorspronkelijke aanleg van riolering en afvalwaterzuivering meestal niet uit de heffingen is betaald*, komen er elk jaar kapitaallasten bij. Het gevolg is dat de kosten toenemen. De afgelopen jaren is deze kostenstijging gedempt door de lage rente.

Drinkwaterkosten

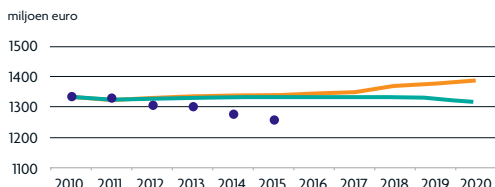
Uit grafiek 9.4 blijkt dat de kosten van de drinkwaterbedrijven zich gunstiger ontwikkelen ten opzichte van de prognose uit het BAW. Dit wordt verklaard doordat besparingen versneld zijn doorgevoerd en extra besparingen zijn gerealiseerd in de operationele kosten. Ook gaat er effect uit van de lage inflatie en lagere rentelasten. Dit alles leidt tot een versnelde verlaging van het kostenniveau. Daarnaast bleven tot en

* De eerste aanleg van de riolering is in veel gevallen betaald uit de grondopbrengst en dus in een keer ten laste gebracht van de koper van het gebouw. Voor zuiveringsinstallaties geldt dat de bouw veelal deels door het Rijk werd gesubsidieerd. De vervanging van de infrastructuur wordt geheel betaald uit de riool- en zuiveringsheffing.

met 2015 de investeringen iets achter bij de prognose. Dit kan worden verklaard door optimalisatie van investeringsplanning onder invloed van verbeteringen in het asset management. Ook de drinkwaterbedrijven hebben hierbij het uitgangspunt gehanteerd dat bijstellingen van het investeringsprogramma niet tot een lagere kwaliteit van de taakuitvoering en dienstverlening mogen leiden.

9.4 Ontwikkeling van de drinkwaterkosten.

- feitelijke belastingopbrengst (CBS)
- prognose 2013 autonome ontwikkeling
- prognose 2013 incl. doelmatigheidswinst

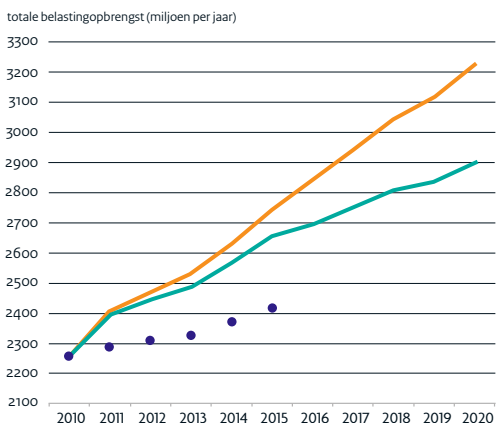
Totale belastingopbrengst waterschappen

Grafiek 9.5 geeft de totale belastingopbrengst van de waterschappen weer. Hieruit blijkt dat deze opbrengst minder sterk stijgt dan was voorzien bij het afsluiten van het BAW.

De beperking van de opbrengststijging vindt zijn oorsprong deels in de vele doelmatigheidsinitiatieven die de waterschappen ontplooiën, zowel in eigen huis als met andere partners. Ook speelt mee dat de waterschappen in 2011, het eerste jaar van hun deelname aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma en van hun overname van de muskusrattenbestrijding, een deel van de kosten hiervan hebben voorgefinancierd en niet ten laste hebben gebracht van hun belastingplichtigen. De prognose ging er wel vanuit dat alle extra kosten direct in de belastingopbrengst zouden komen. Hierdoor werd in 2011 direct een structureel 'grote voorsprong' genomen ten opzichte van de prognose. De investeringen van de waterschappen zijn tot en met 2015 op hetzelfde niveau gebleven als werd verwacht bij het afsluiten van het BAW.

9.5 Ontwikkeling van de totale belastingopbrengsten van de waterschappen.

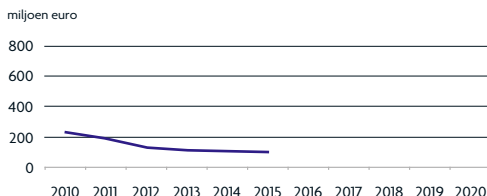
- feitelijke belastingopbrengst (CBS)
- prognose 2013 autonome ontwikkeling
- prognose 2013 incl. doelmatigheidswinst

Ontwikkelingen bij de provincies

Grafiek 9.6 geeft de kosten weer die de provincies voor het waterbeheer maken. De kosten zijn gebaseerd op gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek. De kosten van de provincies daalden tot en met 2013 en daarna stabiliseerden ze zich min of meer. De lastendaling is een gevolg van bezuinigingen en efficiëncyslagen die de provincies hebben doorgevoerd. Net zoals bij de waterschappen, behalen de provincies doelmatigheidswinst door samenwerking op het gebied van ruimtelijke planvorming in het waterbeheer.

9.6 Ontwikkeling van de kosten van de watertaken van de provincies.

Ontwikkelingen bij Rijkswaterstaat

Voor Rijkswaterstaat is het niet mogelijk om de autonome ontwikkeling van de belasting-opbrengsten af te zetten tegen de ontwikkeling hiervan met doelmatigheidswinst. De uitgaven die Rijkswaterstaat als uitvoeringsorganisatie en als beheerder van infrastructuurele werken doet, zijn onderdeel van de begroting van het ministerie van IenM. Deze zijn hiervoor bij de kosten van het waterbeheer in totaal weergegeven (prijsspeil 2015) en ook nog procentueel naar waterkeringen en waterbeheer uitgesplitst. De begroting van IenM wordt voornamelijk gevoed vanuit de algemene middelen.

Hergebruik van afvalwater uit de tuinbouwkas

In Bleiswijk is in 2015 een fabriek geopend waar het afvalwater van een groep glastuinbouwbedrijven wordt gezuiverd. Dezelfde bedrijven (her)gebruiken het gezuiverde water vervolgens weer als gietwater. Op die manier zijn deze bedrijven minder afhankelijk van regen- en grondwater. Het teveel aan water dat niet terug gaat naar de bedrijven wordt in de bodem gebracht waardoor verzilting kan worden tegengegaan. Omdat het afvalwater niet meer langs de grote rioolzuivering hoeft wordt er ook op de kosten bespaard. AquaReUse, zoals de installatie heet, is een initiatief van het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard, samen met de provincie Zuid-Holland, de gemeente Lansingerland, Evides en LTO Glaskracht.

Lastendruk voor burgers en bedrijven

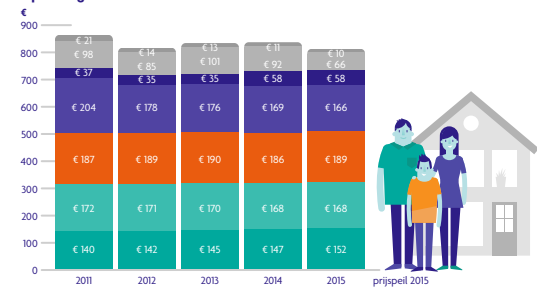
Elk huishouden en bedrijf krijgt jaarlijks diverse facturen van verschillende instanties die met het watergebruik en -beheer te maken hebben. Grafiek 9.7 laat voor een gezin met één kind, dat in een koopwoning woont, zien waarvoor moet worden betaald en aan wie. Alle bedragen zijn in prijspeil 2015.

Lastendruk Meerpersoonshuishouden

Bedragen die een meerpersoonshuishouden gemiddeld betaalt aan watertaken

Koopwoning

Rijk/provincie

Provinciale heffingen
Deel Inkomstenbelasting

Drinkwaterbedrijf

Rijksbelasting op drinkwater
Rekening

Gemeente

Rioolheffing

Waterschap

Zuiveringsheffing
Watersysteem en wegen waterschap

9.7 Wat betaalt een gezin met één kind, dat in een koopwoning woont, voor het watergebruik- en beheer en aan wie?

Dezelfde berekening is gemaakt voor zeven veel voorkomende situaties in ons land.

De grafieken bij 9.8 geven weer wat het betreffende huishouden of bedrijf gemiddeld in ons land betaalt aan:

- watersysteem- en wegenheffing aan het waterschap;
- zuiveringsheffing aan het waterschap;
- rioolheffing aan de gemeente;
- bedrag voor het drinkwaterverbruik aan het drinkwaterbedrijf (om de kosten van de drinkwatervoorziening te dekken);
- rijksbelastingen die bovenop het drinkwatertarief komen (BTW en de Belasting op Leidingwater), die door de drinkwaterbedrijven ten behoeve van het Rijk worden geïnd;
- overige rijksbelastingen ten behoeve van de taken die het Rijk in het waterbeheer heeft;
- provinciale en rijksbelastingen ten behoeve van de watertaken van de provincies.

9.8 Ontwikkeling gemiddelde lastendruk in Nederland in periode 2010-2015 voor enkele veelvoorkomende huishoudens en bedrijven (prijspeil 2015).

Lastendruk Meerpersoonshuishouden

Bedragen die een meerpersoonshuishouden gemiddeld betaalt aan watertaken

Huurwoning

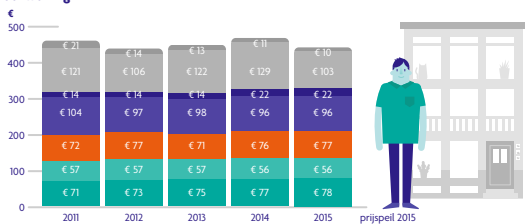

Lastendruk eenpersoonshuishouden

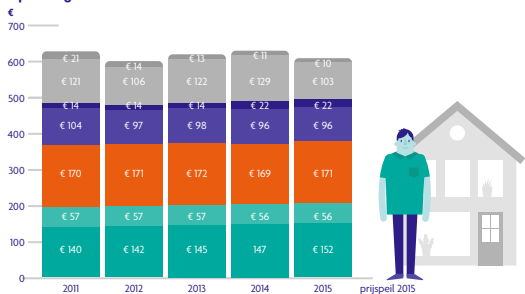
Bedragen die een eenpersoonshuishouden gemiddeld betaalt aan watertaken

Huurwoning

Koopwoning

Rijk/province

Provinciale heffingen

Deel Inkomstenbelasting

Drinkwaterbedrijf

Rijsbelasting op drinkwater

Rekening

Gemeente

Rioolheffing

Waterschap

Zuiveringsheffing

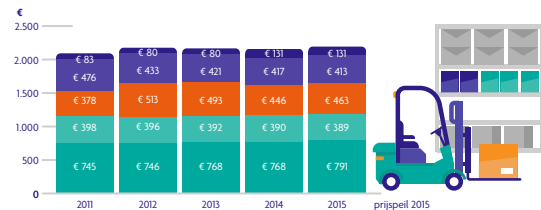
Watersysteem en wegen waterschap

Lastendruk Bedrijven

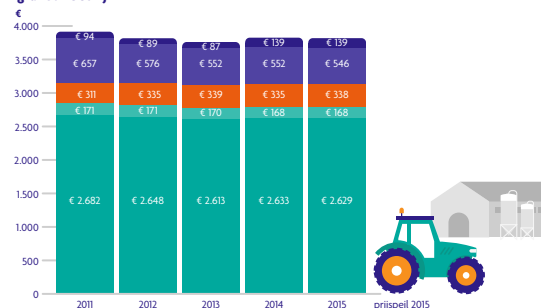
Bedragen die drie voorbeeldbedrijven gemiddeld betalen aan watertaken

Groothandel

Agrarisch bedrijf

Productiebedrijf voedingsmiddelen

Drinkwaterbedrijf

- Rijsbelasting op drinkwater
- Rekening

Gemeente

- Rijsheffing

Waterschap

- Zuiveringsheffing
- Watersysteem en wegen waterschap

De belastingen van waterschappen en gemeenten en het bedrag voor drinkwater van de drinkwaterbedrijven bleef in de periode 2010-2015 min of meer stabiel en ontwikkelde zich dus met het inflatieniveau.

Het bedrag aan rijksbelastingen fluctueert van jaar tot jaar, omdat de kosten van het Rijk voor een deel programma-uitgaven zijn die een dergelijk verloop kennen.

Voor de drie bedrijfssituaties (agrarisch bedrijf, groothandel en productiebedrijf) is het niet

mogelijk om betrouwbaar in beeld te brengen hoeveel aan rijks- en provinciale belastingen wordt betaald voor de watertaken van het Rijk en de provincies. Daarom ontbreken deze bedragen in die drie grafieken van figuur 9.8. Deze bedragen kunnen wel voor alle bedrijven in ons land in totaal worden weergegeven. Zie 9.9.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rijksbelastingen voor watertaken Rijk	184	188	166	206	278	232
Provinciale en Rijksbelastingen ten behoeve van watertaken provincies	35	29	19	18	18	16

9.9 Rijks- en provinciale belastingen die de bedrijven in Nederland in totaal voor de watertaken van het Rijk en de provincies betalen (bedragen in miljoenen euro, prijspeil 2015).

Spoor 2: Doelmatigheidswinst in de praktijk

Samenwerking in de waterketen (gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven)

Het grootste deel van de doelmatigheidswinst die in het Bestuursakkoord Water (BAW) is afgesproken, wordt gerealiseerd in de waterketen. Hier stemmen de gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven hun taken zoveel mogelijk af. De waterschappen en gemeenten hebben hun krachten gebundeld in 49 regio's en hierbij haken de drinkwaterbedrijven steeds meer aan. De koepels Unie van Waterschappen, Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Vereniging van drinkwaterbedrijven in Nederland stimuleren en faciliteren de samenwerkingsverbanden.

In het kader van de samenwerking van de drinkwaterbedrijven met gemeenten en waterschappen, hebben de koepels in 2015 de Kansenskaart Waterketen opgesteld. Hierin worden zestien praktijkvoorbeelden gepresenteerd.

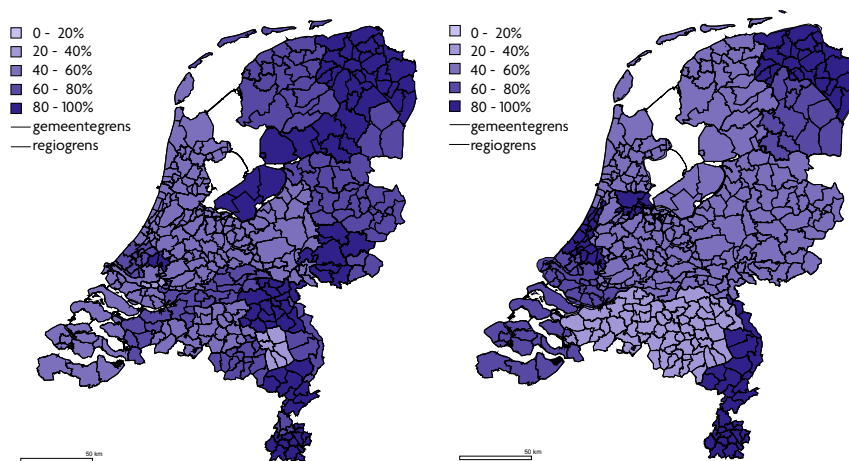
De koepels faciliteren de samenwerking in de waterketen verder door (thema)bijeenkomsten te organiseren. Uitwisseling van informatie en kennis wordt voorts gefaciliteerd via kenniscoaches en het digitale platform samenwerkenaanwater.nl. Tot slot brengen de drie koepels jaarlijks de voortgang en het tussentijdse resultaat van de samenwerking in beeld. De resultaten van de laatstgehouden monitor zijn in het vervolg van deze paragraaf weergegeven.

Kostenbesparingen

Figuur 9.10 geeft de doelrealisatie van de besparing op de jaarlijkse kosten per regio voor de gemeenten en waterschappen aan het eind van 2015 weer. De doelrealisatie is uitgedrukt in een percentage ten opzichte van de ambitie voor 2020, die de regio's hebben vastgelegd in plannen.

Wanneer de door de regio's aangeleverde cijfers worden opgeteld, blijkt dat de besparing op de jaarlijkse kosten van de gemeenten en waterschappen samen 225 miljoen euro was.

Dit betekent dat eind 2015 59 procent van de beoogde kostenbesparing in de afvalwaterketen uit het Bestuursakkoord Water (380 miljoen euro) was gerealiseerd.

Doelrealisatie kostenbesparingen samenwerkingsregio's van gemeenten en waterschappen, links 9.10, en bij drinkwaterbedrijven, rechts 9.11, (% realisatie eind 2015 t.o.v. ambitie in 2020).

Figuur 9.11 geeft de doelrealisatie van de besparing op de kosten voor drinkwaterbedrijven weer. De getotaliseerde kostenbesparingen van de drinkwaterbedrijven bedroegen eind 2015 55 miljoen euro. Dit betekent dat van de beoogde besparing van 70 miljoen euro reeds 79 procent is gerealiseerd.

Tot de doelstellingen behoort ook om de kwaliteit (professionaliteit) van de uitvoering van de beheertaken in de waterketen te verhogen en de personele kwetsbaarheid te verminderen. Ook hierbij zetten gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven concrete stappen.

Thema: kwaliteit

Het thema kwaliteit van de uitvoering van de beheertaken (en keuzes die daarbij aan de orde zijn) vormt een belangrijke bouwsteen voor de te realiseren kostenbesparingen. Dat geldt voor de periode tot 2020 en daarna. Belangrijke partijen hierbij zijn de kennisinstellingen van de drinkwaterbedrijven, gemeenten en waterschappen: KWR Water Research, STOWA en de Stichting Rioned. De respectievelijke organisaties doen via deze instituten gezamenlijk onderzoek om hun productie- en distributieprocessen te verbeteren en om in te kunnen spelen op toekomstige ontwikkelingen. Voorts is innovatie bij de meeste organisaties een speerpunt.

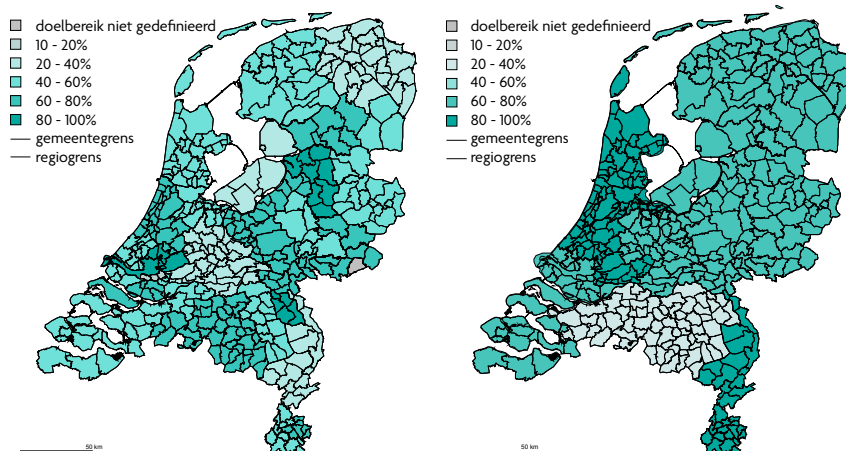
Daarnaast zijn de drie benchmarks in de waterketen een belangrijk instrument om het kwaliteitsniveau van de drinkwaterbedrijven, gemeenten en waterschappen onderling te

monitoren. De uitkomsten worden door de organisaties gebruikt om hun eigen bedrijfsprocessen verder te optimaliseren en te professionaliseren.

De regio's en drinkwaterbedrijven hebben voor het thema kwaliteit eigen ambities geformuleerd. De figuren 9.12 en 9.13 geven de doelrealisatie weer van deze ambities voor de waterschappen en gemeenten resp. de drinkwaterbedrijven in het voorjaar van 2016.

Voor de afvalwaterketen, waarin de gemeenten en waterschappen actief zijn, geldt dat inzicht in de feitelijke toestand en het functioneren van de keten leidt tot optimale beheers- en investeringsbeslissingen. Dit is van toepassing op vervanging van voorzieningen (riolering, gemalen, zuiveringen e.d.), het realiseren van de opgaven klimaatadaptatie en waterkwaliteit en bij maatregelen in het dagelijks beheer (o.a. reinigen en inspecteren). Voor de waterschappen en gemeenten geldt dat zij gemiddeld inmiddels 53 procent van de eigen ambitie hebben gerealiseerd op het gebied van kwaliteit. Uit het kaartbeeld blijkt dat een aantal regio's goed op koers ligt om de eigen doelstellingen in 2020 te realiseren.

Kwaliteit van de dienstverlening is voor de drinkwaterbedrijven topprioriteit. De drinkwaterbedrijven werken voortdurend aan het vergroten van hun professionaliteit. Dat gebeurt bijvoorbeeld door kwaliteitscertificering en daaraan gekoppelde interne kwaliteitsaudits. Ten slotte zijn training en opleiding een speerpunt bij alle bedrijven. Voor de drinkwaterbedrijven is de gemiddelde realisatie 78 procent, wat betekent dat zij op koers liggen voor wat betreft het halen van de eigen kwaliteitsdoelstellingen.

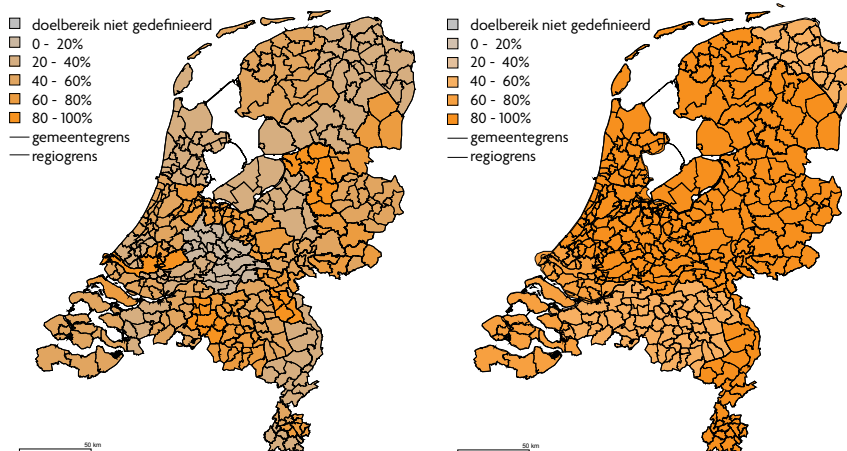
Doelrealisatie kostenbesparingen samenwerkingsregio's van gemeenten en waterschappen, links 9.12, en bij drinkwaterbedrijven, rechts 9.13, (% realisatie eind 2015 t.o.v. ambitie in 2020).

Thema: personele kwetsbaarheid

De regio's en drinkwaterbedrijven hebben ook voor het thema personele kwetsbaarheid eigen ambities geformuleerd. Voor de gemeenten en waterschappen gaat het onder meer om gezamenlijke kennisontwikkeling, specialisatie in regionaal verband en uitwisseling van personeel. Het verminderen van kwetsbaarheid leidt tot garanderen van continuïteit in de uitvoering van de beheertaken en tot een verhoging van de kwaliteit ervan (professionaliteit).

Ook de drinkwaterbedrijven werken hard aan het verlagen van de kwetsbaarheid van hun organisaties. Kennis die is ontwikkeld wordt vastgelegd in managementsystemen, kennisoverdracht bij binnenkomst en bij vertrek van medewerkers krijgt veel aandacht en ook tussen de bedrijven onderling wordt kennis structureel uitgewisseld.

De figuren 9.14 en 9.15 geven de doelrealisatie weer van de ambities op het terrein van personele kwetsbaarheid in het voorjaar van 2016 voor de regio's van gemeenten en waterschappen resp. drinkwaterbedrijven.

Doelrealisatie op aspect vermindering van kwetsbaarheid van de samenwerkingsregio's van gemeenten en waterschappen, links 9.14, en van de drinkwaterbedrijven, rechts 9.15, (% realisatie voorjaar 2016 t.o.v. ambitie in 2020).

Voor de gemeenten en waterschappen geldt dat zij in het voorjaar van 2016 gemiddeld inmiddels 48 procent van de eigen ambitie hebben gerealiseerd op het gebied van kwetsbaarheid. Een aantal regio's ligt goed op koers om de eigen doelstellingen in 2020 te realiseren.

De drinkwaterbedrijven hebben gemiddeld 80 procent van de eigen ambitie gerealiseerd, wat aangeeft dat zij op koers liggen.

Overige doelmatigheidswinst waterschappen

Ook buiten de waterketen genereren de waterschappen extra doelmatigheidswinst in het waterbeheer. Dit gebeurt door maatregelen in de eigen organisatie en door onderlinge en externe samenwerking te intensiveren. Maatregelen die zij binnen de eigen organisatie treffen, delen zij met andere waterschappen. Waar mogelijk wordt gemeenschappelijk opgetreden en ingekocht. Door innovaties, zowel op technisch als sociaal vlak, kunnen waterschappen hun werk goedkoper, sneller en duurzamer uitvoeren.

De waterschappen zijn zich er steeds meer van bewust dat de waarde van innovatieve ontwikkelingen in het water(keten)beheer het best tot zijn recht komt in samenwerking met partners. Techniek en organisatie gaan hand in hand. Op de website www.uvw.nl//thema/innovatie/innovatie-etalage staan veel innovatieve oplossingen van de waterschappen.

De laatste jaren hebben veel innovaties van de waterschappen betrekking op energiegebruik en verduurzaming. Hierdoor kunnen zij hun opgaven goedkoper, sneller en groener realiseren en worden kosten beperkt, met een matiging van de stijging van de belastingen tot gevolg. Voor innovatie en duurzaamheid geldt, net zoals voor doelmatigheid, dat in de waterketen de grootste winst te halen is. De waterschappen beschouwen afvalwater steeds meer als een bron van duurzame energie (biogas, restwarmte) en waardevolle grondstoffen. De Energie- en Grondstoffenfabriek, een netwerkorganisatie van alle waterschappen, speelt hierbij een belangrijke rol. Een energiefabriek is een rioolwaterzuivering die energieneutraal of -leverend is. In 2015 won de Energie- en Grondstoffenfabriek de WOW-prijs van het platform Water Ontmoet Water.

Overige doelmatigheidswinst drinkwaterbedrijven

De drinkwaterbedrijven werken ook buiten de waterketen veel met andere organisaties samen om de doelmatigheid te vergroten en de kosten en overlast voor de burger te verlagen. Heel praktisch gebeurt dat in alle regio's met nutsbedrijven, waarbij het doel is om de overlast bij het openleggen van de straat voor de burger en bedrijven zo laag mogelijk te houden. In toenemende mate wordt daarbij gewerkt met gecombineerde werkzaamheden van verschillende nutsfuncties (water, gas, elektra, kabels), waarbij ook aanbesteden, projectmanagement en toezichthouden steeds vaker gezamenlijk wordt opgepakt.

Doelmatigheidswinst provincies

Door de provincies wordt doelmatigheidswinst behaald door samenwerking met waterschappen op het gebied van ruimtelijke planvorming over waterbeheer. Inmiddels is in verschillende projecten aangetoond dat het Bestuursakkoord Water daadwerkelijk leidt tot meer samenwerking, efficiency en andere benaderingen, die zich uitdrukken in doelmatigheidswinst.

Ook bij het grondwaterbeheer versterken de provincies de samenwerking met de waterschappen. Uit de evaluatie grondwaterbeheer volgt dat het, ruim vijf jaar na inwerkingtreding van de Waterwet, zinvol is op regionaal niveau (door provincies, waterschappen en ook de gemeenten) samen te bezien waar de gezamenlijke doelen en opgaven liggen en op welke wijze hieraan samen het meest doelmatig vorm kan worden gegeven (gezamenlijke agenda). Door een goede samenwerking is en blijft het mogelijk adequaat werk te maken van de grondwaterbeheer- en uitvoeringstaken. Weliswaar is het grondwaterbeheer verdeeld over verschillende partijen, maar op zich staat dat een goed en adequaat beheer niet in de weg. Een verdergaande verbetering van de samenwerking past goed binnen de uitvoering van het BAW om doelmatiger te werken. Het is aan de regio's de samenwerking te organiseren.

Doelmatigheidswinst Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat heeft zich binnen de scope van het hoofdwatersysteem gecommitteerd aan een doelmatigheidswinst van (afgerond) 25 miljoen euro per jaar. Rijkswaterstaat wil deze besparing realiseren door zandsuppleties langs de kust op een andere wijze aan te besteden. Hierbij is gekozen voor een gewijzigde inkoopstrategie die de marktwerking bevordert. De aannemers hebben meer vrijheid in de uitvoeringsperiode en kunnen inschrijven op een beperkt aantal grotere of kleinere kavels, waardoor meer marktpartijen kunnen meedingen. Tevens is een maximum plafondbedrag ingesteld. Indien de markt boven het plafondbedrag aanbiedt, overweegt Rijkswaterstaat de suppleties zelf uit te voeren.

Uit de aanbestedingen van de zandsuppleties in de laatste jaren blijkt dat de beoogde doelmatigheidswinst nu grotendeels is gerealiseerd. In 2016-2017 wordt een nieuw suppletieprogramma aanbesteed, dat nieuw inzicht in de realisatie van deze doelstelling geeft.

Een andere maatregel die is genomen om besparingen te realiseren, was om overig variabel onderhoud bij het hoofdwatersysteem meerjarig te contracteren.

Financiering van het waterbeheer in de toekomst

In 2014 bracht de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) het rapport 'Water governance in The Netherlands; Fit for the future?' uit. In het rapport constateert de OESO dat het Nederlandse waterbeheer momenteel een stabiele financiële structuur kent. Wel ziet de OESO voor de lange termijn enkele uitdagingen met betrekking tot de duurzaamheid en toekomstbestendigheid van de bekostiging.

Dit komt met name door toenemende onevenwichtigheid tussen groei- en krimpregio's, bouwen op (voor waterbeheer) ongunstige locaties, gevolgen van toenemend medicijngebruik en het lage water/risicobewustzijn van de Nederlanders. De OESO vindt bovendien

dat er beter en meer gebruik kan worden gemaakt van economische prikkels om efficiënt om te gaan met 'te veel', 'te weinig' en vooral 'te vervuild' water. De OESO pleit voor een striktere toepassing van het principe 'de vervuiler/gebruiker betaalt'.

De OESO richt zich in haar conclusies dus zowel op meer bewustwording (waterbewustzijn) als op economische prikkels gericht op gedragsverandering.

Naar aanleiding van het OESO-rapport doen de bestuurlijke partners (ministerie van IenM, UvW, VNG, IPO en Vewin) nader onderzoek. Als onderdeel daarvan verscheen in juni 2015 het rapport 'Toekomstige en duurzame financiering van het Nederlandse waterbeheer'. Het gaat over de huidige bekostiging in het Nederlandse waterbeheer en over relevante toekomstige ontwikkelingen die deze bekostiging kunnen beïnvloeden.

De bestuurlijke discussie die mede op basis van het rapport is gevoerd, leverde als gedeeld beeld op dat de basis van de bekostiging op orde is. Een grote systeemwijziging van de financiering van het waterbeheer is daarom niet noodzakelijk. Gezien de toekomstige ontwikkelingen is er echter wel aanleiding om binnen het bestaande stelsel te verkennen waar verbeteringen mogelijk zijn.

Er is besloten om binnen vier thema's nader onderzoek naar verbeteringen te doen:

1. Zoetwater (duurzame financiering grond- en oppervlaktewater)
2. Waterkwaliteit (diffuse bronnen en nieuwe stoffen)
3. Stedelijk waterbeheer
4. Belastingstelsel waterschappen, waarbij ook het reeds lopende onderzoek naar de modernisering en verduurzaming van de zuiveringsheffing wordt meegenomen.

In alle deelonderzoeken wordt ook naar de effectiviteit van andere instrumenten dan bekostiging gekeken, zoals communicatie of vergunningverlening. De planning is om begin 2017 een bestuurlijk advies op te leveren met mogelijke verbeteringen in de financiering van het waterbeheer voor de korte en de lange termijn.

Samenwerken aan water

De afspraken om stijging van de lasten voor de burger te beperken hebben in vele regio's geleid tot een betere samenwerking tussen waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven. Zo wordt geld bespaard door het gezamenlijk beheer van gemalen, het verrichten van metingen en het databeheer. De kosten van de afvalwaterketen worden daarmee beter beheerst. Op de website samenwerkenaanwater.nl zijn tientallen voorbeelden te zien uit de praktijk.

Colofon

Dit is een uitgave van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, in samenwerking met de partners in de Stuurgroep Water (samenwerkingsverband tussen Rijksoverheid, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten) en de Vewin.

Meer informatie kunt u vinden op:
staatvanonswater.nl

Tekstredactie

Gerard Haverkamp, Alphen aan den Rijn

Website

CGI, Rotterdam

Modern Media, Amersfoort

Vormgeving en realisatie printversie

Mijs Cartografie en Vormgeving, Rotterdam

Infographics

In 60seconds/Getting the picture, Amsterdam

Rikkers Infographics, Den Haag

Fotografie

Mediatheek Rijksoverheid, Theo Bos, Jos Braal, Werry Crone, Tineke Dijkstra, Nienke Elenbaas, Cynthia van Elk, John Gundlach, Kees Jan Meeuse, Robbert Moree, Ron Offermans, Suzanne Oudejans, Rob Poelenjee, Johan Roerink, René Schotanus, Alex Schröder, Riesjard Schropp, Hugo Schuitemaker, Ivo Vrancken

Den Haag, mei 2016

Over de Staat van Ons Water

In de Staat van Ons Water wordt gerapporteerd over de uitvoering van het Nationaal Waterplan 2016-2021, het Bestuursakkoord Water 2011 en het uitvoeringsprogramma van de Beleidsnota Drinkwater. Ook wordt verslag gedaan over de voortgang van de uitvoering van de Europese richtlijnen over waterkwaliteit, overstromingsrisico's en de mariene strategie.

De Staat van Ons Water is een initiatief van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, de Unie van Waterschappen, VNG, IPO en Vewin.

Deze rapportage is ook digitaal te vinden op staatvanonswater.nl. De website geeft op laagdrempelige wijze informatie over de belangrijkste waterthema's. Aansluitend daarop zijn de hoofdstukken uit deze rapportage te vinden. Door het opnemen van verwijzingen (links) naar andere websites worden de achterliggende bronnen ontsloten. Deze pdf beperkt zich tot een bundeling van de hoofdstukken van de voortgangsrapportage over de uitvoering van het waterbeleid.

Over Ons Water

Wij willen Nederlanders bewuster maken van water. Door te laten zien wat er aan watermanagement gebeurt in Nederland en bij jou in de buurt. Door te laten zien wat er nodig is voor de toekomst, want we zijn nooit klaar met ons water. En door tips te geven wat je zelf kunt doen.

Kijk op onswater.nl. Daar kun je op jouw postcode informatie en verhalen vinden.

Vragen of opmerkingen?

Voor vragen, opmerkingen en/of suggesties over staatvanonswater.nl kun je mailen naar: info@staatvanonswater.nl

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Plesmanweg 1-6
2597 JG Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Bijlage(n)
4

Datum 8 juni 2016
Betreft Waterbeleid

Geachte voorzitter,

In aanloop naar het algemeen overleg Water van 16 juni 2016, informeer ik u hierbij, mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, over de actuele stand van zaken ten aanzien van diverse wateronderwerpen, waarbij ik tevens in zal gaan op een aantal moties en toezeggingen.

WATERVEILIGHEID

Implementatie waterveiligheidsbeleid

Op 23 maart 2016 is het wetsvoorstel tot wijziging van de Waterwet (nieuwe normering primaire waterkeringen) aan uw Kamer aangeboden (34436, nr. 1). Op 28 april heeft u daarover verslag uitgebracht, waarna ik u op 17 mei een Nota naar aanleiding van het verslag heb toegestuurd.

Op het moment dat de wet in werking treedt maken we echt de overstap naar het nieuwe systeem waarmee iedereen die in Nederland achter een primaire waterkering woont uiterlijk in het jaar 2050 kan rekenen op ten minste een beschermingsniveau van 10^{-5} . Hiermee wordt bedoeld dat de kans op overlijden als gevolg van een overstroming niet groter is dan 1 op 100.000 per jaar. De kern van dit systeem is een nieuw stelsel van normen voor de primaire waterkeringen dat uitgaat van een risicobenadering waarbij zowel rekening wordt gehouden met de kans dat een overstroming zich daadwerkelijk voordoet als de gevolgen van een eventuele overstroming.

Een belangrijk uitgangspunt in het nieuwe stelsel is dat al vroegtijdig wordt signaleerd dat een dijktraject binnen afzienbare tijd moet worden versterkt. Om dit doel te bereiken wordt een systeem ingevoerd met twee waarden per dijktraject: een signaleringswaarde en een ondergrens. Overschrijding van de signaleringswaarde is een signaal dat er voorbereidingen moeten worden getroffen om de dijk tijdig te gaan versterken. Overschrijding moet worden gemeld aan de minister van IenM. De ondergrens geeft aan aan welke eisen het dijktraject ten minste moet voldoen om het vastgestelde beschermingsniveau te bieden.

Met deze wijziging van de Waterwet wordt tevens geregeld dat de bestaande bekostiging van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP; 50% Rijk, 40% solidariteitsdeel waterschappen, 10% projectgebonden aandeel van het uitvoerend waterschap voor nieuwe projecten) ook van toepassing wordt op de

versterkingsopgave die voor de waterschappen voortvloeit uit de invoering van de nieuwe normering. In overeenstemming met het Bestuursakkoord Water zijn hierover in het voorjaar van 2014 met de waterschappen afspraken gemaakt. Zoals aangegeven in het Nationaal Waterplan 2016-2021 zal de evaluatie van de afspraken over de financiering in 2016, die is afgesproken in het Bestuursakkoord Water, worden uitgesteld naar 2023. De reden hiervoor is dat in 2023 de resultaten van de eerste landelijke beoordeling met de nieuwe normen beschikbaar zijn en dan meer bekend is over de omvang van de opgave. Na 2023 wordt op basis hiervan bezien of aanvullende afspraken nodig zijn na 2028. Naast de Waterwet worden ook de Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014 en de Regeling veiligheid primaire waterkeringen (het zogenaamde Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2017 (WBI 2017)) aan het nieuwe systeem aangepast. Deze heb ik in concept ter consultatie voorgelegd aan de waterschappen. Ook heb ik advies gevraagd aan het Expertise Netwerk Waterveiligheid (hierna: ENW) over het WBI 2017. Beide reacties zal ik meenemen in de definitieve Regelingen.

Uiterlijk in 2050 moeten alle primaire keringen aan de nieuwe normen voldoen. Keringbeheerders en IenM bereiden zich nu al gezamenlijk voor op de start van de eerste landelijke beoordelingsronde waarin de primaire waterkeringen met de nieuwe normen beoordeeld gaan worden. Het doel van deze eerste ronde is om in 2023 een algemeen landelijk veiligheidsbeeld te geven en ervoor te zorgen dat snel bekend is welke keringen als eerste verbeterd moeten worden. Dat brengt ook in beeld welke keringen wel aan de norm voldoen. Zo kan snel aan de slag worden gegaan met het verbeteren van onze veiligheid in het HWBP. Tot 2050 zullen nog twee beoordelingsrondes plaatsvinden waarin in stappen toegewerkt wordt naar een steeds beter beeld van de veiligheid van de waterkeringen. Het WBI en de kennis en ervaring van beheerders en marktpartijen zal zich daarbij verder ontwikkelen. Hierbij zoek ik de balans tussen het voorschrijven van de generieke aanpak en het benutten van de denkkraft en ervaring van beheerders. In het HWBP worden versterkingsmaatregelen geprogrammeerd op basis van urgentie. Daarbij wordt al zoveel mogelijk geanticipeerd op de veiligheidsopgave op grond van de nieuwe normen. Door gebruik te maken van overstromingsberekeningen uit het project Veiligheid Nederland in Kaart (VKN2) en het beleidsonderzoek Waterveiligheid 21e eeuw (WV21) is een indicatieve inschatting gemaakt van de dijktrajecten die op grond van de nieuwe normen naar verwachting een urgente veiligheidsopgave hebben. Dit heeft geleid tot wijzigingen in de prioritering in het HWBP 2017-2022 dat ik u bij de volgende Begroting, als onderdeel van het Deltaprogramma, zal aanbieden. De urgentie van deze trajecten moet vanaf 2017 worden bevestigd met een veiligheidsoordeel van de beheerders, waarbij de ILT aangeeft of het veiligheidsoordeel conform de voorschriften in de Ministeriële Regeling tot stand is gekomen. De verkenningen die in het HWBP gestart zijn maken gebruik van de meeste recente handreiking voor het ontwerpen van waterkeringen, waarin inzichten over de nieuwe normen zijn verwerkt.

Uitwerking voorkeursstrategie rivieren

De in het Deltaprogramma voorbereide voorkeursstrategie voor de rivieren blijft een krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruiming. Conform de afspraken in het bestuurlijk overleg MIRT van november 2015 zijn inmiddels twee MIRT-verkenningen voor rivierverruimende maatregelen in het Rijngebied van start gegaan: Varik-Heesselt en Rivierklimaatpark IJsselpoort. Daarmee is 100 van de 200 miljoen euro die in het Deltafonds gereserveerd is voor rivierverruimende maatregelen tot 2028 bestemd. In het najaar verwacht ik een voorstel van de

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Maasregio voor rivierverruimende projecten voor de korte termijn (tot 2028). Ik zie uit naar een voorstel met aansprekende projecten die bijdragen aan de waterveiligheid, synergie opleveren in het gebied en ook van cofinanciering zijn voorzien. Op die manier gaan we gezamenlijk, Rijk en regio, de kansen benutten die op de korte termijn realiseerbaar zijn.

Parallel hieraan werken partijen gezamenlijk aan een aanpak voor rivierverruiming voor de lange termijn (na 2028), in samenhang met dijkversterking. Dit gebeurt in het kader van de nadere uitwerking van de voorkeursstrategie. Besluitvorming hierover wordt met de regio's afgestemd in het Bestuurlijk Platform Rijn, Stuurgroep Delta Maas en loopt vervolgens via de Stuurgroep Deltaprogramma. Onderbouwing van maatregelen en fasering in de tijd worden mede gebaseerd op een MKBA. Het streven is om eind 2017 voor de Rijn en medio 2018 voor de Maas bestuurlijke afspraken te maken over de ambitie voor rivierverruiming in samenhang met dijkversterking. De beleidsmatige tussenevaluatie van de lopende grote waterveiligheidsprogramma's (Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en HWBP-2) levert mogelijk ook nuttige lessen op voor de toekomst, die benut kunnen worden voor de trajecten waar de komende jaren aan gewerkt wordt, zoals rivierverruiming en het HWBP.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Evaluatie pilots meerlaagsveiligheid

In mijn brief van 25 november 2015 (31710, nr. 44) heb ik aangegeven de conclusies en aanbevelingen uit het evaluatierapport van de drie pilots rond meerlaagsveiligheid (hierna: MLV) te zullen bespreken met de partners in het Deltaprogramma en vervolgens met een reactie hierop te komen. Naar aanleiding van de evaluatie heeft het ENW op 8 april 2016 een advies uitgebracht over slimme combinaties. Slimme combinaties betreft een bijzondere vorm van meerlaagsveiligheid waarbij maatregelen in laag 2 en 3 een alternatief bieden voor dijkversterking in de toekomst. Het ENW-advies heb ik ook betrokken in mijn besprekingen.

De Stuurgroep Deltaprogramma vindt dat de evaluatie van de pilots voor meerlaagsveiligheid goede aanbevelingen bevat om het overstromingsrisicobeheer als structurele gebiedsopgave te benaderen. Met MLV worden de gevolgen van overstroming beperkt, door in laag 2 (ruimtelijke inrichting) of laag 3 (crisisbeheersing) maatregelen en voorzieningen te treffen. Omdat de hoogte van de norm ook gebaseerd is op de gevolgen van een mogelijke overstroming, kan toepassing van MLV normverhoging in de toekomst mogelijk voorkomen. In specifieke situaties kan MLV een alternatief bieden voor dijkversterking ('slimme combinatie'). Het ENW geeft aan dat er kansen zijn voor slimme combinaties voor 10 tot 20 dijktrajecten waar het Lokaal Individueel Risico (LIR) bepalend is voor de norm. Voor deze trajecten kan het Lokaal Individueel Risico relatief eenvoudig worden verlaagd met maatregelen in laag 2 en 3. Daarnaast kunnen ook specifieke lokale omstandigheden (bv. aanwezigheid van secundaire keringen) kansen bieden voor slimme combinaties.

Regio's gaan de mogelijkheden onderzoeken om praktijkervaringen met pilots MLV te verbreden naar andere gebieden en nemen de aanbevelingen van het ENW daarin mee. Hierover kunnen afspraken worden gemaakt in de bestuurlijke MIRT overleggen. Ik zal MLV agenderen in de Nationale Omgevingsagenda en de uitwerking hiervan meenemen in de Nationale Omgevingsvisie. Mogelijkheden voor MLV worden ook meegenomen bij actualisatie van de MIRT-gebiedsagenda's. Met de partners in het Deltaprogramma ben ik benieuwd of met innovatieve cofinancieringsarrangementen meer middelen beschikbaar kunnen komen voor meerlaagsveiligheid. De adviescommissie Water heeft aangekondigd een onderzoek te zullen uitvoeren naar dergelijke nieuwe financieringsarrangementen,

met als uitgangspunt het hoogste maatschappelijke rendement. Ik zie dat advies met belangstelling tegemoet.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Markermeerdijken

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Zoals toegezegd in de beantwoording van de Kamervragen over de 9^e voortgangsrapportage HWBP-2 ontvangt u bij deze brief het rapport "Kansrijkheid Pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP2" (bijlage 1). In de 9^e Voortgangsrapportage HWBP-2 is aangegeven dat aan RWS opdracht is gegeven om landelijk onderzoek uit te voeren naar de methodiek "bewezen sterkte", waarbij de Markermeerdijken als eerste pilot dient. Afhankelijk van de resultaten van het onderzoek en het advies van het ENW zal ik dit najaar een besluit nemen.

Maeslantkering

De Maeslantkering is in 1997 in gebruik genomen en bestaat dus bijna 20 jaar. Het ontwerp van deze beweegbare stormvloedkering is gebaseerd op een verwachte sluitfrequentie van ongeveer een keer in de 10 jaar bij een waterstand van 3,00 meter boven NAP in Rotterdam. Sinds de ingebruikname is de kering, los van de jaarlijkse proefsluitingen, bij stormcondities slechts éénmaal gesloten. Dit betrof de zogenaamde verificatiesluiting op 9 november 2007, waarbij was besloten het sluitpeil éénmalig te verlagen (van NAP+3,00m naar NAP+2.60m bij Rotterdam) teneinde de kering te testen onder stormcondities. Sindsdien is er geen nieuwe stormsluiting meer geweest. Hoewel er continu getraind wordt, is het opdoen van de leerervaring van een stormsluiting cruciaal voor het op peil houden van de kennis en kunde van het personeel op de kering. Daarom heb ik mij voorgenomen het sluitpeil voor het komende stormseizoen wederom tijdelijk te verlagen naar 2,60 meter boven NAP om zo de kans op een sluiting onder stormcondities te vergroten. De voorbereiding op de tijdelijke aanpassing van het sluitpeil wordt door Rijkswaterstaat opgepakt in nauw overleg met stakeholders, waaronder uiteraard het Havenbedrijf Rotterdam.

Klimaatverandering

Recent is veel publiciteit geweest over het versneld afsmelten van de Antarctische ijskappen en extra toename van zeespiegelstijging die dit tot gevolg heeft. De Kamer heeft mij naar aanleiding daarvan verzocht om een brief (kenmerk 2016Z09495). Het is essentieel voor Nederland als deltaland om een vinger aan de pols te houden bij dit soort ontwikkelingen. Daarom wordt in Nederland een adaptief Deltamanagement via het Deltaprogramma gehanteerd. Daarbij worden klimaatscenario's gebruikt om de toekomstige wateropgaven te bepalen. Hierbij past dat gewerkt wordt met bandbreedtes ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen. Door het adaptief Deltamanagement zijn de maatregelen uit de voorkeursstrategieën tot 2050 'no regret'. Het IPCC zal de inzichten met betrekking tot het afsmelten van Antarctica valideren en hierover in 2019 rapporteren. Daarna kan het KNMI de zeespiegelstijgingsprognoses actualiseren. In het kader van het Deltaprogramma kunnen de partijen bezien of dit consequenties heeft voor de voorkeursstrategieën. Op deze wijze anticiperen de in het deltaprogramma samenwerkende partners op klimaatverandering en op de effecten die dat kan hebben op zeespiegelstijging, rivierafvoeren en neerslag.

WATERKWALITEIT/ZOETWATER EN WATERKETEN

Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater

De waterkwaliteit is de afgelopen tijd duidelijk verbeterd. Het Planbureau voor de Leefomgeving geeft aan dat het oppervlaktewater hierdoor nu meestal van voldoende kwaliteit is voor veel gebruiksfuncties, zoals de drinkwaterproductie, zwemmen en andere vormen van waterrecreatie. Ook de ecologie verbetert. In meren en rivieren wordt het water helderder. Hierdoor verschijnen weer waterplanten en neemt de diversiteit aan vissoorten toe. Door een combinatie van verbetering van de chemische waterkwaliteit en de inrichting zijn vissoorten als de zalm en recent de houting weer terug in Nederland en is in de zomer van 2015 zelfs steur uitgezet in de Rijn. Maar het vraagt inzet om die verbetering door te zetten.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Ik hecht groot belang aan het realiseren van de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (hierna: KRW). Om deze doelen te behalen ligt er nog een omvangrijke opgave. Daarom werk ik met alle partners aan de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater (hierna: Delta-aanpak). Met de Delta-aanpak wordt bestuurlijke focus aangebracht in het waterkwaliteitsdossier. Met alle partijen samen zijn het beperken en tegengaan van nutriënten/mest, gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten in het water als prioriteiten benoemd voor de korte termijn. Er zijn in de afgelopen jaren veel inrichtingsmaatregelen uitgevoerd. Het 5^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2014-2017) leidt tot verbeteringen. De dalende trends voor stikstof en fosfor op meetlocaties in landbouwgebieden over de periode 2011-2014 geven aan dat het mestbeleid bijdraagt aan de verbetering van de waterkwaliteit¹. Op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen zijn afspraken gemaakt met de glastuinbouw over het zuiveren van afvalwater en is er een verbod in werking op het professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op verhardingen. Maar dit is nog niet genoeg. Daarom worden bestuurskracht en gezamenlijke inzet georganiseerd.

Aanpak

Met de Delta-aanpak werken alle partijen gezamenlijk aan de overkoepelende ambitie voor voldoende chemisch schoon en ecologisch gezond water voor duurzaam gebruik. Conform de afspraken die ik op 30 november 2015 in het Wetgevingsoverleg Water met uw Kamer heb gemaakt is het Werkprogramma Schoon Water omgedoopt tot de Delta-aanpak. Met deze programmatische aanpak stuur ik op de samenhang en voortgang van lopende (deel)trajecten op het gebied van waterkwaliteit, drinkwater en zoetwater. Daarbij blijven partijen zelf verantwoordelijk voor hun eigen traject en houden ook de eigen bestuurlijke aansturing. Het gaat onder andere om de activiteiten met betrekking tot microplastics, de stroomgebiedbeheerplannen van de KRW, het Deltaprogramma Zoetwater en het project Duurzame financiering van het waterbeheer. Jaarlijks wordt gemonitord of de afgesproken acties uitgevoerd zijn en wordt bezien of een verschuiving van de focus en prioriteiten nodig is.

De Delta-aanpak werkt aan de hand van de vier A's: Analyse, Ambitie, Alliantie en Actie. De inhoudelijke prioritering en uitwerking aan de hand van deze stappen is bepaald in een aantal bestuurlijke sessies met alle partners en de belangrijkste gebruikers. Voor de drie prioriteiten nutriënten/mest, gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten is gezamenlijk geformuleerd welke lopende acties en welke extra acties cruciaal zijn en wat daarbij de ambities en de allianties zouden moeten zijn. Dit licht ik hieronder per prioriteit verder toe. Naast deze prioriteiten is specifiek aandacht nodig voor de waterkwaliteit van de grote rijkswateren en van grondwater als bron voor drinkwater. Alle partners in de

¹ <https://www.deltares.nl/app/uploads/2015/06/1220098-007-BGS-0001-DEF.pdf>

Stuurgroep Water (IenM, EZ, RWS, Unie van Waterschappen, IPO, VNG, VEWIN en de Regionale Bestuurlijk Overleggen, de samenwerkingsverbanden van provincies, waterschappen, gemeenten en Rijk op het vlak van waterkwaliteit, waarbij in veel regio's ook drinkwaterbedrijven en gebruikers zijn betrokken) hebben op 26 mei jl. de aanpak en de inhoudelijke uitwerking enthousiast omarmd.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Innovaties, vaak op het grensvlak met andere terreinen, zijn belangrijk bij de verbetering van de waterkwaliteit en bieden ook kansen voor de Topsector Water. De volledige breedte van de Delta-aanpak wordt de komende maanden verder uitgewerkt in de vorm van een concrete actietabel voor de in het najaar geplande conferentie over de Delta-aanpak. In het vervolgproces worden twee sporen onderscheiden: een spoor waarmee 'no regret' maatregelen direct geïmplementeerd kunnen worden en een spoor voor een gedegen analyse. In het analysespoor ligt het accent eerst op nadere regionale uitwerking (2017-2018) en daarna op een integrale landelijke analyse (2019). Tot de conferentie in het najaar zijn de volgende stappen voorzien, waarbij alle bestuurlijke partners en de betrokken sectoren een rol en verantwoordelijkheid hebben:

- Nader concretiseren van de allianties en acties van het maatregelspoor.
- Gedeeld beeld krijgen over de analyse op hoofdlijnen, als startpunt voor de verdere analyse in 2017-2018.
- Toewerken naar een Bestuursakkoord Water 'plus' en eventuele regionale bestuursakkoorden.

Nutriënten

Analyse

In de huidige situatie voldoet ongeveer 50% van de oppervlaktewaterlichamen aan de norm voor fosfor en voor stikstof. De prognoses voor 2027 zijn uiteenlopend. De trends tot en met 2014 dalen op de meeste plaatsen, maar onduidelijk is of dit snel genoeg gaat om de doelen overal te halen. Bovendien lijken concentraties in de laatste jaren soms toe te nemen. Ook in het grondwater vinden lokaal/regionaal overschrijdingen plaats van de norm voor nitraat en aanverwante stoffen. Het effect van nieuwe ontwikkelingen is lastig in te schatten (bijvoorbeeld Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (hierna: DAW), loslaten melkquotering, Actieprogramma's Nitraatrichtlijn, maatregelen in het kader van Natura 2000). Een nadere uitwerking en afweging is nodig, met regionale differentiatie en feiten, zoals monitoringsresultaten, als basis.

Ambitie en acties

De mestwetgeving wordt dit jaar geëvalueerd, waarbij KRW doelen worden meegenomen. Het resultaat van deze evaluatie verschaft bouwstenen voor het (voorgeschreven) nieuwe (zesde) Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2018-2021) en voor de onderhandelingen met de Europese Commissie over een derogatie. Concreet houdt dit in dat een nieuw maatregelpakket gebaseerd op de uitkomsten van de evaluatie, bijdraagt aan de doelen van de Nitraatrichtlijn en de KRW, waaronder die voor drinkwater. Dit draagt ook bij aan de doelen van Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

Het is van cruciaal belang dat agrariërs steeds meer 'waterbewust' gaan ondernemen. In de verdere uitwerking van de Delta-aanpak wil ik de beweging die er gaande is naar waterbewust boeren stimuleren. Alterra² heeft in opdracht van het ministerie van EZ onderzocht welke succesvolle initiatieven er zijn van boeren en waterschappen om samen slimme combinaties van maatregelen voor bodem-

² Alterra-rapport 2718

en waterbeheer te ontwikkelen en uit te voeren en zo de productiviteit van de landbouwgronden te verbeteren en tegelijkertijd de wateropgaven te realiseren. De diffuse belasting vanuit de landbouw is een belangrijke bron. Zowel voor de landbouw als voor andere bronnen is regionaal maatwerk belangrijk; de opgave en de oplossing verschilt per regio. Het DAW, geïnitieerd door de landbouwsector zelf, biedt handvatten voor regionaal maatwerk, maar lijkt op dit moment nog te vrijblijvend en in beperkte mate bij te dragen aan de regionale waterkwaliteitsopgave. Het streven is om met de Delta-aanpak gezamenlijk een extra impuls aan DAW te geven. Hierbij zijn van belang de financiering, het delen van goede voorbeelden en concrete resultaatafspraken. Landelijke studies hebben tot nu toe de regionale gebiedskennis te weinig benut. Een aantal regio's (georganiseerd per deelstroomgebied) geeft aan dat die kennis binnen een jaar uit te werken is tot gedegen analyses als input voor de landelijke analyse. Ik vraag meedenkkracht aan de regio's om te bepalen op welke manier er nationaal steun kan worden gegeven aan regionaal maatwerk. Het kan gaan om nieuwe regionale instrumenten en het maken van afspraken/allianties (bestuursakkoorden), zowel landelijk als regionaal. In dit geheel is het optimaliseren van handhaving relevant. Dit wordt nader toegelicht bij Gewasbeschermingsmiddelen. De belasting vanuit de rioolwaterzuiveringsinstallaties (hierna: RWZI's) kan regionaal ook een relevante bron van nutriënten zijn. Voor de grote RWZI's wordt daarom, door Rijkswaterstaat en de Unie van Waterschappen, in beeld gebracht of extra maatregelen regionale chemische of ecologische problemen kunnen oplossen. Het terugwinnen van nutriënten (Grondstoffenfabriek) krijgt daarbij nadrukkelijk aandacht.

Gewasbeschermingsmiddelen

Analyse

In circa de helft van de meetpunten in kleine oppervlaktewateren komen overschrijdingen voor, zeker in gebieden met veel glastuinbouw, blijkt uit de Atlas Bestrijdingsmiddelen in Oppervlaktewater³. Voor drinkwater geldt dat in 80% van de oppervlaktewaterwinningen (inclusief oevergrondwaterwinningen) de normen voor een of meer gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden en in de overige 20% wordt de norm benaderd⁴. Voor grondwaterwinningen geldt dat ca. 50 winningen een (dreigend) probleem kennen, waarbij bij 25 grondwaterwinningen normen in de winputten worden overschreden en bij ongeveer 25 grondwaterwinningen waarden worden gemeten van meer dan 75% van de norm.

Ambitie en Acties

Het lopende beleid, zoals vastgelegd in de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst, heeft een hoge ambitie. Het is van belang dat de gemaakte afspraken, zoals de zuiveringsplicht voor de glastuinbouw, na worden gekomen. Bovendien gaat het Rijk alvast samen met betrokken sectoren nadenken over maatregelen in het geval de tussendoelen in 2018 (het moment van de geplande tussenevaluatie) niet gehaald worden. Wijdverspreide uitvoering van DAW-maatregelen is ook hier relevant (zie ook bij Nutriënten).

Het verbod op het professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw is inmiddels deels in werking getreden (op verhardingen). Het verbod

³ www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl

⁴ Beleidsnota Drinkwater: "Voldoende water van goede kwaliteit voor nu en in de toekomst", Kamerstuk 27 625, nr. 316, 2014.

op overige terreinen buiten de landbouw volgt op 1 november 2017. Er wordt gekeken of en op welke wijze een verbod op het particuliere gebruik mogelijk is. Voor het middel imidacloprid bent u recent door de staatssecretaris van EZ geïnformeerd (27 858, nr. 344).

Om het naleefgedrag van ondernemers te verbeteren streef ik naar de optimale combinatie van de zogenaamde 'wortel en de stok'. Stap één is om de drijfveren voor niet-naleving te achterhalen. Het voorstel van de Unie van Waterschappen om hier een gezamenlijk onderzoek naar te starten krijgt veel steun van de partners. De koplopers zouden kunnen worden beloond, indachtig het onderzoek naar duurzame financiering van het waterbeheer. Daarnaast kan de kopgroep mogelijk ingezet worden om het peloton bij te trekken. Dit peloton wordt niet zozeer gedreven door intrinsieke milieuwwaarden maar door een streven naar gezonde bedrijfsvoering. Bewustwording, koersvast beleid en uitlegbaarheid spelen een rol bij het meekrijgen van het peloton. Als het gaat om de notoire overtreders is inzet op handhaving relevant. Uit de bestuurlijke discussie komt naar voren dat boetes op dit moment laag zijn ten opzichte van de toegenomen omvang van bedrijven, waardoor hier geen prikkel vanuit gaat. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (hierna: NVWA) verkent verschillende mogelijkheden om notoire overtreders aan te pakken. Het werkplan van de NVWA voor het handhaven van de regelgeving houdt rekening met het risicoprofiel van de verschillende sectoren. Daarnaast wordt de capaciteit ingezet in grote projecten. Dit betekent dat dit jaar in de sectoren sierteelt onder glas en fruitteelt ongeveer 20% van de bedrijven gecontroleerd worden op juist gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Optimaliseren van de samenwerking tussen handhavende partijen (NVWA, waterschappen en de Inspectie Leefomgeving en Transport) is voor versterking van de handhaving van belang.

De verschillen in de gehanteerde normen bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en de normen voor de waterkwaliteit blijven een knelpunt. In mijn brief van 29 januari (27 858, nr. 346) heb ik u toegelicht hoe ik invulling geef aan de motie Smaling (34300 J, nr. 11) om te bewerkstelligen dat de Europese kaders voor de beoordeling van gewasbeschermingsmiddelen bij de toelating en de KRW beter op elkaar worden afgestemd. Er wordt ingezet op 'groene' duurzame alternatieven om gewassen te beschermen. De procedures voor goedkeuring van deze alternatieven duren lang. Daarom heeft de staatssecretaris van EZ recent op een versnelling van toelating van middelen met een lager risico ingezet. Dit is onderdeel van de inzet op de verduurzaming van gewasbescherming, zowel nationaal, langs het spoor van de 'Dialoog Duurzame Gewasbescherming', samen met stakeholders, als ook in Europa. Daar is op verzoek van Nederland in de Landbouw- en Visserijraad een expertgroep ingericht die zich tijdens het Nederlandse voorzitterschap inspannt om te komen tot een implementatieplan voor deze versnelling. Dit plan zal in de laatste Raad onder Nederlands voorzitterschap worden gepresenteerd.

Medicijnresten

Analyse

Humane en diergeneesmiddelen kunnen schade aanrichten in het watermilieu, zoals hormoonontregeling bij vissen, en een negatief effect hebben op de bronnen voor drinkwater. Naar verwachting groeit het probleem van geneesmiddelen in water in de toekomst door vergrijzing en klimaatverandering. De bronaanpak blijft belangrijk in de aanpak van medicijnresten in water. De bronaanpak alleen kan echter de problemen niet volledig oplossen, aangezien humane geneesmiddelen niet zullen worden verboden op grond van effecten voor het milieu. Daarom zal zuivering altijd een onderdeel van de aanpak moeten zijn.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

De problematiek van medicijnresten in water is complex, met veel verschillende actoren, veel verschillende belangen en verschillende oplossingsrichtingen.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ambitie en Actie

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Ik werk samen met andere overheden, de drinkwatersector en andere stakeholders aan de ketenaanpak medicijnresten in water, die onderdeel is van de Delta-aanpak. Door het waterschap Vallei en Veluwe en drinkwaterbedrijf Vitens is een regionale 'ketenaanpak medicijnresten uit water' gestart. Het is een voorbeeld van een aanpak waarbij de partijen in goede samenwerking pragmatisch naar oplossingen zoeken, die ik naar landelijk niveau wil doorvertalen. De nationale ketenaanpak medicijnresten moet vanaf 2018 tot een uitvoeringsprogramma leiden. De ketenaanpak onderscheidt drie aangrijpingspunten voor maatregelen in de geneesmiddelenketen: ontwikkeling&toelating, voorschrijven&gebruik, en afval&zuivering.

De ontwikkeling van geneesmiddelen richt zich in de eerste plaats op genezing van patiënten. Voor de waterkwaliteit verdient het de aanbeveling om daarbij ook aandacht te hebben voor milieuaspecten (schadelijkheid, afbreekbaarheid). In 'ontwikkeling&toelating' is ook openbaarheid en toegankelijkheid van milieugegevens van geneesmiddelen cruciaal, zowel voor de monitoring als om gericht maatregelen in de keten te kunnen nemen. Het heeft mijn voorkeur om dit op Europees niveau te regelen, bijvoorbeeld in de Europese geneesmiddelenstrategie.

In de ketenstap 'voorschrijven&gebruik' is inzet nodig op de bewustwording bij de zorgsector en consumenten over de effecten van geneesmiddelen op de waterkwaliteit. Hiervoor werk ik met de andere partijen uit de watersector aan een lijst van 20 stoffen die in de huidige toestand de grootste problemen opleveren voor ecologie en drinkwaterbereiding. Deze lijst vormt een leidraad voor acties voor in de keten die zich richten op het vermijden van het in het water terecht komen van medicijnresten.

Recentelijk heb ik onderzoek laten uitvoeren naar röntgencontrastmiddelen, om te bezien of het zinvol en mogelijk zou zijn om bij de inkoop van die middelen rekening te houden met de afbreekbaarheid ervan. Het blijkt dat de in Nederland gebruikte röntgencontrastmiddelen allemaal zeer slecht afbreken en de zuiveringsinstallaties vrijwel ongehinderd passeren⁵. Daarom wordt nu ingezet op maatregelen bij het gebruik ervan, om te verhinderen dat de middelen in het riool terecht komen. Daarbij denk ik bijvoorbeeld aan aparte opvang van urine zoals eerder in het Deventer ziekenhuis is onderzocht in het project 'GRIP op medicijnresten', genoemd in mijn brief van 25 november 2015 (31710, nr. 44). Aan het eind van de keten, in de ketenstap 'afval&zuivering' is extra zuivering bij RWZI's uiteindelijk onvermijdelijk. Effectiviteit, kosten en de financiering zijn daarbij van belang. Om te kunnen prioriteren is het nodig om goed inzicht te hebben in de locaties waar de effecten op ecologie en drinkwaterproductie spelen. Zuivering bij specifieke grote bronnen, zoals ziekenhuizen, kan daar een onderdeel van zijn. Verschillende waterschappen hebben al een hotspot analyse gemaakt voor hun beheergebied. De Unie van Waterschappen werkt nu aan een landelijke analyse, die eind dit jaar wordt opgeleverd. Ondertussen gaat het onderzoek naar effectieve en kostenefficiënte zuiveringsmethoden door, zoals bijvoorbeeld in het project 'Schone Maaswaterketen', genoemd in mijn brief van 25 november 2015 (31710, nr. 44). In de tweede helft van 2016 neemt dit project een praktijkproef

⁵ www.royalhaskoningdhv.com/nl-nl/nederland/projecten/studie-rontgencontrastmiddelen-en-waterkwaliteit/6235

in gebruik op de RWZI van Papendrecht. Ook kunnen we leren van andere landen, in het bijzonder Zwitserland en Duitsland, waar extra zuivering op de RWZI's al wordt toegepast.

De gezamenlijke Regionale Bestuurlijke Overleggen hebben zich geschaard achter de aanpak van medicijnresten op alle plekken in de keten (bron, hotspots en 'end of pipe' bij de zuivering van afvalwater).

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Reactie op Kamermoties

Tijdens het wetgevingsoverleg van november 2015 hebben de leden Dik-Faber en Hachchi mij verzocht om te komen met een aanpak van medicijnresten in water, waarbij duidelijk is wie regie neemt, wat ieders verantwoordelijkheid is en wie welke kosten draagt, en voorts om ervoor zorg te dragen dat onderzoek naar en informatievoorziening over medicijnresten in water onafhankelijk geschiedt (motie 34300 J, nr. 15). Deze motie voer ik uit zoals hierboven beschreven.

Tijdens het wetgevingsoverleg van november 2015 hebben de kamerleden Dik-Faber en Hachchi mij verzocht om vanuit het belang van internationale samenwerking tijdens ons EU voorzitterschap in te zetten op het bespoedigen van de EU geneesmiddelenstrategie (motie 34300 J, nr. 17). Deze had volgens de richtlijn prioritair stoffen al in september 2015 moeten verschijnen. Tijdens de Milieuraad van 16 december 2015 heeft Zweden de Europese Commissie opgeroepen vaart te maken met deze strategie. Nederland heeft dit toen ondersteund samen met Duitsland en België. De Commissie heeft inmiddels aangegeven dat de strategie volgend jaar gaat verschijnen. Dit jaar vindt het voorbereidende werk plaats, waaronder een publieke consultatie. Nederland heeft de aanpak van geneesmiddelen in het milieu expliciet geagendeerd op het EU Water- en Mariene directeurenoverleg van 9 en 10 juni 2016. Daarnaast vinden op ambtelijk niveau gesprekken met de Europese Commissie plaats. Het onderwerp komt bovendien aan bod in de internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn en in bilaterale gesprekken met andere landen. We kunnen leren van hen, in het bijzonder van Zwitserland en Duitsland waar extra zuivering op de RWZI al wordt toegepast. In mei van dit jaar vond een gesprek plaats met de Duitse deelstaten Niedersachsen en Nordrhein-Westfalen over hun ervaringen. In Nordrhein-Westfalen is de uitbreiding van de zuivering op gang gebracht middels een tijdelijke subsidie voor zuiveringbeheerders op studiekosten en investeringskosten (80% respectievelijk 70% gedekt). Wanneer deze subsidie afloopt, worden de beheerders geacht de kosten zelf op te brengen via de zuiveringsheffing. Met deze inzet geef ik uitvoering aan de motie.

Grote rijkswateren en grondwater als bron voor drinkwater

De huidige waterkwaliteitsproblematiek van de grote wateren vindt niet alleen zijn oorzaak in de lozing van verontreinigende stoffen, maar vooral in de Zuiderzee- en Deltawerken, door inpoldering en vaargeulverruiming. Daardoor zijn stroomsnelheden en verblijftijden veranderd, is de natuurlijke berging van slib verminderd, en verdwenen veel geleidelijke overgangen tussen land en water. Dat heeft geleid tot zuurstofloosheid, hogere troebelheid, een onbalans in nutriënten en erosie van oevers en zandplaten. Die problemen vragen om een oplossing, omdat ze verhinderen dat de ecologische waterkwaliteitsdoelen (op termijn) worden gehaald. Een goede kwaliteit van de grote wateren is een randvoorwaarde voor duurzaam gebruik en een duurzame leefomgeving. De problematiek van de inrichting van de grote wateren is onderwerp van het KRW-programma. Er zijn in dat verband diverse maatregelen opgenomen in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW), waarmee in principe aan de Europese verplichtingen (KRW, Natura 2000) wordt voldaan. Aanvullende, grote

systeemingrepen worden niet gezien als een Europese verplichting, maar vragen wel om aandacht. Inmiddels is veel kennis opgedaan over oorzaken en oplossingsrichtingen, is voor sommige problemen 'proven technology' beschikbaar, is de rijksstructuurvisie Grevelingen Volkerak-Zoommeer in ontwerp vastgesteld, en zijn pilotprojecten gestart zoals de Markerwadden en geulwandsuppletie in de Oosterschelde. De opgave voor de grote wateren past inhoudelijk in de Delta-aanpak die de resterende en nieuwe opgaven bundelt die na het uitvoeren van de maatregelen voor de KRW overblijven, maar financieel is de opgave echter nog ongedekt. Daarom is het belangrijk om met alle betrokken partijen in de regio te kijken welke belangen er spelen en hoe dit bij de financiering kan worden betrokken.

Voor het terugdringen van emissies naar grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening zijn mogelijk aanvullende maatregelen nodig. Deze worden zoveel mogelijk meegenomen in de benoemde prioriteiten. Aanvullend wordt aandacht gevraagd voor een kwaliteitsverbetering van de gebiedsdossiers en van het opstellen en uitvoeren van de bijbehorende uitvoeringsprogramma's.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Advies waterkwaliteit Adviescommissie Water

Op 19 mei 2016 is het Advies Waterkwaliteit van de Adviescommissie Water (AcW) uitgekomen (bijlage 2). Omdat de Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater een belangrijk onderwerp is op de agenda voor het AO van 16 juni reageer ik in deze brief al op hoofdlijnen.

Ik ben blij met de grote steun in het advies voor de programmatische Delta-aanpak. Zoals eerder aangegeven hecht ik groot belang aan het realiseren van de doelen van de KRW. Hier ligt nog een omvangrijke opgave. Daarom heeft de aanpak van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen prioriteit bij de Delta-aanpak. De adviezen over de inhoudelijke prioriteiten en oplossingsrichtingen zijn in het AcW-advies scherp geformuleerd en sluiten goed aan bij de analyses en acties zoals we die in de Delta-aanpak voorstellen. Ook het grote belang van regionaal maatwerk en een gebiedsgerichte aanpak is in lijn met de Delta-aanpak. Zowel de opgave als de oplossing verschilt per waterbeheerregio. Zo is regionaal maatwerk nodig bij grondwaterbeschermingsgebieden, bijvoorbeeld in relatie tot het locale landgebruik vanuit de landbouw. Het minder vrijblijvend invullen van het DAW heeft grote prioriteit binnen de Delta-aanpak.

Dat zuivering van medicijnresten aan het eind van de keten uiteindelijk onvermijdelijk is, krijgt terecht aandacht in het AcW-advies. In de Delta-aanpak wordt de hele keten beschouwd, van bron (ontwikkeling medicijnen) tot zuivering bij de afvalwaterzuiveringsinstallaties.

De AcW wil verantwoordelijkheden scherper beleggen, met name in de regio bij de waterschappen. Dit advies ga ik, als systeemverantwoordelijke en nationaal regisseur, via de Delta-aanpak met onze waterpartners bespreken. Ook de duurzame financiering van het waterbeheer is daar onderdeel van. De governance suggesties, ook op het gebied van kennis, neem ik mee in de verdere uitbouw van de Delta-aanpak. De verschillende elementen in het AcW advies spelen een belangrijke rol richting de conferentie over de Delta-aanpak eind dit jaar, waarin ik met alle partners bindende afspraken ga maken. Die afspraken zal ik in november/december ook aan de Tweede Kamer voorleggen.

Lozingseisen mestverwerkingsinstallaties

In mijn brief van 29 januari 2015 (27625, nr. 346) heb ik toegezegd u nader te informeren over het lozingenbeleid voor mestverwerkingsinstallaties (hierna: MVI's) (motie van de leden Jacobi en Hachchi, 34300 J, nr. 29). Op initiatief en in opdracht van de waterbeheerders (waterschappen en Rijkswaterstaat) heeft een

ingenieursbureau een achtergronddocument opgesteld dat zicht geeft op de aspecten waarmee rekening moet worden gehouden bij het stellen van lozingsseisen aan MVI's. Voor de zuivering van het afvalwater uit MVI's is in technisch opzicht veel mogelijk, maar het uiteindelijke resultaat is sterk afhankelijk van locatiespecifieke omstandigheden en van het operationeel beheer van het toegepaste zuiveringssysteem. Het is nog de vraag hoe dit operationeel beheer en de hierbij vereiste specifieke deskundigheid (vereist een deskundige 'operator') het beste geborgd kan worden in het te harmoniseren lozingenbeleid. In het Bestuurlijk Overleg Open Teelt en Veehouderij (BOOT) is afgesproken om een projectgroep in te stellen waarin waterbeheerders, gemeenten, provincies en het landbouwbedrijfsleven gezamenlijk een gedragen voorstel opstellen voor uniformering van het lozingenbeleid dat bruikbaar is onder de huidige wetgeving én na inwerkingtreding van de Omgevingswet. Het streven is om deze harmonisatie op hoofdlijnen nog in 2016 af te ronden.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Microplastics

In haar brief van 14 december 2015 heeft de staatssecretaris van IenM uw Kamer geïnformeerd over de bronaanpak van de microplasticsproblematiek (30872, nr. 202). Voor het zomerreces zal de staatssecretaris in een separate brief de voortgang rapporteren over deze bronnenaanpak. Deze brief zal daarbij onder meer ingaan op het RIVM rapport over de drie bronnen schurende reinigingsmiddelen, verf en autobanden en op de motie Jacobi/Hachchi (34300 J, nr. 24). Deze motie verzoekt de regering in Europees verband in te zetten op de ontwikkeling van standaarden voor het meten van micro- en nanoplastics, zodat normen ten aanzien van micro- en nanoplastics kunnen worden vastgelegd, onder andere in de Kaderrichtlijn Water. Verder verzoekt de motie in te zetten op afspraken met afzonderlijke sectoren zoals kleding en cosmetica. Bij de nationale bronnenaanpak wordt ook bekeken welke bijdrage de Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater en het traject om te komen tot een toekomstbestendige duurzame financiering van het waterbeheer kunnen leveren. De resultaten van dit traject worden begin 2017 verwacht.

Opkomende stoffen

Ik heb toegezegd u te informeren over de structurele aanpak opkomende stoffen, die ik momenteel samen met de waterpartners en de industrie aan het opstellen ben. Inmiddels is een gezamenlijk stappenplan bestuurlijk vastgesteld. Hierin is vastgelegd wat een ieder in situaties van incidenten met lozingen met opkomende stoffen moet doen en wat zijn/haar rol is. Het stappenplan wordt momenteel geoperationaliseerd. Hierbij hoort ook een wijziging van de Drinkwaterregeling. De structurele aanpak is voor de middellange termijn. Opkomende stoffen zijn stoffen zonder een norm of onderbouwd inzicht van schadelijkheid.

De huidige aanpak voor lozingen van opkomende stoffen in het water gaat uit van aanpak bij de bron en in de keten voor zowel (vergunde) puntbronnen als diffuse verontreinigingen. Hierbij speelt Europese regelgeving, zoals REACH en Europees beleid een belangrijke rol. Uitgangspunt blijft dat het bedrijf vervuiling bij de bron aanpakt met de best beschikbare technieken. In de watervergunningverlening zijn de Algemene Beoordelingsmethode Stoffen en Preparaten 2016 (ABM 2016) en de Immissietoets vernieuwd. Zij worden per 1 juli 2016 van kracht. Hiermee worden problemen met stoffen zoveel mogelijk voorkomen, nog voordat zij in het afvalwater c.q. oppervlaktewater terecht komen. De ABM 2016 en de Immissietoets geven heldere handvatten voor het omgaan met stoffen zonder een volledig onderbouwde schadelijkheid of norm. Dit is ook toepasbaar bij maatwerk in het geval een lozing niet vergunningplichtig is. Met de aanpassingen van de

ABM en het handboek emissies-imissies is daarmee al een belangrijke stap gezet richting de structurele aanpak. Een goede uitvoering blijft een punt van aandacht. Ook wordt binnen de structurele aanpak gekeken naar een betere koppeling tussen dit brongerichte spoor en het effectgerichte spoor van de KRW. Het effectgerichte spoor is uitgewerkt in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water en het bijbehorende protocol monitoring en toetsing drinkwaterbronnen. Daarnaast wordt binnen de structurele aanpak gekeken naar de aanpak van opkomende stoffen binnen het beleidskader voor drinkwater. De evaluatie van de signaleringswaarde voor 'overige antropogene stoffen' is hierin een belangrijk onderdeel. Dit onderzoek loopt inmiddels bij het RIVM. De drinkwaterbedrijven werken bovendien in overleg met IenM en ILT aan een uniforme aanpak voor het opzetten van een risicogebaseerde meetstrategie voor drinkwater. Partijen in de keten zijn betrokken bij genoemde trajecten en de verdere uitwerking van de aanpak. De aanpak moet in de zomer van 2017 operationeel zijn.

Tenslotte is de werkgroep Aanpak Opkomende Stoffen opgericht, waarin drinkwaterbedrijven en waterbeheerders en kennisinstituten samenwerken aan een strategische aanpak voor opkomende stoffen en een meetstrategie voor oppervlaktewater en grondwater in het waterbeheer.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Arrest Hof van Justitie van de EU Kaderrichtlijn Water

Naar aanleiding van het WGO van 30 november 2015 heb ik toegezegd u op de hoogte te houden van het vervolg op het 'Weser-arrest' van het Hof van Justitie van de Europese Unie over de Kaderrichtlijn Water (KRW). Er heeft dit jaar op 9 februari en op 25 mei ambtelijk overleg plaatsgevonden tussen het Rijk, waterschappen, provincies, gemeenten en Vewin. Hieruit is niet gebleken dat de regelgeving of de uitvoering daarvan niet goed zou aansluiten bij het arrest. In het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren is een toetsingskader opgenomen waarin de regelgeving wordt geconcretiseerd. Dit toetsingskader is naar aanleiding van het arrest nog extra verduidelijkt. De waterschappen hebben voor de regionale watersystemen ook een dergelijk toetsingskader beschikbaar. Daarom hebben betrokkenen afgesproken om de ervaringen ook in de toekomst met elkaar te delen en zo van elkaar te leren.

In de toelichting van de nieuwe AmvB's onder de Omgevingswet wordt expliciet aandacht besteed aan het arrest. Daarin wordt benadrukt dat alle besluiten voor wateractiviteiten getoetst worden aan de doelstellingen van de KRW, waarbij rekening moet worden gehouden met de programma's die beogen de doelen te halen. Verder neemt Nederland deel aan een internationale 'ad hoc task group', die na de zomer zal starten op initiatief van de Europese Commissie en die als doel heeft de werking van artikel 4(7) uit de KRW, dat ook onderwerp is van het arrest, te verduidelijken.

Toekomstbestendige en duurzame financiering waterbeheer

Zoals toegezegd infomeer ik u hierbij over de stand van zaken van de onderzoeken toekomstbestendige duurzame financiering van het waterbeheer. Naar aanleiding van het OESO-rapport watergovernance fit for the future wordt met de Bestuursakkoord Water (BAW) partners een discussie gevoerd over de financiering van ons waterbeheer op de lange termijn.

De huidige financieringsystematiek stelt de terugwinning van de gemaakte vaste kosten centraal. Het grootste deel van de kosten voor het waterbeheer in Nederland wordt betaald door huishoudens (burgers/woningbezitters). Principes zoals 'de gebruiker, vervuiler, veroorzaker betaalt' worden wel toegepast, maar dit kan op bepaalde terreinen mogelijk nog versterkt worden. Bijvoorbeeld om

vervuiling van water tegen te gaan, bij het gebruik en onttrekken van grond- en oppervlaktewater of bij de afvoer en verwerking van hemelwater.

De kosten voor het waterbeheer kunnen in de toekomst substantieel toenemen door bodemdaling, klimaatverandering, zuiveringskosten, vervangingsinvesteringen, groei en krimp en stedelijke wateropgaven. Er zijn ook kostendempende ontwikkelingen zoals meekoppelen met ontwikkelingen (ruimtelijke adaptatie), innovaties en afspraken over doelmatigheid.

Zoals ik de Kamer medio 2015 per brief heb geïnformeerd is het gedeelde beeld dat de basis op orde is; een grote systeemwijziging is niet aan de orde. Gezien de toekomstige ontwikkelingen is er wel aanleiding om te verkennen hoe op langere termijn principes als 'gebruiker, vervuiler, veroorzaker, belanghebbende betaalt' nog beter toegepast kunnen worden in de financiering van het waterbeheer. De focus ligt daarbij op vier thema's: diffuse verontreiniging (o.a. nutriënten, medicijnen, microplastics), gebruik van grond en oppervlaktewater, stedelijk waterbeheer en de watersysteem/waterzuivering. Per thema is verkend wat de belangrijkste vraagstukken en prioriteiten zijn, welke principes van toepassing zijn en wat mogelijk kansrijk is om uit te werken voor het vervolg.

Het uiteindelijke doel is dat de financiering van het waterbeheer, voortvloeiend uit de beleidsdoelen en ambities uit het Nationaal Waterplan en het Deltaprogramma, kostendekkend en betaalbaar is en blijft. Door principes als 'de gebruiker, vervuiler betaalt' en economische prikkels optimaal toe te passen in combinatie met het principe van solidariteit en de inzet van andere instrumenten, wordt gewenst gedrag gestimuleerd (zoals het vasthouden van water) en ongewenst gedrag ontmoedigd (zoals het vervuilen van water). Er is meer waterbewustzijn, bewust gedrag en een beperkte afwenteling naar collectieve voorzieningen. En er is betalingsbereidheid door een rechtvaardige verdeling van kosten en lusten voor de gebruikers.

De volgende stap is een gezamenlijke vervolgitwerking met de Bestuursakkoord Water partners tot een samenhangend advies van verbeteringen in de financiering van het waterbeheer, dat elkaar op de verschillende thema's versterkt. Daarvoor worden kansrijke maatregelen uniform verder uitgewerkt aan de hand van de criteria uitlegbaar, transparant, robuust (toekomstbestendig en adaptief), rechtvaardig, maatschappelijk gedragen en doelmatig (lage perceptiekosten). Daarbij wordt rekening gehouden met het internationaal concurrerend vermogen en economische consequenties en de mogelijkheid voor regionaal maatwerk.

De AcW adviseert over innovatieve financieringsarrangementen over de grenzen van bestuurslagen heen, gericht op meer integrale inzet van bestaande middelen. Hiermee kan doelmatigheid en innovatie bevorderd worden. Het advies wordt dit najaar verwacht.

Voor een voldoende effectieve prikkel zijn naast financiële instrumenten veelal ook andere instrumenten nodig zoals communicatie, het ruimtelijk of het juridisch instrumentarium. Daarvoor wordt aangesloten bij relevante beleidstrajecten zoals de Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater. Tevens ligt er een relatie met de evaluatie van het Bestuursakkoord Water.

Ik verwacht de Kamer begin 2017 te kunnen informeren over kansrijke gedragen voorstellen voor verbeteringen in de financiering van het waterbeheer en de inzet van prikkels daarbij.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Waterschaarste/Zoetwatervoorziening

Naar aanleiding van het wetgevingsoverleg Water van 30 november 2015 is door de leden Hachchi en Jacobi een motie ingediend met het verzoek te komen tot een plan van aanpak Waterschaarste met daarin het creëren van waterbuffers, bijvoorbeeld door aanleg van natte natuur, en afspraken met buurlanden over de

toevoer van water (34300 J, nr. 14). Deze motie zie ik als ondersteuning van mijn beleid. Met het Deltaplan Zoetwater werken rijk, regio en zoetwater gebruikers samen aan het oplossen van knelpunten in de zoetwatervoorziening en het voorbereiden van Nederland op frequentere en intensievere droogteperioden als gevolg van klimaatverandering. In het Deltaprogramma Zoetwater werken alle betrokken partijen samen om waterschaarste zo veel als mogelijk te voorkomen. Over de voortgang informeer ik uw Kamer jaarlijks bij het aanbieden van het Deltaprogramma bij de Begroting. Het Deltaprogramma Zoetwater stelt jaarlijks een voortgangsrapport op waarin over de stand van zaken wordt bericht. De afspraken met het buitenland en voortgang van maatregelen om water te bufferen maken daar onderdeel van uit.

In de zoetwaterregio's is volop aandacht voor het bufferen van zoetwater. In West Nederland is op diverse locaties sprake van ondergrondse buffering. In Noord-Holland zijn twee gebieden ingericht om water vast te houden: De Schoonwatervallei en de Koopmanspolder. Voor de Hoge Zandgronden is de aanpak gericht op het beter vasthouden van zoetwater (via neerslag) door de sponswerking van gebieden te vergroten, zowel in natuur als landbouwgebieden. In de Zuidwestelijke Delta wordt via inrichtings- en beheermaatregelen de buffercapaciteit van het regionale watersysteem vergroot. Omdat het regionale watersysteem van de Zuidwestelijke Delta divers is (zoet, brak of zout, wel of geen wateraanvoermogelijkheden) gaat het om lokaal of regionaal maatwerk. In de gebieden zonder wateraanvoermogelijkheden ligt het accent bij het vergroten van de buffercapaciteit in de bodem. Met name oude kreekruggen zijn hiervoor geschikt, maar ook smalle regenwaterlenzen kunnen door maatregelen worden uitgebreid. In de gebieden met aanvoermogelijkheden kan de buffercapaciteit worden vergroot door het bestaande oppervlaktewatersysteem te verruimen en ruimere peilbeheermarges te hanteren. Voorbeelden hiervan zijn de maatregelen uit de Kreekvisie van waterschap Brabantse Delta. In het rivierengebied wordt onderzoek gedaan of Park Lingezegen, tussen Arnhem en Nijmegen, dat al gebruikt wordt voor waterberging voor het opvangen van wateroverlast, ook als waterbuffer voor zoetwater kan worden gebruikt.

De agendering en uitwerking van de internationale aanpak van de zoetwaterproblematiek vindt primair plaats in de Internationale Riviercommissies voor Rijn, Maas en Schelde. Zo heeft de Rijnministersconferentie van 2013 voor een stevige verankering van het onderwerp zoet water binnen de Rijncommissie gezorgd. De invulling is nog in ontwikkeling. Bij de vaststelling van het 2e stroomgebiedbeheersplan (december 2015), is afgesproken om in de periode 2016-2021 de aanpak van laag water nader uit te werken. Resultaten van deze uitwerking zullen dan hun plek krijgen in het 3e stroomgebiedbeheerplan. Ook in het internationale stroomgebied van de Maas staat de zoetwaterproblematiek op de kaart. Vooral Nederland en Vlaanderen ervaren de meeste urgentie. Er wordt gewerkt aan een Plan van Aanpak voor Extreem Laagwater, waarbij nog discussie bestaat over wanneer er sprake is van een dergelijke situatie. Doel is te komen tot een internationaal afgestemde aanpak die kan landen in het overkoepelend deel van het ontwerp-beheerplan voor het internationale stroomgebied Maas dat in december 2020 ter inzage wordt gelegd. Zoetwater is ook een onderwerp op de agenda van de Scheldecommissie. Er is een projectgroep waterkwantiteit, die zowel over waterschaarste en droogte als over wateroverlast en overstromingen gaat. In juni 2016 zullen de delegatieleiders een beslissing nemen over het werkplan voor de periode 2016 – 2021. Hierbij wordt analoog aan de Internationale Maascommissie in 2016 gestart met een droogtebericht en met een analyse van de hydrologische omstandigheden die een internationaal afgestemde aanpak voor extreem lage afvoer noodzakelijk maken. De verwachting is dat dit

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

zal leiden tot een strategie die een plaats zal krijgen in de derde cyclus van de stroomgebiedbeheerplannen.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Actieplan Stedelijk Waterbeheer

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

De Kamer heeft mij verzocht om samen met gemeenten, waterschappen en derden in 2016 te komen met een actieplan stedelijk waterbeheer met daarin alle mogelijke manieren om waterberging en vergroening in de stad te stimuleren, en de Kamer over de voortgang hiervan te informeren voor 1 augustus 2016 (34300 J, nr. 22).

De noodzaak dat de gemeenten actief aan de slag gaan met waterbeheer om de gevolgen van wateroverlast te voorkomen deel ik. Gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk hebben met de bestuursovereenkomst deltaprogramma (september 2014) ieder de verplichting op zich genomen om de dreigingen die samenhangen met klimaatverandering - te weten overstromingsrisico, wateroverlast, hittestress en droogte - in de toekomst op te vangen en klimaatbestendig en waterrobuust te handelen in 2020. Op nationaal niveau wordt het nemen van actie in steden gestimuleerd door met name het Deltaprogramma ruimtelijke adaptatie met onder meer impactprojecten, themabijeenkomsten en het kennisportaal www.ruimtelijkeadaptatie.nl.

Gemeenten werken momenteel samen met provincies en waterschappen aan oplossingen voor lokale en regionale ruimtelijke opgaven rond waterberging en vergroening in en om de stad. Er gebeurt al veel op dit terrein, zoals onder meer blijkt uit de Benchmark rioleringszorg van Stichting RIONED, de jaarlijkse monitor ruimtelijke adaptatie en voortgangsrapportage aanpak nationale vitale en kwetsbare functie en De staat van ons water (www.staatvanonswater.nl).

Daarnaast heeft mijn ministerie samen met een aantal steden en waterschappen en samenwerkingspartners in maart jongstleden een citydeal klimaatadaptatie getekend, met als doel de aanpak in steden te versnellen en de leerervaringen te delen.

De betrokken partijen willen scherp blijven. Daarom zal onder meer in najaar 2016 een kwalitatieve evaluatie starten. Hierin komt aan de orde of de huidige werkwijzen passend zijn. De vraag of een actieplan stedelijk waterbeheer en/of ander aanvullend of vervangend instrumentarium naar het oordeel van betrokken partijen wenselijk is zou ik willen beantwoorden op basis van de resultaten van deze evaluatie. De Kamer zal over de uitkomsten van de evaluatie in september 2017 (Deltaprogramma 2018) worden geïnformeerd.

Initiatiefnota Legionella

Bij brief van 2 maart 2016 (34297, nr. 3) heb ik u mijn reactie gegeven op de Initiatiefnota van het lid Ziengs (VVD) over legionellaregelgeving (34297, nr. 2) en de door de Toezichttafel Gastvrijheidssector uitgebrachte voorstellen over dit onderwerp. Hierbij informeer ik u over de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de in de brief genoemde actiepunten.

Herziening van prioritaire instellingen

Op basis van de nu reeds beschikbare gegevens en inzichten van deskundigen (zoals van het RIVM) laat ik onderzoeken of, en zo ja, onder welke voorwaarden, een versoepeling van de legionellaregelgeving mogelijk is voor nader te definiëren kleine en overzichtelijke leidingwaterinstallaties. Naar verwachting kan ik u dit najaar informeren over de uitkomsten hiervan. Afhankelijk van de uitkomsten, kan ik al dan niet een aanpassing van het Drinkwaterbesluit in gang zetten, die dan mogelijk per medio 2017 in werking zou kunnen treden. Een eventuele versoepeling van regelgeving is vanzelfsprekend alleen aan de orde voor zover dat

uit oogpunt van bescherming van de volksgezondheid verantwoord is.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Centralisatie van het toezicht op legionellapreventie

Ik ben samen met de ILT bezig met uitwerking van het voorstel over de ontwikkeling van andere vormen van toezicht voor "goede nalevers", bijvoorbeeld via convenanten. Daarnaast heeft afstemming van toezicht in de Inspectieraad en het Interdepartementaal Legionellaplatform voortdurend de aandacht.

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Geen nieuwe regels of preventieve voorschriften

Conform het huidige beleid worden nieuwe preventieve voorschriften voor nieuwe categorieën locaties of installaties pas gesteld als in de praktijk is aangetoond dat daaraan legionellosepatiënten kunnen worden toegeschreven.

Minder aandacht voor verplichting, meer aandacht voor voorlichting

ILT is samen met de brancheorganisaties bezig met het updaten van informatie over legionellapreventie in de gastvrijheidssector. EZ assisteert bij de beschikbaarstelling van informatie over legionella via ondernemersplein (www.ondernemersplein.nl) in de vorm van redactioneel werk.

Aanleg leidingwaterinstallaties volgens Bouwbesluit 2012

Het ministerie van BZK laat momenteel een informatieblad ontwikkelen over legionellaveilig ontwerpen en bouwen, specifiek voor architecten, projectontwikkelaars en aannemers. HISWA, RECRON en KHN laten momenteel een juridisch advies opstellen voor hun leden, in hun rol als opdrachtgever voor (ver)bouw. Hiermee wordt bevorderd dat de opgeleverde leidingwaterinstallatie voldoet aan de in het Bouwbesluit 2012 gestelde eisen.

Verhoging kwaliteit van gecertificeerde adviseurs

De Toezichttafel heeft een brief gezonden aan Stichting KvINL, die het betreffende certificeringsschema (BRL 6010) beheert. Stichting KvINL is momenteel aan het bezien op welke wijze BRL 6010 kan worden aangepast om tot de gewenste kwaliteitsverbetering te komen.

Parallel daaraan zal ik samen met de sector bezien wat de gevolgen zouden zijn als accreditatie van de certificerende instellingen door de Raad van Accreditatie wettelijk verplicht zou worden.

Evaluatie Drinkwaterwet

Bij het Wetgevingsoverleg Water van 30 november 2015 hebben de leden Geurts en Visser een motie (34300 J, nr. 28) ingediend, waarin de regering wordt verzocht om bij de evaluatie van de Drinkwaterwet extra aandacht te besteden aan de totstandkoming van de drinkwatertarieven en de mogelijkheid om het toezicht en met name de positie van de Autoriteit Consument en Markt (ACM) hierbij te versterken. Voorts verzoekt de motie om met een tijdpad te komen. Zoals ik ook in het Wetgevingsoverleg heb aangegeven zal ik bij de betreffende evaluatie, conform artikel 60 van de Drinkwaterwet, extra aandacht besteden aan de in de motie opgenomen aspecten. Ook zal ik in deze evaluatie ingaan op de vraag of de bestaande regelgeving voldoende ruimte biedt voor de noodzakelijke investeringen van drinkwaterbedrijven. Dit laatste heb ik reeds in de Beleidsnota Drinkwater (2014) aangekondigd. Als tijdpad houd ik aan de Tweede Kamer hierover uiterlijk 1 juli 2017 te informeren. Ik hecht er namelijk belang aan om de prestatievergelijking over 2015 - die dit jaar plaatsvindt - bij de evaluatie te kunnen betrekken. Naar aanleiding van mijn brief van 26 april 2016 (27625, nr. 349) heeft uw Kamer vragen gesteld (kenmerk 2016D20991). Deze vragen zal ik

separaat nog voor het algemeen overleg Water van 16 juni 2016 beantwoorden.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Caribisch Nederland

De motie van het lid Hachchi (34300 J, nr. 16) verzoekt de regering bij het innovatiebeleid in de watersector ook aandacht te besteden aan Caribisch Nederland. De inzet van IenM in Caribisch Nederland is erop gericht zoveel mogelijk gebruik te maken van innovatieve technieken en concepten en te putten uit de ervaring en kennis die in Europees Nederland is ontwikkeld.

In Caribisch Nederland worden zowel bij de drinkwatervoorziening als bij de afvalwaterbehandeling innovaties geïmplementeerd. Zo wordt afstromend regenwater van een parkeerplaats opgevangen in een publieke grijswatertank om te gebruiken voor irrigatie, toilet doorspoelen, bouwactiviteiten, etc.

Met de installatie van een nieuwe drinkwaterunit wordt op een energiezuinige (energie terugwinning) en milieuvriendelijke (geen gebruik van chemicaliën en hergebruik van CO₂) wijze drinkwater uit zeewater geproduceerd.

De rioolwaterzuiveringsinstallatie op Bonaire is zo ontworpen dat het effluent geschikt is voor irrigatie van landbouwgewassen en van (hotel)tuinen. Het effluent is daarmee een extra zoetwaterbron op het droge Bonaire.

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Rijksstructuurvisie Grevelingen Volkerak-Zoommeer

In maart 2015 heb ik met regionale partijen de bestuursovereenkomst Ontwikkeling Grevelingen Volkerak-Zoommeer gesloten. Hierin staan afspraken over de wijze waarop we gezamenlijk werken aan het uitharden van de financiering voor de ontwerp-rijksstructuurvisie Grevelingen Volkerak-Zoommeer. Ondanks de gezamenlijke inzet blijft het dekkingstekort echter groot. Zoals vermeld in de ontwerp-rijksstructuurvisie blijft de verwezenlijking van het ontwikkelperspectief in dit scenario beperkt tot realisatie van de projecten Flakkeese spuisluis en Roode Vaart en uitvoering van de deltabeslissing Zoetwater. Met de regio ben ik in gesprek over het vervolg.

Green Deal Energie

Op 21 maart jl. heb ik de Green Deal Energie ondertekend. Hiermee geef ik invulling aan de motie Hachchi c.s. (34000 J, nr. 19). Daarin wordt gevraagd samen met de waterschappen te inventariseren wat er nodig is om alle waterschappen in 2025 energieneutraal te laten zijn. De Green Deal is ondertekend door de Unie van Waterschappen, de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer en het Rijk - de ministeries van EZ en IenM. De waterschappen gaan exemplarische projecten op het gebied van duurzame energie en energiebesparing uitvoeren. Daarnaast wordt er door de deelnemende partijen kennis ontwikkeld en nagegaan waar nog knelpunten liggen. Alle vormen van duurzame energie die door waterschappen in het watersysteem en in de waterketen kunnen worden toegepast komen aan bod: zonne-energie, windenergie, biogas, warmte/koude opslag, blue-energy, waterkracht en energiezuiniger bemalen. De tekst van de Green Deal en de lijst van exemplarische projecten zijn als bijlage bij deze brief gevoegd (bijlage 3).

KUSTPACT

In samenwerking met de bij het kustbeleid betrokken maatschappelijke en bestuurlijke partijen wordt een Kustpact opgesteld (29383, nr. 253). Dit Kustpact heeft tot doel om de gezamenlijke waarden van de kust te erkennen, de bestuurlijke intenties daarover uit te spreken en afspraken met elkaar te maken over wat we voor het behoud en ontwikkeling van de kust zullen doen. Het

Kustpact is een bestuurlijk document (convenant).

De kust kenmerkt zich door een grote diversiteit aan waarden, functies en belangen. De verschillende maatschappelijke en bestuurlijke partijen hebben een eigen verantwoordelijkheid voor bescherming en ontwikkeling van de kust. Het is belangrijk dat partijen deze verantwoordelijkheid ook pakken. Draagvlak en zorgvuldigheid zijn belangrijke uitgangspunten bij de totstandkoming van het Kustpact. In goed overleg met de betrokken maatschappelijke en bestuurlijke organisaties is besloten om de ondertekening over de zomer heen te tillen zodat aan deze uitgangspunten kan worden voldaan.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

WADDENZEEBELEID

Bij brief van 28 april 2016 (2016Z08705/2016D18127) is mij verzocht om voor het Algemeen Overleg Water d.d. 16 juni 2016 de Kamer te informeren over de uitvoering van de motie Smaling c.s. inzake de Eems-Dollard (29684, nr. 135) en de motie Smaling en Jacobi inzake het Waddengebied (29684, nr. 136).

Eems-Dollard

In de motie Smaling c.s. wordt de regering verzocht om met de provincie Groningen ervoor zorg te dragen dat bij het vaststellen van het meerjarig adaptief programma Eems-Dollard (hierna: Programma ED 2050) duidelijk is wat de financiële committeringen van de verschillende partijen zijn. De afgelopen periode is door betrokken partijen hard gewerkt aan het opstellen van het Programma ED 2050. Het streven is om deze voor het komende zomerreces vast te stellen. Onderdeel hiervan is een voorstel voor prioritering en financiering. Het Rijk (IenM, EZ en RWS) is op verschillende manieren financieel betrokken bij het verbeteren van de Eems-Dollard. Het gaat dan om de KRW, het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), de BO MIRT-afspraken en de Natuurambitie Grote Wateren. Gezamenlijk vormen zij vanuit het Rijk het financieel kader waarbinnen het Programma ED 2050 moet worden vormgegeven. Het accent van de eerste tranche van het Programma ED 2050 ligt op het 'leren-door-doen' (de pilots) en het verbeteren van de kennis over de werking van de Eems-Dollard. Het gaat hierbij om het opdoen van kennis welke nodig is om een antwoord te kunnen geven op de vraag wat mogelijke maatschappelijk haalbare en kosteneffectieve maatregelen zijn om de kwaliteit te verbeteren. Besluitvorming over deze toekomstige maatregelen zal dan plaatsvinden gegeven het dan geldende financiële kader en de dan geldende procedures van de betrokken partijen.

Waddengebied

De motie Smaling en Jacobi (29684, nr. 136) spreekt uit dat bij afwegingen over het Waddengebied het behoud van de natuurlijke schoonheid en de ecologische kwaliteit altijd voorop dient te staan. Tijdens het VAO Wadden van 7 april 2016 heb ik deze motie ontraden. Als reden heb ik daarvoor aangegeven dat bij afwegingen over het benutten en beschermen van het Waddengebied de ecologische kwaliteit wordt geborgd door vigerende wet- en regelgeving. Verder heb ik in het VAO Wadden aangegeven dat ook ik het Waddengebied een prachtig gebied vind dat het beschermen waard is. Ik heb tevens aangegeven dat er rondom het Waddengebied ook een discussie is geweest over de precare verhouding tussen ecologie en economie. Zoals bekend is voor het Waddengebied onder meer de Structuurvisie Waddenzee (SVW) van toepassing en zijn voor de doorwerking van het daarin opgenomen beleid in het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (Barro), hoofdstuk 2.5 regels opgenomen.

Hoofddoelstelling voor de Waddenzee is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap. Met alle in de SVW genoemde waarden en kenmerken dient in de afweging van plannen, projecten en handelingen door het bevoegd gezag rekening te worden gehouden. Hierbij merk ik op dat bij deze afwegingen ook de Natuurbeschermingswet een belangrijke rol speelt. De verantwoordelijkheid voor deze Wet ligt echter niet bij mij maar voornamelijk bij de staatssecretaris van Economische zaken. Bovendien zijn voor de bescherming van de natuur ook Europese regels van toepassing, waaraan ons land dient te voldoen. Momenteel ondergaat het beleid en instrumentarium voor de fysieke leefomgeving een ingrijpende verandering die ook gevolgen zal hebben voor het beleid en het instrumentarium voor het beleid van de Waddenzee. Zoals bekend is vorig jaar het beleid voor de Waddenzee geëvalueerd en is dit jaar gestart met de Beleidsverkenning Toekomstige rol en ambitie van Rijk en regio, waarin onder meer opties voor de mogelijke wijziging voor beleid en instrumentarium worden verkend en op een rijtje gezet. In de Beleidsverkenning zal ook worden nagegaan op welke wijze het beleid voor het Waddengebied kan worden ingepast in het nieuwe beleid voor de fysieke leefomgeving en bijbehorend instrumentarium. Gelet op de motie zal ik in het kader van de Beleidsverkenning (in overleg met de staatssecretaris van Economische Zaken) bezien of er nog mogelijkheden zijn ter verbetering van de bescherming en de ontwikkeling van het Waddengebied.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

INTERNATIONALE WATERAMBITIE

Op 3 februari heb ik met minister Kamp en minister Ploumen de Internationale Waterambitie (hierna: IWA) aan de Tweede Kamer aangeboden (32605, nr. 177). De IWA richt zich op een effectieve en coherente aanpak van de toenemende gevolgen van een veranderend klimaat. De IWA verbindt het waterbeleid, integreert de inzet en ondersteunt nieuwe kansen. De IWA heeft als hoofddoel om waterveiligheid en waterzekerheid van stedelijke delta's en toeleverende systemen, en het Nederlands aandeel daarin te vergroten (2016-2021). Voor details inzake de IWA verwijs ik naar mijn brief van 3 februari jongstleden. De integrale deltabenadering wordt gevoed met kennis over deltatechnologie, watertechnologie, maritieme technologie en watergovernance. Het Programma Partners voor Water 2016-2021 is het centrale instrument dat ten dienste staat van de IWA. Hiervoor is een HGIS budget gereserveerd van 65,4 mln Euro in de periode van 2016 tot en met 2021.

TOPSECTOR WATER

Topsector Water wil een sterke, kennisrijke en innovatieve sector zijn. In 2011 is de actieagenda 'Water verdient het' onder leiding van Koos van Oord (toenmalig boegbeeld Topteam Water) opgesteld met daarin het streven om de toegevoegde waarde te verdubbelen tot 2020 (peiljaar 2010) en met het wenkend perspectief dat Nederland in 2020 het 'center of excellence' van de internationale watersector kan zijn. Uitgangspunt daarbij is dat de Nederlandse watersector wereldwijd tot de top blijft behoren.

Het Topteam Water heeft een eigen bewerking van bestaande statistieken over Topsector Water laten uitvoeren (Nederlandse Water Monitor, Ecorys), met een bredere afbakening van de sector dan door het CBS in de Monitor Topsectoren is gehanteerd. De studie is bijgevoegd (bijlage 4). Volgens deze studie, mede gebaseerd op gegevens van de Maritieme Monitor (IenM) en de Water Export Index (Netherlands Water Partnership), is de sector aanzienlijk groter dan

gehanteerd in de Monitor Topsectoren. Dit heeft ook gevolgen voor de groeicijfers. Uit deze studie blijkt dat tussen 2010 en 2014 de export is gegroeid met 15% en het aantal werkende mensen met 7%. Ook de totale omzet is met 10% toegenomen. De toegevoegde waarde is met 3% gestegen.

Ten aanzien van het streven naar de verdubbeling van de toegevoegde waarde tot 2020 heeft de sector onlangs (maart 2016) aangegeven dat zij deze niet meer realistisch acht. De sector ziet dit ideaal beeld inmiddels als te ambitieus, mede als gevolg van voor de topsector autonome ontwikkelingen op de wereldmarkt. Zo heeft bijvoorbeeld de huidige dip in de olie- en gasindustrie een grote impact op de maritieme sector. Deze bijgestelde ambitie heeft ook gevolgen voor de prognose van de groei van het aantal arbeidsplaatsen tot 2020 met 40.000 in de Human Capital Agenda van Topsector Water.

Topsector Water zet in op het oplossen van wateruitdagingen om de wereld welvaart te verhogen. De focus van Topsector Water blijft het vergroten van de toegevoegde waarde en dat van de impact van Nederlandse waterkennis wereldwijd door de aanleg van proeftuin(en) in Nederland en opschaling in grote innovatieve projecten in het buitenland. Projecten zoals in New York na Sandy en Jakarta illustreren dat de impact van Nederlandse kennis erg groot is. De sector is in hoofdlijnen tevreden over de afgelopen periode. Wel blijft veel werk nodig, mede omdat de concurrentie niet stilstaat.

De Tweede Kamer is eerder geïnformeerd over de werkwijze van Topsector Water en op de hoogte gebracht van een aantal succesvolle samenwerkingsprojecten (27625, nr. 332). Daarnaast geeft de voortgangsrapportage bedrijfslevenbeleid 2015 van de minister van Economische Zaken inzage over de voortgang van het generieke topsectorenbeleid en de highlights van de verschillende topsectoren (32637, nr. 201).

Momenteel inventariseert het Rijk, conform het verzoek gesteld in de motie Visser (34300 J, nr. 20), of en op welke wijze haar inzet van (financiële) overheidsinstrumenten, zoals de exportkredietverzekering, meer ondersteunend kan worden gemaakt aan de doelstellingen van Topsector Water en de Kamer hierover te informeren voor 1 juli 2016.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN MILIEU,

mw. drs. M.H. Schultz van Haegen

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/104551

Zaaknr. : 16.ZK07833/16.B0210

Kenmerk : 16IT030764

Barcode :

Rapportage onderzoek taak- en naamsbekendheid waterschap Brabantse Delta 0-meting

Mededeling voor het algemeen bestuur van 14 september 2016

Portefeuillehouder: C. Moonen

In maart 2016 heeft het algemeen bestuur de communicatievisie 2016-2017 van waterschap Brabantse Delta vastgesteld. In 2016 en 2017 moeten de bouwstenen uit deze communicatievisie worden vertaald in de praktijk. Dit gebeurt via plannen, activiteiten, projecten en programma's binnen de clusters en voor het hele waterschap. Vanuit de communicatievisie hebben drie zaken prioriteit:

- versterken van de positionering en de taak- en naamsbekendheid van het waterschap Brabantse Delta;
- versterken van de samenwerking met en participatie van inwoners, bedrijven en organisaties;
- vergroten van waterbewustzijn bij de inwoners.

Het AB heeft in het kader van de taak- en naamsbekendheid van het waterschap om een 0- en 1-meting verzocht in ons werkgebied. In mei is een ambtelijk advies over onderzoek naar taak- en naamsbekendheid geaccordeerd door het DB. In juni is een 0-meting uitgevoerd door onderzoeksbureau Ipsos dat voor de Unie van Waterschappen twee metingen naar taak- en naamsbekendheid waterschap heeft gedaan. Een 1-meting volgt in november 2017. De rapportages van deze metingen worden gedeeld met het bestuur en meegenomen in de evaluatie van de communicatievisie 2016-2017.

In opdracht van het waterschap Brabantse Delta heeft Ipsos een onderzoek uitgevoerd onder de inwoners over de naams- en taakbekendheid, het imago, de tevredenheid met het contact en de communicatiebehoefte met het waterschap. Het doel van het onderzoek is tweeledig. Het betreft zowel een reputatie- als een communicatie-onderzoek. De onderzoeksvragen zijn:

- Wat is de bekendheid en het imago van het waterschap Brabantse Delta onder zijn inwoners?
- Hoe ervaren inwoners het contact met het waterschap en wat is de communicatiebehoefte van inwoners met het waterschap?

Hieruit worden de volgende eerste conclusies getrokken:

- Ruim 2 op de 3 ondervraagde inwoners van het waterschap Brabantse Delta denken te weten wat de naam van hun waterschap is, maar een groot deel van hen verwacht de naam van het waterschap met die van de waterleverancier. Ongeveer een derde van de inwoners van waterschap Brabantse Delta noemt de juiste naam van het waterschap.
- Veel kenners associëren waterschap Brabantse Delta met de jaarlijkse belastingaanslag van het waterschap. Ook de verkiezingen zorgen voor naamsbekendheid onder zijn inwoners.
- Het waterschap staat bekend als deskundig, beschermend, betrouwbaar en duurzaam.
- Het liefst hebben inwoners via mail of post contact met het waterschap en worden zij ook het liefst op die wijzen geïnformeerd door het waterschap.
- De onderwerpen waarover men graag meer informatie ontvangt zijn zeer divers. Veelgenoemde thema's zijn taken van het waterschap, informatie over de waterstanden en tips om water te besparen.

Het is van belang om deze eerste conclusies in de juiste context te plaatsen. Er zijn algemene vragen gesteld aan een doorsnee van de inwoners van het werkgebied. De behoeften en belangen van geprioriteerde doelgroepen (zoals agrariërs, inwoners met projecten, dijken of water in directe omgeving, jeugd, stedelingen) kunnen genuanceerder zijn. Daarnaast is het van belang om rekening te houden met trends zoals bijvoorbeeld de steeds verdergaande digitalisering. De conclusies van de 0-meting en de uitgangspunten van de communicatievisie 2016-2017 zet de afdeling Bestuur & Communicatie om in concrete communicatieactiviteiten tot in ieder geval eind 2017.

./ Als bijlage bij deze mededeling is de rapportage van de 0-meting bijgevoegd.

Datum: 5 juli 2016

Naam schrijver: Imre van der Meulen

Rapport

Inwonersonderzoek waterschap Brabantse Delta

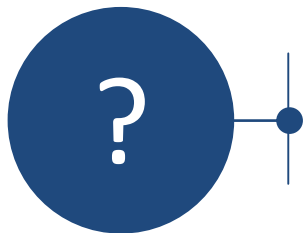
Project: 16028901
Datum: 22 juni 2016

Aanleiding en doelstelling

- “Waterschap Brabantse Delta zorgt voor veilige dijken en kades, zuivert rioolwater, verbetert en bewaakt de kwaliteit van het oppervlaktewater en regelt de hoogte van het water in Midden- en West-Brabant. Bij de uitvoering van deze taken werken wij samen met inwoners, agrariërs, bedrijven en anderen”. (brabantsedelta.nl/algemeen/beleid)
- Bovenstaande beschrijving, terug te vinden op de website van het waterschap, laat zien dat het takenpakket van een waterschap omvangrijk en uiteenlopend is. Zijn inwoners zich hier bewust van? Kennen zij hun waterschap en weten zij wat het waterschap doet? En wat is hun ervaring met het waterschap? Hoe onderhouden deze Brabanders het liefst contact met de Brabantse Delta?
- In opdracht van het waterschap Brabantse Delta heeft Ipsos een onderzoek uitgevoerd onder zijn inwoners over de naams- en taakbekendheid, het imago, de tevredenheid met het contact en de communicatiebehoefte met het waterschap. Ipsos voert een nul- en één-meting uit om de effectiviteit van initiatieven van het waterschap rond bovenstaande vraagstukken te onderzoeken.
- Het doel van het onderzoek is tweeledig. Het betreft zowel een reputatie- als een communicatie-onderzoek. De onderzoeksvragen die centraal staan, zijn daarmee:

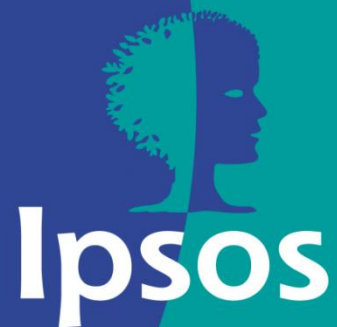

Onderzoeksvraag

- Wat is de bekendheid en het imago van het waterschap Brabantse Delta onder zijn inwoners?
- En, hoe ervaren inwoners het contact met het waterschap en wat is de communicatiebehoefte van inwoners met het waterschap?

Conclusie

Naams- en taakbekendheid

Ruim 2 op de 3 ondervraagde inwoners van het waterschap Brabantse Delta denken te weten wat de naam van hun waterschap is, maar een groot deel van hen verwacht de naam van het waterschap met die van de waterleverancier. Ongeveer een derde van de inwoners van de Brabantse Delta noemt de juiste naam van het waterschap.

Veel kenners associëren Brabantse Delta met de jaarlijkse belastingaanslag van het waterschap. Ook de verkiezingen zorgen voor naamsbekendheid onder haar inwoners.

Als het gaat om het takenpakket zijn inwoners het meest verrast dat het waterschap sluizen en bruggen bedient.

Imago

Het waterschap staat bekend als deskundig, beschermend, betrouwbaar en duurzaam. Inwoners die recent contact hadden met het waterschap vinden de organisatie vriendelijk en bereikbaar; de snelheid van reageren kan beter*.

Communicatie- en informatiebehoefte

8% van haar inwoners had in het afgelopen 1,5 jaar contact met Brabantse Delta. Iets meer dan de helft vindt dat het waterschap hen voldoende informeert; de andere helft heeft behoefte aan meer/betere informatie over actuele zaken in het waterschap.

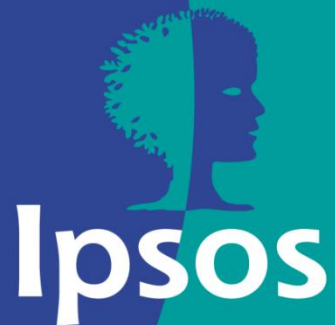
Het liefst hebben inwoners via mail of post contact met het waterschap en worden zij ook het liefst op die wijzen geïnformeerd door het waterschap. De onderwerpen waarover men graag meer informatie ontvangt zijn zeer divers. Veelgenoemde thema's zijn taken van het waterschap, informatie over de waterstanden en tips om water te besparen.

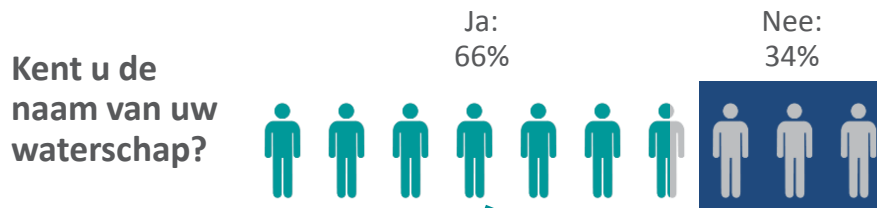
* Indicatief, gezien de lage basis van inwoners dat in het afgelopen 1,5 jaar contact heeft gehad met het waterschap

Naams- en taakbekendheid

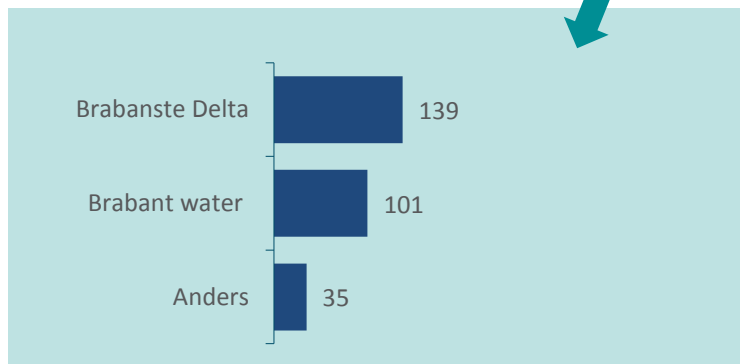

Ruim 2 op de 3 ondervraagde inwoners van Brabantse Delta zeggen de naam van hun waterschap te weten, maar veel van hen verwarren het waterschap met de waterleverancier Brabant Water

Basis: inwoners waterschap Brabantse Delta (n=417)

... namelijk:
(aantal keer genoemd)

Basis: kent de naam van haar waterschap (n=276)

Basis: kent de naam van haar waterschap niet (n=141)

In 2014 gaven 6 op de 10 Nederlanders aan de naam van hun waterschap te kennen. Het overige deel, 41%, wist de naam van hun waterschap niet.

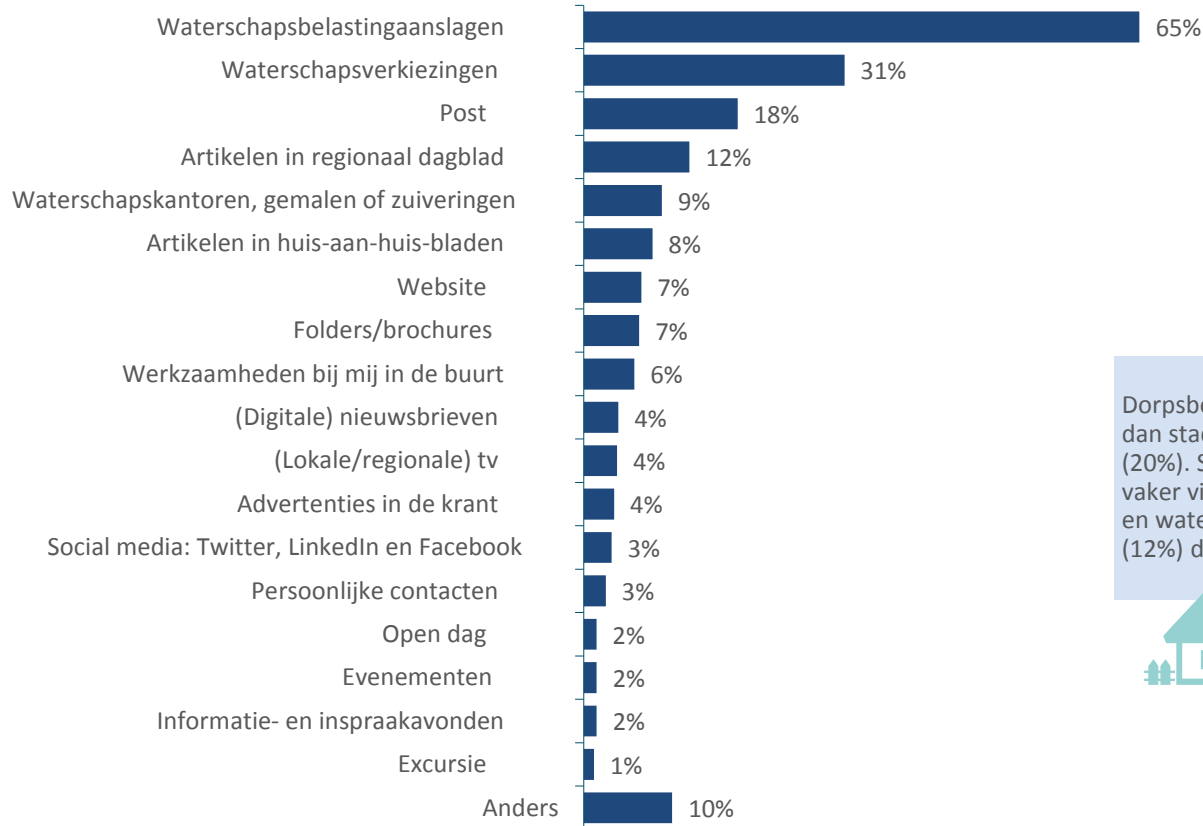
67% van de Nederlanders die in 2014 de naam van hun waterschap dachten te kennen, noemden vervolgens de juiste naam van hun waterschap. Het overige deel noemde een andere naam.

82% van de mensen die in 2014 aangaven de naam van hun waterschap niet te kennen, herkende de naam van het waterschap wel nadat deze werd genoemd. De overige 18% had nog nooit van de naam van hun waterschap gehoord.

* in 2014 voerde Ipsos in opdracht van de Unie van Waterschappen onderzoek uit onder Nederlanders (n=1.004) over de bekendheid van de Nederlandse waterschappen en haar taken. Indien mogelijk is in dit rapport de vergelijking gemaakt tussen het landelijke onderzoek in 2014 en het huidige onderzoek in het waterschap Brabantse Delta.

Kenners associëren de Brabantse Delta vooral met de belastingaanslagen en de verkiezingen

Hoe kent u waterschap Brabantse Delta? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

Dorpsbewoners kennen het waterschap vaker dan stadsbewoners via een regionale krant (20%). Stadsbewoners kennen het waterschap vaker via waterschapsbelastingaanslagen (68%) en waterschapskantoren, gemalen of zuiveringen (12%) dan dorpsbewoners.

Het waterschap staat om veel verschillende taken bekend: het onderhouden van dijken, de zuivering van water (tot drinkwater) en de waterhuishouding worden spontaan veel genoemd

Wat denkt u dat een waterschap, in uw geval Brabantse Delta, doet?

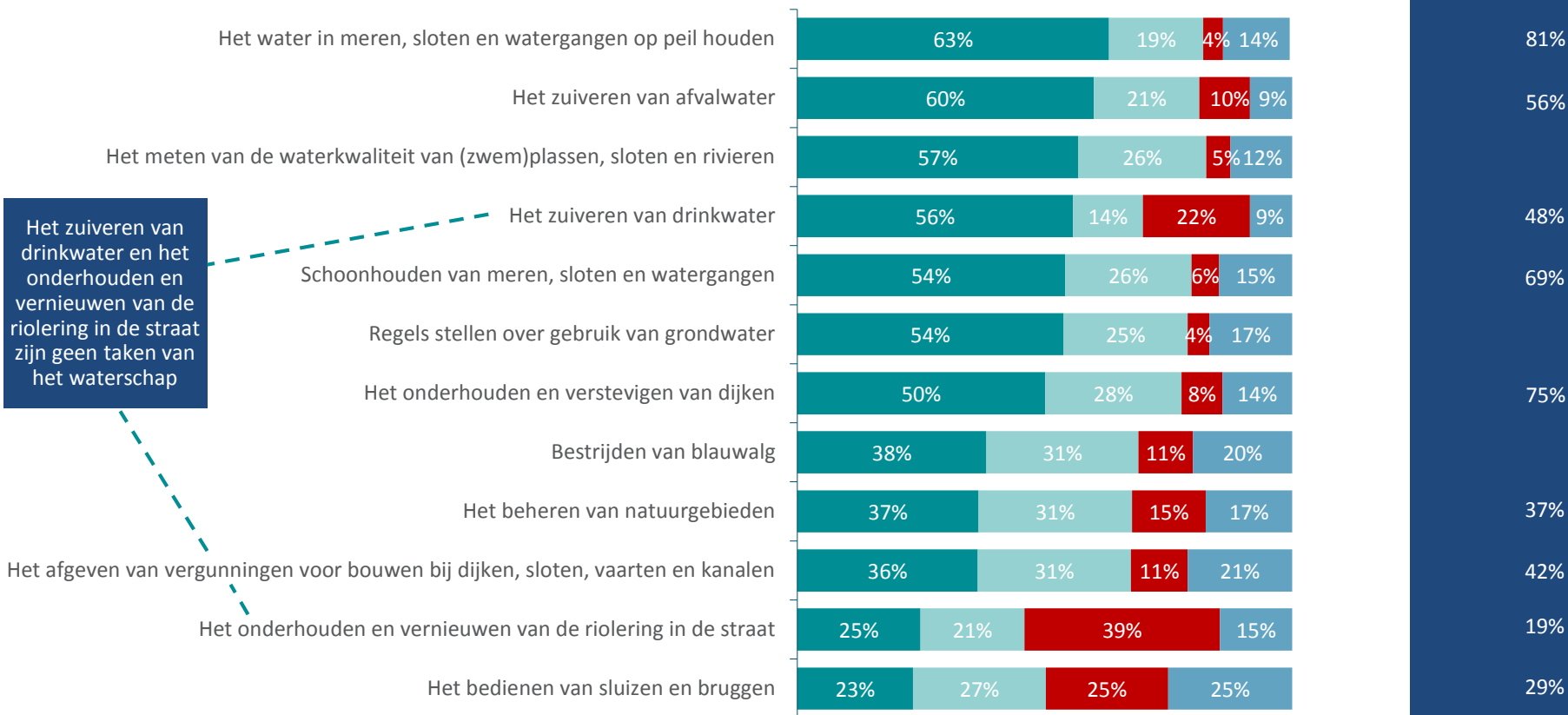
Basis: inwoners waterschap Brabantse Delta (n=417)

Bovenstaande 'wordle' geeft de mate weer waarin termen genoemd worden als het gaat om de open vraag die is gesteld. Hoe groter het woord in de wordle, hoe vaker het wordt genoemd. Op de volgende slide worden de resultaten weergegeven van een vergelijkbare gesloten vraag over de taken van het waterschap.

Het waterschap staat om veel verschillende taken bekend: geholpen het meest om het op peil houden van het water en het zuiveren ervan

Welke taken denkt u dat waterschap Brabantse Delta uitvoert?

■ Voeren ze uit ■ Voeren ze misschien uit ■ Voeren ze niet uit ■ Weet niet

Basis: inwoners waterschap Brabantse Delta (n=417)

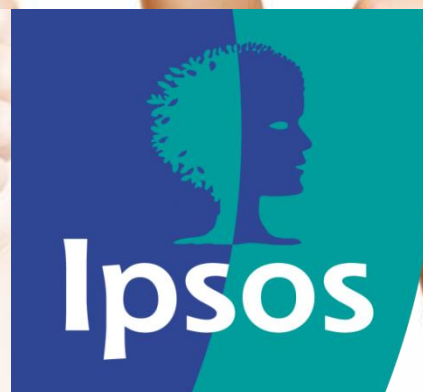
* in 2014 voerde Ipsos in opdracht van de Unie van Waterschappen onderzoek uit onder Nederlanders (n=1.004) over de bekendheid van de Nederlandse waterschappen en haar taken. De resultaten uit de kantlijn van deze slide komen uit dat onderzoek en worden, waar mogelijk, vergeleken met resultaten van het huidige onderzoek onder inwoners van het waterschap Brabantse Delta.

Inwoners zijn het meest verrast dat het bedienen van sluizen en bruggen taken van het waterschap zijn

Van welke van onderstaande taken had u niet verwacht dat het waterschap deze uitvoert? U kunt maximaal 3 taken kiezen.

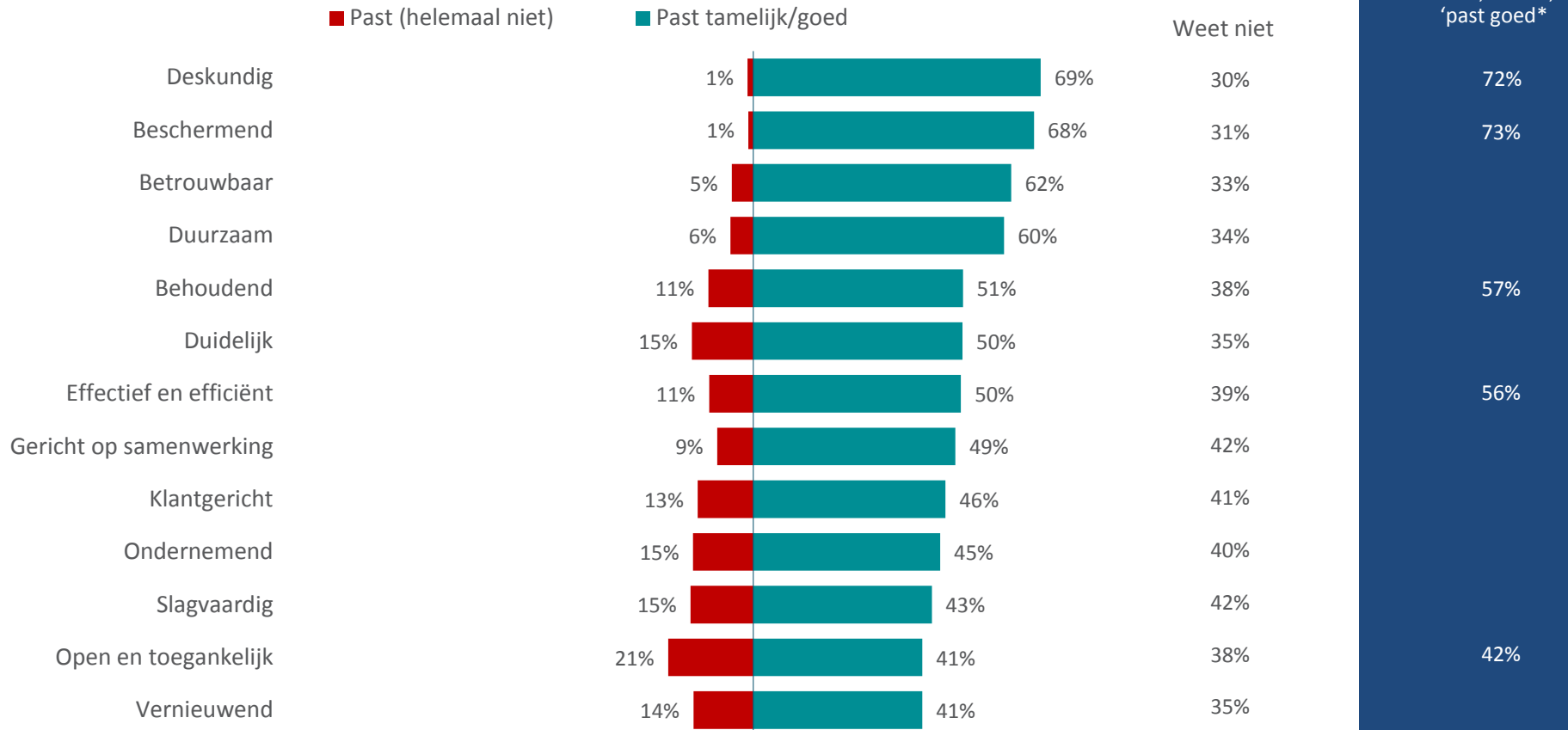

Imago

Het waterschap staat bekend als deskundig, beschermend, betrouwbaar en duurzaam

Kunt u voor de volgende waarden aangeven in hoeverre u deze vindt passen bij waterschap Brabantse Delta?

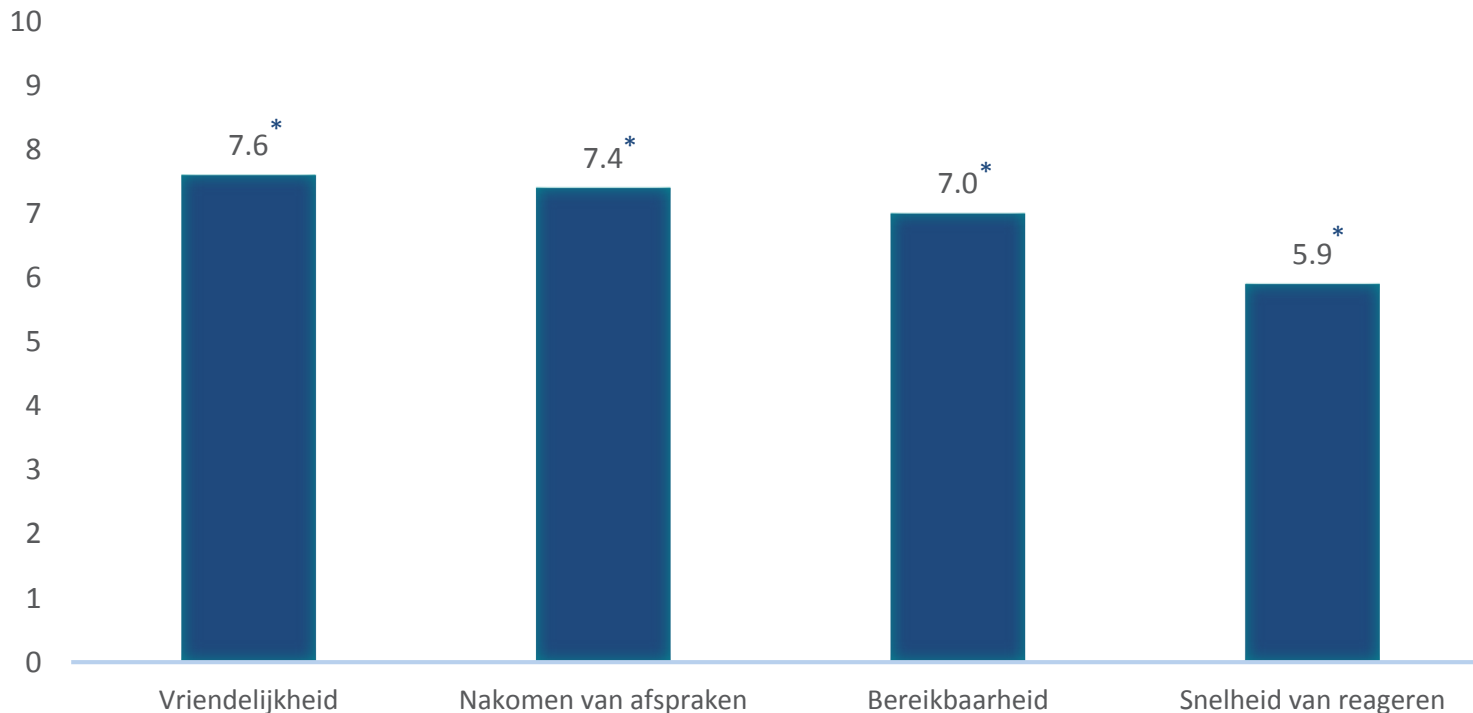

Basis: kent waterschap Brabantse Delta (n=276)

* in 2014 voerde Ipsos in opdracht van de Unie van Waterschappen onderzoek uit onder Nederlanders (n=1.004) over de bekendheid van de Nederlandse waterschappen en haar taken. De resultaten uit de kantlijn van deze slide komen uit dat onderzoek en worden, waar mogelijk, vergeleken met resultaten van het huidige onderzoek onder inwoners van het waterschap Brabantse Delta.

Inwoners die recent contact hadden met het waterschap ervaren de organisatie als vriendelijk en vinden dat hij zijn afspraken nakomt. De snelheid van reageren kan beter

Welk rapportcijfer geeft u aan:

** Indicatief, gezien de lage basis van inwoners dat in het afgelopen 1,5 jaar contact heeft gehad met het waterschap
Basis: heeft in de afgelopen 1,5 jaar contact gehad met het waterschap Brabantse Delta (n=19-23)*

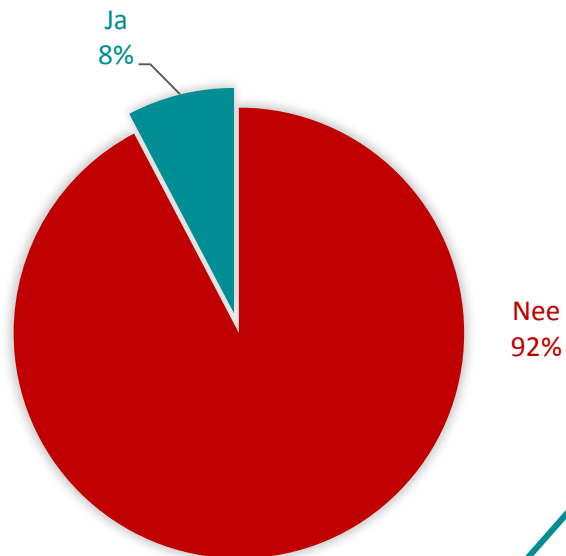

Communicatie- en
informatiebehoefte

8% had in het afgelopen 1,5 jaar contact met Brabantse Delta; iets meer dan de helft vindt dat het waterschap hen voldoende informeert

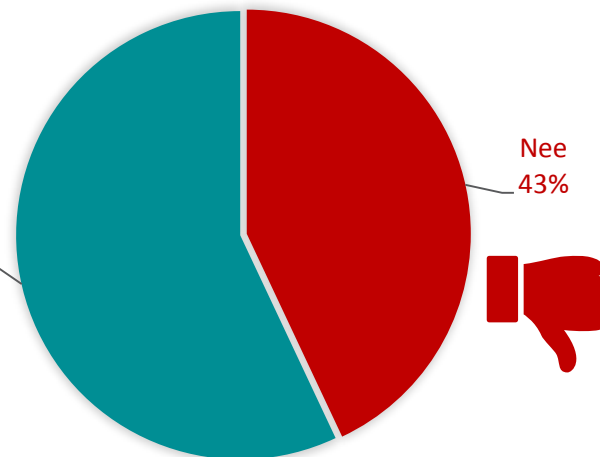
Heeft u in de afgelopen 1,5 jaar contact gehad met waterschap Brabantse Delta?

Vindt u dat het waterschap Brabantse Delta u voldoende informeert?

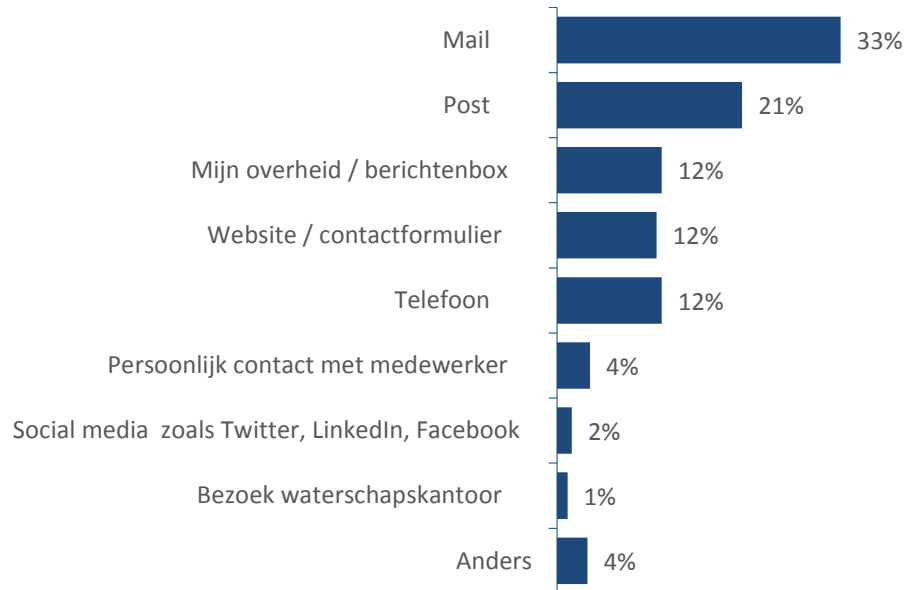
Ja
57%

Basis: inwoners waterschap Brabantse Delta (n=417)

Het liefst hebben inwoners via mail of post contact met het waterschap...

Via welk kanaal heeft u het liefst contact met waterschap Brabantse Delta?

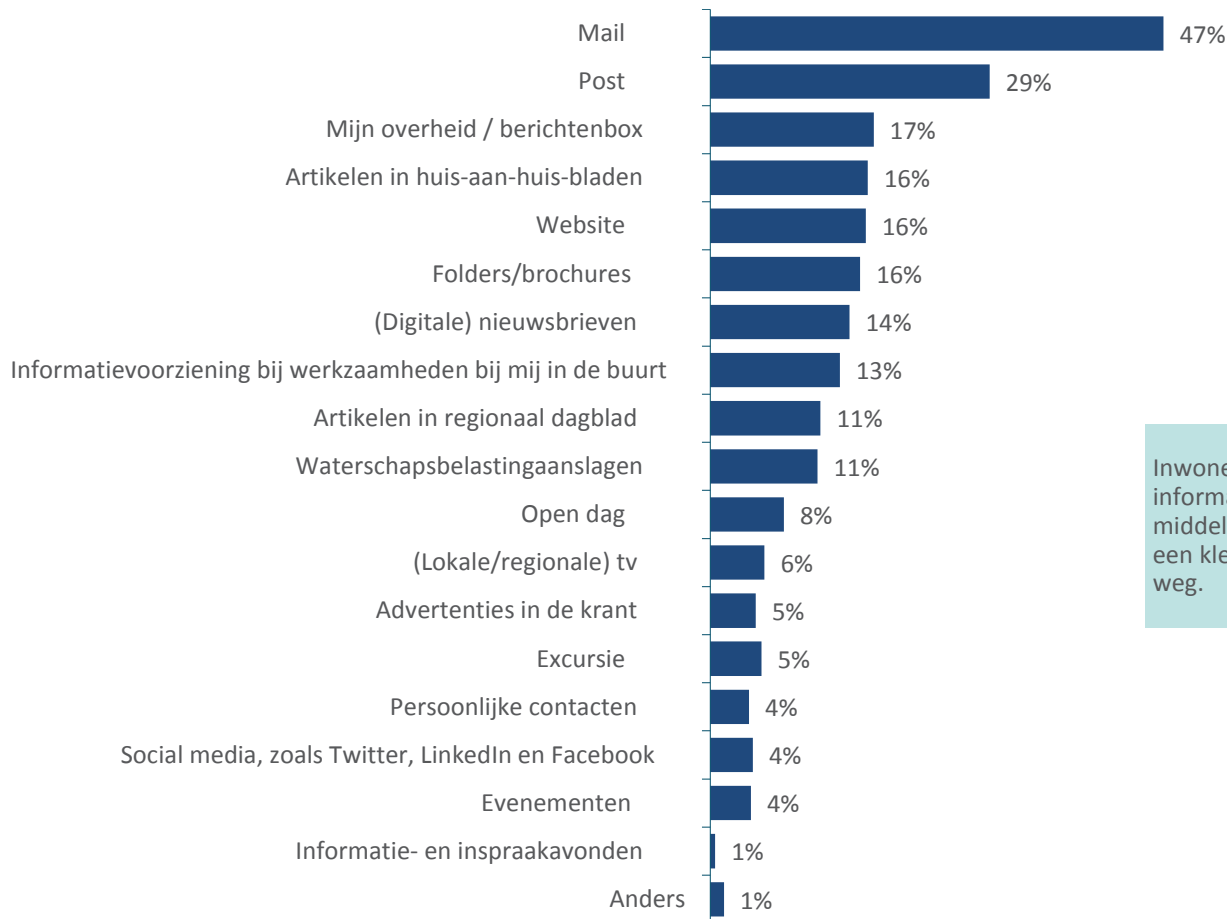
Basis: inwoners waterschap Brabantse Delta (n=417)

Vrouwen willen vaker dan mannen via de post contact hebben met het waterschap. 26% van de vrouwen geeft de voorkeur aan contact per post. Mannen hebben liever contact via MijnOverheid dan vrouwen. 19% van de mannen wil dat het liefst via de digitale overheidsdienst.

Dorpsbewoners hebben liever contact met het waterschap via de post (29%) of de website of het contactformulier dan inwoners van steden. Contact via mail (41%) wordt vaker geprefereerd door stadsbewoners.

...en worden zij ook het liefst op die wijzen geïnformeerd door het waterschap

Langs welk kanaal of welke kanalen wilt u geïnformeerd worden door uw waterschap?

Inwoners van grote gemeenten geven vaker de voorkeur aan informatievoorziening via evenementen dan mensen uit middelgrote en kleine gemeenten. Dit is echter nog steeds een klein deel: 9% uit de grote steden wil informatie via deze weg.

Er is een grote verscheidenheid in de soorten informatiebehoefte die inwoners hebben

Inwoners van de Brabantse Delta is de open vraag gesteld welke informatie zij nog van het waterschap zouden willen ontvangen. Naar aanleiding van een analyse op de antwoorden die zij geven, valt op dat het waterschap hen mag benaderen met de meest uiteenlopende informatie.

Over het geheel zien we een aantal onderwerpen vaak terugkomen: verantwoording van het waterschap over de taken die het heeft. Dit is enerzijds vanuit een gezonde nieuwsgierigheid van de inwoners om te weten wat het waterschap doet en anderzijds vanuit het principe dat het waterschap een openbare functie heeft/belastinggeld ontvangt en zich daarom moet verantwoorden naar de belastingbetalers wat er met dat geld gebeurt.

Daarnaast zien we dat een deel van de inwoners graag informatie wil ontvangen over de inhoudelijke taken van het waterschap. De kwaliteit en de stand van het water in het werkgebied zijn veelgenoemde voorbeelden daarvan.

Ook worden inwoners graag op de hoogte gehouden van de actualiteit in hun directe omgeving.

Tot slot zou een groot deel van de inwoners van het waterschap graag meer tips en informatie willen ontvangen over manieren om water, en daarmee geld, te besparen.

Waarover zou u meer informatie van uw waterschap willen ontvangen?

Top-3 meest genoemde antwoorden:

1: taken, verantwoording uitgaven, info over de kwaliteit van water/waterstanden, tips om water te besparen en actuele zaken in directe omgeving.

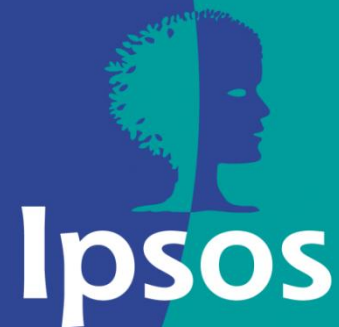
2: tips om geld te besparen/aanslag laag te houden, veranderingen in de toekomst in het waterschap, status dijken/sluizen/riool

3: informatie over milieu, wat gebeurt er na verkiezingen

Bijlage

Onderzoeksopzet

Doelgroep en methode

- Voor dit onderzoek zijn in totaal 417 inwoners van het waterschap Brabantse Delta ondervraagd, die samen een goede afspiegeling vormen van de populatie in het werkgebied.
- De respondenten voor dit onderzoek zijn geworven uit het ISO-gecertificeerde Ipsos Isay-panel.
- De juiste respondenten, inwoners van het werkgebied van het waterschap Brabantse Delta, zijn geselecteerd op basis van de postcodenummers, die voor alle panelleden bekend zijn. De postcodes van de respondenten komen overeen met de gebieden uit het werkgebied van de Brabantse Delta, zoals weergegeven op haar website: <http://www.brabantsedelta.nl/algemeen/bestuur-en-organisatie/werkgebied.html>
- Om de representativiteit van de steekproef te waarborgen zijn de resultaten van het onderzoek gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding en gemeentegrootte van de populatie uit het werkgebied van het waterschap.

Vragenlijst

- De vragenlijst voor dit onderzoek bestond uit de volgende vraagpunten:
 - Naams- en taakbekendheid van het waterschap Brabantse Delta;
 - Toepasbaarheid imago-aspecten op het waterschap en tevredenheid over het contact met de organisatie;
 - Voorkeurskanalen en informatiebehoefte van inwoners in hun contact met het waterschap;
 - Socio-demografische vragen.

Lijst van Ingekomen stukken vergadering algemeen bestuur 14 september 2016

Datum brief	Omschrijving brief	Documenten
11-07-2016	Begroting BWB 2017 en meerjarenbegroting 2017-2020	Ingekomen brief 16IN018950
05-07-2016	Krooshek Aa of Weerijis met DB-antwoord	Ingekomen brief 16IN018621 Antwoord 16UT008548
21-06-2016	Aanleg moerassen Brabantse Delta, gevaar voor zikamuggen	Ingekomen brief 16IN017401

Bespreking ingekomen stukken

In het fractievoorzittersoverleg is afgesproken om het agendapunt Ingekomen stukken efficiënter te behandelen. De ingekomen stukken zelf treft u voortaan op uw i-Pad aan bij 'Persoonlijke documenten; algemeen bestuur; ingekomen stukken'.

Alleen de brieven die expliciet door AB-leden zijn aangemeld, worden tijdens de vergadering besproken.

Tot woensdagmiddag 17.00 uur voorafgaand aan de vergadering kunt u met een e-mail naar de secretaris-directeur en/of de bestuursmedewerkers aangeven welke brieven van bovenstaande lijst u wenst te bespreken.

Alle ingekomen brieven worden (eventueel met antwoord) ook gepubliceerd op de website van het waterschap onder de rubriek "Brieven aan het AB".

U vindt ze hier: <http://www.brabantsedelta.nl/algemeen/bestuur-en-organisatie/bestuur/algemeen-bestuur/vergaderingen-en-stukken/brieven-aan-het-ab.html>